

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ԱՆՈՒՍԱԲԱՆԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿԱՆԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

Ի ՎԵՐՈՒՄ ԳՐԱԴԱՐԱՆՈՒ

Ա. Վ. ԳՐԱԴԱՐԱՆՈՒ

ԳՐԱԴԱՐԱՆՈՒ

Ի ԲՆԱԿԱՆԱԳՐԱԴԱՐԱՆ ԲՆԱԿԱՆԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

1885

91(~)
Գ-34

6982
6983
6984

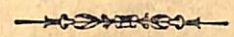
31(40)

9-34 ՊԱՏԿԵՐՆԶԱՐԻ

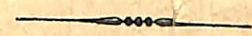
ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՓՈՓՈԽՄԱՆՑ ՀԱՄԵՄԱՑ

Ի ՊԵՏԱՎԱՐԱՆԱՅ

ԳՐԵՆ

Ա. Մ. ԳԱՐԱՊԵՆԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐԵՎԱՆ

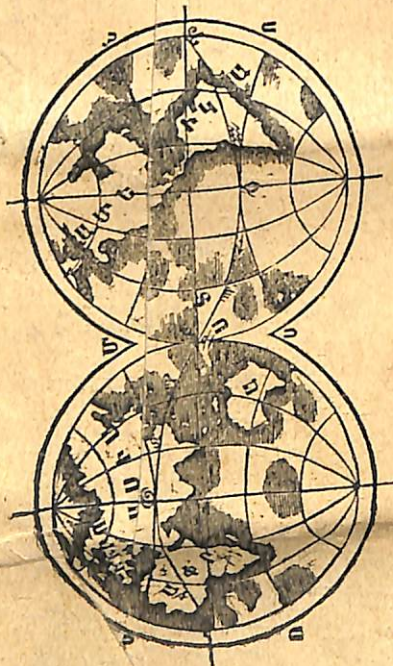
120.12

Կ. ՊՂԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎԵՑՓԱՅ ԳԱՎԱՅԵԱՆ

1884

ՀԱՐՓԱԳՈՒՆ

Արևելյան Կիսագնդան Արևմտյան Կիսագնդան

Հարթապատկեր կը կոչուին այն աշխարհագրոյց տախտակներն որ երկրի ամբողջ մակերեսը կը ներկայացնեն:

2004

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ

ԴԱՍ Ա.

ՀԱՐՑՈՒՄ. Քաղաքական աշխարհագրութիւնն ի՞նչ կը սորվեցնէ:

ՊԱՏՈՍԽԱՆ. Քաղաքական աշխարհագրութիւնը կը սորվեցնէ այլեւայլ բաժանումներն զորս մարդիկ ըրած են երկրիս երեսը ըզգիտցնող ծովուն և ցամաքին վրայ ինչպէս նաեւ այն բաժանումներուն տրուած անունները, մարդոց թիւը, ցեղերը, կրօններն, անոնց բնակութեան տեղերը, կառավարութիւնները, և ուրիշ ասոնց նման բաներ:

Հ. Երկրիս երեսը քանի՞ կը բաժնուի:

Պ. Երկրիս երեսը կը բաժնուի երկու հատ հարթ մաս կամ ցամաք, և լոյծ մաս կամ ծով:

Երկրիս երեսին երեք քառորդը ($\frac{3}{4}$)՝ ջուր, մէկ քառորդը ($\frac{1}{4}$)՝ միայն ցամաք է, և ցամաքին գրեթէ երեք քառորդն Հիւսիսային կիսագունտին վրայ է, Հարավային կիսագունտը մեծաւ մասամբ ջրով ծածկուած է:

Հիւսիս և հարաւ բառերով ինչ կը հակցուի :

1. Հիւսիս և հարաւ երկրիս կողմերուն առնուներն են : Երկրիս վրայ շէտ հող կը մտածուի որ են :

1. Արեւելք՝ որ երկրիս այն կողմն է ուր առաւօտուն ալեգակը կ'ելլէ :

2. Արեւմուտ՝ անոր հակառակ կողմն է ուր արեգակն երկիւյին վը մտնէ :

3. Հիւսիս՝ որ երեսը դէպ արեւելք դարձնողին շէտ կողմը կ'իյնայ : և

4. Հարաւ՝ որ հիւսիսին հակառակ կողմն է, և երեսը դէպ արեւելք դարձնողին ալ կողմը կ'իյնայ :

Հիւսիսային արեւելք կամ Արեւելեան հիւսիս կ'ըսուի հարաւին և արեւելքին մէջտեղը : Հարաւային արեւելք կամ Արեւելեան հարաւ՝ հարաւին և արեւելքին մէջտեղը : Ասոնց հակառակ կողմերը կը կոչուին Հիւսիսային արեւմուտ կամ Արեւմտեան հիւսիս, և Հարաւային արեւմուտ կամ Արեւմտեան հարաւ :

Աշխարհացոյցներու վրայ թուղթին վերի գին միշտ հիւսիս է, վարի գին՝ հարաւ : աշխարհացոյցն այսպէս բռնողին աջ կողմն արեւելք է, ձախ կողմն՝ արեւմուտը :

Հ. Աշխարհացոյցն ինչ է :

Պ. Աշխարհացոյց կ'ըսուին այն թուղթերը որոց վրայ այլեւայլ գիծերով, նշաններով և գոյներով կը նշանակուին երկրիս երեսին վրայ ցամաքին և ջուրին մասերը, ցամաքին

վրայ այլեւայլ տէրութեանց տեղերը, լեռներ, գետեր, քաղաքներ իրենց անուններով :

Հ. Քանի՞ տեսակ աշխարհացոյց կայ :

Պ. Աշխարհացոյցն երկու տեսակ է, Հարաւային և Մասնագումար : Հարթագումարն երկրիս ամբողջ երեսն երկու բոլորակներու մէջ դրածուած կը ցուցնէ : Մասնագումարը երկրիս երեսին մէկ մասը միայն կը ցուցնէ, զոր օրինակ՝ Եւրոպա կամ Ասիա : և կամ թագաւորութիւն մը կամ անոր մէկ մասը միայն, ինչպէս Թուրքիա կամ Հայաստան :

Երբ բոլոր երկիր կամ անոր մէկ բաժինը մաս մաս քանի մը աշխարհացոյցներու վրայ նշանակուած է, այն աշխարհացոյցներն մէկտեղ Արեւ կը կոչուին :

Դ Ա Ս Բ.

Հ. Ըսիր թէ երկրիս երեսը երկու կը բաժնուի, հաստատուն մաս կամ ցամաք, և լոյծ մաս կամ ջուր : Կրնամ ըսել թէ հաստատուն մասը կամ ցամաքը քանի՞ կը բաժնուի, և այն բաժանումներն ինչպէս կը կոչուին :

Պ. Երկրիս երեսին վրայ ցամաքը կը բաժնուի հինգ, որ երկրիս մասերը կը կոչուին, և են՝ Եւրոպա, Ասիա, Աֆրիկէ, Ամերիկա և Ռուսիա :

Առաջին երեքը, Եւրոպա, Ասիա, Աֆրիկէ, կը կոչուին հին ցամաք կամ հին աշխարհ, քանզի այս մասերն ի վաղուց ծանօթ էին : Զոր

բորդ մասն , Ամերիկա , կը կոչուի նոր ցամաք կամ նոր աշխարհ , քանզի երկրիս այս մասն 'ի վաղուց ծանօթ չէր . 1492ին Գրիստափոր Կոլումբոս անուանի ճենովացին գտաւ անոր մէկ մասը , և ապա հետզհետէ բոլոր այն ցամաքը գտնուելով Եւրոպացի գաղթականներով ծաղկեցաւ :

Հինգերորդ մասն որ է Ովկիանիա , կը պարունակէ մեծ կղզի մը որ Աստրալիա կամ Նոր Հւլանդ կը կոչուի , և անկէ սակաւ ինչ հեռուն՝ ուրիշ փոքրագոյն կղզիներ : Երկրիս այս մասն 1600էն ետքը , սկսաւ ճանչցուիլ :

Հ. Երկրիս երեսին վրայ լոյծ մասը կամ ջուրը քանի՞ կը բաժնուի , և այն բաժանումներն ի՞նչ կը կոչուին :

Պ. Երկրիս երեսին վրայ ջուրը կը բաժնուի չորս մաս , որ ընդհանուր անուամբ Ովկիանոս կը կոչուին , և են՝

1. Հիսպիային և Հարաւային աստուծու Ովկիանոս .

2. Արեւելեան Ովկիանոս .

3. Մեծ կամ Խաղաղեան Ովկիանոս , և

4. Հիւսիսային Ովկիանոս :

Հ. Ովկիանոսներէն զատ՝ երկրիս երեսին վրայ գտնուած ջուրերն ի՞նչպէս կը կոչուին :

Պ. Ովկիանոսներէն զատ՝ երկրիս երեսին վրայ գտնուած ջուրերը կը կոչուին , 1. Ծով , 2. Լիճ , 3. Գետ , 4. Ծոց , 5. Նեղոց , 6. Միջերկրեան ծով և 7. Արեւելեան :

1. Ծով կ'ըսուին այն աղի ջուրերն որ քան զՈվկիանոս փոքր են :

Գլխաւոր ծով կը կոչուի ծով մը որ Ովկիանոսէ մը կը կազմուի . Երկրեան ծով կ'ըսուի այն ծովը որ գլխաւոր ծովէ մը կը կազմուի :

2. Լիճ կ'ըսուին այն մշտակայ անոյշ ջուրերն որ ամէն կողմէ ցամաքով պատած են , և որոց ջուրը վազուն չէ :

Մեծամեծ լիճերը ծովի կը կոչուին :

Մօր կամ հօի կը կոչուին միշտ ջրոտ տեղեր ուր շամբ (եղէգ) կամ ջրային տուն կեր բուսած են :

3. Գետ կ'ըսուին այն անոյշ և վազուն ջուրերն որ ընդհանրապէս լեռան մը ստորոտէն բխելով , և շատ անգամ իրենց մէջ ուրիշ վազուն ջուրեր առնելով կ'երթան ծով մը կը թափին . իսկ այն վազուն ջուրերն որ գետի մը մէջ կը թափին՝ Գետակ կ'ըսուին :

Այն տեղն ուր գետ մը ծովը կը թափի՝ գետին քերանը կը կոչուի . իսկ գետի մը և գետակի մը իրարու խառնուած տեղը կը կոչուի խառնուրդ գետոյ :

Գետերուն և գետակներուն երկու կողմի ցամաքը կը կոչուի Ափ :

Գետի կամ գետակի մը այն դին որ ջուրին հոսանաց հետ իջնողին աջ կողմը կ'ընայ՝ Աջ-կողմեան ափ կ'ըսուի . անոր դիմացի կողմը՝ Ձախակողմեան ափ :

4. Ծոց կամ Ծովածոց կ'ըսուի ծովի մը այն մասը որ ներս գէպ 'ի ցամաք մտած է :

եթէ ծովածոցը փոքր է, խոշ կը կոչուի :
 5. Նեղուց կը կոչուի նեղ ծով մը որմէ ծովէ ծով կ'անցնուի :

Լայն նեղուց մը Զբնոց կ'ըսուի :
 6. Մեծերկրան ծով կամ Մեծերկրան կ'ըսուի ծով մը որ ամէն կողմանէ ցամաքով պատած ըլլալով, նեղ պարանոցով մը միայն դուրսի ծովի մը հետ հաղորդութիւն ունի :

7. Արեւիկան կը կոչուի ծով մը ուր իրարու մօտ շատ կղզիներ կամ կղզիներու խումբեր կան :

Դ Ա Ս Գ .

Հ. Գամաքի մը մասերն իրենց այլեւայլ ձեւին կամ որպիսութեան նայելով ի՞նչպէս կը կոչուին :

Պ. Գամաքի մը մասերն իրենց այլեւայլ ձեւին կամ որպիսութեան նայելով կը կոչուին .

1. Թերակղզի, 2. Լեռ, 3. Ծովափ, 4. Լեռ, 5. Դաշտափն, 6. Զբ, 7. Կղզի, 8. Ծանծաղ և 9. Խարաի :

1. Թերակղզին չորս դիէն ջրով պատած, և միայն մէկ ծայրով ցամաքին հետ կցուած երկիր է :

Թերակղզին ցամաքին հետ կցող մասին Պարանոց կ'ըսուի :

Եթէ պարանոցը շատ լայն է, Թերակղզին Ծախտակղզի կը կոչուի :

2. Լեռ կ'ըսուի նեղ ցամաք մը որ դէպ 'ի ծով երկնցած է :

Եթէ այսպէս դէպ 'ի ծով երկնցած ցամաք մը շատ բարձր է, Գլխ կամ Հրաբխ կը կոչուի :

3. Ծովափ կ'ըսուի ցամաքին այն մասը որ ծովին կից է :

4. Լեռ կ'ըսուի հողոյ կամ ապառաժի ահագին զանգուած մը որ ցամաքին վրայ կը բարձրանայ դէպ 'ի վեր՝ երթալով ամիսի ուեւով, այնպէս որ կողերն աւելի կամ նըւաղ զառ 'ի վեր կը ձեւանան :

Իրարու կից լեռներու շարքին Շղթա կամ Գորի լեռանց (լեռնագօտի) անունը կը տրուի :

Լեռան մը կոնածեւ կամ սուր ծայրին կարգ կամ Գագա կ'ըսուի :

Լեռնաբաշ կ'ըսուի լեռան մը գլուխը որ հարթ է :

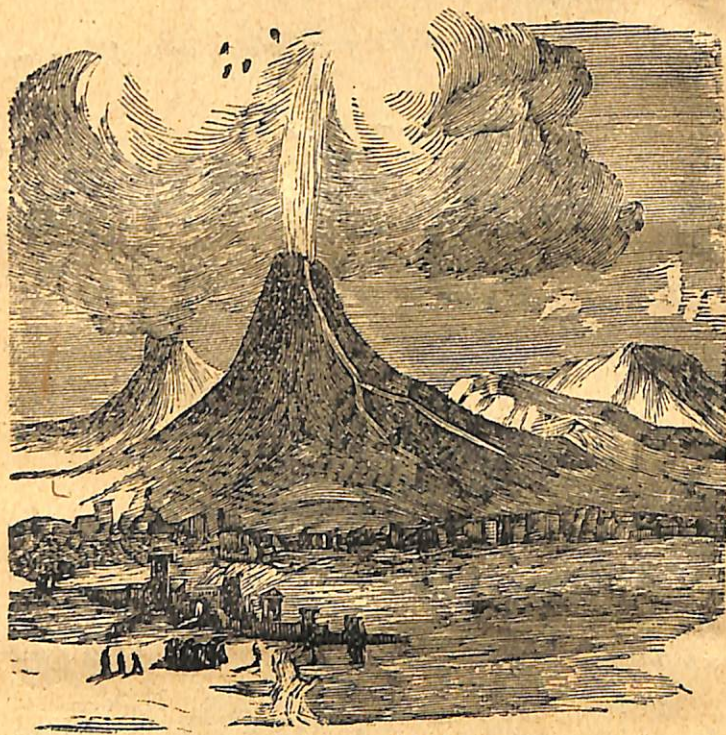
Մանր լեռանց Բլուր կ'ըսուի : Կոշ կ'ըսուին լեռներու գօտոյ մը երկու հակառակ զառիւկայրերն :

Ծովի կամ գետի մը Աստան կամ Հովի կ'ըսուի ընդարձակ երկիր մը որոյ ջուրերը կը թափին այն ծովը կամ գետը :

Հրաբխ կը կոչուի լեռ մը որ ատեն ատեն կը միայ և բռնկելով Հրաբխ կամ Խառնարան կոչուած ծակէ մը դուրս կ'արձակէ բոց, մոխիր և լաւ կոչուած նիւթը, երբեմն նաեւ ջուր և ցեխ :

Հրաբխացի դուրս արձակած մարմինները

տեսակ տեսակ են . ընդհանրապէս ծծումբ և
կրացեալ քարեր , որոնք պաղելով լեռան ստու-
րոտը կը կարծրանան : Հրաբուխը երբեմն
այնչափ զօրաւոր կ'ըլլան , որ յանկարծ նոր

ԼԵԱՌՆ ՀՐԱԲՈՒՅՈՒՆ

լեռ մը յերեւան կ'ենէ . կամ նոր կղզի մը ,
երբ հրաբուխը ծովային է :

Հրաբուխը միշտ դուրս կրակ չեն տար ,
ոմանք քանի մը տարիներ մարած կը մնան ,
յետոյ վերստին կ'սկսին բռնկիլ . ոմանք ալ
բոլորովին մարած են :

5. Երկուշաբթի կամ քեհնաշաբթի կ'ըսուի երկրիս
մէկ կտորին դողդղալը : Երկրաշարժը ծծմբ-
բային և կալքային արտաշնչութիւններէ յա-
ռաջ կուգայ և ընդհանրապէս հրաբխաց նոր
հուր արձակած ժամուն տեղի կ'ունենան ,
բայց շատ անգամ մեծ հեռաւորութեամբ
կ'ազդէ :

6. Դաշտաբեթին կը կոչուի երկիր մը որ ըն-
դարձակ և տափարակ է : Եթէ տափարակն
աւազուտ է , Աւաշտ անապատ կ'ըսուի :

7. Աւազուտ անապատներու մէջ դալարա-
գեղ և ջրարբի տեղերուն Ուշախ կ'ըսուի :

8. Ձր կ'ըսուի դաշտ մը որ երկու լեռանց
մէջտեղն է : Եթէ ձոր մը շատ նեղ , մթին և
խոնաւ է , Ծափ կ'ըսուի :

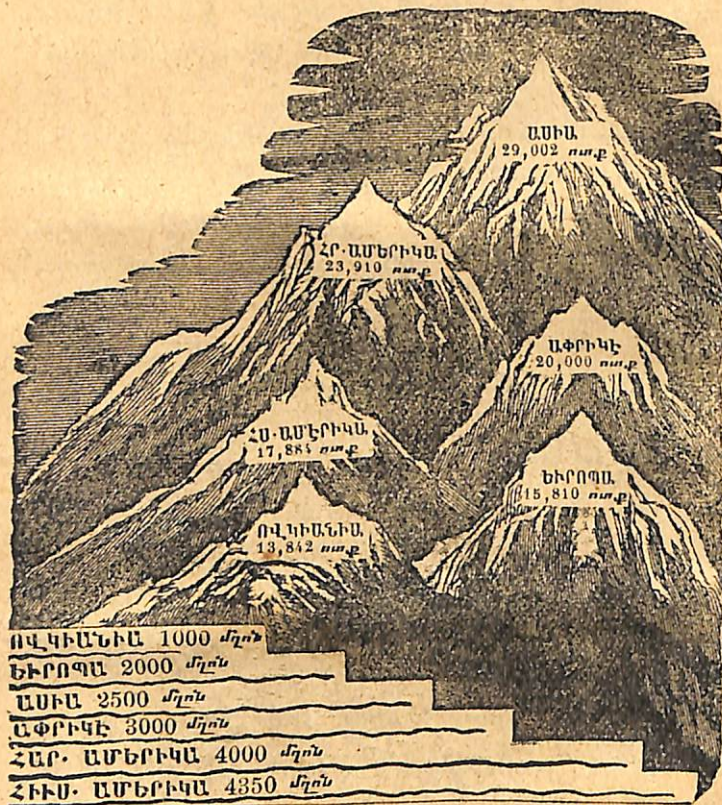
9. Կղզին փոքր ցամաք է՝ ամէն կողմանէ ջը-
րով պատած : Իրարու մօտ մանր մանր կղզի-
ներու՝ Խաւք կղզեաց (կղզեխումբ) կ'ըսուի :

10. Ծանծաղ կամ Ծանծաղաշ կ'ըսուին ծովուն
մէջ սակաւաշուր տեղեր ուր նաւ չի կրնար
անցնիլ առանց խրելու :

11. Խաւք կ'ըսուի ծովուն մէջ ջուրին երե-
սին մօտ կամ երեսէն վեր բարձրացած քար
մը : Եթէ այսպիսի քարեր իրարու մօտ կամ
քովէ քով շատ են , Խաւք կը կոչուին :

Դ Ա Ս Դ .

Հ. Երկրիս բոլոր բնակչաց թիւը որչափ է :
 Պ. Երկրիս բոլոր բնակչաց թիւն է ըստ նո-
 ղազոյն հաշուոց իբր 1,300,000,000 :

Երկրիս ՄԵՍՈՒՊՈՏԱՄԻԱՆԻ ՄԷՋ ԱՄՆԵՆԻ ԲԱՐՁՐ ԼՅՈՆՆԵՐԸ
 ՆԻ ԱՄՆԵՆԻ ԵՐԿԱՅՆ ԳՆՏԵՐԸ

Եւրոպա ունի	300,000,000	բնակիչ
Ասիա	» 730,000,000	»
Աֆրիկէ	» 120,000,000	»
Ամերիկա	» 120,000,000	»
Ովկիանիա	» 30,000,000	»

Հ. Մարդկային ազգը քանի՞ ցեղ կը բաժ-
 նուի :

Պ. Մարդկային ազգը մէկ դաս արարած
 կը կազմեն , բայց իրենց բնակած տեղին ,

կլիմային և ուրիշ անժանօթ պատճառներու
 համար զանազան որոշ ցեղերու կը բաժնուին :
 Ընդհանրապէս աշխարհագրէտը կերպարանաց,
 գունոց և գանկի ձեւին նայելով՝ բոլոր մարդ-

5. Եթե չկան ցեղը Այս ցեղը սեւամարմին է, ասորական գանգ-րահեր, լայնաշուրթ թըն, տափաքիթ : Ափրիկէի Սեւերն այս ցեղին կը վերաբերին, և իբր 100 միլիոն կը կարծուին :

Հ. Այս այլեւայլ ցեղ մարդոց մէջ ինչ և որչափ լեզու կը խօսուի :

Պ. Այս այլեւայլ ցեղ մարդոց մէջ հաղա-րաւոր լեզուներ կը խօսուին որ իրարմէ բոլորովին տարբեր կ'երեւան, բայց և այնպէս անոնց մեծ մասն երեք գլխաւոր տեսակի կը վերաբերին :

1. Մեւանի լեզուներ : Այս լեզուներուն բառերը միավանկ են և առանց հոլովման և խոնարհման : Այս տեսակին կը վերաբերի Չինաց լեզուն :

2. Եւրոպայի լեզուներ : Սորա եւս հոլով և խոնարհում չունենալով, այս քերականական ձեւերը կը հասկցնեն ընդհանրապէս բառին վերջը, երբեմն ալ մէջն ուրիշ բառեր կցելով : Այս տեսակին կը վերաբերին Ֆիննեան լեզուներն, ինչպէս Ունկարերէնը, նաեւ Ամերիկեան ցեղերուն լեզուները :

3. Քերականական լեզուներ : Ասոնք հոլովման և խոնարհման ձեւեր ունին : Քերականական լեզուներն երկու ցեղ են՝ Հնդեւրոպական և Սե-

ւերական : Հնդեւրոպականին կը վերաբերին Յունարէնը, Լատիներէնը, Հայերէնը, Գերմաներէնը, Կեղտեան, Սլաւեան, Իրանեան եւ Թամարիզ (Հնդիկ) լեզուները : Սեմականին կը վերաբերին հին եբրայեցերէնը, Քաղդէարէնը, Ասորերէնը և Արաբերէնը : Քերականական լեզուները, մանաւանդ Հնդեւրոպական լեզուք, ընտրելագոյն և ազնուագոյն են :

Լեզուները կը բաժնուին դարձեալ Մեւեւ, Կինիքն որ չեն խօսուիր, և Կեւիքն, այսինքն անոնք որ կը խօսուին : Դարձեալ իւրաքանչիւր լեզու աւելի կամ նուազ բառապաշար ունի :

Դ Ա Ս Ե.

Հ. Աշխարհիս վրայ քանի տեսակ կրօնք կայ :

Պ. Աշխարհիս վրայ չատ կրօնքներ կան, բայց ամէնքը սա երկու տեսակին կը վերաբերին. Միաստուածեան և Բազմաստուածեան :

Միաստուածեան են .

1. Քրիստոնեայք, 340 միլիոն, որ երեք աւոր ճիւղ կը բաժնուին, Արեւմտեան եկեղեցի (Կաթոլիկ), Արեւելեան եկեղեցի (Յոյնք եւ ք) և Բողոքական եկեղեցի :

2. Հրեայք, 7 միլիոն. 3 1/2 միլիոնը Եւրոպի մէջ. կը բաժնուին քանի մը աղանդով, Գաղայիք, Թալմուդականք և Բաբուսներ :

3. Մահօշորական, 156 միլիոն : Ասոնք Սէննէ, Շէն և Վահագն կոչուած կրօնքներու կը բաժնուին :

Բազմաստուածեան են .

1. Պրահման, Հնդկաստանի մէջ :

2. Պոստոյեան, Սէյլան կղզին, Քոչինչինի, Ճարոնի և Չինու մէջ :

3. Դիւնապաշտ կամ Ֆէթիշան, փորժովի զերէն ֆէթիշա բառէն որ Դիւն-Ֆէշան կը նշանակէ : Ասոնց մեծ մասն Ափրիկէի մէջ է : Բազմաստուածեան կրօնք դաւանողներու թու թիւը 800 միլիոնի կը հասնի :

Հ. Մարդիկ իրենց ապրելու կերպին նուրբ քանի՞ տեսակ են :

Պ. Մարդիկ իրենց ապրելու կերպին նուրբ երեք կարգ կը բաժնուին :

1. Վայրենի աղգեր ինչպէս են Սեւերն Ափրիկէի մէջ, և Ամերիկայի վայրենի ցեղերը : Ասոնք խումբ խումբ հողէ, ճիւղերէ, տեղերէ և եղէգներէ շինուած ողորմելի բնակարաններու կամ հիւղերու և երբեմն նաեւ անշանք մէջ կը բնակին : Շատ անգամ եւս կենդանեայ մորթերով կամ հաստ կտաններով ցիցերու վրայ հաստատուած ձրաններու մէջ կը հանգչին : Շատ տեսակ ճարտարութենէ զուրկ են, անշուք ընտանիք կը ձեւացունեն և իրենց բնակութիւնն աստանդական է. կրօնք և օրէնք չունին . քաղաքակրթեալ աղգերէ շատ հեռու մնացած ըլլալով, կրթութենէ և քաղաքականութենէ եւս զուրկ են : Ասոնք անխիղ

քա միշտ բարբարոսութիւններ կը գործեն, չեն իսկ մարդակերութեան վարժ ցեղեր և այս բարբարոսներուն մէջ :

2. Հիւսիս-արեւմտեան աղգեր, ասոնց հօտերուն արդիւնքէն կ'ապրին, և այն հետ արօտի համար տեղէ տեղ պտտեցնելով տակ կը բնակին, ուստի և վերջապէս եւս կ'ըսուին :

Այս երկու կարգ մարդիկ, մանաւանդ իրենց, կառավարութիւն, օրէնք, ու

սում և դպրութիւն , արուեստ և վաճառակա-
նութիւն չունին . քանի մը շատ հասարակ
արուեստներ զոր ոմանք ունին , ինչպէս ոս-
տայնակութիւն , դարբնութիւն , շատ ան-
կատար են :

3. Քաղաքակիրթ ազգեր : Ասոնք , բաց ՚ի հո-
ղագործութենէ որ հաստատուն բնակութիւն
ունենալու առաջին պայմանն է՝ ունին նաեւ
այդեգործութիւն , վաճառականութիւն , նա-
ւարկութիւն , այլեւայլ ձեռագործական կամ
մեքենական արուեստներ , գիր կամ դպրու-
թիւն , գիտութիւններ , գեղարուեստներ ,
բազմադիտութիւն , օրէնք և կառավարութիւն :

Դ Ա Ս Զ.

Հ. Քաղաքակիրթ ազգաց մէջ քանի՞ տե-
սակ կառավարութիւն կայ :

Պ. Քաղաքակիրթ ազգաց մէջ երկու
տակ կառավարութիւն կայ . Մեղեդական և Բա-
նալական :

1. Մեղեդական կառավարութեան մէ-
կը խողը մի է , ցկեանս , շատ անգամ նաեւ
ժառանգական , և կը կոչուի Կայսր , Թագաւոր
իշխան , Դուռն :

Միապետութիւնը երկու կը բաժնուի ,

Ա. Բացարձակ միապետութիւն , ուր ամէն
ընէր իշխողին կամքէն կը բխեն .

Բ. Զաւթաւորեալ կամ Սահմանադրական միապե-
տութիւն ուր ժողովուրդին կողմէն ընտրեալ

Երեսփոխանական ժողով մը Օրէնսդէր իշխանութեան
մասնակից է , և Գործարէր իշխանութեան կամ
Վարչաձեռն վրայ կը հսկէ :

2. Բազմապետական իշխանութիւնն եւս
երկու կը բաժնուի , Ա. Հանրապետական ուր Գե-
րագոյն իշխանութիւնը կամ Վեհապետութիւնը բոլոր
ժողովուրդին ձեռքն է , և Բ. Անհապետական
ուր քանի մը երեւելի ընտանիք միայն կը վա-
րեն վեհապետութիւնը :

Բազմապետական կառավարութեանց մէջ
իշխող չկայ , գործադիր իշխանութիւնը վա-
րելու համար Նախագահ մը միայն կ'ընտրուի
քանի մը տարին անգամ մը ժողովրդեան քը-
ուէով :

Հ. Քաղաքակիրթ ազգաց բնակութեան
տեղերն ինչ կը կոչուին , և ի՞նչ շէնքեր և
հաստատութիւններ կան անոնց մէջ :

Պ. Քաղաքակիրթ ազգաց բնակութեան
տեղերը կը կոչուին Քաղաք կամ Բերդաւանք , Ե-
թէ քաղաքը պարսպաւոր է , Աւան և Գիւղ :
Ասոնց մէջ , բաց ՚ի հասարակ տուներէ , յորս
ընտանիք կը բնակին , կան այլեւայլ հասարա-
կաց շէնքեր , զորօրինակ՝ իշխանին պալատ , կա-
ռավարութեան գործերուն համար Պաշտօնա-
աններ , Զօրանոց , Նաւարան , Զինարան , Ե-
կեղեցիներ , այլեւայլ տեսակ Դարմանոցներ ,
հասարակաց Դպրոցներ , Վարժարաններ , Հա-
մալսարան , Տպարաններ , Դրատուններ , Թան-
գարաններ , այլեւայլ տեսակ Գործարաններ ,
Հրապարակներ , Հասարակաց պարտէզներ ,

վաճառանոցներ , Դրամատուն (պանդա) , Նա-
ւահանդիստ և ուրիշ այսպիսի հաստատու-
թիւններ :

Դ Ա Ս Է .

Ե Ի Ր Ո Պ Ա .

Հ. Եւրոպա ո՞ր կիսագունտին վրայ է , ո-
րո՞նք են նորա սահմաններն և բնակչաց թիւը :

Պ. Եւրոպա հին ցամաքը պարունակող կի-
սագունտին հիւսիսային արեւմտեան կողմն է
Սահմաններն են հիւսիսէն՝ Սառուցեալ Ու-
կիանոս , արեւմուտքէն՝ Ազլանդեան Ովկիա-
նոս , հարաւէն՝ Միջերկրական և Սեաւ ծովե-
րը որ Ազլանդեան Ովկիանոսին մասերն են
խոկ արեւելքէն՝ Ուրալ և Կովկաս լեռներ
որովք Եւրոպա կը բաժնուի Ասիոյ ցամաքէն
բնակչաց թիւն է 300 միլիոն :

Հ. Եւրոպայի այժմու տիրող ազգերն ի՞նչ
տոհմերու կը վերաբերին :

Պ. Եւրոպայի այժմու տիրող ազգերը
վերաբերին Բոնեան , Գերմանական և Սլա-
ւոններուն : Բոմանեան ազգերն են իբր
միլիոն , կը բնակին Եւրոպայի Հարաւային
արեւմտեան և Արեւմտեան կողմերը , և
Գաղիացիք , Սպանիացիք և Իտալացիք . սոց
կրօնքն ընդհանրապէս Հռոմէական է :

Գերմանական ազգերն են իբր 92 միլիոն
կը բնակին Հիւսիսային և Միջին Եւրոպա ,

են՝ Մնդղիացիք , Շուեար , Դանիացիք և Գեր-
մանացիք . սոցա կրօնքն ընդհանրապէս Բողո-
քական է :

Սլաւեան ազգերն են իբր 80 միլիոն , և
կը բաժնուին շատ ճիւղերու , ինչպէս Բուլք ,
Լեհք , Պոհնիացիք , Խռուաթք , Բայց գլխա-
ւոր տիրող սլաւ ազգ Ռուսն է : Սղքա Եւրո-
պայի արեւելեան կողմն են և ընդհանրապէս
Յունադաւան են :

Հ. Եւրոպայի գլխաւոր ծովերն որո՞նք են :

Պ. Եւրոպայի գլխաւոր ծովերն են , 1. Սոլ-
թի ծով որ հիւսիսային սառուցեալ ովկիանո-
սէն կը կազմուի , 2. Պալէի ծով , 3. Հիւսիսային
կամ Գերմանական ծով , 4. Իրլանդի ծով , 5. Պե-
տյեան կամ Կասպիական ծով , որ և Զովթոյ կ'ըս-
ուի , և 6. Միջերկրական ծով :

Վերջին հինգ ծովերը կը կազմուին Ազլան-
դեան ովկիանոսէն :

Միջերկրական ծովէն կը կազմուին հետեւ-
եալ երկրորդական ծովերը . ա. Պերսեական ծով՝
Խալիոյ արեւմտեան դին , բ. Արեւելեան ծով՝
Խալիոյ արեւելեան դին . գ. Յոնական ծով՝ Խ-
տալիոյ և Յունաստանի մէջտեղ , դ. Եգեական
ծով՝ որ և Յունական Արեւելեան կ'ըսուի , ե. Պե-
րսեական կամ Մարմարայի ծով՝ և գ. Սեաւ ծով
հանդերձ Ալեքսանդրական ծովով :

Դ Ա Ս Ը.

Հ. Եւրոպայի գլխաւոր ծովածոցներն որոնք են :

Պ. Եւրոպայի գլխաւոր ծովածոցներն են ,

1. Պոնտիոյ , Ֆինլանդի , Լեւանտի և Տանցիոյ ծոցերը՝ Պալդիկ ծովուն մէջ :

2. Զուրաբիէ՝ Հիւսիսային ծովուն մէջ :

3. Լեւի կամ Պերսիան ծովածոցը՝ Միջերկրական ծովուն մէջ , Գաղիոյ հարաւային եզերքը :

4. Ճենաւայի ծովածոցը՝ Միջերկրական ծովուն մէջ , Խաւիիոյ եզերքը :

5. Տարենտի կամ Դարենի ծովածոցը՝ Յոնիական ծովուն մէջ , Խաւիիոյ ծայրը :

6. Վենետիկ և Թրեսի ծովածոցներն՝ Ադրիական ծովուն մէջ :

7. Լեքանդի , Բարբառի , Կրնիսի , Նաբիւի և Անեւայ ծովածոցներն՝ Յունաստանի եզերքը :

8. Վալէ և Թեսաղանիկ ծովածոցներն՝ Արքիպելագոսի մէջ :

9. Օրեսայի և Բերեգոնի ծովածոցերը՝ Սև ծովուն մէջ :

Հ. Եւրոպայի ծովակներն կամ մեծամեծ լիճերն որոնք են :

Պ. Եւրոպայի ծովակներն կամ մեծամեծ լիճերն են :

1. Օնէկ , Լարոն , Սայա , Իւնի , Բեյրուս և Պիւլա կամ Սպիտակ լիճ՝ Ռուսիոյ մէջ :

2. Մեւր , Վենէ , Վերդեր և Թուրնա՝ Շուէտի մէջ :

3. Պալարոն և Նայտիւն՝ Աւստրիոյ մէջ :

4. Նեւադիէ , Ճինեւայի , Գոտանցայի , Յեւրեի , Լույնի , Լուանի ծովակներն՝ Հելլենիոյ կամ Զուրաբիոյ մէջ :

5. Մաճիւրի կոչուած ծովակը , և Գոնի , Կարայի , Փերուսի , Պուլիսի և Զելանի ծովակներն՝ Խաւիիոյ մէջ :

Հ. Եւրոպայի նեղուցներն որոնք են :

Պ. Եւրոպայի նեղուցներն են :

1. Վալիայի նեղուցը՝ Հիւսիսային Սառուցեալ ծովուն մէջ :

2. Սալեբուր և Գաբիւր որ Հիւսիսային ծովը Պալդիկ ծովուն հետ կը կցեն :

3. Սաւո , Դե և Կոթ Պելլ՝ Դանիական կըղզիներուն մէջտեղ :

4. Սաբ Գերգայ Զրանց և Հեւնայի նեղուց որոց մին՝ Հարաւէն , և միւսն Հիւսիսէն կը տանին Իշլանտայի ծովը :

5. Գալի անցքը՝ Հիւսիսային ծովուն և Մանշի մէջտեղ :

6. Մաշի նեղուցը՝ Գալի անցքին և Ադրիական ծովին Ռիկիանոսին մէջտեղ :

7. Ճիւրաբուրի նեղուցը՝ Ադրիական ծովին Ռիկիանոսի և Միջերկրական ծովուն մէջտեղ :

8. Վալիէի նեղուցը՝ Սարոնիոյ և Գորսիոյ մէջտեղ :

9. Մեւնայի նեղուցը՝ Խաւիիոյ և Սիկիլիոյ մէջտեղ :

10. Օրբանայի ջրանցքը՝ Յոնիական և Աղբիւ-
կան ծովերուն մէջտեղ:

11. Տարբանէի (Չանագ գալէի) նեղուցը՝ Ար-
քիպեղադոսի և Մարմարայի մէջտեղ:

12. Կապանաշուկայ կամ Պաֆուի նեղուցը՝
Մարմարայի և Սեւ ծովուն մէջտեղ:

13. Եֆէսէի նեղուցը՝ Սեւ ծովուն և Աղա-
խու ծովուն մէջտեղ:

Դ Ա Ս Թ.

Հ. Եւրոպայի գլխաւոր գետերն որոնք են
և որ ծովերը կը թափին:

Պ. Եւրոպայի գլխաւոր գետերն են 34.

Ա. Բոսնիայ մէջ՝ 11

1. Բելա- որ կը թափի Հիւս. Սառ. Ովկ.
2. Տէն- » » Սպիտ. ծովը
3. Թոնէա » » Պարզ. »
4. Նեկ- » » » »
5. Տա- » » » »
6. Նեկէ » » » »
7. Տէնէ- » » Սեւ »
8. Տէնէ- » » » »
9. Տա- » » Աղախու »
10. Վի- » » Կասպից »
11. Ուր- » » » »

Բ. Գերմանիայ մէջ՝ 5

1. Վեմ- որ կը թափի Պարզ. ծովը
2. Օրբ » » » »

3. Էլ- որ կը թափի Հիւս. ծովը
4. Վեմ » » » »
5. Բէն » » » »

Գ. Գաղիայ մէջ՝ 5

1. Մե- որ կը թափի Հիւս. ծովը
2. Է- » » » »
3. Սե- » » Մանչի »
4. Լ- » » Աղ. Ովկ.
5. Ժէր- » » » »

Դ. Անգլիայ մէջ՝ 1

1. Դ- որ կը թափի Աղ. Ովկ.

Ե. Իրլանտայի մէջ՝ 1

1. Շէ- որ կը թափի Աղ. Ովկ.

Զ. Սպանիայ մէջ՝ 6

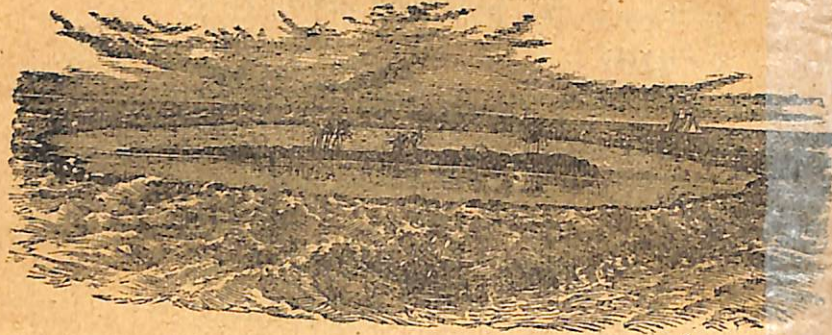
1. Տա- որ կը թափի Աղ. Ովկ.
2. Դ- » » » »
3. Կա- » » » »
4. Կա- » » » »
5. Է- » » Միջերկ. ծովը
6. Բ- » » » »

Է. Իտալիայ մէջ՝ 3

1. Տէ- որ կը թափի Միջերկ. ծովը
2. Բ- » » Աղբիւկ »
3. Ա- » » » »

Ը. Թուրքիայ մէջ՝ 2

1. Մ- որ կը թափի Արքիպեղադոս
2. Դ- » » Սեւ ծովը

Դ Ա Ս Ժ.

- Հ. Եւրոպայի գլխաւոր կղզիներն որոնք են.
- Պ. Եւրոպայի գլխաւոր կղզիներն են ,
1. Հիւսիսային Սառուցեալ Ովկիանոսի մէջ,
ա. Մէքսիկէն , և բ. Վայկայ և Գալիֆոլ :
2. Հիւսիսային ծովուն մէջ, ա. Նոր-Եկեան
կղզիք որ են՝ Լոֆֆորէն , Տրոլհայտ և Պերկէն
Խոֆթեր , բ. Անգլիական կղզիք որ են՝ Մեծ Բրի-
տան , Իռլանդ , Հոլանդ , Անգլիոյ հարաւային
կողմը . Ֆերոէեր , Հելլէնիկան , Օրէգոնեան և Շեդ-
լանդի խումբերն՝ Սկոտլանդի հիւսիսային կողմը ,
և գ. Հելլենիկան :
3. Իրլանդիոյ ծովուն մէջ . ա. Մեծ և Էն-
լեւէ , և բ. Հոլանդեան կղզիք որոց գլխաւորն է
Թեթէլ , Զուխտէրգէի բերանը :
4. Պաղլիկ ծովուն մէջ , ա. Դանիական կղզիք՝
Սէլանդ , Ֆինն , Լաւնդ , Ֆալսթեր , Պառնիպ . բ.
Շուէդեան կղզիք՝ Օլանդ և Կոնսլանդ , գ. Բուսսական
կղզիք՝ Տակոյ , Էնգլ և Ալանդ , և դ. Բուսսական
կղզիք՝ Բե-Կէն և Ուլսթրոմ :

5. Մանչի մէջ , Նորման կղզիք՝ Ճերի , Կե-
լանդ և Օրէնէ :

6. Ադրիանական Ովկիանոսի մէջ , ա. Իռլանդ ,
և բ. Ալբերտ կղզիք , փորթոկալէն 900 քիլո-
մետր հեռու :

7. Միջերկրական ծովուն մէջ , ա. Պալարեան
կղզիք՝ Մայորա , Մինորա , Իվիցա և Ֆորմէսերա ,
բ. Գորաթա , գ. Սարաթենա , Էլա ուր Նաբոլէոն Ա.
աքսորուեցաւ 1814 թն . դ. Սիկիլեա , ե. Լեֆորեան
կղզիք , և գ. Մալթայէ խումբը , 4 կղզիք :

8. Յոնիական ծովուն մէջ , ա. Յոնիական կղզիք
որ են՝ Գորֆու , Բաթոյ , Սանդա Մաւրա , Թեթի , Քե-
ֆալանթա , Զանդա , Զերֆոյ , և բ. Կրետէ կամ Գանդիա :

9. Ադրիական ծովուն մէջ , Լեֆֆեան (Իլլիր-
իոյ) կղզիք :

10. Արքիպելագոսի մէջ , ա. Նեկրոֆան (Եւ-
բէա) , բ. Կիկլադեան կղզիք որոց գլխաւորներն
են Սեբա , Դելոս , Անդրա , Նաքսոս , Բարոս , Սանթո-
րին , հրաբուխ , և գ. Սեֆուրեան կղզիք որոց գլ-
խաւորներն են՝ Թասոս , Սանթրակէ , Իփոսոս , Լեֆ-
ոս :

Հ. Եւրոպայի ցամաքակղզիներն որոնք են :

Պ. Եւրոպայի ցամաքակղզիներն են ,

1. Սկանինաւեան ցամաքակղզին որ կը պա-
րունակէ Շուէտ և Նորուեկիա :

2. Դանիական ցամաքակղզին որ և Եոզլանտ
կը կոչուի :

3. Իսթերեան ցամաքակղզին որ կը պարունա-
կէ Սպանիա և փորթոկալ :

4. Իտալական ցամաքակղզին :

Հ. Եւրոպայի թերակղզիներն որոնք են :

Պ. Եւրոպայի թերակղզիներն են .

1. Մալթա կամ Պելաղոն (Յունաստան) :

2. Քրէթ (Խըրըմ) Սեւ ծովուն մէջ :

Հ. Եւրոպայի պարանոցներն որոնք են :

Պ. Եւրոպայի պարանոցներն են ,

1. Կաթալոնի պարանոցը որ Ղաթալոն կը կցէ

Յունաստանի ցամաքին հետ :

2. Բելէօթի պարանոցը որ Ղաթալոն կը կցէ

Բուսիոյ ցամաքին հետ :

Դ Ա Ս Ժ Ա .

Հ. Եւրոպայի գլխաւոր հրուանդաններն որոնք են :

Պ. Եւրոպայի գլխաւոր հրուանդաններն են

1. Նոր Բէն՝ Շուէտի հիւսիսային եզերքը :

2. Լանդս Էնո՝ Մեծին Բրիտանիոյ հարաւային եզերքը :

3. Քլէ և Մեքէ՝ Իրլանտայի հարաւային եզերքը :

4. Լա Հոն՝ Գաղիոյ հիւսիսային եզերքը :

5. Ֆինլենդ՝ Սպանիոյ արեւմտեան եզերքը :

6. Սուրբ Վենչուրո՝ Փորթուգալի արեւմտեան եզերքը :

7. Թրաքալիա՝ Սպանիոյ հարաւային եզերքը :

8. Քորս՝ Գորսիքայի հիւսիսային եզերքը :

9. Թեւալա՝ Սարաենեա կղզոյն հարաւային եզերքը :

10. Բասարոն՝ Սիկիլիոյ հարաւային եզերքը :

11. Մալթա՝ Իտալիոյ հարաւային եզերքը :

12. Մալթա՝ Մոնէպի հարաւային եզերքը :

13. Էֆէ՝ Եւրոպական Թուրքիոյ արեւելեան կողմը :

Հ. Եւրոպայի գլխաւոր լեռնագօտիններն որոնք են :

Պ. Եւրոպայի գլխաւոր լեռնագօտիններն են ,

1. Սպինյոն լեռնագօտին կամ Քէօլէն՝ Շուէտի և Նորուեկիոյ մէջտեղ :

2. Անդէալոս լեռնագօտիններն , ա. Սալադա՝ Վալէսի մէջ , և Բ. Շուէն՝ Անդալուսի և Սիսիլիոյ մէջտեղ :

3. Պելլոնիս լեռնագօտին՝ Գաղիոյ և Սպառտիոյ մէջտեղ :

4. Սպինյոն կամ Իքսիս լեռնագօտիններն , ա. Գանդալֆա լեռնագօտին , Բ. Սելեա Նեպոս , Գ. Սելեա Կաթալոն , Դ. Սելեա Կաթալոն , և Ե. Սելեա Մալթա :

5. Գաղիական լեռնագօտին . ա. Վալէս , Բ. Սելեա և Գ. Օվերն :

6. Եւրոս լեռնագօտին՝ Գաղիոյ և Զուիցերայի մէջտեղ :

7. Ալպէս լեռնագօտին՝ մէկ կողմէն Գաղիոյ և Զուիցերայի և միւս կողմէն Իտալիոյ մէջտեղ : Այս գօտւոյն կը վերաբերի Մալթա , Եւրոպայի բարձրագոյն լեռը :

8. Ապենինէս լեռնագօտին՝ Իտալիոյ մէջ :

9. Գալիսիական լեռնագօտին՝ Հունկարիոյ մէջ :

10. Պաշտօններն՝ Եւրոպական թուրքիոյ մէջ :
 11. Տնարեան լեռնագօտին՝ Եւրոպական
 թուրքիոյ արեւմտեան կողմը :
 12. Հելենական լեռանց գօտին՝ Պէնդոն :
 13. Ուրալ լեռանց գօտին՝ Բուսիոյ մէջ, Ա-
 սիոյ և Եւրոպիոյ մէջտեղ :
 14. Կովասեան լեռնագօտին որ զԱսիա Եւրո-
 պայէ կը բաժնէ :

Հ. Եւրոպայի հրաբուխներն որոնք են :

Պ. Եւրոպայի հրաբուխներն են, 1. Վեսուվ՝ Նա-
 բօլի մօտ, 2. Էթնա՝ Սիկիլիոյ մէջ, և 3. Հէլա-
 իդլանտի մէջ :

Դ Ա Ս Ժ Բ.

Հ. Եւրոպա քանի՞ մաս կը բաժնուի, և իւ-
 րաքանչիւր մասի մէջ ի՞նչ տէրութիւններ կան :

Պ. Եւրոպա չորս մաս կը բաժնուի, հարաւ-
 յեն, Մեջին, Հիւսիսային և Արեւելեան :

Հ. Հարաւային Եւրոպայի մէջ քանի՞ տէ-
 րութիւն կայ :

Պ. Հարաւային Եւրոպայի մէջ կայ վեց տէ-
 րութիւն. 1. Եւրոպական Թուրքիա, 2. Գանուբեան
 Ելիսիսիսիան, 3. Յունաստան, 4. Իտալիա, 5. Սլա-
 յէա և 6. Լուսիտանիա կամ Փորթուգալ :

Հ. Միջին Եւրոպայի մէջ քանի՞ տէրութիւն
 կայ :

Պ. Միջին Եւրոպայի մէջ կայ վեց տէրութե-
 րութիւն, 1. Գալիա, 2. Հելենիս կամ Զոնիցերա,

3. Հաւնոս, 4. Բեզէա կամ Պելէգէա, 5. Գերմա-
 նիա, 6. Ասպրոյ-Հանկարէա :

Հ. Հիւսիսային Եւրոպայի մէջ քանի՞ տէ-
 րութիւն կայ :

Պ. Հիւսիսային Եւրոպայի մէջ կայ երեք տէ-
 րութիւն, 1. Սվեդիսիա որ կը բաղկանայ Շուե-
 տի և Նորսվեդի թագաւորութիւններէն, 2. Դո-
 նիա կամ Տանիմարա, և 3. Մեծն Բրիտանիա կամ
 Անգլիա :

Հ. Արեւելեան Եւրոպայի մէջ քանի՞ տէրութե-
 րութիւն կայ :

Պ. Արեւելեան Եւրոպայի մէջ միայն մի տէ-
 րութիւն կայ, այն է Բուսիա :

Դ Ա Ս Ժ Գ.

Ա. Հ Ա Ր Ա Ի Ա Յ Ի Ն Ե Ի Ր Ո Պ Ա.

1. ԵԻՐՈՊԱԿԱՆ ԹՈՒՐԿԻԱ

Հ. Եւրոպական թուրքիոյ վրայ ի՞նչ պատ-
 մական գիտելիք կայ :

Պ. Այս երկիրն հին ատենն այլեւայլ ազ-
 գերու կը վերաբերէր : Քրիստոնէական թուա-
 կանէն իբր 150 տարի առաջ Հռոմայեցիք
 սկսան տիրել Եւրոպայի այս մասին, բայց յետ
 քրիստոսի, Դ. դարուն վերջը (390), Հռոմա-
 յեցւոյ տէրութիւնը երկու բաժնուելով,
 Արեւմտեան և Արեւելեան, Արեւելեանը ե-
 լաւ Յոյն կայսրութիւն մը որոյ մայրաքաղաքն

էր Բիւզանդիոն կամ Կոստանդնուպոլիս : Այս կայսրութեան վրայ յարձակեցան նախ Սլաւադդեր՝ Սերուիացիք , Պոմնացիք և Պուլղարք : Ապա միջին դարուց մէջ Խաչակիրք , այսինքն Երուսաղէմ աղատելու համար Եւրոպայէն արեւելք եկող զօրքերը , 1204-1261 Լատինական կայսրութիւն մը հաստատեցին Կոստանդնուպոլիս՝ Յոյն կայսրներն փոքր Ասիա վարդապետելով : Անտի դար մը ետքը Օսմանեան Թուրքերն թաթարիստանէն գալով նուաճեցին Մակեդոնիա , Սլաւոնիա և Սերուիա : 1361 ին Սուլթան Մուրատ Ա. Ադրիանուպոլիս մայրաքաղաք ըրաւ , և 1453 ին մայիս 29ին Սուլթան Մէհմետ Բ. (Ֆաթիկ) առաւ Կոստանդնուպոլիս Բալէոլոկոսեան ցեղէն Կոստանդին ԺԱ. ի ժամանակ : Այսպէս Յունական կայսրութիւնը եղաւ Օսմանեան կայսրութիւն :

Դ Ա Ս Ժ Դ.

Հ. Եւրոպական Թուրքիա ինչպէս կը բաժնուի :

Պ. Եւրոպական Թուրքիա կը բաժնուի Վէմաս .

1. Բուլղարի (Թրակիա) կամ Ադրիանուպոլսոյ Կոստակալութիւն (վիլայէթ) .

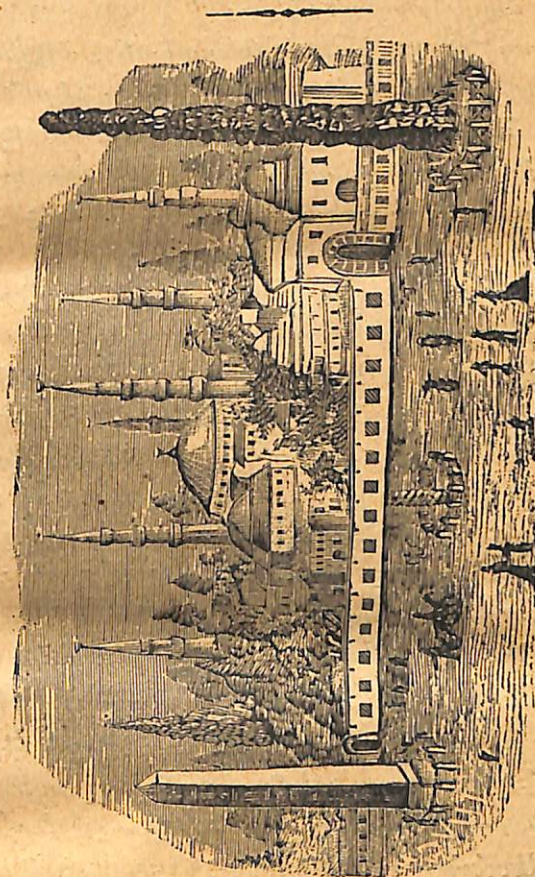
2. Մակեդոնիա կամ Թեսաղոնիկէի Կոստակալութիւն .

3. Թեսաղիա կամ Եաննայի Կոստակալութիւն .

4. Սլաւոնիա կամ Մանասթըրի Կոստակալութիւն .

5. Կրէտ .

6. Ինքնուրէն գաւառներ :

ՀԱՅԱՆԴ ՆՈՐԱՎԵՐԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ

1. Բուլղարի

Հ. Բուլղարիի երեւելի քաղաքներն որոնք են :

Պ. Բուլղարիի երեւելի քաղաքներն են ,

1. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ , հնոց Բիւզանդիոնը , առանձին վիճակ է իւր շրջականերով :

Հ. Կոստանդնուպոլսոյ վրայ ինչ գիտելիք կայ :

Պ. Կոստանդնուպոլսոյ Օսմանեան տէրութեան մայրաքաղաքն է, ունի 1,000,000 բնակիչ որոց 500,000ը Մահմետական է : Աշխարհի մեծագոյն վաճառաչահ քաղաքներէն մին է Սեւ ծովուն բերանը, Եւրոպայի և Ասիոյ սահմանին վրայ շինուած : Երկայն ջրանցքով մը որ ըստ Եւրոպացւոց Ոսկեղջիւր (+օրն ո'ր) կը կոչուի՝ երկու բաժնուած է . բուն Կոստանդնուպոլսոյ կամ Իսթամպուլ, և Ղալաթիա հանդերձ Բերայիւ : Հին շէնքերուն մէջ երեւելի են՝ ա. Սուրբ Սոփիա (Այսոփէա) եկեղեցին Յուստինիանոսէ մնացած, հիմա մզկիթ, բ. վաճառանոցը (շուկէ), գ. Եօթն աշտարակները (Եփէ Դուլէ), դ. Պին պիր տիրէք որ ջրոյ համբարանոց էր ժամանակաւ : Բերայէ ետքը որ Եւրոպացւոց և դեսպանաց թաղն է՝ երեւելի է Ֆանար որոյ բնիկ Յոյն ընտանեաց շատերն հին Բիւզանդեան կայսրութեան ազնւուականներէն են : ասոնցմէ կ'ընտրուէին Մուլտովալարիոյ հին Հոսքոտարները (Ուլահ Դեյէ) : Կոստանդնուպոլսոյ գիմացը, Ասիոյ հողին վրայ են Իսկէֆար և Քաղկեդոն (Գարդէայ) :

2. Արեւմտադուլ (Էտիրնէ) (150,000), Մարիյա կամ Մէրիճ գետին քով :

3. Կէլէօլու, զինուորական նաւահանգիստ և վաճառաչահ քաղաք (15,000) :

4. Ռոսթաֆայ (Թէքէրտաղ) (15,000), վաճառատեղի և նաւահանգիստ :

5. Սեւէքէ (4,000), նաւահանգիստ :

6. Տարաշէ (Չանադ-գալէ) . աւելի քան 800 թնդանօթովք ամրացեալ բերդեր ունի՝ համանուն նեղուցին բերանը :

Յիշուելու արժանի են նաեւ Էրէնէ, Չուլու, Պարկալ, Չաֆալճա :

Դ Ա Ս Ժ Ե.

2. Մակեդոնիա

Հ. Մակեդոնիոյ երեւելի քաղաքներն որոնք են :

Պ. Մակեդոնիոյ երեւելի քաղաքներն են,

1. Թեսալոնիկ կամ Սէլանի (100,000), վաճառաչահ քաղաք է :

2. Սկիւ (30,000), 300 գեղերով :

3. Մանասիա (50,000) :

4. Իստիպուր (10,000), Ենիէնէ, վարոս :

5. Այնուրա կամ Անուրա լեռն ուր կան 22 Յոյն վանք, 500 մատուռ, 5,000 աբեղայ :

Երեւելի են նաեւ Գալալ ուր ծնաւ Եգիպտոսի Մէհմէտ Ալի փաշան, Օրէն, վալայ :

3. Թեսաղիա

Հ. Թեսաղիոյ երեւելի քաղաքներն որոնք են :

Պ. Թեսաղիոյ երեւելի քաղաքներն են,

1. Լարիսս կամ Ենիէնէնէ (20,000) :

Լարիսսայի մօտ է հին բանաստեղծութեան

մէջ անուանի Տէմէ հովիտը և Ողբալու լեռը :

2. Գարաշա , ըստ հնոց փարաշա , ուր Գրիստոսէ առաջ 48ին երեւելի պատերազմ եղաւ Օգոստոս կայսեր և Անտոնիոսի մէջտեղ :

3. Դըրհալ , Զաւրա , Աւրա , Աւլնա :

4. Ալպանիա

Հ. Ալպանիոյ երեւելի քաղաքներն որոնք են :

Պ. Ալպանիոյ (Ալանապոլս) երեւելի քաղաքներն են Շարա (40,000) , Եւնիս կամ Եւնիս (40,000) . հոս մեծաւ թէփէտէլէնի Ալի փաշա 1822ին : Տարապետ , Բեւելի (40,000) , Նեշ (20,000) ուր ծնաւ մեծն Կոստանդիանոս . Բեւելի , Աւելի :

5. Կղզիք

Հ. Թուրքիոյ կղզիներն որոնք են :

Պ. Թուրքիոյ կղզիներն են՝

1. Եգէական կամ Արքիպելագոսի կղզիք , Թասոս , Սամոթրակէ , Իմպրոս և Լեֆոս ուր Ժամանակաւ կար անուանի բաւիղ (լարիւրինթոս) :

2. Կրէտէ որ առանձին կուսակալութիւն է և ունի լեռնագոտի մը և իրա լեռը : Քաղաքներն են՝ Գաւրիս (15,000) և Գաւնա (12,000) ընտիր նաւահանգստով , Բեդիոյ (6,000) :

Դ Ա Ս ԺԶ .

6. Ինքնօրէն գաւառներ

Հ. Եւրոպական Թուրքիոյ ինքնօրէն գաւառներն որոնք են :

Պ. Եւրոպական Թուրքիոյ ինքնօրէն գաւառներն են , 1. Արեւելեան Բոսնի , և 2. Պոլս :

Հ. Այս երկու գաւառաց վրայ ինչ պատմական գիտելիք կայ :

Պ. Այս երկու գաւառներն մինչեւ 1878 էին ուղղակի ընդ իշխանութեամբ Բարձրագոյն Դրան : Արեւելեան Բոսնիի որ Եւրոպական Թուրքիոյ արեւելեան մասն է մինչեւ Պալզանները , վերջին Բոսնական պատերազմէն ետքը , 1878ին , Պէրլինի գաշնագրութեամբ ստացաւ Բոսնի և Էրզրոմ . այսինքն ունի Քրիստոնեայ կառավարիչ զոր Սուլթանը կ'անուանէ հինգ տարին անգամ մը Եւրոպական մեծ տէրութեանց հաճութեամբ : Նաև Բոսնիոյ , Սերվիոյ և Մոնթենէկոյի արտօնացեալ կուսակալութիւնները որ առաջ հարկատու էին՝ եղան ինքնագլուխ : Իսկ Պոլկարիա Պալզաններէն անդին , նոյնպէս 1878ին եղաւ հարկատու իշխանութիւն . ունի Քրիստոնեայ իշխան , առանձին սահմանադրութիւն և զօրք :

Հ. Արեւելեան Բոսնիի գլխաւոր քաղաքներն որոնք են :

Պ. Արեւելեան Բումբէի գլխաւոր քաղաքներն են , 1. Ֆէմպէ , (35,200) , Մարէշա գետին քով :

2. Պարէս , նաւահանգիստ վաճառաչահ Սեւ ծովուն եզերքը :

3. Պուլկարիոյ գլխաւոր քաղաքներն որոնք են :

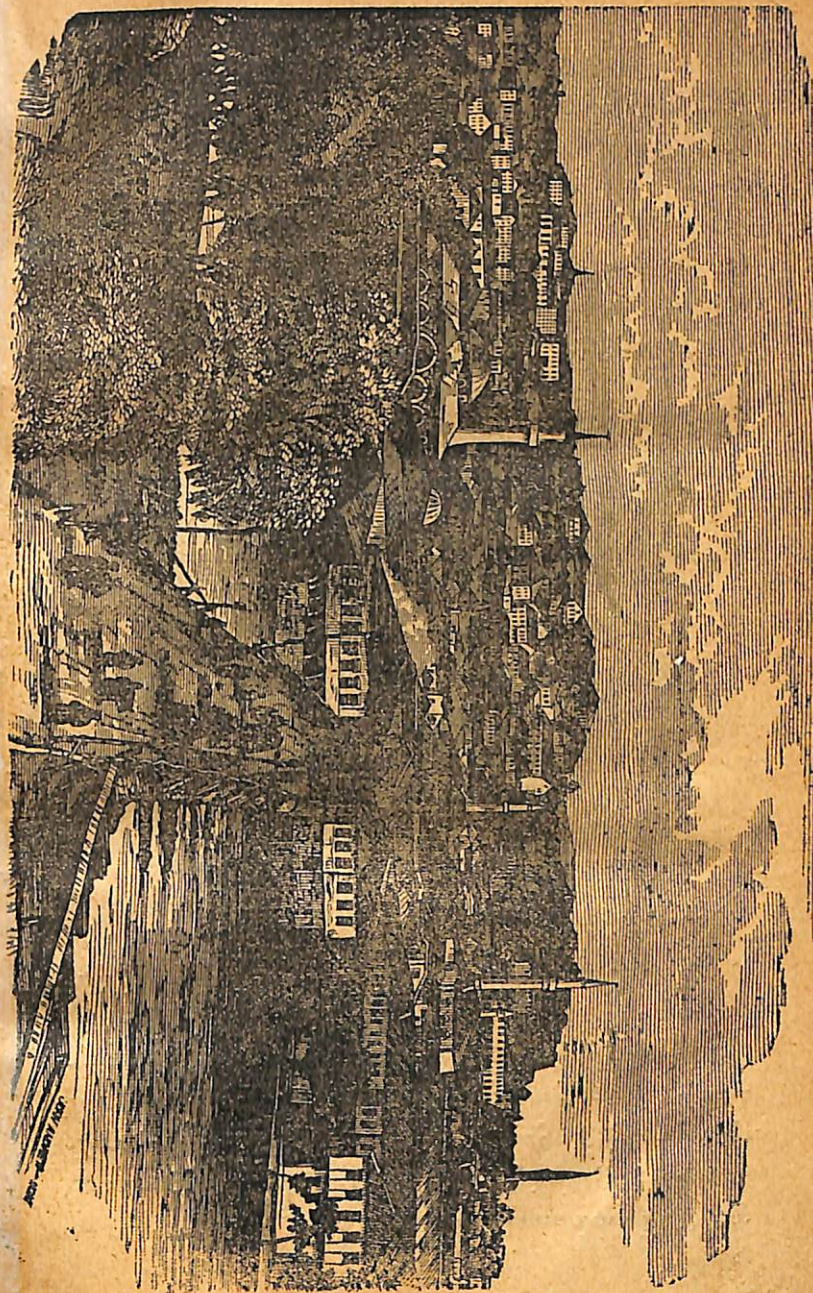
Պ. Պուլկարիոյ գլխաւոր քաղաքներն են , Սֆէս մայրաքաղաք (50,000) , Պալգաններուն ստորոտը , Դըննիւ (20,000) , Շուլ (20,000) , Պալգաններուն ստորոտը , Նիւդու (16,000) , Վէպէ (20,000) , Ռուհու (40,000) , Սեմարէ (20,000) , Վաւա (20,000) , Սեւ ծովուն եզերքը :

Դ Ա Ս Ժ Է .

3. Եւրոպական Թուրքիոյ բնակիչք որչափ են :

Պ. Եւրոպական Թուրքիոյ բնակիչներն , ինքնօրէն գաւառներն 'ի միասին հաշուելով , են իբր 8¹/₂ միլիոն , այլեւայլ ցեղերէ , այսինքն , Թուրք կամ Օսմանեան իբր 2,000,000 , Սլաւ իբր 4,000,000 , մնացեալ 2¹/₂ միլիոնն է Աւստրիացի (Առնաւուտ) , Յայ , Հայ , Հրէայ և Գնու : Թուրքերն և Ալպանիացւոց մէկ մասը Մահմետական են , մնացեալներն՝ Գրիստոնեայ :

3. Թուրքիա Եւրոպայէ դուրս ինչ երկիրներ ունի :

Պ. Թուրքիա ունի Ասիոյ մէջ ընդարձակ երկիրներ, Ափրիկէի մէջ՝ Եգիպտոս, Թարապուլուս և Թունուզ:

ԹՈՒՆՈՒԶ ԳԱՆԱԲԸ

Հ. Թուրքիոյ զինուորական զօրութիւնը ո՞րչափ է:

Պ. Թուրքիոյ ցամաքային զօրքն է 210 հազար. պատերազմի ժամանակ կրնայ աւելնալ մինչեւ 700 հազար: Նաւատորմիդը կը բաղկանայ 103 շոգեհաւէ որոց 19ը զրահաւոր է, և 73 առադաստաւոր նաւէ:

Դ Ա Ս Ժ Ը.

Հ. Թուրքիա ի՞նչ տեսակ կառավարութիւն է:

Պ. Թուրքիա սահմանադրական միապետութիւն է: Սուլթանն աշխարհային և հոգեւոր բացարձակ գլուխ է: Տէրութեան բարձր պաշտօնատարներն են 1. Եպարքոսը կամ մեծ վէզիրը (Սատրաղամ) որ գործադիր իշխանութեան կամ վարչութեան գլուխն է, որուն իշխանութեան ներքեւ են ուրիշ պաշտօնեայք. 2. Շէյխ իւլ Իսլամը (Իսլամին ծերը) որ գլուխ է իւլէմայից որ Մահմետական կրօնքին պաշտօնեաները և դատաւորներն են: Շէյխ իւլ Իսլամ Մահմետական օրէնքին մեկնիչ է: Վարչութեան ամէն պաշտօնարաններուն և գաւառաց ու քաղաքաց խորհուրդներուն մէջ Միւֆթի կոչուած օրէնագէտներ կը նստին: 3. Միւս պաշտօնեայք որ են՝ Պատերազմի, Ծովային զօրութեան, Արտաքին գործոց, Ելեւմտից, Արդարութեան, Առեւտրական գործոց, Հասարակաց շինութեան, Հասարակաց կրթութեան և Անշարժ ստացուածոց պաշտօնեաները:

Դ Ա Ս Ժ Թ.

2. ԴԱՆՈՒԲԵԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՔ

Հ. Ո՞ր տէրութիւններն կը կոչուին Դանուբեան իշխանութիւն:

Պ. Դանուբեան իշխանութիւն կը կոչուին 1. Սերուիա, 2. Բուսովիա և 3. Մոնթենեգրո : Այս երեք իշխանութիւնք, առաջին երկուքը՝ Դանուբի, վերջինն՝ Սերուիական ծովուն եզերքը, էին հարկատու թուրքիոյ, բայց 1878 ին դաշամբ ճանչցուեցան ինքնագլուխ :

1. Սերուիա

Հ. Սերուիոյ վրայ ինչ պատմական գիտելիք կայ :

Պ. Սերուիա ժ. դարէն մինչեւ ժ. դար թագաւորութիւն էր : 1459 ին Օսմանցիք նըսուածեցին Սերուիա : 1718 ին Բասսարովիցի դաշնագրութեամբ մեծաւ մասամբ Աւստրիացւոց անցաւ այս երկիրը : 1739 ին Պէլլրատի դաշնագրութեամբ նորէն առին Օսմանցիք Սերուիա : Սերուիացիք 1801-1812 կռուեցան Օսմանեանց դէմ և 1815 ին Սերուիա եղաւ ինքնօրէն իշխանութիւն, հարկատու Բարձրագոյն Դրան : Վերջին Ռուսական պատերազմէն ետքը եղաւ ինքնագլուխ :

Հ. Սերուիոյ բնակիչք որչափ են, երեւելի քաղաքներն որոնք են :

Պ. Սերուիոյ բնակիչք են իբր 1 ¹/₂ միլիոն, Սլաւ ցեղէն. երեւելի քաղաքներն են Պեդրեա Դանուբի եզերքը (30,000) մայրաքաղաք, Սեռայե, Գլաշո-յեւաց (5,000) իշխանանիստ, Գլաշո : Կառավարութիւնը սահմանադրական է :

2. Բոսնիա

Հ. Բոսնիոյ վրայ ինչ պատմական գիտելիք կայ :

Պ. Բոսնիա ժ. դարուն մէջ անկախ տէրութիւն եղան, ժ. Գ. դարուն մէջ նուաճեցան Օսմանցիներէն : Բոսնիա առաջ երկու իշխանութիւն էր, Մոլտաւիա և Վալաքիա, 1802 ին Ռուսիա այս իշխանութեանց պաշտպան ըլլալու իրաւունքն ստացաւ Բարձրագոյն Դրանէն : Իշխաններն Կոստանդնուպոլսոյ Ֆէնէրի հին Յոյն գերդաստաններէն էին : 1821 ին Իփսիլանդի յոյն իշխանն ապստամբելով յաղթը ունէին ետքը՝ իշխանութիւնը տրուեցաւ բնիկ Պոյարներու որ նախ երեք տարուան համար կ'ընտրուէին, յետոյ ցկեանս եղան : 1858 ին երկու իշխանութիւններն միացան Բարձրագոյն Դրան հաճութեամբ ըստ խրատու Եւրոպական տէրութեանց, և Քուզա իշխանն՝ Աղեքսանդր Յովհաննէս Ա. անուամբ եղաւ իշխան Մոլտովալաքիոյ, բայց 1865 ին հրաժարեցաւ, 1866 ին Ժողովուրդն ընտրեց Գերմանիոյ Հոհենցոլլէռնի ազգատոհմէն Կարոլոս իշխանն իբրեւ ժառանգական իշխան Ռոմանիոյ : Բոսնիա մինչեւ 1878 հարկատու էր Բարձրագոյն Դրան, բայց ապստամբելով, Ռուսիոյ օգնութեամբ եղաւ ինքնագլուխ :

Հ. Բոսնիոյ բնակիչք որչափ են, երեւելի քաղաքներն որոնք են :

Պ. Բոսնիա ունի իբր 4 ¹/₂ միլիոն բնակիչ, մայրաքաղաքն է Պարիզ (142,000), հոս կը նստի Բոսնիոյ իշխանը : Պուրէշ ունի համալսարան : Ամուր քաղաքներ են Խուրսե (26,000) Բոսնիոյ նաւահանգիստը, և Ճիւր-

հելլո : Երեւելի քաղաքներ են Եւ (90,000) ,
Կալո (36,000) Դանուբի եղերքը , Իսթանբուլ
(20,000) : Կառավարութիւնը սահմանադրա-
կան է :

3. Մոնթենեկրոյ

Հ. Մոնթենեկրոյի վրայ գիտելու արժանի
լինչ կայ :

Պ. Մոնթենեկրոյ , որ և Չեռնոգորա (Դարա-
տաղ) ունի իբր 200,000 բնակիչ : 1861ին Մոն-
թենեկրոյ մոտա Բարձրագոյն Դրան իշխանու-
թեան ներքեւ , բայց ստէպ կ'ապստամբէր ,
և վերջին Բուսական պատերազմին առեւն քա-
ջութեամբ կռուելով եղաւ ինքնազուլիս , և
ընդարձակեց իւր սահմանը : Գլխաւոր քա-
ղաքն է Չեռնոգոր : Մոնթենեկրոյի Սլաւ են ցե-
ղով , յունադաւան , քաջ պատերազմող : Վը-
լատիքան , այսինքն իշխանը , աշխարհական
իշխան միանգամայն Եպիսկոպոս է . ունի ծե-
րակոյտ մը :

Դ Ա Ս Ի .

3. ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Հ. Յունաստանի վրայ ինչ պատմական գի-
տելիք կայ :

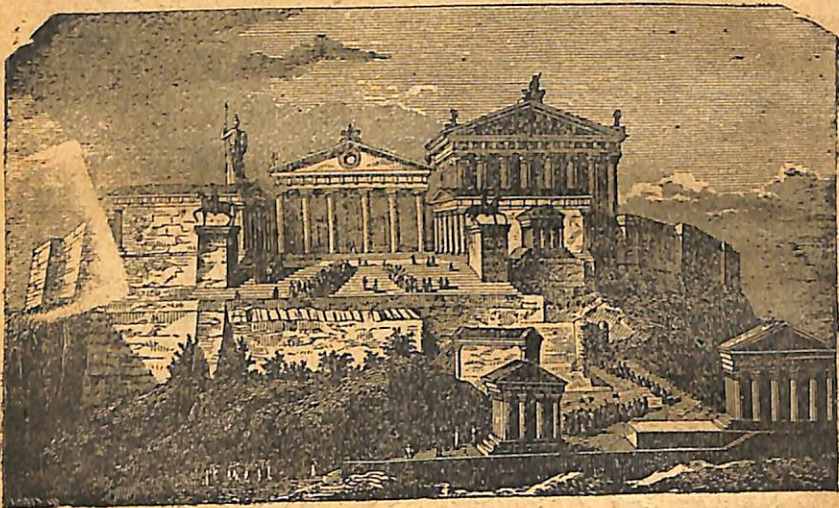
Պ. Յունաստան ժամանակաւ շատ երեւելի
էր գիտութեամբ , արուեստներով , մանա-
ւանդ գեղարուեստիւք և պատերազմական
քաջութեամբ : Բայց Յոյնք իրենց մէջ բաժա-

նեալ և անմիաբան լինելով , տկարացան , և
149 ին նախ քան զՔրիստոս Հռոմայեցիներէն
նուաճուելով , եղան մասն Արեւելեան կամ Բու-
ղանդեան կայսրութեան , մինչեւ նուաճեցան
Օսմանցիներէն , բայց յետոյ ապստամբելով ,
Եւրոպական տէրութեանց օգնութեամբ ե-
ղան զատ թագաւորութիւն (1830) : Այս փոքր
թագաւորութիւնը քանի մը տարիէ հետէ մեծ
յառաջագիւղութիւն կ'ընէ : Վաճառականու-
թիւն , արուեստք , ղինուորական զօրութիւն
և դաստիարակութիւն օր քան զօր կը ծաղ-
կին և կը զարգանան : Կառավարութիւնն է
սահմանադրական :

Հ. Յունաստանի երեւելի քաղաքներն ու
ըմբն են :

Պ. Յունաստանի երեւելի քաղաքներն են ,
Աթէնք (80,000) , մայրաքաղաք պանծալի ,
ինչպէս հին առեւնը նոյնպէս հիմա : Նոր
Աթէնք որ հին Աթինայ արեւմտեան կողմը
չինուած է , գրեթէ քառակուսի ձեւ մը կը
կազմէ , ունի հոյակապ Ակադեմիա , Համա-
լսարան , Թանգարան , վարժարան բազմա-
րուեստեան և շատ Դպրոցներ : Աթէնքի մէջ
նախնի ժամանակէն մնացած կան փառաւոր
հնութիւններ , որոց մին Ակրոպոլիսն է , որ
Հոմերոսի վիպասանութեան պատմական ար-
ժէք կ'ընծայէ : Նշանաւոր է Միջնաբեր-
դը և անոր հնութիւնները , նաեւ Աթենասայ
տաճարը որ կիսով չափ քայքայեալ է և կը
կոչուի Բուքրէնոն , Բաքոսի թատրոնը , Ողիմ-

պիտան Արամազդայ մեհեանը, Թէսէոսի տա-
ճարը և Սոկրատայ բանտը. ասոնք բաւա-
կան ֆլաստուած են: Արեւմտեան հիւսիսային
բարձանց վրայ մինչև այսօր կը կենայ Ակ-
րոպոլիսի մեհենին կիսակործան աւերակը,

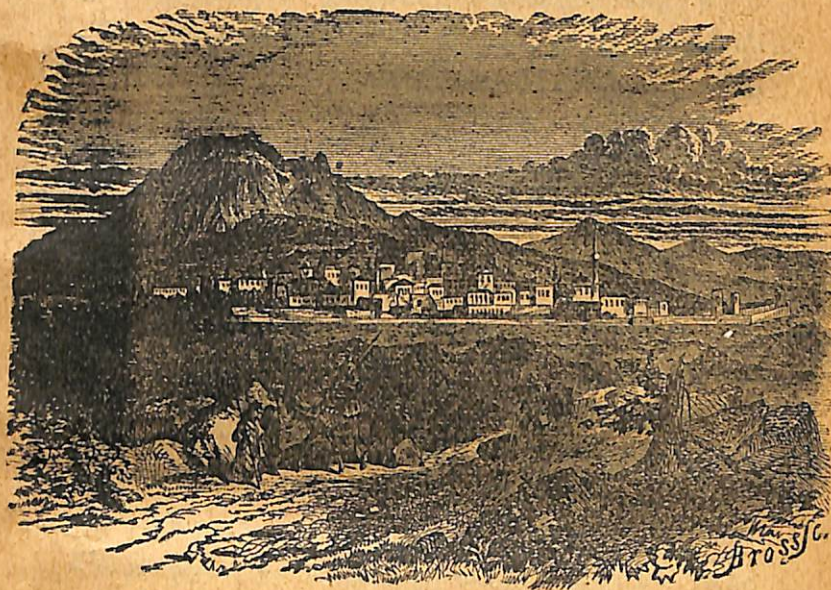

ՄԵՀԵՆՍ ԱԿՐՈՊՈԼՍՈՅ

Աթէնքի մայրաքաղաքէն 10 վայրկեան հեռա-
ւորութեամբ: Նաւահանգիստն է Պէրէոս կամ
Բէրէոս (20,000) բնակչօք. փոքր և նորաձեւ
քաղաք է Աթինայ ծովածոցին վրայ և ունի
գեղեցիկ նաւահանգիստ, նաեւ տուն, պան-
դոկ, գործարան, վաճառատուն և այլ հա-
սարակային հաստատութիւններ: Պիրէոն գա-
ւիթն է Աթենայ, ուր երկաթուղին մեկ
քառորդ ժամէն կրնայ տանիլ:

Անուանի են նաեւ Լեքսիոն, Սալոն, Մի-

սոնի, Կրէթոս, Նաքսոս (10,000), Բադրոս
(20,000)՝ վաճառաչաճ քաղաք: Երեւելի են
Նաքսոս, իբրեւ նաւահանգիստ. հոս այրեցաւ
Օսմանեան նաւատորմին 1827 ին: Միկոնոս,
հին Սպարտայի աւերակներուն մօտ, և Միլոս,
բերդաքաղաք, ուր Միկիթար Աբբա, Միկ-

ԿՈՐԻՅՈՍ

Թարեանց հիմնադիրն, առաջին անգամ
հոս հաստատեց վանք:

Հ. Յունաստանի կղզիներն որոնք են:

Պ. Յունաստանի կղզիներն են, 1. Լեւքոս
(Էյրիպօզ) կամ Նեկրօնիս, Յունաստանի մե-
ծագոյն կղզին, 2. Կիկլատեան կղզիք՝ Շեքոս,
Նաքսոս, Պարոս՝ մարմարիտն աղնիւ, Սանդոնիս՝

հրաբուխ որ վերջին անգամ բորբոքեցաւ 1866 ին, 3. Յոնիական կամ Եօթն կղզիք որոց գլխաւորն է Քիօս, համանուն քաղաքով (30,000): (Տես և էջ 29 Յոնիական կղզիք:)

Հ. Յունաստանի բնակիչք և զօրքը որչափ են:

Պ. Յունաստանի բնակչաց թիւն հիմա 2 միլիոնի մօտ է, զօրքը՝ 50,000, նաւատորմի՝ 40 նաւ, 4ը զրահաւոր:

Դ Ա Ս Ի Ա.

4. ԻՏԱԼԻԱ

Հ. Իտալիոյ վրայ ինչ պատմական տեղեկութիւն կայ:

Պ. Այս երկիրը քանի մը տարի առաջ կը բաղկանար Սարտենիոյ, Նաբօլիի, Լոմպարտիոյ և վենետիկոյ թագաւորութիւններէն, Պապին երկրէն և ուրիշ քանի մը դքսութիւններէ: 1859 ին Աւստրիոյ դէմ պատերազմէն ետքը, բաց ի վենետիկոյ և Պապին երկիրներուն մէկ մասէն, բոլոր Իտալիա միացաւ Սարտենիոյ հետ, և կոչուեցաւ « Իտալիոյ Թագաւորութիւն »: 1866 ին Բրուսոյ-Աւստրիական պատերազմին ատեն Իտալիոյ հետ միացաւ նաեւ վենետիկ որ Աւստրիոյ կը վերաբերէր. վերջապէս 1870 ին Ֆրանգոյ-Գերմանական պատերազմին ատեն Հռոմ առնուելով Պապին աշխարհական իշխանութիւնը ջրն-

ջուեցաւ և բոլոր Իտալիա եղաւ մի թագաւորութիւն սահմանադրական կառավարութեամբ:

Հ. Իտալիոյ բնակիչք և զօրքը որչափ են:

Պ. Իտալիոյ բնակիչք 28 միլիոն են, զօրքը 400,000, բայց կրնայ 600,000 զօրք ալ հանել ի հարկին. նաւատորմիդն է 90 նաւ, 22ը զրահաւոր, 800 թնդանօթովք:

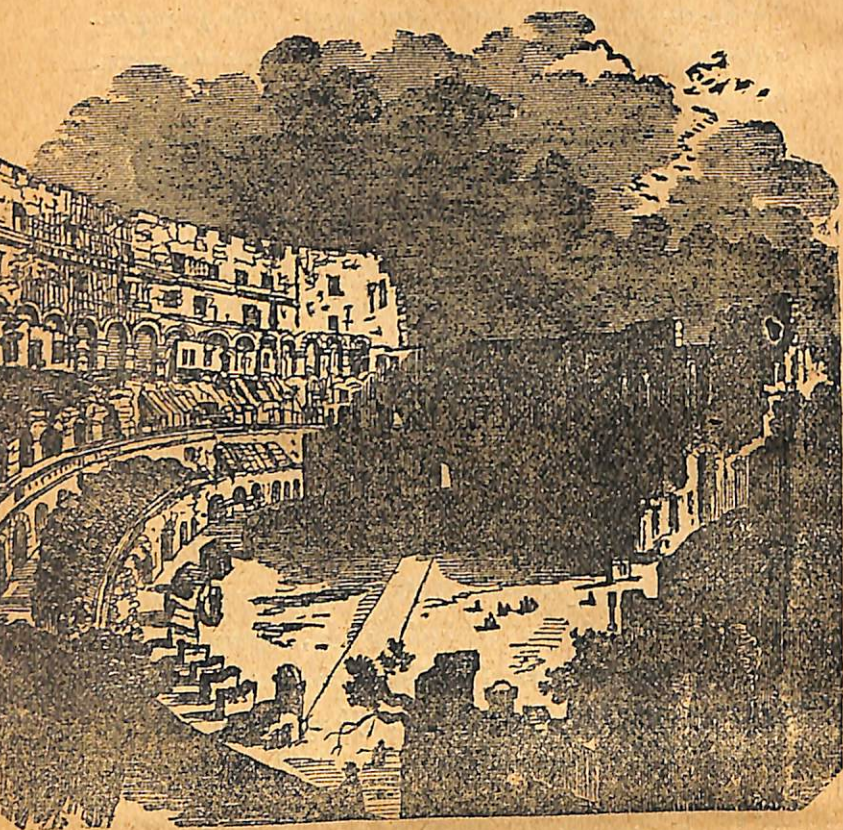
Հ. Իտալիոյ երեւելի քաղաքներն որոնք են:

Պ. Իտալիոյ երեւելի քաղաքներն են.

1. Հռոմ, 1871 էն ի վեր մայրաքաղաք (250,000) Տիրեր գետին քով 7 բլուրներու վրայ շինուած:

Հին Հռոմայեցւոց ժամանակէն մնացած երեւելի շէնքերն են Բանդէոնը (ամենաբաց մեհեան) որ հիմա Եկեղեցի է, Տրայիանոսի սիւնը, Քոլոսէոմը (Ամփիթէատրոն 100,000 հոգւոյ համար), Տիտոսի, Սեպտիմիոս Սեւերոսի և Կոստանդինոսի յաղթական կամարները:

Ուրիշ երեւելի շէնքերն են, Սուրբ Պետրոսի եկեղեցին, Հռոմի 400 եկեղեցիներուն, նաեւ բոլոր աշխարհի եկեղեցիներուն մեծագոյնը, զոր Յուլիոս Բ. Պապ սկսաւ շինել 1506 ին, Սեքստոս Է. ի ժամանակ 1590 ին գլխաւորէ լմնցաւ և 1626 ին օծուեցաւ եկեղեցին. 2. Վատիկանու պալատը ուր Պապը կը նստի, որ և ունի շատ սենեակներ անուանի գրատուն և թանգարան. 3. Լատերանու եկեղեցին որ Պապին մայր եկեղեցին է:

ԳՈԼԴՍԵՈՒՍ

Գրեթէ ամբողջ Հռոմ քաղաքը գեղարուեստից թանգարան է, երեւելի նկարչաց և անդրիագործաց հուշակաւոր գործերովն հարուստ : Հռոմի մօտ է նաեւ Բաթալոմի կոչուած ստորերկրեայ գերեզմանատունն ուր նախնի քրիստոնեայք հալածանաց ժամանակ կ'ապաւինէին : Զէֆերուս (10,000) բերդաքաղաք և նաւահանգիստ Հռոմայ :

2. Թուրին, Բոյ գետին վրայ, (213,000), ունի Համալսարան և երեւելի թանգարաններ, մանաւանդ Եւրոպական հնութեանց թանգարանը :

3. Մէլն (260,000) : Նշանաւոր է մայրեկեղեցին դուրսէն 4,500 անդրիններով (արձաններով) զարդարուած . Սուրբ Ամբրոսիոս կոչուած եկեղեցին ուր Գերմանիոյ կայսերք Իտալիոյ թագաւորութեան «երկաթէ թագով» կը պսակուէին : Երեւելի է նաեւ Սքալա կոչուած թատրոնը :

4. Բաւի (30,000), Քրէմս (30,000), Պրէշ (25,000), Սուֆերինոյ, Գոմոյ (12,000) :

ԴԱՍ ԻԲ.

5. Վենետիկ (130,000), Ագրիական ծովուն մէջ շինուած : Երեւելի են Տոժերուն պալատները և Սուրբ Մարկոսի եկեղեցին, նաւարանը և թնդանօթի ձուլարանը : Վենետիկ կէս դար առաջ հանրապետութիւն էր, որոյ նախագահը կը կոչուէր Տոժ : Վենետիկոյ քով մանր կղզիներէն մին է Ս. Ղազար, ուր է Մկիթարեանց վանքը որ ունի երեւելի Տպարան և Գրատուն մը հարուստ լի Հայերէն ձեռագրօք :

6. Քիւնէ (27,000), Մանդու (28,000), Վերուս (56,000) և Պրէշ (40,000), այս վերջին երեքը ամուր բերդեր են . Բադու (50,000) :

երեւելի է Սրբոյն Անտոնի պատուացւոյն եկեղեցին, Վէլնյա (35,000), Ուրնի (25,000) և Թրեմիշ (20,000) :

7. Ճէնշ, ծովեզերեայ քաղաք (160,000): Կոստանդնուպոլսէ և Նաբոլիէ ետքը երրորդ է գեղեցիկ դրեցը կողմանէ: Ճէնովա մինչեւ 1797 հանրապետութիւն էր, վաճառականութեամբ անուանի, մանաւանդ Սեւ ծովուն մէջ:

8. Բարս (50,000), առուտուրը մետաքս և պանիր: Բիւլնյա (30,000):

9. Մարսիա (30,000):

10. Պալմա (112,000), համալսարան ունի. Ֆերբարս (20,000), Բալիւն (70,000), Ֆրանչո (20,000), յախճապակն ընտիր:

11. Ֆրանչո (170,000), Խաւրիոյ Աթէնքը, գեղեցիկ շինուածներով և թանգարաններով երեւելի է: Լիւնոյ (95,000) ուր Հայոց եկեղեցի կայ (Հռոմէական Հայոց ձեռք), ծովեզերեայ քաղաք է: Բիւլ (50,000). անուանի է Բիզայի աշտարակն 168 ոտք բարձր: Սիէն (20,000): Լոգի (20,000):

12. Անգոն (30,000), բերդաքաղաք: Լոբիոյ հոս կը ցուցուի Աստուածածնի տունը, որ երեւելի ուխտատեղի է: Բերնոն (15,000):

13. Նաբոլի (450,000), անհամեմատ գեղեցիկ դիրքով, այնպէս որ Խալապոլոն մէջ առակ է «Վէրի Նաբոլի, Բոլի Բոլի», տես Նաբոլի, և ապա մեռիր: Երեւելի է Պուրպուրեան թանգարանը հարուստ գրատամբ և հին

ատենը Քրիստոսէ 79 տարի առաջ հրաբուխէ ծածկուած և մօտ ատեններս գտնուած Հերոստատէս և Պոպէլ քաղաքներուն հնութիւններով: Կոլոն, բերդաքաղաք: Անգոն, Տոմբալ և Կապուա շատ հին քաղաքներ են: Պելիւզի, Րեճիոյ, Սելանոյ նշանաւոր են:

14. Սարտենիա կղզին (600,000) բնակչօք. ծովեզերքը լի է բուստով (Գրեմ). Գլխաւոր քաղաքն է Ֆալերի (28,000):

15. Էլպա կղզին:

16. Սիկիլիա կղզին, բնակիչը $2\frac{1}{2}$ միլիոն, շատ ծծումբ ունի: Քաղաքներն են՝ Բալիւն (200,000), ունի համալսարան և դիտարան: Մեան (100,000): Հոս մօտ են Լիբարեան կղզիք:

17. Սան Մարինոյ, հանրապետութիւն է 469էն ի վեր. բնակիչը (7,000):

18. Մոնթե, բնակիչը (150,000): 1800 էն ի վեր կը վերաբերի Անգղիայոց, որ ծաղկեցուցին կղզին, ի բնէ անպտուղ: Գլխաւոր քաղաքն է Լա Վալետ (60,000). ամուր բերդաքաղաք է:

Գ Ա Ս Ի Գ.

5. ՍՊԱՆԻԱ

Հ. Սպանիոյ վրայ ինչ պատմական գիտելիք կայ:

Պ. Սպանիոյ հին և բնիկ ժողովուրդն էին Իբերացիք և Կելտք: Փիւնիկեցիք և Յոյնք

Սպանիոյ հարաւային եղբրքը դադրականներ ունէին : Գրիստոսէ առաջ նախ կարքեդոնացիք և ապա Հռոմայեցիք այս երկրին տիրեցին : Հռոմայեցւոց արեւմտեան կայսրութեան կործանելէն ետքը եկան հոն Ալանք , վանաւք և ապա արեւմտեան Գոթացիք , եւ թագաւորութիւն հաստատեցին : 711 ին Արաբացիք գալով Մահմետական թագաւորութիւն մը հիմնեցին , բայց փախուցեալ քրիստոնեայք կամաց կամաց զօրանալով վըռնտեցին Արաբացիները , և հաստատուեցան քանի մը թագաւորութիւններ , ինչպէս Արալոն , Նավարրա , Լէոն Գասթիլիա և 1100 ին Բորթովալ : Այս թագաւորութիւնները ժեղարուն վերջը (1492 ին) միացան Գասթիլիոյ ժառանգին իզապէլի և Արալոնի ժառանգին Ֆէրտինանտի ամուսնութեամբ : Այնուհետեւ Սպանիա Եւրոպայի առաջին հզօրագոյն և հարստագոյն թագաւորութիւնը եղաւ , բայց երթալով տկարացաւ : 1714 ին Պուրպոնեանցեղը տիրեց , բայց 1868 ին իզապէլա Բ. Պուրպոնեան վճնտուելով , 1870 ին իտալիոյ թագաւորին որդին Ամատէոս ընտրուեցաւ թագաւոր : 1873 ին Ամատէոս հրաժարեցաւ , և հանրապետութիւն հրատարակեցաւ Սպանիոյ մէջ : 1875 ին եղաւ նորէն սահմանադրական թագաւորութիւն , և ընտրուեցաւ թագաւոր իզապէլայի որդին Ալֆոնսոս ԺԲ :

Հ. Սպանիոյ բնակիչք և զօրքը ո՞րչափ են :

Պ. Սպանիոյ բնակիչք են (17,000,000) Հռո-

մէական կաթոլիկ , զօրքը (250,000) , նաւատորմիդը 124 շոգենաւ , 10 զրահաւոր , 3ը առագաստաւոր , 800 թնդանօթովք :

Հ. Սպանիոյ երեւելի քաղաքներն որո՞նք են :

Պ. Սպանիոյ երեւելի քաղաքներն են ,

1. Մարթի մայրաքաղաք (380,000) , ունի պալատներ , գեղեցիկ շէնքեր , հասարակաց ճեմելիներ , համալսարան մը և թանգարան : Բոլորաիքը 15 դռներով 20 ոտք բարձր աղիւսէ պարիսպ մը քաշուած է : Թոլէրոյ (20,000) , եպիսկոպոսանիստ քաղաք :

2. Պարթէլ (20,000) , բերդաքաղաք :

3. Գրեթէլ (60,000) : Սեւիլ (150,000) : Գոթիլ (70,000) , զինուորական նաւահանգիստ : Շեթէլ (50,000) : Ճիւրալոս որուն ամրոցը 1704 էն ի վեր Անգղիացւոց ձեռքն է :

4. Կրանոս (100,000) : Հոս են Արաբացի իշխանաց պալատին Ալհամպրայի աւերակները : Մալա (110,000) երեւելի է գինին :

5. Մարթի (30,000) և Գրեթէլ (20,000) :

6. Վալենց (150,000) , մետաքսի գործարաններ ունի , Ալեքանթ (30,000) , գինին անուանի :

7. Պարթէլ (250,000) , բերդաքաղաք և զինուորական նաւահանգիստ :

8. Մարթի (80,000) , 1808 ին և 1809 ին քաջութեամբ դիմացաւ Գաղիացւոց :

9. Բարթէլ (25,000) , ամուր քաղաք :

10. Սան Եւի (Ս. Յակոբ) ու Գոթիլ (70,000) : Հոս կը ցուցուի Յակոբոս առաքելոյն գե-

բեղմանը և երևելի ուխտատեղի է : Գործունէ
(30,000) : Ֆերու (20,000), ամուր քաղաք է Ադ-
լանդեան ուկրաինոսի վրայ : Հոս է նաւարանը :

11. Սանդախտ (35,000), Պարսի (25,000),
Սելի-Քան . հոս մօտ է Փիլիպպոս Բ. էն շինուած
է-գործուն անուն երեւելի շէնքը՝ վանք, եկեղե-
ցի, գրատուն և գերեզմանք թագաւորաց :

12. Վաւարդ (40,000), Լեւոն, Սաւանդ (14,
000), անուանի համալսարանով : Աւարդ . ե-
րեւելի է սեղիկ հանքը :

Հ. Սպանիոյ կղզիներն որոնք են :

Պ. Սպանիոյ կղզիներն են ,

1. Պալէարեան կղզիք՝ Մալորա, գլխաւոր
քաղաքը Բալմա (40,000) . Մալորա, գլխաւոր
քաղաքը Մահոն, Միջերկրական ծովուն մէջ :

2. Գալարեան կղզիք և Կաթինայի կղզիներն՝
Ափրիկէի մէջ, (300,000) բնակչօք :

3. Արիւնի մեծ կղզիներն Գալա և Բարբոս
Ռիտայ՝ Ամերիկայի մէջ, (2,000,000) բնակչօք :

4. Փիլիպպոս կղզիք՝ Ասիոյ մէջ :

5. Մալդիւան կամ Աւալաւայ կղզիք, Գորդի-
նեան կղզիք և Բել- կոչուած կղզիք՝ Աւստրա-
լիոյ մէջ :

Հ. Անտորա Բենէ է :

Պ. Անտորա Պիւռնեան լեռանց մէջ Սպա-
նիոյ պաշտպանութեան ներքեւ չէզոք հան-
րապետութիւն է, բնակիչները (12,000) :

Դ Ա Ս Ի Դ .

6. ԼՈՒՍԻՏԱՆԻԱ ԿԱՄ ԲՈՐԹՈԿԱԼ

Հ. Բորթոկալի վրայ Բենէ պատմական գիտե-
լիք կայ :

Պ. ԺԲ. դարուն մէջ Գասգիլիոյ թագաւորը
Ալֆոնս Զ. այս երկիրը տուաւ Պուրկոնտցի
Հենրիկոս իշխանին : Պուրկոնտի տունը տի-
րեց մինչեւ 1580 :

Այս փոքր տէրութիւնը երևելի եղաւ ԺԴ.
դարէն ետքը Եւրոպայէ դուրս շատ տեղերու
տիրելով : Վասիլոյ տէ Կամա նաւապետը գը-
տաւ Արեւելեան Հնդկաստանի ճամբան 1498
ին . Պրադիլեա դաւանեցաւ 1500ին : 1580 էն
ետքը Բորթոկալ կորսնցուց դուրսի երկիրնե-
րը, և նուաճեցաւ Սպանիացիներէն : 1640
ին նորէն գտաւ իւր ազատութիւնը, ունենա-
լով թագաւոր Պրականցայի տունէն . մինչեւ
ցարդ Բորթոկալի թագաւորը այս տունէն
են : Գամիէնս բանաստեղծն Բորթոկալի փա-
ռաւոր ժամանակը երգած է իւր Լուսիական
անուն դիւցազնականին մէջ :

Հ. Բորթոկալի բնակիչք և զօրքը որչափ են :

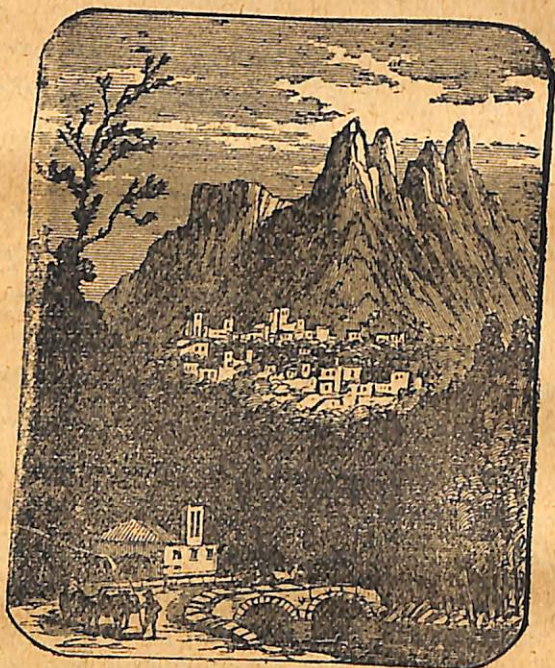
Պ. Բորթոկալի բնակիչք (4,500,000) են,
զօրքը՝ (70,000), նաւատորմիդը՝ 40 նաւ 360
թնդանօթով :

Հ. Բորթոկալի գլխաւոր քաղաքներն ո-
րոնք են :

Պ. Բորթոկալի գլխաւոր քաղաքներն են ,

1. Լիսաբոն (220,000), մայրաքաղաք, գլխաւոր նաւահանգիստ է Բորթովալի, 1755 ին հոս մեծ երկրաշարժ եղաւ :

2. Սիւնի, Լիսապոնայի մօտ լեռան մը զառի վայրին վրայ գեղեցիկ քաղաք է : Մաւրի-

Ս Ի Ն Բ Ի Ո

տանացի թագաւորը ի սկզբան հոս կը նըստէին : Այս քաղաքին մօտ վանք մը կայ բոլոր սենեակներուն պատերը սնկով (մանր) պատած, որուն համար (Սնկոյ վանք) կը կոչեն :

3. Գոյիս (18,000), ունի համալսարան : Եւրո (12,000) :

4. Պրիւնի, բերդաքաղաք : Այժմու Բոր-

թովալի թագաւորը այս քաղաքին հին դուքսերուն ցեղէն են :

5. Օբուր (90,000), ունի մետաքսի գործարաններ, և ընտիր Բորթովալի կոչուած գինի :

Հ. Բորթովալի կղզիներն որոնք են :

Պ. Բորթովալի կղզիներն են ,

1. Ալբիոն կղզիք, 160 մղոն դէպ արեւմուտք Լիսապոնայէ :

2. Մարիւս և Կոնստանտին կղզիներն և ուրիշ տեղեր՝ Սփրիկէի մէջ :

3. Ասիոյ մէջ Կոս և Տիւս Մալապարի եղերքը . Մալապարի մէջ Քանդոնի մօտ :

Գ Ա Ս Ի Ե .

Բ . Մ Ի Զ Ի Ն Ե Ի Ր Ո Պ Ա

1. Գ Ա Ղ Ի Ա Կ Ա Մ Ֆ Ր Ա Ն Ս Ա

Հ. Գաղիոյ վրայ լինչ պատմական գիտելիք կայ :

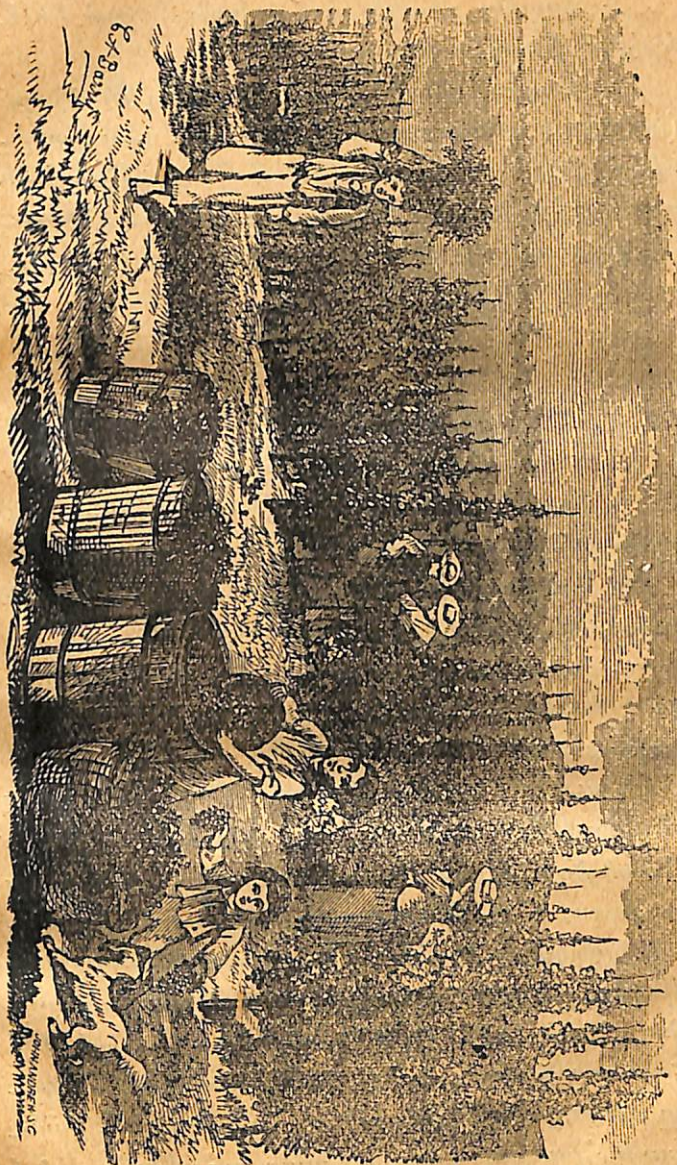
Պ. Գաղիա հին ատեն կեղտաց կամ Գաղատաց կը վերաբերէր, յետոյ Հռոմայեցիք առին այս երկիրը : Ե. դարուն սկիզբը Գերմանական ազգերուն Ֆրանք կոչուած ցեղը տիրեց Գաղիոյ : Ֆրանք թագաւորաց ցեղը կը կոչուի Մերովեան . ասոնցմէ անցաւ իշխանութիւնն Կարոլոսեան ցեղին յորոց մեծն Կարոլոս Թ. դարուն սկիզբը բոլոր Եւրոպայի վը-

բայ տարածեց իւր իշխանութիւնը : Կարողութիւն մահուանէն ետքը Գաղիա զատ թագաւորութիւն եղաւ : Ի վերջ կոյս Ժ. դարուն իշխանութիւնն անցաւ Գաբրիէան ցեղին : Այս ցեղին թագաւորներն շատ տկար էին , և երկիրը բաժնուած էր այլեւայլ գրեթէ ինքնագլուխ իշխաններու : Լուտովիկոս ԺԱ.ի Ժամանակէն (1461) սկսաւ զօրանալ թագաւորութիւնը , ինքնագլուխ իշխանութիւնը նուաճեցան : ԺԷ. դարուն Պուրպոնեան ցեղը գահակալեց , և Լուտովիկոս ԺԴ.ի Ժամանակը թէ զօրութեան և թէ ուսման և գիտութեան կողմանէ Գաղիոյ ծաղկեալ Ժամանակն էր : ԺԸ. դարուն դէպ 'ի վերջը (1789) մեծ յեղափոխութենէն ետքը Նաբոլէոն Ա. իշխանութեան հասնելով , Գաղիա եղաւ կայսրութիւն 1804 : Յետ անկման Նաբոլէոնի 1815 , Պուրպոնեանք նորէն եկան : 1830 ին Պուրպոնեանք ինկան , և եկաւ Լուի Ֆիլիպ Օրլէանեան : 1848ին Լուի Ֆիլիպ ինկաւ , և եկաւ Նաբոլէոն Գ. կայսր որ 1870 ին Գերմանացիներէն յաղթուելով գերի ինկաւ , և Գաղիա եղաւ հանրապետութիւն :

Հ. Գաղիոյ երկիրը ինչպէս է :

Պ. Հողը բարեբեր , կլիման մեղմ և գեղեցիկ . Ժողովուրդն է երկրագործ , ձեռագործ և վաճառական : Երկրին բերքն է ցորեն , վարսակ , հաճար , գարի , գինիի համար այգեկութք , ձէթ , շերամանուցանելու համար թթենի և ճակնդեղ (ֆանհաբ) որմէ շաքար կը շինեն :

ԱՅՈՒՆ Կ ԳՐԱԳՐԱՅԻՄ

Հ. Գաղիոյ բնակիչք և զօրքը ո՞րչափ են և երկիրն ի՞նչպէս կը բաժնուի :

Պ. Գաղիոյ բնակիչք (36,000,000) են: Զօրքը (800,000) պատերազմի ժամանակ : Նաւատորմիդը՝ 470 նաւ 5,000 թնդանօթով : Առաջ կը բաժնուէր Գաղիա 36 գաւառ , հիմա Տէֆլիսէն կոչուած 86 մաս կը բաժնուի :

Գ Ա Ս Ի Զ .

Հ. Գաղիոյ հիւսիսային կողման երեւելի քաղաքներն որո՞նք են :

Պ. Գաղիոյ հիւսիսային կողման երեւելի քաղաքներն են ,

1. ԲԱՐՈՒՋ , մայրաքաղաք (2,000,000): Լոնտրայէ ետքը աշխարհիս հռչակաւորագոյն քաղաքն է : Երեւելի շէնքերն են Համալսարանը . թագաւորական Գրատունը . Բանթէոնն ուր են վոյթերի և ժան ժագ Բուսոյի գերեզմաններն . Լիւքսամպուրի պալատը . Էնվալիտ կոչուած ծեր զինուորաց տունը որոյ փառաւոր եկեղեցւոյն մէջ է մեծին Նաբոլէոնի մարմինը . զինուորական Գալրոցը . Բալէ Բոյեալ , Թիւլլերրի և Լուվր պալատներն : Երեւելի են՝ Շան տը Մարս , Շանդ Էլիզէ կոչուած տեղերը , Թիւլլերրի պարտէզը , Գոնգորտի և Վանտովի հրապարակներն , որոց առաջնոյն մէջ է Լուքսորի եգիպտական կոթողը : Բարիդի մէջ

կան շատ երեւելի դպրոցներ , տպարաններ , թանգարաններ , պարտէզներ :

2. Սէն Դէնի (25,000) , Բարիդի մօտ , ուր են թագաւորաց գերեզմանք :

3. Վէրման (45,000) , հոս է Լուի ԺԴ-ի պալատը և պատկերաց թանգարան մը : Վիլհէլմ (Կոլիէլմոս) , Բրուսիոյ թագաւորն , 1870 ին հոս օծուեցաւ կայսր Գերմանիոյ :

4. Սէն Բլա (80,000) , Փարիզէն 2 մղոն դէպ արեւմուտք : Այս տեղի պալատը Գաղիացիք այրեցին 1870 ին :

5. Օրլէան (50,000) , ունի ասուի և բամբակի գործարաններ :

6. Սէն Է (50,000) , ունի կտաւի (քթանի) գործարաններ :

7. Թուր (40,000) , ունի գինի և պտուղ :

8. Լէ Ման (40,000) , անուանի է կտաւեղէնի առուտորով :

9. Սէն Է (60,000) , երեւելի է մետաքսի գործարաններով :

10. Պուլնէ (40,000) , բերդաքաղաք և նաւահանգիստ . ունի ծովային բաղանիք :

11. Գուլ (25,000) , ամուր նաւահանգիստ . ասկէ կ'անցնուի Անգղիա իբր 1 1/2 ժամու մէջ :

12. Լէ (150,000) , բերդաքաղաք . արուեստից կողմանէ անուանի է :

13. Վալմանիէ (25,000) , երեւելի է Կաթիլի կոչուած կտաւի և Կաթիլանի կողմանէ :

14. Տէնիէ (30,000) , զինուորական և առեւտրական նաւահանգիստ :

15. Բուհ (100,000), ունի բամբակեղինաց երեւելի գործարաններ :

16. Լե Հուր (75,000), երեւելի նաւահանգիստ է :

17. Շերդուր (37,000), զինուորական ամուր նաւահանգիստ ունի :

18. Պրեմ (80,000), Գաղիոյ երկրորդ զինուորական նաւահանգիստն է, կրնայ 500 պատերազմական նաւ առնուլ :

19. Բէն (60,000), Գաղիոյ թագաւորներն այս քաղաքին եկեղեցին կ'օծուէին :

20. Նաբէլէն վանք, առաջ Պուրպուր վանքէ կ'ըսուէր : վանքէի ժողովուրդը նշանաւոր է ժ. գարուն մէջ կրօնքի համար, և 1792 ին թագաւորական տան համար քաղաքական պատերազմներով :

21. Բաշուր (30,000), չորս մեծ զինուորական նաւահանգիստներէն մին է :

Գ Ա Ս Ի Է .

Հ. Գաղիոյ հարաւային կողման երեւելի քաղաքներն որոնք են :

Պ. Գաղիոյ հարաւային կողման երեւելի քաղաքներն են ,

1. Պարս (190,000), Կարօն գետին վրայ երեւելի է գինւոյն և քացախին համար :

2. Պարսից, ունի ծովային բաղանիք և ճրկ-նորսութիւն :

3. Թուշ (127,000), Կարօն գետին վրայ անուանի է երկաթեղէն գործուածներուն համար :

4. Գարսուս (22,000), հոս ասուի (չուխայ) կը գործուի :

5. Մաքէլէ (55,000), ունի քիմիական նիւթոց երեւելի գործարաններ . նաեւ անուանի է բժշկական ճեմարանը :

6. Նէ (60,000), ունի մետաքսեղէնի և բամբակեղէնի գործարաններ :

7. Մարսէ կամ Մարսիս (300,000), Միջերկրական ծովուն վրայ . այս քաղաքն հիմնեցին Յոյնք Քրիստոսէ 600 տարի առաջ : Գաղիոյ բանուկ և վաճառաշահ քաղաքներուն առաջինն է :

8. Թուշ (77,000), Գաղիացոց պատերազմական նաւերը հոս կը կենան, նաւարանն ու նաւահանգիստը բոլոր Միջերկրականին վրայ մեծութեան կողմանէ մէկ հատիկ են :

9. Ալէքս (17,000), Պապերն 70 տարի հոս նստան :

10. Լէն (300,000), Բարիղէն ետքը Գաղիոյ երկրորդ քաղաքն է այս, և մետաքսեղինաց կողմանէ առաջին տեղը կը բռնէ, որոց համար 90,000 գործաւորը կ'աշխատին : Ոսկերչութեան գործուածներու կողմանէ եւս երեւելի է :

11. Սէր Էրէն (95,000), 40 գործարան ունի զինուց :

12. Պարսուս (47,000), գեղեցիկ բերդա-

քաղաք . ժամացոյցի և այլ նիւթոց երեւելի գործարաններ ունի : Ասոր մօտ է Օսել անուանի այրը , ուր շատ քարացած նիւթեր կան :

13. Բէն (60,000) , հին և անուանի քաղաք է . ունի ասուի և բամբակի գործարաններ : Հոս կը շինուի նաեւ շամբանեա կոչուած գինին :

14. Երեւելի են նաեւ վիշն՝ ջերմուկներուն համար , և Սեփան՝ ուր Գերմանացւոց անձնատուր եղաւ Նաբոլէոն Գ. 84,000 զօրքով 1870, Սեպտեմբեր 2 ին :

15. Գաւիթ կղզին (260,000) բնակչօք . մայրաքաղաքն է Այալնէ : Հոս ծնաւ մեծն Նաբոլէոն :

16. Նէ (50,000) և Շաֆէրէ (20,000) , Նաբոլէոն Գ. Սաւոյայէն առաւ այս քաղաքներն 1860 ին , իտալիոյ պատերազմէն ետքը :

Հ. Եւրոպայէ դուրս Գաղիոյ երկիրներն որոնք են :

Պ. Եւրոպայէ դուրս Գաղիոյ երկիրներն են , Ա. Սփրիկէի մէջ՝ Ալժերէ (ճէզայիր) , (3 միլիոն 800,000) բնակչօք : Այս երկիրն 1830էն հետէ Գաղիոյ կը վերաբերի : Պաշտօն կղզին , Մադագասկար կղզւոյն վրայ տեղեր :

Բ. Սիւիոյ մէջ՝ Բանթէրէ , Մահէ , Գաւիթա , Շաֆէրէսիւր , և Գօլինչինի մէջ՝ տեղեր (300,000) Հնդկաց մէջ : (2,000,000) Հնդկա-Չինու մէջ :

Գ. Ամերիկայի մէջ՝ Ս. Պետրոս և Միքելէ կղզ-

զինները՝ Ս. Լօրան ծոցին մէջ . Կոչաւա , և Մարիէթ , ու Կապուլէ կղզիներն (275,000) :

Դ. Ովկիանիոյ մէջ՝ Նոր Գաւիթա (72,000) և Մարիէթա ու Դահիէ կղզիներն :

Դ Ա Ս Ի Ը .

2. ՀԵԼՈՒԵՏԻԱ ԿԱՄ ԶՈՒՅՑԵՐԻԱ

Հ. Հելուետիոյ վրայ Բնչ պատմական գիտելիք կայ :

Պ. Զուիցերին առնելով Հելուետիա կըսուէր : Հելուետիոյ մէջ կը բնակէին Կեղտեր , որ նախ Հռոմայեցիներէն , ապա Ֆրանքներէն , և ապա Գերմանացիներէն նուաճուեցան : Յուլիոս Կեսարի առնն Հռովմայեցւոց տակն էր , ետքն ալ Գերմանիոյ հետ միացաւ : Հելուետիոյ տիրող գլխաւոր ցեղն եղաւ Հապսպուրկի կոմսերուն տունը : Առաջին անգամ 1291 ին երեք գաւառ ապստամբելով Հապսպուրկի տունէն եղան հանրապետութիւն : 1315 ին նոյն կոմսերուն դէմ եղած պատերազմներէն ետքը՝ ուրիշ հինգ գաւառ յարեցան առաջին երեքին , այնուհետեւ մինչեւ Ժ. Դար ազատ գաւառներուն թիւն եղաւ 13 , և այնպէս տեւեց մինչեւ Գաղիոյ մեծ յեղափոխութիւնը , 1798 : Այս դարու մէջ ուրիշ 12 գաւառ եւս աւելցաւ մինչեւ 1833 , այնպէս որ Հելուետիական հանրապետու-

Թիւնը կազմող և Գանձի կոչուած գաւառացի Թիւն է հիմա 25, և տէրութիւնը կը կոչուի Հելուէտիական Դաշնակցութիւն կամ հասարակ անուամբ Զուիցեր :

Օրէնսդրական իշխանութիւնն և գլխաւոր պաշտօնեաներն ընտրելու իրաւունքը կը վերաբերի Դաշնակցական Ժողովն որ գաւառային երեսփոխաններէ կը բաղկանայ, իսկ Գործադիր իշխանութիւնը կը վերաբերի Դաշնակցական Խորհուրդին որ 7 անդամէ կը բաղկանայ, և կը նստի Պէնն որ այս պատճառաւ դաշնակցութեան գլխաւոր քաղաքն համարուած է :

Հ. Հելուէտիական դաշնակցութեան բնակիչը և զօրքը հորչափ է, և գաւառներն քանի՞ ցեղ ժողովուրդներէ կը բաղկանան :

Պ. Հելուէտիական դաշնակցութեան երկիրներուն բնակիչն է (2,700,000), զօրքը՝ (200,000), և գաւառները կը բաղկանան 3 սահմանակից ազգերու վերաբերեալ, այսինքն՝ Գերմանական, Գաղիական և իտալական ժողովուրդներէ : Երկրին մէջ ֆրանսերէն և գերմաներէն կը խօսուի : Կրօնքը՝ Բողոքականութիւն և Հռովմէադաւանութիւն է : Եւրոպիոյ ամենէն բարձր լեռները այս երկրին մէջ են, ինչպէս Ալպիան Գործ, որոյ գլխաւոր գագաթներն են՝ Մոն-բլան, Մոն-Ռուսս :

Հ. Հելուէտիական դաշնակցութեան գլխաւոր քաղաքներն որո՞նք են :

Պ. Հելուէտիական դաշնակցութեան գլխաւոր քաղաքներն են ,

Գերմանական մասին մեծ՝

1. Պէնն (35,000), Զուիցերի ժողովը հոս կը գումարի : Ունի համալսարան և բազմաթիւ գեղեցկավայրեր : Մայր եկեղեցւոյ երգեհոնն անուանի է :

2. Պալէ կամ Պալ (40,000), Ռէն գետին վրայ Հելուէտիոյ հարուստ և առաջին վաճառահան քաղաքն է : Թուղթ շինելու արհեստն այս տեղ գտնուած է կըսուի : ունի համալսարան և երեւելի տպարան :

3. Յիւրի (20,000), համանուն լճին վրայ է : ունի համալսարան, բազմաբուստեան դպրոց, երեւելի գործարաններ բամբակեղինի և մետաքսեղինի : այս է Զուիցերի ամենէն ճարտար արհեստաւորաց քաղաքը :

4. Լուցերն (12,000) : այս քաղաքին շուրջը շատ գեղեցիկ վայրեր կան :

5. Սէն Կալ (15,000), հոս է Սուրբ Կալուս անուն անձէն հիմնուած վանքն որ երեւելի է : Ունի բամբակեղինի գործարաններ :

6. Շաֆհաւզեն (9,000), ասոր մօտ է Հռետտի Լաֆէն անուն ջրվէժը :

Հ. Ալպեան լեռանց վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ :

Պ. Ալպեան լեռինք մշտնջենական ձեամբ ծածկուած են, այս լեռանց սառերը երբեմն յանկարծ վար կը գլտորին ահագին շառաջմամբ և մինչեւ իսկ մարդոց կորուստ ալ կը պատճառեն :

Եւրոպիոյ գլխաւոր գետերուն ծայրերը

Զուեցերի լեռներէն կ'սկսին , ինչպէս , Դանուբ ,
Հարաւոս , Գո , և այլն :

ԱՂԱՅՆ ԼԵՐՈՒՆ ԿԱՄ (ՄՈՆ ՊԼԱՆ)
ՍՊԻՏԱԿ ԼԵՐ

Գաղիական եւ իտալական մասերուն մէջ՝

1. Ճէնէրո կամ Ժընէ (45,000), Զուեցերիոյ
ամենէն երեւելի քաղաքն է . ունի համալսա-
րան և երեւելի դպրոցներ : Արուեստներու ,
մանաւանդ ժամացուցագործութեան մէջ ան-
ուանի է :

2. Լոյան (20,000) , ճէնէփրայի լճին վրայ
գեղեցիկ քաղաք է :

3. Նեյմեյէ կամ Նայնհորն (10,000) , ունի
ժամացուցի գործարաններ :

4. Ֆրէյն (11,000) , գեղեցիկ գրիւք քա-
ղաք մ'է :

Դ Ա Ս Ի Թ .

3. ՀՈՒԱՆՏԱ

Հ. Հոլանտայի վրայ ինչ պատմական գի-
տելիք կայ :

Պ. Քանի մը Գերմանական ցեղեր կը բնա-
կէին այս երկիրն հին ատեն : Թ. դարուն մէջ ,
երբ մեծին Կարոլոսի տէրութիւնը բաժնուե-
ցաւ , Հոլանտա եղաւ Գերմանական դքսու-
թիւն և Կարոլոս Ե. էն ետքը , որ Գերմանիոյ
միանգամայն Սպանիոյ թագաւոր էր , երբ
Սպանիա զատ թագաւորութիւն եղաւ , Հո-
լանտա Սպանիոյ անցաւ , բայց Փիլիպպոս Բ. ի,
Սպանիոյ թագաւորին բռնութիւններուն
պատճառաւ 7 Հոլանտական դաւառք ապրս-
տամբելով 1575 ին հաստատեցին հանրապե-
տութիւն մը որ եղաւ մեծ ծովային տէրու-
թիւն անուանի հարստութեամբ և վաճառա-
կանութեամբ , նաեւ գիտութեանց և գեղար-
ուեստից կողմանէ : Հոլանտայիք հաստատե-
ցին 1602 ին Արեւելեան Հնդկաստանի ընկե-
րութիւնը : Բայց մօտ 'ի սկիզբն ԺԸ. դարուն ,
1714 էն ետքը , Հոլանտա սկսաւ ծովային զօրու-
թեան և վաճառականութեան կողմանէ տեղի

տալ Անգղիոյ : Մեծին Նաբոլէոնի ժամանակ 1806 Հոլանտա կորսնցուց նաեւ իւր անկախութիւնն և 1814 ին եղաւ թագաւորութիւն , բայց հարաւային հռոմէական կաթողիկ և արուեստագէտ մասն հիւսիսային բողոքական և վաճառական մասէն ապստամբելով 1830 ին եղաւ զատ թագաւորութիւն որ կը կոչուի Բեղգիա (Պէլճիգա) :

Հ. Հոլանտայի բնակիչը և զօրքը՝ ո՞րչափ է :

Պ. Հոլանտայի բնակիչն է (3,800,000), զօրքը՝ (63,000), նաւատորմիդը՝ 122 նաւ 1245 թնդանօթով : Թագաւորին իշխանութիւնը չափաւորեալ է երկու սենեակներէ բաղկացեալ ազգային ժողովով մը :

Հ. Հոլանտայի գլխաւոր քաղաքներն ուրո՞նք են :

Պ. Հոլանտայի գլխաւոր քաղաքներն են ,

1. Հաա, կամ Լա Հէ (100,000), մայրաքաղաք . ունի համալսարան :

2. Ամսթըրդամ (290,000), Եւրոպայի հաւուստ և վաճառաշահ քաղաքներէն մին է : Հիւսիսային ծովուն եզերքը Ամսթըլ գետին բերանը շինուած է 90 կղզեակներու վրայ որ 292 կամուրջներով իրարու հետ կապուած են : Ժամանակաւ հոս Հայոց տպարան կար :

3. Րոթթէրհամ (130,000), Մէօզ գետին վըրայ մեծ ու վաճառաշահ քաղաք , մանաւանդ ցորենի և ծխախոտոյ :

4. Լէյդէն (40,000), ունի համալսարան :

5. Ուտրէխտ (60,000), ունի մետաքսեղէնի գործարաններ և համալսարան :

6. ՆիՎէ (23,000), արուեստներով ծաղկեալ անուանի քաղաք է :

Հ. Ուրիշ ի՞նչ երկիր կը վերաբերի Հոլանտայի :

Պ. Հոլանտայի կը վերաբերի նաեւ Լիւքսեմպուրկի դքսութիւնը որ Գերմանիոյ մաս է Հոլանտայի իշխանութեան ներքեւ յատուկ սահմանադրութեամբ, ունի (200,000) բնակիչ : Գլխաւոր քաղաքն է Լիւքսեմպուրկ (15,000) որոյ ամբողջութիւնները փլցունել տուաւ Նաբոլէոն Գ. 1867 ին :

Հ. Եւրոպայէ դուրս Հոլանտայի երկիրներն որո՞նք են :

Պ. Եւրոպայէ դուրս Հոլանտայի երկիրներն են՝

1. Ասիոյ մէջ՝ Սումատրա և Ճավա 15 1/2 միլիոն բնակչօք , և Մալաիան կղզիք :

2. Ափրիկէի մէջ՝ Սուրէ Գեոբէ :

3. Ամերիկայի մէջ՝ Կոլոմբիայի մէկ մասը (90,000) և փոքր Անդիլեան կղզիներէն Ս. Եւստակիոս , Ս. Մարթինոս , Սալա և Բիւրասո :

Դ Ա Ս Լ .

4. ԲԵՂԳԻԱ ուր է ՊԵՆՃԻԳԱ

Հ. Բեղգիոյ բնակիչը և զօրքը որչափ է :

Պ. Բեղգիոյ բնակիչն է (5,000,000), զօրքը՝ 100,000, նաւատորմիղը՝ 10 նաւ 50 թնդանօթով : Թագաւորին իշխանութիւնը չափաւորեալ է երկու սենեակներէ բաղկացեալ աղ-գային ժողովով :

Հ. Բեղգիոյ գլխաւոր քաղաքներն որո՞նք են :

Պ. Բեղգիոյ գլխաւոր քաղաքներն են ,

1. Պրէ-տէ (320,000), մայրաքաղաքը ուր Պէլճիգայի ամենէն մեծ , արուեստիւք և վաճառականութեամբ ծաղկեալ քաղաքն է : Ասոր մօտ է վաղէրլօ գեղն ուր Նաբոլէոն մեծ 1814 ին յաղթուեցաւ :

2. Անփէր (130,000), ամուր և վաճառաշահ բերդաքաղաք է . ունի նաւահանգիստ և նաւարան : Անուանի է մայր եկեղեցին :

3. Կանդ (125,000) . Շէլտէ և Լայս գետերուն բերանը ուր 27 կղզիք կը ձևանան ուր 309 կամրջով իրարու հետ կապուած են : Ունի համալսարան , բամբակեղէնի գործարաններ և տպարաններ :

4. Պրո-ժ (50,000), վաճառաշահ քաղաք է . ունի Կրասէ , Կամապոյի և Կանդէլայի գործարաններ նաև գեղեցիկ ջրանցքներ :

5. Օպէնդէ (17,000) . ունի ծովային բաղանիք :

6. Ման կամ Պերլէ (25,000), բերդաքաղաք՝ մեծ ածխահանք ունի . ասոր մօտ է Ժիմմարի դաշտը՝ արուեստից կողմանէ անուանի :

7. Լէ-Է կամ Լէ-րէլէ (105,000), Մէօզ գետին վրայ . ունի պողպատի և երկաթի մեծ գործարաններ , թնդանօթի ձուլարաններ , իր մօտը մեծ ածխահանք կայ և գլխաւոր առուստուն է հանքածուխ :

8. Ն-Ֆ-ր (27,000), բերդաքաղաք . հոս 1815 ին մեծ յաղթութիւն մ' ունեցաւ Նաբօլէօն Ա . Բրուսիացւոյ դէմ :

9. Լ-Վէ (33,000), ունի համալսարան : Պէլճիգան Պէլճիայէն դուրս երկիր չունի :

Դ Ա Ս Լ Ա .

5. ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Հ. Գերմանիոյ վրայ ի՞նչ պատմական գիտելիք կայ :

Պ. Գերմանական ազգը կը սկսի յիշուիլ պատմութեան մէջ Քրիստոսէ իբր դար մը առաջ : Յամի Տեառն 843 ին , երբ մեծին Կարոլոսի կայսրութիւնը բաժնուեցաւ որդւոցը , Գերմանիա զատ թագաւորութիւն եղաւ : 911էն ետքը Գերմանիոյ թագաւորներն Հռոմի Պապերէն պսակուելով կը կոչուէին Կայսր , և Գերմանական թագաւորութիւնը կոչուեցաւ :

« Սուրբ Հռոմէական կայսրութիւն » : Գերմանիոյ կայսերը մինչեւ մեծն Նաբոլէոն « Հռոմէական կայսր » տիտղոսը կրեցին : 1815 ին կազմուեցաւ « Գերմանական դաշնակցութիւնը » որ 39 մեծ և փոքր տէրութիւններէ կը բաղկանար , որոց մէջ գլխաւոր էին Աւստրիա և Բրուսիա : Շէշզուիկ Հոլշթայնի պատճառաւ այս երկու մեծ գերմանական տէրութիւններն չկրցան իրենց մէջ միաբանել և 1866 ին ծագեցաւ Աւստրոյ-Բրուսիական պատերազմը : Բրուսիա յաղթեց , և հիւսիսային Գերմանիոյ փոքր տէրութեանց մէկ մասը միացուց իրեն հետ , մնացածներուն հետ դաշնակցութիւն մը կազմեց , որ կոչուեցաւ « Հիւսիսային գերմանական դաշնակցութիւն » , իսկ հարաւային Գերմանիոյ տէրութիւնք , Պաւիէրա , Վիւրթէմպերկ , Պատըն և Հէս , կազմեցին ուրիշ դաշնակցութիւն մը որ կոչուեցաւ « Հարաւային դաշնակցութիւն » : 1866 ին և 67 ին Բրուսիա առանձին դաշամբ իրեն հետ կապեց նաեւ վերոյիշեալ հարաւային տէրութիւններն , այնպէս որ երբ 1870 ին Ֆրանգոյ-Գերմանական պատերազմը ծագեցաւ , արդէն բոլոր Գերմանիա , բաց յԱւստրիոյ , ներքուստ կապուած էին իրարու հետ : Այս պատերազմէն ետքը , 1871 յունուար 17 ին , բոլոր գերմանական տէրութիւններն Բրուսիոյ կուրիէլմոս (վիլհէլմ) թագաւորն ընդհանուր Գերմանիոյ ժառանգական կայսր ընտրեցին , և այսպէս բոլոր Գերմանիա եղաւ այլ եւ այլ

Գերմանացի տէրութիւններէ բաղկացեալ կայսրութիւն մը :

Հ. Գերմանիոյ կայսրութեան մէջ քանի տէրութիւն կայ :

Պ. Գերմանիոյ կայսրութեան մէջ 25 տէրութիւն կայ , որոց գլխաւորներն են չորս թագաւորութիւնք , 1. Բրուսիա , 2. Պաւիէրա , 3. Սաքսոնիա և 4. Վիւրթէմպերկ , և 5 Պատընի ու 6. Հէսի մեծ դքսութիւններն , և 7. Ալսաս ու Լորէնի գաւառները :

Գ Ա Ս Լ Բ .

1. ԲՐՈՒՍԻԱ

Հ. Բրուսիոյ բնակիչներն որչափ են , գլխաւոր քաղաքներն որո՞նք են :

Պ. Բրուսիոյ բնակիչներն են 25 միլիոն , և գլխաւոր քաղաքներն են ,

1. Պերլէն , մայրաքաղաք (1,000,000) , գեղեցիկ և կանոնաւոր կերպով շինուած : Ունի երեւելի համալսարան , դիտարան , դպրոցներ , հրապարակներ , հոյակապ շէնքեր , եկեղեցիներ , պարտէզներ : Պերլին առուտուրի , արուեստներու և դրամական գործողութեանց կողմանէ Եւրոպիոյ երկրորդ կարգի քաղաքներէն մին է :

Այս քաղաքը 1757 ին Աւստրիացուց , 1760 ին Ռուսաց և 1806 ին ալ Ֆրանսացուց ձեռքն անցաւ :

2. Բարսա (40,000), Երկրորդ արքայա-
նիստ քաղաք : Ունի գեղեցիկ պալատ մը :

3. Պրանդեպուրի (26,000) :

4. Տարլդեպուրի (15,000), հոս է Կուլիէ-
մոս Գ. ի շիրիմը :

5. Պրեւա (240,000), ունի համալսարան :

6. Մակիպուրի (40,000) : Շնչելոյդ մերենան
հոս հնարուեցաւ 1154 ին :

7. Ընէպէ, Երեւելի աղահանք ունի որմէ
տարին 800,000 կենդինար աղ կ'ելլէ :

8. Հոււ (50,000), ունի Երեւելի համալ-
սարան :

9. Միւնսքէր (25,000) . հոս Հռոմէականը
ուսման աստուածաբանական և փիլիսոփայա-
կան ճեմարան : Հոս կ'ընդունեցաւ 1648 ին վեսդ-
ֆալեան դաշինքը :

10. Քեօն (Քոլոնիա) (125,000) Բէնուսի վրայ .
ուսման Երեւելի եկեղեցի մը : Բուպէնս անուա-
նի պատկերհանն հոս ծնաւ :

11. Մուլիէն (13,000) Երկաթէ և պողպա-
տէ գործուածքներուն համար անուանի է :

12. Աւիէն (68,000), Կարողոս մեծին քա-
ղաքն էր, ուր է նաեւ անոր մարմինը : Գեր-
մանիոյ կայսերը հոս կը պսակուէին :

13. Քեօնիպուրի (120,000), Պարդիկ ծովուն
վրայ հին ու փառաւոր քաղաք է . սաթի
(քէհրիպար) մեծ առուտուր ունի : Ունի հա-
մալսարան . հոս ծնաւ Քանթ անուանի Գեր-
մանացի փիլիսոփան :

14. Տանի (100,000), վիսթուլա գետին

բերանը ամուր քաղաք է . Երեւելի է ծո-
վային վաճառականութեամբ : Հոս ծնաւ Ֆա-
րէնհայդ բնագէտը :

15. Յրանդուր Մայն գետին վրայ (80,000) :
Գերմանիոյ դաշնակցական ժողովը հոս կ'ըլ-
լար : Դրամական մեծ գործեր կ'ըլլան հոս :
Գերմանիոյ հին կայսերը հոս կ'ընտրուէին :

16. Շէպէ (13,000) :

17. Քուսէ (40,000) . ասոր մօտ է վիլհէլմս-
հէօհէ կոչուած տեղն ուր Նաբոլէոն Գ. իբրեւ
գերի գրուեցաւ . Գերմանացոյ անձնատուր
ըլլալէն խորը :

18. Հաննովեր (100,000) . հոս է Լայպնից փի-
լիսոփային բնակարանը : Հոս ծնաւ Հէրշել
Երեւելի աստեղագէտը :

Դ Ա Ս Լ Գ.

2. ՊԱՆԻԻՐԱ

Հ. Պաւլէրայի բնակիչներն ո՞րչափ են :

Պ. Պաւլէրայի բնակիչներն են (5,000,000) :

Հ. Պաւլէրայի գլխաւոր քաղաքներն որո՞նք
են :

Պ. Պաւլէրայի գլխաւոր քաղաքներն են ,

1. Միւնիխ կամ Միւնիխ (170,000), մայրա-
քաղաք : Գերմանիոյ ծաղկեալ քաղաքներէն
մին է . ունի համալսարան , ճարտարապե-
տութեան այլ և այլ տեսակներուն համեմատ
շինուած հոյակապ եկեղեցիներ , պատկերներ .

րու և արձաններու թանգարաններ և պալատներ :

2. Աւստրիական (50,000) . Մեծաշէն է քաղաքատունը . հոս կը հրատարակուի Գերմանիոյ երեւելի լրագիրն որ կը կոչուի « Ընդհանուր լրագիր » :

3. Րուսական (30,000) , Դանուբի վրայ . հոս է վահալ կոչուած մարմարիոնէ տաճարը ուր կան անուանի Գերմանացոց կիսարձաններն : Հոս ծնած է Քէրէր աստեղագէտը :

4. Նեմեշի (80,000) , Անուանի է այլ և այլ տեսակ ձեռագործներով , մանաւանդ տղայոց խաղալիկներու կողմանէ :

5. Սէյէր (15,000) , Գերմանիոյ կայսերաց գերեզմանն հոս էր :

6. Վիւրցուր (40,000) , Մայն գետին վրայ . հոս է Հռոմէականաց անուանի համալսարանը :

3. ՍԱՐԱՆԻՍ

Հ. Սարսնիոյ բնակիչներն ո՞րչափ են :

Պ. Սարսնիոյ բնակիչներն են (2,500,000) :

Հ. Սարսնիոյ գլխաւոր քաղաքներն որո՞նք են :

Պ. Սարսնիոյ գլխաւոր քաղաքներն են ,

1. Տրէշ (150,000) , էլպա գետին վրայ . ունի երեւելի կամուրջ 720 կանգուն երկայն և 18 կանգուն լայն . պատկերաց , հնու-թեանց , պատմութեան և ուրիշ թանգարաններ , երեւելի պալատ մը « Ճարսնեան պա-

լատ » կոչուած ուր կայ հարուստ մատենադարան մը : Ընտիր թանգարաններուն համար կը կոչուի « Գերմանիոյ Ֆիրէնցան » :

2. Լայպցի (90,000) , Մէկ ու կէս ժամ հեռաւորութեան մէջ 23 գիւղ ունի բոլորովը (50,000) բնակչութեամբ . համալսարան մը , երեք մեծ տօնավաճառ : Տպարաններն և գրոց առուտուրն երեւելի են : Հոս ծնաւ Լայպցից փիլիսոփան :

3. Ֆրայուր (20,000) , Ունի արծաթի հանք :

ԴԱՍԼԴ

4. Վիւրթեմպերկ

Հ. Վիւրթեմպերկի բնակիչներն ո՞րչափ են :

Պ. Վիւրթեմպերկի բնակիչներն են (1 միլիոն 800,000) :

Հ. Վիւրթեմպերկի երեւելի քաղաքներն ուրո՞նք են :

Պ. Վիւրթեմպերկի երեւելի քաղաքներն են ,

1. Սթրասուր (70,000) , Մայրաքաղաք է : Ինչպէս Լայպցիկ և Պէրլին , այնպէս հոս երեւելի է գրոց առուտուրն :

2. Թիւրին (9,000) , Ունի համալսարան :

3. Ուլ (20,000) , Դանուբի վրայ Գերմանիոյ ամուր քաղաքներէն մին է . 1805ին Ֆրանսացիք հոս մեծ յաղթութիւն մը ըրին :

4. Լայպցի (12,000) , Այս է երկրորդ թագաւորանիստ քաղաքը :

5. ՊԱՏԷՆ

Հ. Պատենի բնակիչներն որոշար են :

Պ. Պատենի մեծ դքսութեան բնակիչներն են (1,500,000) :

Հ. Պատենի գլխաւոր քաղաքներն որոշար են :

Պ. Պատենի գլխաւոր քաղաքներն են ,

1. Գոսպան (9,000) . Հոս է մեծ դուքսին ամարանոցը :

2. Պատեն-Պատ (8,000) , Ունի երեւելի ջերմուկներ , որուն համար ամէն տարի մեծ բաղմոթիւն կ'ըլլայ հոս :

3. Գալլապու (30,000) , Մայրաքաղաք . փոքր քաղաքներուն և շէնքերուն կանոնաւորութեան և գեղեցկութեան կողմանէ անուանի : Այս քաղաքը շինուեցաւ 1715 ին :

4. Մանայ (30,000) , Ամուր քաղաք է Ռէնի մօտ . ունի դպրոցներ և գիտարան :

5. Հայրեւել (20,000) , Անուանի են համալսարանը և դպրոցներն :

ԳԱՍԼԵ.

6. ՀԷՍ

Հ. Հէսի մեծ դքսութեան բնակիչներն որոշար են :

Պ. Հէսի մեծ դքսութեան բնակիչներն են (880,000) :

Հ. Հէսի գլխաւոր քաղաքներն որոշար են :

Պ. Հէսի գլխաւոր քաղաքներն են ,

1. Տարգու , մայրաքաղաք :

2. Մայն (40,000) , Հոս կայ տաղաքու թիւնը հնարող կուգդէմպերկի անդրին :

3. Վար (13,000) :

Հ. Գերմանիոյ ուրիշ երեւելի քաղաքներն որոշար են :

Պ. Գերմանիոյ ուրիշ երեւելի քաղաքներն են , Վար (15,000) , այս քաղաքն էին Շիլլեր , Կէօթէ և Հէրտեր երեւելի մատենագիրը : Են , ունի համալսարան : Գոսպան (11,000) : Կոն (20,000) : Հայրեւել (225,000) , Եւրոպայի երեւելի նաւահանգիստներէն մին . առուտուրի կողմանէ Լոնտրայի և Լիվերպուլի կը մօտենայ :

7. ԱԼԶԵՍ ԵՒ ԼՈՐԷՆ

Հ. Այս գաւառներուն բնակիչը որոշար է :

Պ. Այս գաւառներուն բնակչաց թիւն է (1,700,000) :

Հ. Այս գաւառներուն գլխաւոր քաղաքներն որոշար են :

Պ. Այս գաւառներուն գլխաւոր քաղաքներն են ,

1. Սարգու (85,000) , Ռէն գետին մօտ ամուր քաղաք է . ունի երեւելի եկեղեցի մը , որուն զանգակատունը 142 մեթր բարձրութիւն ունի : Յովհաննէս կուտէմպերկ այս

տեղ հնարեց տաղադրութեան արհեստը 1436ին :
Նաև ունի համալսարան , գործարաններ : Այս
քաղաքը 1681 , սեպտ . 28 և 30 ին առին
Գաղիացիք , և 1870 , դարձեալ սեպտ . 28 և
30 ին նորէն անցաւ Գերմանացոց :

2. Մարտի (12,000) , անուանի է բամբակի
գործուածներուն համար . 40 հազար գոր-
ծաւոր կ'աշխատին այս գործին մէջ :

3. Քուր (24,000) , արուեստներու կոլմա-
նէ անուանի :

4. Մեհմեդ (60,000) , բամբակի գործ-
ուածներուն համար անուանի . 60 հազար
գործաւոր կ'աշխատին այս գործին մէջ :

5. Մեհ (55,000) , Մօզէլ գետին վրայ
խիստ ամուր քաղաք է . հոս 1872 , հոկտ . 27 ին
Պազէն գաղիացի զօրապետն երկար պաշա-
րումէ մը յետոյ անձնատուր եղաւ Գերմա-
նացոց 170 հազար զօրքով , որոց մէջ կային
3 մարաջախտ և 6 հազար պաշտօնակալ :

Դ Ա Ս Լ Զ .

6. ԱԻՍՏՐՈՅ-ՈՒՆԿԱՐԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Աւստրիոյ վրայ ինչ պատմական գիտե-
լիք կայ :

Պ. Աւստրիա հին ատենը Գերմանիոյ մէջ
դքսութիւն էր : Ի վերջ կոյս ԺԳ. դարուն Զուի-
ցերայի մէջ Հապսպուրկի կոմսութեան իշխա-

նը Րոտտֆ զԱւստրիա Հապսպուրկի հետ
միացուց , և եղաւ Կայսր Գերմանիոյ : Անկէ
ետքը Գերմանիոյ կայսերը եղան Հապսպուրկ-
Աւստրիոյ տունէն : 1806 ին փրանկիսկոս Ա.
հրաժարելով Գերմանիոյ կայսր տիտղոսէն՝
սկսաւ կոչուիլ Աւստրիոյ կայսր : Աւստրիոյ
կայսրութիւնը քանի մը տարիէ հետէ սկսաւ
կոչուիլ Աւստրոյ-Ունկարական կայսրութիւն :
Կայսրը նոյն Հապսպուրկ-Աւստրիոյ տունէն է :
Հ. Աւստրոյ-Ունկարական կայսրութեան
երկիրներն որոնք են :

Պ. Հապսպուրկի տունէն գերմանական կայ-
սերը առաջ շատ երկիրներ ունէին Եւրոպայի
մէջ , բայց անոնց մեծ մասը կորուսին : Աւստ-
րիոյ այժմու երկիրներն են ,

1. Աւստրիա և Սլոուենի որ դքսութիւն են
և Ժողովուրդը Գերմանացի . գլխաւոր քաղաք՝
Վիեննա :

2. Մարիե կամ Իստրիա , Ժողովուրդը Սլա-
ւոն և Իտալացի . գլխաւոր քաղաք՝ Կրա :

3. Իլլիրիա կամ Լեւիկէ , Ժողովուրդը մեծաւ
մասամբ Սլաւոն . գլխաւոր քաղաք՝ Թրիէստ :

4. Թիրոլ , Ժողովուրդը Գերմանացի և Իտա-
լացի . գլխաւոր քաղաք՝ Ինսպրուկ :

5. Պոնտիւս , Մարիե և Սլեւէն , Ժողովուրդը
մեծաւ մասամբ Սլաւ . գլխաւոր քաղաք՝ Բրեւ-
ն և Պրեւն :

6. Ունկարի թագաւորութիւնը , Ժողովուր-
դը Ունկարացի . գլխաւոր քաղաք՝ Փեշտ :

7. Թրանսիլանիա (Սիպէնպիւրկէն) , Ժողո-

վորդը խառն , Գերմանացի և Ունկարացի .
գլխաւոր քաղաք՝ Հերմանշտատ :

8. Սլաւոնիա , Խըւսաւնիա , և Զինուորական սահ-
մաններն , ինչպէս նաեւ Պոնիա և Հերցեգովին կոչուած
գաւառներն որ թուրքիոյ սահմանակից են :
Այս գաւառներուն ժողովուրդն ևս Սլաւ է :

9. Դաւմարիա (Տալմացիա) . ժողովուրդն է
Սլաւ . գլխաւոր քաղաք՝ Զուրա :

10. Կալչիէ , ժողովուրդը Բոլոնիացի (Լեհ) .
գլխաւոր քաղաք՝ Լեհպէրի :

11. Պոլսէնիա , ժողովուրդը խառն :

Հ. Աւստրիոյ կայսրութեան բնակիչը ո՞ր-
չափ է :

Պ. Աւստրիոյ բնակչաց թիւն է 37 միլիոն .
9 միլիոնը Գերմանացի է , մնացեալներն մե-
ծաւ մասամբ Սլաւ , Ունկարացի , և քիչ մը
Հայ , Հրեայ և Գնչու :

Հ. Այս ժողովրդոց մէջ քանի տեսակ կրօնք
կամ դաւանութիւն կայ :

Պ. 29 միլիոն Հռոմէական կաթոլիկ .

3 $\frac{1}{2}$ » Յոյն և Հայ (ոչ Հռոմէական) .

3 » Բողոքական (մեծաւ մասամբ
Ունկարիոյ մէջ)

1 » Հրեայ :

Դ Ա Ս Լ Է .

Հ. Աւստրիոյ կայսրութեան գլխաւոր քա-
ղաքներն որո՞նք են :

Պ. Աւստրիոյ կայսրութեան գլխաւոր քա-
ղաքներն են ,

1. Վէնա կամ Վէնա (800,000) , Դանուբի
վրայ կայսրութեան մայրաքաղաքն է , ունի ան-
ուանի սեղանաւորներ , ծաղկեալ վաճառակա-
նութիւն , ամէն տեսակ երեւելի գործարան-
ներ , գեղեցիկ պարտէզներ որոց մէջ հռչակա-
ւոր են Շէօնպրուն և Լիւքսէնպուրկ կոչուած
կայսերական պարտէզներն : Ունի համալսարան :
Վիէննա ամեն տեսակ գիտնական , ղինուո-
րական և արուեստական հաստատութեանց
կողմանէ Եւրոպայի երեւելի մայրաքաղաքաց
մին է . երկու անգամ , 1529 և 1683 , պա-
շարուած է Օսմանցիներէն , բայց 1809 ին Ֆր-
րանսացիք առին :

2. Պարէն , ունի ծծմբային ջերմուկներ ,
ուր հին ատենը Հռոմայեցիք յաճախ կ'եր-
թային :

3. Սալցբուրկ (20,000) , Ամուր քաղաք է
Պաւլերիոյ սահմանագլխին վրայ խաղաղական
ոճով շինուած . գեղեցիկ շէնքերուն համար
«Գերմանական Հռոմ» կոչուած է :

4. Կրայ (60,000) , Խաւրիոյ գլխաւոր քա-
ղաքը , ունի համալսարան , շատ գործարան-
ներ :

5. Լայպի (20,000) : Լին (30,000) , Ամուր
և վաճառաչահ քաղաք է , ունի կաշիի գործարաններ :

6. Արեւիկեի , անուանի է քարացեալ ջրոյ
կաթիլներէ գոյացեալ սիւներով անձաւներ
ընեն և ստորերկրեայ ջուրերուն համար :

7. Թրէնի (190,000) , Աւստրիոյ աղաւտա-
ւահանգիստ Ագրիական ծովուն եզերքը , ա-
ռուտուրը ծաղկեալ :

8. Ինսպրուկ (15,000) , Թիրոլի գլխաւոր քա-
ղաքը , գեղեցիկ շէնքեր բազմաթիւ գործա-
րաններ ունի :

9. Տրէրէի (15,000) , Ուր եղած է արեւ-
մտեան եկեղեցւոյ ընդհանուր ժողովը Լու-
տերականութեան դէմ :

10. Բրաւ (150,000) , Պոհեմիոյ մայրաքա-
ղաքն է . Գերմանիոյ մէջ առաջին անգամ
համալսարան հոս հաստատուեցաւ 1348 ին :

Պոհեմիա ունի յախճապակւոյ , ապակե-
ղինաց և կտաւեղինաց երեւելի գործարաններ :

11. Պրէն (50,000) , Մորաւիոյ մայրաքա-
ղաքն է . ունի բամբակեղինաց , մորթեղինաց
և շաքարի գործարաններ :

Մորաւիոյ մէջ այս տեսակ գործարաններ
չատ կան :

12. Աւսերիկե , հոս եղած է 1805 ին մեծին
Նաբոլէոնի դէմ անուանի պատերազմն ուր
երեք կայսերը ներկայ էին :

Դ Ա Ս Լ Ը .

13. Պոլս , Գերմաներէն Օֆէն (55,000) ,
Դանուբի աջակողմեան եզերքը , Ունկարական
կառավարութեան նիստն է :

14. Բէլն (270,000) , Դանուբի ձախակող-
մեան եզերքը , Պոլտայի դիմացը որուն հետ
կամրջով մը կապուած է . ունի համալսարան :

15. Բրէւլոուի (45,000) , Մաճարիստանու
հին մայրաքաղաքը վիէնայի և Պոլտայի մէջ-
տեղ :

16. Շեռ-Լայպիտի , Հին Ունկարացի թա-
ղաւորը հոս կը պսակուէին և կը թաղուէին :

17. Կրա , Ունկարիոյ եպիսկոպոսանիստ
քաղաքն է :

18. Տեդիկ (45,000) , Հին Ունկարացի ո-
ճով շինուած քաղաք է , տուներն իրարմէ
բաց և միայարկ :

19. Թրոյն , Ունկարիոյ աղնուագոյն դինին
հոս կ'ելլէ :

20. Քրէֆի և Շեֆի (15,000) , ունին ոսկ-
ւոյ և արծաթի հանքեր :

21. Քլաւդիուսի (25,000) , Քրոյտ (128,
000) և Հերմուտ (20,000) , Թրանսիլուանիոյ
գլխաւոր վաճառաչահ քաղաքներն են :

22. Ալբա կամ Զալբա (12,000) , Խրուա-
թիոյ մայրաքաղաքն է :

23. Ֆրոյ (20,000) , Ծովեզերեայ վաճա-
ռաչահ քաղաք է :

24. Լուսին (15,000), Սլաւոնիոյ մայրաքաղաքն է:

25. Զար (20,000) Դաղմատիոյ մայրաքաղաքը:

26. Մեւլան (7000), Բալու (6000), Տալմացիայի մէջ. ատենով հասարակապետութիւն էր: Գադար (5000):

27. Քրատա կամ Քրատիկ (50,000), Բոլոնիոյ երեւելի քաղաքներէն մին: Մինչև 1846 այս քաղաքը անկախ մնացած էր Լեհաց ձեռքը, բայց նոյն թուականին Աւստրիացիք տիրեցին: Ունի համալսարան:

28. Վելիշ (60,000), Մեծ աղահանք ունի:

29. Շեֆի (25,000), Մաճարիտոանի մէջ աղուոր քաղաք է: Անուանի են ոսկւոյ, արծաթի և կապարի հանքերը:

30. Եղիսթիստիկա կամ Պաշտալ (5,000), Բնակչաց ամէնն ալ Հայ են:

31. Լեհիշ (80,000), 30 հազարն՝ Հրեայ. Կալիցիոյ մէջ մեծ ու գեղեցիկ քաղաք է: Ունի համալսարան: Անուանի են այս քաղաքին Հռոմէականաց, Հայոց և Յունաց արքեպիսկոպոսարանները:

32. Զելն (15,000), Բեբեշուր (7,000), Զինուորական սահմանաց գլխաւոր քաղաքներն են:

33. Պանսկերայ (60,000), Դրաշնի (12,000), Զլաշնի (10,000), Պանսկա (10,000), Բարիշնի, Անիշնի:

Այս քաղաքներն կը վերաբերին Պոսնիոյ,

որ վերջին Բուսական պատերազմէն ետքը անցաւ Աւստրիոյ, ինչպէս նաեւ Հերցեկովին, որոյ գլխաւոր քաղաքն է Մոնթր (20,000), որ ունի անուանի կամուրջ քարաշէն:

Հ. Աւստրիա ինչ տեսակ կառավարութիւն է:

Պ. Աւստրիա մինչև 1867 բացարձակ միապետութիւն էր, այսինքն օրէնսդիր և դործադիր իշխանութիւնը կայսեր միայն ձեռքն էր, 1867 ին եղաւ սահմանադրական միապետութիւն: Հիմայ կայսեր իշխանութիւնը չափաւորեալ է երկու ազգային ժողովներով, որոց մին Բալխարմի՝ Գերմանոյ-Սլաւական երկիրներուն համար է, միւսը Բալխարմի՝ Հունկարիոյ համար: Իւրաքանչիւր գաւառ երեսիտխան կը դրկէ ազգային ժողովներուն. ասոնք կայսեր հետ մէկտեղ օրէնք կը գնեն և ընդհանուր գործերը կը հոգան. առանձին գործերու համար իւրաքանչիւր գաւառ Լանդարմի կոչուած գաւառային ժողով ունի:

Հ. Աւստրիոյ զինուորական զօրութիւնը որչափ է:

Պ. Ցամաքային զօրքը 300 հազար է խաղաղութեան ատեն, պատերազմի ատեն 900 հազար. ծովային զօրքը խաղաղութեան ատեն 5 հազար, պատերազմի ատեն 15 հազար: Նաւատորմիդը կը բաղկանայ 50 շոգենաւ որոնց 7ը զրահաւոր է, և 24ը առագաստաւոր, աւելի քան 480 թնդանօթով: Աւետարական նաւերուն թիւը 7,850 է:

Դ Ա Ս Լ Թ .

Դ. ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵԻՐՈՊԱ

1. ՍԿԱՆՏԻՆԱԻՍԱՆ ՅԱՄԱՔԱԿՂԶԻ

Հ. Սկանտինաւեան ցամաքակղզին քանի տէրութիւն կը պարունակէ :

Պ. Սկանտինաւեան ցամաքակղզին կը պարունակէ երկու տէրութիւն , Շուէտ և Նորվեգիա :

Հ. Այս ցամաքակղզոյն վրայ ինչ պատմական տեղեկութիւն կայ :

Պ. Հին աւանդութեան մը նայելով Օտին անուն մէկը Տոն (Տանայիս) գետին կողմերէն գաղթականութիւն մը բերաւ հոս : Օտին իւր մահուանէն ետքը իբրեւ աստուած պաշտուեցաւ , բայց անոր յաջորդներուն ժամանակ երկիրը բաժնուեցաւ այլ և այլ թագաւորութեանց որ Թ. դարուն մէջ միանալով եղան երեք թագաւորութիւն՝ Շուէտ , Նորվեգիա և Դանիա (Տանիմարքա) : Ասոնցմէ էր Նորման կոչուած ծովագնաց ժողովուրդը որ շատ երկիրներու տիրեց , գլխաւորապէս անգղիոյ , Գաղղիոյ հիւսիսային մասին և Սիկիլիոյ : 1397 ին յիշեալ երեք տէրութիւնները միանալով մէկ թագաւորութիւն եղան . այս միութիւնը կը կոչուի « Քալմարեան միութիւն » : 1520 ին Շուէտ բաժնուելով զատ թագաւորութիւն

եղաւ և շատ զօրացաւ : Կուսաւ վաղա , Կուսաւ Ատոլֆ և Կարոլուս Ժ.Ֆ. Շուէտի երեւելի թագաւորներ են : 1709 էն ետքը Շուէտ կորոյս իւր մեծութիւնը : 1814 ին Շուէտ և Նորուեկիա միանալով մէկ թագաւորութիւն եղան , թէպէտ երկուքն ալ իրենց առանձին սահմանադրութիւնն ունին :

Հ. Շուէտի և Նորուեկիոյ բնակիչն և զինուորական զօրութիւնն որչափ են :

Պ. Շուէտի և Նորուեկիոյ բնակչաց թիւն է իբր վեց միլիոն , զօրքը՝ 160 հազար , նաւատորմիլը կը բաղկանայ 17 շոգենաւէ , 30 առագաստաւոր նաւէ , և 150 ուրիշ նաւերէ , ամէնը 660 թնդանօթով :

Հ. Շուէտի գլխաւոր քաղաքներն որո՞նք են :

Պ. Շուէտի գլխաւոր քաղաքներն են ,

1. Սթոկհոլմ (150,000), Մելարն լճին մէջ մէկ քանի մանր ու մեծ կղզեաց և երկու թերակղզեաց վրայ վայելուչ կերպով շինուած՝ տէրութեան մայրաքաղաք է : Անուանի ուսումնարաններ և բանուկ վաճառականութիւն ունի :

2. Ուփսալա (11,000), Եպիսկոպոսանիստ . ունի համալսարան : Այս քաղաքին մօտ անուանի երկաթահանք մի կայ :

3. Կելֆ (13,000), Բալթի (9,000) :

4. Բարլաբոնա (20,000), Չինորական նաւահանգիստ , շատ ամուր բերդեր ունի :

5. Կոպենհագեն (50,000) , Գաթէկաթի վրայ՝ բանուկ նաւահանգիստ մ'է արհեստիւ և վաճառականութեամբ ծաղկեալ :

Հ. Շուէտի կղզիները Պալդիկ ծովուն մէջ որոնք են :

Պ. Կօթլան (50,000) , Մեծ ու գեղեցիկ կղզի է : Անուանի են անտառներն ու ոչխարները : Գլխաւոր քաղաքն է Վոնշու (4000) :

Էսլան (30,000) , Բարեբեր կղզի է , անուանի են ձիերը :

Հ. Շուէտի կղզիները Ովկիանոսի մէջ որոնք են :

Պ. Լֆուէն կղզիք , Հեկեւան կղզիք և Թրոմէն կղզիք : Լֆուէն կղզեաց հարաւային կողմն է Մալսթրէօմ հոչակաւոր յորձանքն , որուն մէջ մեծ նաւեր ծովատոյզ կը լինին : Այս յորձանքն երթալով կ'ընդարձակի :

Հ. Շուէտի Եւրոպայէն դուրս ունեցած կղզին որն է :

Պ. Միայն Ս. Բարնդեֆուէ կղզին (6,000) , փոքր Անիէան կղզեաց մէջ :

Հ. Նորուեկիոյ երեւելի քաղաքներն որոնք են :

Պ. Նորուեկիոյ երեւելի քաղաքներն են , Քրիսթիանիա (70,000) . Մայրաքաղաք . տախտակի և երկաթի մեծ առուտուր ունի : Տրամֆն (15,000) : Պերէն (30,000) . Հոս կը շինուի վաճառականաց նաւերը : Տրանկայ (20,000) . անուանի է գարեջուրը :

Դ Ա Ս Խ .

Չ. ԴԱՆԻԱ ԿԱՄ ՏԱՆԻՄԱՐԲԱ

Հ. Տանիմարքայի վրայ ի՞նչ պատմական գիտելիք կայ :

Պ. Տանիմարքայի ցամաքային մասը հին ատեններ Կէթբեան Փերսոնեան կ'ըսուէր , այսինքն հայրենիք կիմբրացւոց , որը Քրիստոսէ դար մ'առաջ արշաւեցին Եւրոպայի ամէն կողմերը : Ժողովուրդը հենութեամբ և աւազակութեամբ կ'ապրէր : Տասներորդ դարուն սկիզբը թագաւորութիւն եղաւ : Այնուհետև Տանիմարքայի զօրացան , 835 էն սկսելով մինչև 1042 շատ տեղերու , գլխաւորապէս Անգլիոյ վրայ յարձակեցան և 25 տարի ամբողջ տիրեցին : 1397ին Տանիմարքա Շուէտի հետ միացաւ , 1523ին բաժնուելով զատ թագաւորութիւն եղաւ , բայց տկարացաւ և հետզհետէ շատ տեղեր կորսնցուց : 1864ին Գերմանացիք առին Տանիմարքացւոց ձեռքէն նաև Շլէզուիկ-Հոլշթայնի և Լաւէնպուրկի դքսութիւնները որ բուն Գերմանիոյ մաս էին : 1849 էն ի վեր Տանիմարքա եղաւ Սահմանադրական թագաւորութիւն , և Եւրոպայի մի փոքր մասը կը կազմէ :

Հ. Տանիմարքայի բնակիչք և զօրքը որչափ են :

Պ. Տանիմարքայի բնակիչն է իբր (1,800,000) . զօրքը՝ 50,000 . նաւատորմիդ կը բաղկանայ 90

նաւէ 300 թնդանօթով, 30ը շոգենաւ, 6ը զը-
րահաւոր :

Հ. Տանիմարբայի գլխաւոր քաղաքներն ու-
րո՞նք են :

Պ. Տանիմարբայի գլխաւոր քաղաքներն են,
Քոթէնհէ (200,000), մայրաքաղաք Սէէլան ու
Ամակէր կղզեաց վրայ : Ունի համալսարան և
նաւարան :

Օթէնէ (15,000), Զրանցքով մը ծովուն
հետ կը հաղորդակցի, ասուոյ (չուխայի) և
ճառի (սապոն) գործարաններ ունի :

Հէլէնիօր (8,000), Սունտ նեղուցին բերանը
ամուր ու վաճառաշահ քաղաք է :

Տանիմարբա մեծաւ մասամբ կղզիներէ կը
բաղկանայ : Ցամաքային մասը որ թերակղզի է՝
կը կոչուի Եէ-Դըն (650,000) :

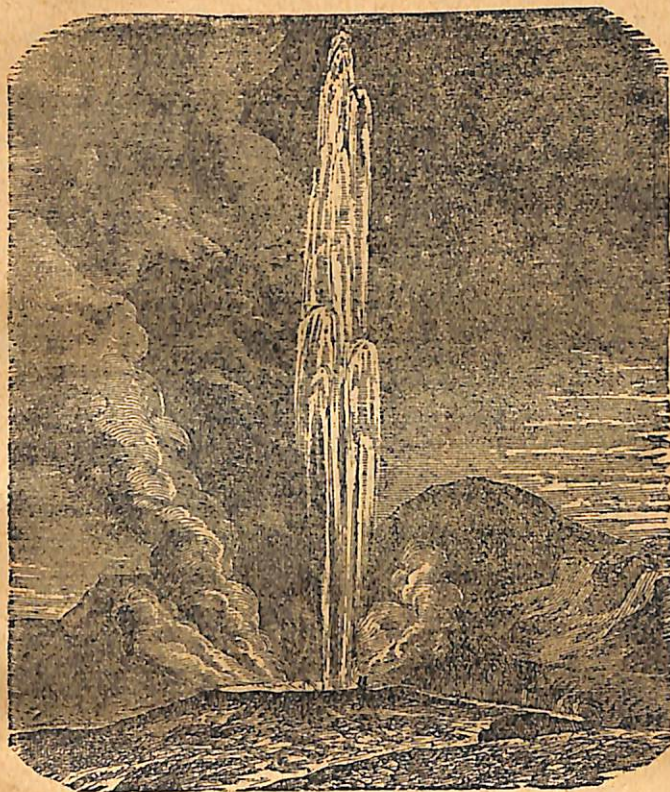
Ֆէժէ կղզին (140,000), Լաւ մշակուած և
շատ բարեբեր է :

Լալն կղզին (50,000) գլխաւոր քաղաք
Մաբէլէ :

Վէլուր (5,000), Անուանի է տօնավա-
ճառը :

Աւուրի (10,000), Պարսպապատ քաղաք է :

Տանիմարբայի կը վերաբերին Ֆերօր կոչուած
կղզեաց խումբը Սկովտիոյ հիւսիսային դին, որ
27 կղզիներէ կը բաղկանայ, և բնակութեան
յարմարագոյնն է Իւլնիօ կղզին (60,000) Ատ-
լանտեան ովկիանոսի մէջ որ մեծ կղզի է,
երկիրը լեռնային և հրաբղխային է . հոս է
Հէքլա լեռն իւր անուանի հրաբղխով, որուն

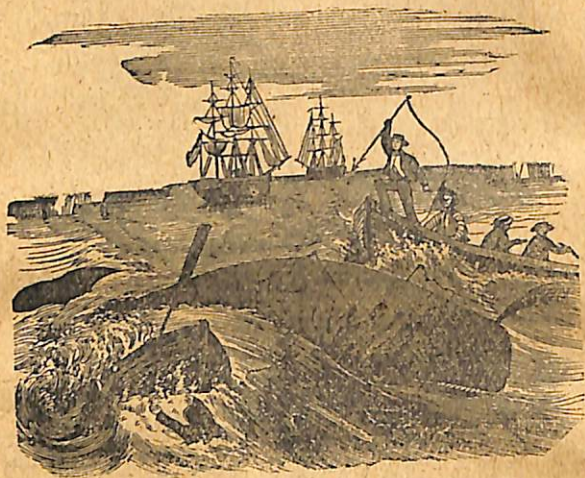
ԻՍԼԱՆՏԻՈՑ ՄԷՋ ԵՌԱՅՈՂ ԱՂԲԻՐ ՄԸ

մօտ բնական տաք ջրհորներ կան : Գլխաւոր
քաղաքն է Բայէսէ :

Հ. Տանիմարբա Եւրոպայէ դուրս ի՞նչ եր-
կիրներ ունի :

Պ. Տանիմարբա ունի Ամերիկայի մէջ Կրէճ-
լանիօ, և Ս. Խաւ կղզիք, և Անդիլեան կղզի-
ներուն մէջ քանի մը փոքր կղզիներ (30,000) :

Հ. Երէօնյանտիւ ինչ կողմանէ անուանի է :
Պ. Եղեղբներուն մօտ գտնուած կէտ ձկան
որսորդութեան կողմանէ :

ՈՐՍՈՐԳՈՒԹԻՒՆ ԳԷՏ ԶԿՍՆ

Դ Ս Ս Խ Ս .

Յ. ՄԵԾԻՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ

Հ. Մեծին Բրիտանիոյ վրայ ի՞նչ պատմա-
կան գիտելիք կայ :

Պ. Բրիտանիա հին ատեն վայրենի երկիր էր .
քրիստոնէական թուականէն առաջ Հռոմայե-
ցիք արշաւելով մինչև Երամբեան լեռները տի-
րեցին , և 448ին բոլորովին թողուցին : Հռո-
մայեցւոյ տէրութիւնը կործանելէն ետքը , Ե-

ղարուն մէջ Գերմանիայէ Անկլոյ-Սաքսոններն
Անգղիա գալով քանի մը թագաւորութիւններ
հաստատեցին , որ յետոյ միանալով եղան մի
թագաւորութիւն , որ կոչուեցաւ Անգղիոյ թա-
ղաւորութիւն : Անգղիացիք 1171ին տիրեցին
Իռլանտայի , 1603ին Սկոթլանդի , և այս երեք
երկիրները կոչուեցան Միացեալ թագաւորու-
թիւն Մեծին Բրիտանիոյ : Անցեալ դարուն
սկիզբէն Բրիտանիա սկսաւ զօրանալ : Աշխար-
հիս գրեթէ ամէն մասերուն մէջ ունի հիմա
հարուստ և մեծամեծ երկիրներ , և առաջին
ծովային տէրութիւն կը համարուի :

Հ. Անգղիոյ օդը և հողն ինչպէս են :

Պ. Օդը ցուրտ է , ասոր համար երկիրը խա-
ղող չտար . և հողը բարեբեր չէ : Թէ և լաւ
մշակուած է , երկրին արտադրութիւնը բնակ-
չաց չբաւարարէ համար միշտ դուրսէն մեծ
քանակութեամբ արմտիք կը գնուի : Անուանի
են ձին և ոչխարը : Անգղիոյ մէջ հարուստ
հանքեր կան որ տարեկան 1000 միլիոն ֆրանքի
հասոյթ կը բերեն : Գլխաւոր հանքերն են ,
հանքային ածուխ , երկաթ , կապար , անագ ,
պղինձ , ևայլն :

Վաճառականական նաւուց թիւն է աւելի
քան 40.000 , որոնք ամէն տէրութեան հետ
յարաբերութիւն ունին :

Ուսմունքը զարգացած են . անուանի են Օ-
քսֆորտի , Քեմպըժի և Էյփսայուրի համալսարանները :

Բոլոր երկիրը երկաթուղիներով զարդար-
ուած է , որոց կեդրոնն է Լոնդոն :

Հ. Բրիտանիոյ բնակիչք և զօրքը ո՞րչափ են:

Պ. Մեծին Բրիտանիոյ բնակիչն է (30 միլիոն) . եթէ Եւրոպայէ դուրս երկիրներն ևս մէկտեղ հաշուենք, տէրութեան բոլոր բնակչաց թիւը կը հասնի 200 միլիոնի: Զինուորական զօրութիւնը մեծաւ մասամբ ծովային է. նաւատորմիդը կը բաղկանայ 400 նաւէ 60 հազար ծովային զօրքով. նաւերուն 50ը զրահաւոր է:

Հ. Մեծն Բրիտանիա ի՞նչ տեսակ կառավարութիւն է:

Պ. Մեծն Բրիտանիա սահմանադրական կառավարութիւն է, օրէնսդիր իշխանութիւնը Բարլամէնթ կոչուած ընդհանուր ժողովին ձեռքին է որ Դուք կոչուած երկու խորհրդարաններէ կը բաղկանայ, այսինքն՝ Լորէրօն (ազնւականներուն) խորհրդարանէն և ժողովրդեան կողմէն ընտրուած Էրեմբլմաներու խորհրդարանէն:

Հ. Մեծն Բրիտանիա ի՞նչպէս կը բաժնուի:

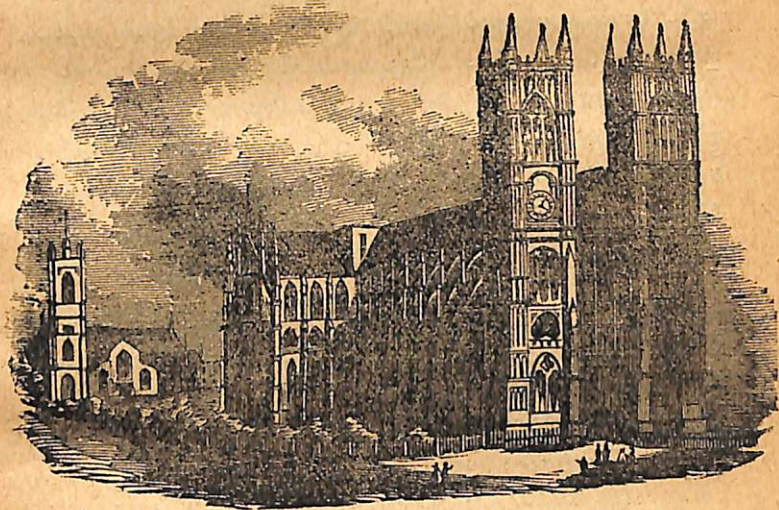
Պ. Մեծն Բրիտանիա կը բաղկանայ երեք թագաւորութենէ, որ են Սքոթլէն՝ Վալէսի կամ Կալի դքսութեամբ, Միւլթիս և Իրլանդ:

Դ Ա Ս Խ Բ .

Հ. Անգղիոյ գլխաւոր քաղաքներն որոնք են:

Պ. Անգղիոյ գլխաւոր քաղաքներն են,

1. Լոնտոն կամ Լոնսոն (3,000,000), Մայրաքաղաք Դամիդ գետին վրայ: Բազմամարդութեան, հարստութեան, մեծագործութեան

ՈՒԵՍՏՄՈՆՍԳԵՐԻ ԱՐԲՍՏՐԱՆԸ

և մանաւանդ առեւտրական և սեղանաւորական գործողութեանց կողմանէ աշխարհիս առաջին քաղաքն է: Երեք գլխաւոր մաս կը բաժնուի:

Ա. Վաճառականաց թաղ (Սէրէ). հոս է գրամատուներ (սլանգան):

Բ. Ազնուականաց թաղ (Ուեմբլմաներ), Ուեմբլմաների եկեղեցւոյն մէջ կ'ըլլայ թագա-

ւորաց և թագուհեաց թագադրութիւնը և թագումը : Ուրիշ շատ երեւելի Անգղիացոց շիրիմներ եւս կան այս եկեղեցւոյն մէջ, կըրօններ Սէրէյը կոչուած գեղեցիկ հրապարակով :

Գ. Արհեստաւորաց թաղ :

Երեւելի շէնքերն են Ս. Պօղոսի և Ուէսգմինսգէրի եկեղեցին, մեծամեծ և արհեստիւ կառուցուած կամուրջներ, հոյակապ պալատներ, երկու ընդարձակ համալսարան, Բրիտանական հարուստ թանգարանն հանգերձ գրատամբ, թայմըզ գետին տակ թըննէլ կոչուած մեծագործ ճամբան և հնու թեանց պահարանները : Լոնտոնի մէջ կան նաև շատ գիտնական ընկերութիւններ :

Պարոնի, Միլտոնի և Փոփի հայրենիքն է : Նէվտոն եւս իւր կենաց մեծ մասն հոս անցուցած է :

2. Քէպլէ (25,000), 3. Օտֆր (30,000), Ասոնց համալսարանները շատ անուանի են :

4. Պլեյսթէյն (350,000), Ունի շատ երեւելի գործարաններ պողպատի, արուրի և ապակւոյ : Մօտերը հարուստ հանքեր կան :

5. Պլեյմլ (150,000), Բանուկ նաւահանգիստ :

6. Լիվրքու (500,000), Ընդարձակ նաւահանգիստ և աշխարհիս ամէն կողմերուն հետ բանուկ վաճառականութիւն ունի :

7. Միլքսթր (400,000), Ունի երեւելի գործարաններ բամբակեղէն գործուածոց ուր հոս

Հայ և Յոյն վաճառականաց տուներ եւս հաստատուած են :

Մանչեսթըրի մօտ են Սէլֆր (100,000), Բէլֆ (80,000), և Պլեյն (80,000), բաղմամարդ քաղաքները, որ նմանապէս բաղմաթիւ գործարաններ ունին :

8. Հլ (130,000), Լիւ (300,000), Բրդելլինաց շատ գործարաններ ունի. Հլֆ (100,000), Պրֆ (150,000), Շէֆֆլ (280 հաղար) կտրոցները անուանի են. ամէնքը երեւելի գործարաններ ունին այլ և այլ արուեստներու :

9. Երֆ (30,000), Բլֆ (70,000), Բանուկ նաւահանգիստ են : Բրդլ (100 հաղար), պատերազմական նաւահանգիստ է :

10. Տլ (25,000), Անգղիայէ Ֆրանսա անցնելու սովորական կարճ ճամբան է :

11. Նիւ (100,000), Ունի Անգղիոյ ամենամեծ ածխահանքը :

12. Կլֆ (125,000), Լոնտոնի մօտ. երեւելի է աստեղագիտական դիտանոցը և ծովային հիւանդանոցը :

13. Եր (40,000), Հին մայրաքաղաք է : Մայր եկեղեցին փառաւոր է :

14. Քէրքլ (20,000), Էպիսկոպոսանիստ :

15. Մերֆլ-թիւ (80,000), Մեծ երկաթահանք ունի :

16. Մաւ (40,000), Աշխարհիս մեծագոյն պղնձի գործարաններն հոս են :

17. Փարթի (20,000), Բանուկ Նաւահան-
գիստ է :

18. Պաշ (50,000), Անուանի հանքային ջրեր
ունի :

Հ. Սկովտիոյ գլխաւոր քաղաքներն որոնք
են :

Պ. Սկովտիոյ գլխաւոր քաղաքներն են ,

1. ԷՏԵՆՊՈՒՐԿ (200,000), Մայրաքաղաք, ծո-
վէն 4 հզրմ. հեռու . ունի համալսարան և
քանի մը երեւելի շէնքեր :

2. ԿԼԵԿՍ (100,000), Քլայտ գետին վրայ .
անուանի է համալսարանը : Հոս շատ երկա-
թէ շողեհնաւեր կը շինուին :

3. ՏԵՆԻ (90,000), Ժամանակաւ Սկովտիոյ
երկրորդ մայրաքաղաքն էր . անուանի են կը-
տաւեղէնները :

4. ԱՊԵՐԻՆ (75,000), Նաւահանգիստ :

Հ. Իրլանտայի երեւելի քաղաքներն որոնք
են :

Պ. Իրլանտայի երեւելի քաղաքներն են ,

1. ՏԵՊԼԻՆ (320,000), Մայրաքաղաք, ունի
համալսարան . նաեւ բանուկ Նաւահանգիստ մը :

2. ՊԵՐԹԻՆ (120,000) . Համանուն ծովին վը-
րայ , այլեւայլ գործարաններով :

3. ԳԻՐԻ (80,000), Վաճառաշահ քաղաք է .
առատ միս տալուն համար «Անգղիոյ սպան-
դանոց» կոչուած է :

4. ՉԵԼՔԻԻ (40,000). 5. ՎԵՆԵԶԷԼԻ (20,000),
Բանուկ Նաւահանգիստներ են :

Մեծին Բրիտանիոյ քաղաքներուն շատը լի

են ամէն տեսակ գործարաններով : Երկրագոր-
ծութիւն և անասնաբուծութիւն ծաղկած
են :

Հ. Բրիտանիայէ դուրս Անգղիոյ երկիրնե-
րն որոնք են :

Պ. Բրիտանիայէ դուրս Անգղիոյ երկիրնե-
րն են ,

1. ԵՒՐՈՊԱՅԻ մէջ՝ ՃԻՆՏԻՆՔԻ քաղաքը, ՄԻՆԻ-
կղզին Միջերկրական ծովուն վրայ և ՀԵԼԵՆԷՆ :

ՃԻՆՏԻՆՔԻ համանուն նեղուցին վրայ 1704էն
հետէ Անգղիացւոց ձեռքն է , ունի պատե-
րազմական ընդարձակ Նաւահանգիստ և մեծ
ամրութիւններ :

ՄԻՆԻ կղզին (120,000), պատերազմական
Նաւահանգիստ ունի . գլխաւոր քաղաքն է
ԼԵԼԵԼԻ :

2. ԱՍԻՈՅ մէջ, ԱԵՆ՝ Արաբիա , ՀԵԼԵՆԻՆ
հանգերձ ՍԵԼԵՆ, ՍԵԼԵՆԻՆ և ուրիշ կըղ-
զիներով : Չինու մէջ՝ ՀԵԼԵՆԻ կղզին Գանթո-
նի մօտ (150,000,000) :

3. ԱՓՐԻԿԵԻ մէջ՝ ԳԵԼԵ ԲԵԼԵՆԻՆ, ՆԵՐԵԼ և
ուրիշ երկիրներ Ափրիկէի հարաւային եղբրը
և քանի մը կղզիներ որոց մին է ՄԵԼԵՆ ՀԵԼԵՆԻ
ուր աքսորուեցաւ և մեռաւ մեծն Նաբոլէոն
1821ին . (1,200,000) :

4. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ՝ Միացեալ Նահանգնե-
րէն անդին բոլոր հիւսիսային մասը, ՃԵԼԵՆԻ
կղզին, փոքր ԱԵԼԵՆԻ կղզիներուն մեծ մասը,
և ուրիշ տեղեր :

5. ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ մէջ՝ բոլոր ՆԵՐ ՀԵԼԵՆԻՆ ,

կամ Ասորիք , վան-Տէֆն , Նոր Զելանդա և ուրիշ շատ կղզիներ . (1,700,000) :

Հ. Նոր Զելանդիոյ բնակչաց վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ :

ՆՈՐ ԶԵԼԱՆԴԱՅԻՐ

Պ. Առաջ վայրենի մարդակերներ էին , բայց հիմա մեծաւ մասամբ Գրիստոնէութիւնը ընդունած և քաղաքակիրթ եղած են : Ունի լեռներ , մշտադալար անտառներ , և բազմաթիւ հովիտներ : Զմեռը յորդ անձրեւներ կը տեղան :

Դ Ա Ս Խ Գ .

Դ. ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱ .

Ա. ԲՈՒՍԻՍ .

Հ. Բուսիոյ վրայ ի՞նչ տղամական գիտելիք կայ :

Պ. Բուրիք անուն Սլաւ իշխան մը հիմնեց Բուսաց տէրութիւնն թ. դարուն մէջ , և ԺԱ. դարուն մէջ , վլատիմիրի թագաւորութեան ատեն , քրիստոնէութիւնը մտաւ Բուսաց մէջ , բայց Մոնկոլներն յարձակելով և տիրելով Բուսիոյ 1235ին՝ արդեւք եղան այս երկրին յառաջադիմութեան : Իսկան Դ. Մոսքուի իշխանը 1481ին ազատեց Բուսիա անոնց լուծէն , բայց 1660էն ետքը սկսաւ Բուսիա կարեւորութիւն ստանալ Եւրոպայի մէջ , և մեծն Պետրոս ԺԲ. դարուն սկիզբը (1680-1725) ընդարձակեց տէրութիւնը , 1807 դարուն վերջերք Լեհաստանի մէկ կողքը և 1814ին գրեթէ ամբողջ Լեհաստան Ռուսաց անցաւ , և այնուհետեւ զաւ Բուսիա Եւրոպայի մեծ տէրութեանց մին : Քաղաքներն թ. , Ալեքսանդր Ս. և Նիկողայոս Ա. ընդարձակեցին և յառաջացուցին տէրութիւնը :

Հին ատենը Ռուսիոյ բնակիչներն էին Սկիւթացիք , Սլաւերնք , Սարմատացիք և Ֆինլանտացիք : Հիւսիսի կողմերը կը գտնուին Լաբոն և Սամոյիա ըստած կարճահասակ աղ-

գերը . նաև հարաւային կողմերն ամէն ազգէ մարդիկ :

Հ. Բուսիոյ բնակիչք և զինուորական զօրութիւնը ո՞րչափ են :

Պ. Բուսիոյ բնակիչն է 80 միլիոն , 73 միլիոնը Եւրոպայի մէջ : Զինուորական զօրութիւնը (1,500,000) է . նաւատորմիդը կը բաղկանայ 280 նաւէ , որոց 24ը զրահաւոր է և 210ը՝ շոգենաւ :

Հ. Բուսիոյ գլխաւոր քաղաքներն որո՞նք են :

Պ. Բուսիոյ գլխաւոր քաղաքներն են ,

1. Բէրլին (670,000) , Պալդիկ ծովին մօտ Նէվա գետին բերանը . մեծն Պետրոս հիմնեց այս քաղաքն 1703 ին ուր կանգնած է անոր պղնձէ ձիաւոր արձանը 1,500,000 քիլոկրամ ծանրութեամբ , կրանիտ քարէ , ժայռի մը վրայ հաստատուած :

Եւրոպայի գեղեցիկ մայրաքաղաքներէն մին է . ունի հոյակապ պալատներ և շէնքեր , վայելուչ փողոցներ : Երեւելի է Սրբոյն Իսահակայ եկեղեցին , համալսարանը , ձմեռուան պալատը և Աղեքսանդրի թատրոնը : Լազարեան իշխանք գեղեցիկ եկեղեցի մը շինած են հոս Հայոց համար :

2. Քրօնշտադտ (45,000) , Նեւա գետին բերանը կղզւոյ մը վրայ շինուած : Ունի զինուորական նաւահանգիստ անուանի նաւաբանով :

3. Րիգա (80,000) , Մեծ ամրութիւններ ունի Տունա գետին բերնին քով : Տրֆադ (20

հազար) , ունի համալսարան և դիտարան :

4. Նովորո՞ (20,000) , Իւլմէն լճին վրայ : Բիւրիք հոս սկսաւ թագաւորութիւնը 862 ին :

5. Աւիանի (20,000) , Սպիտակ ծովուն վրայ : Ունի մուշտակի առուտուր . Բուսիոյ երկրորդ նաւարանը հոս է : Հոս ամենէն կարճ օրը 3 ժամ 11 րոպէ է :

6. Մոսկու կամ Մոսկովա (600,000) , Բուսիոյ հին մայրաքաղաքն է . 1812 ին մեծն Նաբոլէօնի արշաւանաց առթիւ գրեթէ բոլորովին այրեցին , բայց յետոյ աւելի փառաւոր շինեցին : Շէնքերուն մէջ անուանի են Քրէմլի պալատն ու Մայր եկեղեցին ուր կ'օծուին Ռուսաց կայսերք : Ունի համալսարան : Հոս է Հայոց անուանի Լազարեան վարժարանը :

7. Նիժնի-Նովորո՞ (40,000) , Վոլկա գետին վրայ : Ունի մեծ տօնավաճառ , ուր 100,000 մարդ կուգայ առուտուրի համար այլեւայլ արեւելեան ազգերէ :

8. Խաղան (80,000) , Ատենով թ սթարաց մայրաքաղաքն էր , ունի համալսարան և աստեղագիտութեան դիտարան : 1842 ին գրեթէ կէսը այրեցաւ :

9. Քիէվ (75,000) , Տներեր գետին վրայ Մոսկուայէ ետքը առջի մայրաքաղաք : Ունի համալսարան , և հին վանք մը , ուր Յոյն եկեղեցւոյն սուրբերէն հարիւրին մարմինները կան :

10. Բուդապ (30,000) . Հոս եղած է մեծին

Պետրոսի յաղթութիւնը Շուեաի կարողութիւնի դէմ 1709 ին :

11. Օրէնս (180,000), Սեւ ծովուն վրայ անուանի նաւահանգիստ է : ցորենի մեծ առուտուր ունի : Անուանի է Ռըշիէօ-Լիկէօն ըստած համալրարանը : Այս քաղաքը հիմնուեցաւ 1792 ին :

12. Թաւաթի կամ Թաւաթ (25,000), Ալախու ծովուն վրայ ամուր նաւահանգիստ է : Հոս մեռաւ 1825 ին Ալեքսանդր Ա. կայսր Ռուսաց :

13. Պէնսիլ (20,000), Տնեպէր գետին վրայ : կարողութիւն այս տեղ ապաստանեցաւ Բօլթաւայի պատերազմէն յետոյ :

Հ. Խրիմու գլխաւոր քաղաքները որոնք են :

Պ. Խրիմ Խերսիս (350,000), Ռուսիոյ հարաւային կողմը, գլխաւոր քաղաքներն են ,

1. Սեւասթոփոլ (8,000), Սեւ ծովուն վրայ նաւահանգիստ է, անուանի էին ասոր ամրութիւնները և նաւահանգիստը զոր 1856 ին Եւրոպացիք պաշարեցին :

2. Պալէ-Էրէ (12,000), Խրիմու թաթար խաներու մայրաքաղաքն էր :

3. Քէֆէ կամ Թեոփոն (8,000) սեւ ծովուն վրայ նաւահանգիստ է, այս տեղ է խալիպեան անուն հայոց մեծաշէն վարժարանը :

Րուսիոյ այս հարաւային մասին մէջ անուանի են՝ 4. Նիշնի-Նովոյ, 5. Քերսն, 6. Քէնէ, 7. Սիֆերփոլ (8,000), 8. Կերս (10,000), նաւահանգիստ : 9. Քարս (10,000), Խրիմու ծաղկեալ քաղաքներէն մէկն է, բնակչաց մեծ

մասը թաթար և հայ է, 10. Նու Նիշնի-Նովո (10,000) և 11. Գրէֆ-Գրէֆ. Հայաբնակ քաղաքներ են :

12. Արթուր կամ Արթուր (50,000), Վոլկա գետին բերանը կասպից ծովուն վրայ. ունի եկեղեցի, մզկիթ և կռատուն : Հին թաթարներուն մէկ ցեղին մայրաքաղաքն էր : Ասդրախան որ Աթաբեքիսան եւս կ'ըսուի, մեծ առուտուր ունի Պարսկաստանի և թաթարիստանի հետ. բերքերն են՝ ձուկ, մորթ և ձկանկիթ (խաւեար). բնակչաց մեծագոյն մասը հայ է :

13. Օրէնս (30,000) Ուրալ գետին քով. այս տեղ Եւրոպացիք Պոլսարացոց հետ առուտուր կ'ընեն. հոս կը շինուի ձկանկիթ : Թաթարք այս տեղ դպրոց և մզկիթ ունին :

Հ. Բուսիա Եւրոպայի մէջ ուրիշ ինչ երկիր ունի :

Պ. Բուսիոյ կը վերաբերի նաեւ Լեհի թաւառորութեան մեծ մասն որոյ մայրաքաղաքն է Վարշա կամ Վարսա (250,000), Վիսթուլա գետին քով. ունի համալսարան :

Հ. Եւրոպայէ դուրս Բուսի երկիրներն որոնք են :

Պ. Եւրոպայէ դուրս Բուսի երկիրներն Ասիոյ մէջ են, այսինքն՝ Սիպերիա, Թուրքաստան, Վրաստան, Չէրքէզ, Ասիոյ Հայաբնակ մէկ մասն հանդերձ Էջմիածնիւ ուր կը նստի Հայոց կաթողիկոսը :

ՌՈՒՍԱՅ ԲԱԼԽԻՐՈՎ ԶՄԵՌՈՒՄՆ ԶԱՄԲՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՆ

Հ. Ռուսիոյ կղզիները որոնք են :

Պ. Սառուցեալ Ովկիանոսի մէջ Սիբիցպերկ, Նոր-Ջէմլա, Վայկաց եւ Քալիույէվ, որոց կլիման սաստիկ ցուրտ ըլլալով գրեթէ անմարդաբնակ են, միայն որսորդներ կ'երթան հոն ճերմակ արջ որսալու :

Պալդիկ ծովուն մէջ՝ Աւու, Տու, և Էու :

ԴԱՍ ԽԴ.

ԱՍԻԱ

Հ. Ասիա որ կիսադունտին վրայ է, որոնք են անոր սահմաններն, և բնակիչը որչափ է :

Պ. Ասիա հին ցամաքը պարունակող կիսադունտին արեւելեան կողմն է : Սահմաններն են՝ հիւսիսէն Սառուցեալ Ովկիանոս . արեւմուտքէն՝ Ռուս և Կովկաս լեռներն, և Կասպից, Միջերկրական և Կարմիր ծովերն . հարաւէն՝ Հնդկաց Ովկիանոս . արեւելքէն՝ Խաղաղական Ովկիանոս : Բնակիչը 800 միլիոն է :

Հ. Ասիոյ մեծութիւնը եւրոպայէն որչափ կը տարբերի :

Պ. Ասիա եւրոպայէն հինգ անգամ մեծ է :

Հ. Ասիա ամբողջ աշխարհիս քանիերորդ մասն է :

Պ. Մէկ երրորդ մասը կը կազմէ :

Հ. Աշխարհիս մարդոց որչափը Ասիոյ մէջ կը բնակի :

Պ. Կէսէն աւելին :

Հ. Ասիա քանի մաս կը բաժնուի :

Պ. Ասիա չորս մաս կը բաժնուի, Հարաւային, Միջին, Հիւսիսային և Արեւելեան :

Հ. Հարաւային Ասիոյ մէջ ինչ երկիրներ կան :

Պ. Հարաւային Ասիոյ մէջ են, 1. Աւստրալիա, 2. Սինգապուր, 3. Ինդոնեզիա, 4. Հնդկաստան և 5. Հնդկաց արեւելագոյն կամ Մալայա :

- Հ. Միջին Ասիոյ մէջ ինչ երկիրներ կան :
- Պ. Միջին Ասիոյ մէջ են՝ 1. Թուրքմանիստան կամ Աշխարհական և 2. Կովկաս :
- Հ. Հիւսիսային Ասիոյ մէջ ինչ երկիր կայ :
- Պ. Հիւսիսային Ասիոյ մէջ է Ասիոյ Բուսսուրան կամ Սեդեք :
- Հ. Արեւելեան Ասիոյ մէջ ինչ երկիրներ կան :
- Պ. Արեւելեան Ասիոյ մէջ են՝ Չին և Ճապոն :
- Հ. Ասիոյ գլխաւոր ծովերն որոնք են :
- Պ. Ասիոյ գլխաւոր ծովերն են ,
 1. Պէհլիսիս , Օհանգ , Ճապոն , Չին ծովերն և Դեղին ծով : Ասոնք խաղաղական Ովկիանոսէ կը կազմուին :
 2. Պէհլիսիս , Օհանգ , Պարսից ծովերն որ ծոց կը կոչուին , և Կարիք ծով : Ասոնք Հնդկաց Ովկիանոսէ կը կազմուին :
 3. Կասպից ծովն ալ շատ մեծ լիճ է : Ասիոյ կը վերաբերին նաև Մեծերկրան , Արտիկիս , Մարմարայի և Սեւ ծովերն :
- Հ. Ասիոյ ծովածոցերն որոնք են :
- Պ. Ասիոյ ծովածոցերն են Արաբիոյ , Պարսից , Օհանգ , Պէհլիսիս , Սեմար , Բալադիս , Օհանգ ծոցերն և Անարի :
- Հ. Ասիոյ ծովակներն որոնք են :
- Պ. Ասիոյ ծովակներն են՝
 1. Չինիս , Աֆղանիստան :
 2. Չայան , Բուսսուր , Բալիս և Թուրքմանիս :
- Չինի մէջ :
3. Արալ Թաթարիստան :

4. Ասիոյ կամ Մեհալ ծով՝ Պաղեստին :
5. Պարսիս և Պարսիս Սիպերիս :
6. Ուրիս , Պարսիստանի մէջ :
7. Վանայ կամ Բանանայ և Սեմար ծովերը :
- Հ. Ասիոյ նեղուցներն որոնք են :
- Պ. Ասիոյ նեղուցներն են ,
 1. Տուրանիս (Չանգ Գուլ) և Բուսսուր (Պարսիսիս)
- Եւրոպական և Ասիական Թուրքիոյ մէջտեղ :
2. Պարսիսիս , Արաբիոյ և Աֆրիկէի մէջտեղ :
3. Հիւսիսիս նեղուցն՝ Արաբիոյ և Պարսիստանի մէջտեղ :
4. Սեմարիսիս նեղուցն՝ Հնդկաստանի հարաւային եզերքը :
5. Մարմարայիս նեղուցը՝ Չինու Հարաւային եզերքը :
6. Բուսսուրիս նեղուցը՝ Չինու և Ճապոնի մէջտեղ :
7. Թուրքմանիս նեղուցը (Չրանցի) Չոքա կղզւոյն և Չինու մէջտեղ :
8. Պէհլիսիս նեղուցն Ասիոյ և Ամերիկայի մէջտեղ :
- Հ. Ասիոյ գետերն որոնք են :
- Պ. Ասիոյ գետերն են՝
 1. Օհ , Ենիսեյ և Լէնա որ կը թափին Սեւ ուղեգետ Ովկիանոս :
 2. Անար կամ Սարգիսն՝ կը թափի Օխոդսի ծովը :
 3. Վոլգա և Ուրալ կասպից ծովը :

4. Հոանկոյ կամ Դեղնէ գետ և Բեանկ կամ Կա-
պոյ գետ՝ Դեղին ծովը :

5. Քամակո և Մէնսո՝ Չինու ծովը :

6. Իրաւաւորի կամ Աւա , Պրահմաճոտարա , Գան-
գէն , Կոոաւեբէ՝ Պէնկալայի ծոցը :

7. Ինդոս՝ Օմանի ծոցը :

8. Տէգրէն և Եգրաւ կամ Շարէլ Աւա՝ Պարսից
ծոցը :

9. Սեհոն և Գեհոն՝ Արալ լիճը :

10. Կուր և Երասէ՝ Կասպից ծովը :

11. Ճորթի և Աւի կամ Գելլէլ Երմոգ՝ Սև ծովը :

Դ Ա Ս Խ Ե .

Հ. Ասիոյ կղզիներն որոնք են :

Պ. Ասիոյ կղզիներն են ,

1. Նոր Զելանդա՝ Սառուցեալ Ովկիանոսի մէջ :

2. Քուրէլեան , Ճապոնեան , Լեւոս-Բէն , Փրոմէլա-
կղզիներն՝ Խաղաղական Ովկիանոսի մէջ :

3. Հայնան և Մաթաս՝ Չինաց ծովուն մէջ :

4. Նէոպոլ , Անդաման , Սեյլան , Մալաբար ,
Լաքոնեան կղզիք՝ Հնդկաց Ովկիանոսի մէջ :

5. Սեբաստիան կղզիք որոց գլխաւորն է Քիոս
կամ Մոթլէ՝ Արքիպելագոսի մէջ :

6. Հաբոս , Կիպրոս՝ Միջերկրականին մէջ :

Հ. Ասիոյ ցամաքակղզիք և թերակղզիք
որոնք են :

Պ. Ասիոյ ցամաքակղզիք են՝ Անատոլիա կամ

Փոքր Ասիա , Արմենիա , Հնդկաստան յայնչոյ և յայնչոյ
Գանգեսի :

Թերակղզիներն են՝ Կիպրոս , Հնդկաստանի
արեւելեան կողմը : Մալաթա , Հնդկա-Չինի հա-
րաւակողմը : Գորէն , Չինու արեւմտեան կողմը ,
և Քամակո՝ Սիպերիոյ արեւելակողմը :

Հ. Ասիոյ հրաւանդաններն որոնք են :

Պ. Ասիոյ հրաւանդաններն են ,

1. Պապա պոնտոս՝ Փոքր Ասիոյ արեւմտեան
կողմը :

2. Պապոնտոսի և Բալէկոս՝ Արաբիոյ հարա-
ւային կողմը :

3. Քոնստանտինոպոլի հարաւակողմը :

4. Լոնդոն՝ Քամակոյ ծայրը :

Հ. Ասիոյ լեռնագոտիք որոնք են :

Պ. Ասիոյ լեռնագոտիք են ,

1. Ուրալ լեռներն՝ Եւրոպիոյ և Սիպերիոյ
մէջ :

2. Կովկասի գոտին՝ Կասպից և Սեւ ծովե-
րուն մէջ :

3. Կարպատաց գոտին՝ վանայ հարաւային
կողմը :

Այս գոտւոյն հիւսիսային արեւելեան
կողմը կ'ընայ Արաբիա կամ Մաթա :

4. Ալպայի Սիպերիոյ և Չինու մէջ :

5. Պալէստինա լեռներն՝ Թաթարիստանի և Չինու
մէջ :

6. Հիմալայա՝ Հնդկաստանի հիւսիսային կողմը :

7. Էլբրուս՝ Թուրքիոյ և Պարսկաստանի մէջ-
տեղ :

8. Էւրէի՝ Արարիոյ մէջ :
9. Տաւրոս՝ Փոքր Ասիոյ մէջ :
10. Լէֆառն՝ Սիւրիոյ մէջ :
- Հ. Ասիոյ հրաբուլիք որոնք են :
- Պ. Ասիական հրաբուլիք հիմա մարած են , վառ հրաբուլիքաց մեծ մասը քամչաթքայի , քուրեւեան կղզեաց և ճաբօնի մէջ կը գտնուի :

Դ Ա Ս Խ Զ .

Ա. ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ԱՍԻԱ.

1. ԱՍԻԱԿԱՆ ԹՈՒՐԳԻԱ

- Հ. Ասիական թուրքիոյ բնակիչը որչափ է :
- Պ. Ասիական թուրքիոյ բնակիչն է 16 ¹/₂ միլիոն :
- Հ. Ասիական թուրքիա բնչ երկիրներ կը պարունակէ :
- Պ. Ասիական թուրքիա կը պարունակէ վեց գլխաւոր երկիր :
1. Փոքր Ասիա կամ Անատոլիա , 2. Թրակիա , Հայ , 3. Քիւրդիստան , 4. Մեջէթիա կամ Էնթէ-շէրէ , 5. Ասորի կամ Սիւրիա , 6. Իրաք Արեւել (Միջագետքի հարաւային մասը) :
- Հ. Ասիական թուրքիա քանի կուսակալու թեանց կը բաժնուի :
- Պ. Քսան կուսակալութեանց կը բաժնուի .

Սեւ ծովուն վրայ երկու , Գասթէմունի և Տրապիզոն :

Մարմարայի վրայ երկու , Խիւտապէնտիկեար (Պրուսա) և Գարասի :

Միջերկրականի վրայ հինգ . Այաթն , Գօնեա , (Իկոնիոն) , Ատանա , Հալէպ (Բերիա) , Սիւրիա (Ասորիք) :

Դէպ ի Պարսկաստանի սահմանը հինգ . Էրզրում (Կարին) , Վան , Քիւրտիստան (Տիգրանակերտ) , Մուսուլ , (Նինուէ) և Պաղտատ (Բաբելոն) :

Ասիոյ ներսի կողմերը չորս . Էնքարէ (Անկիւրիա) , Սըվազ (Սեբաստիա) , Տիարպէքիւր և Պիլիլիզ (Բաղէշ) :

Կարմիր ծովուն վրայ մէկ . Հիճազ և Եֆէն :

Արշապեղադոսի վրայ մէկ . Ճէզայիրը Պահլը Սէֆիտ : Սամս և Կիրիտ . այս վերջի երկու կղզիները արտօնացեալ կուսակալութիւններ կը համարուի :

Հ. Փոքր Ասիոյ կամ Անատոլիոյ գլխաւոր քաղաքներն որոնք են :

Պ. Փոքր Ասիոյ կամ Անատոլիոյ գլխաւոր քաղաքներն են՝

ՉԻԿՈՑԻԱ կամ ԻՉՄԻՐ (150,000) , համանուն ծոցին վրայ փոքր Ասիոյ ծաղկեալ և վաճառաշահ քաղաքն է . գեղեցիկ շէնքեր և թատրոն ունի . բնակչաց մէջ շատ Եւրոպացի կայ , այլ եւ այլ տեղեաց երթեւեկութիւնը դիւրացնելու համար երկաթուղիներ երկնցած

են դէպ ՚ի Մանիսա և Այտըն : Անուանի է նորաշէն ծովափը :

Մանիսա (25,000) , վաճառաշահ քաղաք է , կարտադրէ բամբակ , ծխերդ (թիւթիւն) , կարմիր ներկ և սեխ :

Այտըն (10,000) . հին Եփեսոսի աւերակաց քով գիւղակ է :

Աֆհիս (10,000) , Ընտիր ներկարաններ ունի :

Աւշէհէ . Հին ատենը անուանի էր :

Մուշ (15,000) , Նշանաւոր բան չունի :

Անուանի են նաև Գասալա , Փշա , Գլէսալա , Տէնէլ և Ձէշէ որ նաւահանգիստ է :

Այս կամ Կիւսէ Կիս (30,000) , Ընդարձակ և ըստ բաւականի ծաղկեալ քաղաք է , հողը լաւ մշակուած ըլլալով առատ բամբակ կ'արտադրէ : Լաւ գորգեր կը պատրաստեն :

Բնակիչներն են գլխաւորապէս Օսմանցի կամ թուրք , Հայ և Յոյն , լեռնային տեղերը Ձէյպէկ կոչուած անուպայ ժողովուրդ մը կայ որոց զգեստներն զմարդիկ կը սոսկացնեն :

Գարահիս (30,000) , բարձր դաշտի մը վըրայ շինուած անուանի քաղաք է , մօտերը հին քաղաքաց աւերակներ կան :

Մուսանիս (10,000) , Մարմարա ծովուն վրայ Պրուսայի նաւահանգիստն է , անուանի է ճերմակ գինին :

Նիկիթիս կամ Իշիթի (15,000) , Մարմարայի մէջ համանուն ծոցին խորը շինուած . ժամանակաւ կուսակալութիւն էր : Հռովմայ կայ-

սերը ժամանակաւ հոս կը նստէին . հիմա բանուկ երկաթուղի մը շինուեցաւ Խսկիւտարու Հայտար փաշայէն սկսելով Նիկոմիդիա , և անկէ Ասիոյ ներսերը պիտի երթայ : Կառավարութիւնը նաև շինելու մեծ գործարան մը ունի այս քաղաքին մէջ :

Անուանի են նաև Արաբալար (5000) , Կէֆէնի (8,000) , Այալու , Էրէֆի (8,000) , Գարահիսալ , Լէֆէ , Կէյֆէ , Մահալա , Թարալ , Մուսուրա , Պէյալա , Պէլէնի , Մարալ , Էն , Էն :

Պրոսա (50,000) , Ուլիմպոս լեռան (Քէշիշ տաղը) ստորոտը . 1360 ին Օսմանցւոց մայրաքաղաքն էր : Շատ ջերմութիւններ ունի և քանի մը ճարտարարուեստ մզկիթներ : 1855 ին երկրաշարժէն ամբողջ քաղաքը մեծ փլուզում կրեց , երեւելի հին շէնքեր կործանեցան : Անուանի են մետաքսեղէն գործուածները :

Կարիս կամ Քիւսիս (15,000) , Բուրսաք գետակին մօտ , գեղեցիկ դիրք եւ հանքային ջրեր ունի . շատ աւերակներ կան Յունաց օրէն մնացած : Բնակիչք թուրք , Հայ և Յոյն են :

Նիկիս կամ Իշիս (2000) , Համանուն լճին մօտ . այս տեղ եղաւ Նիկիոյ Ս . ժողովը : Քովերը շատ աւերակներ կան :

Պերլաս (6,000) , Ծովէն 16 հազարամեղր հեռաւորութեամբ . ժամանակաւ անուանի էր . քովերը մեծ շէնքերու աւերակներ կան :

Էֆէ շէնի . Բուրսաք գետակին վրայ Քէօթահայէն 60 հզմ . հեռու . 1097 ին Խաչա-

կիրք այս տեղ մեծ յաղթութիւն մը ըրին :

ՔԱՐԱՍԻ կամ ՊԱՐԲԵՍԻՐ (10,000), ՆԱԼԱ-
մատոյցն է Պանտրըմա, ընդարձակ արօտա-
վայրեր և գեղեցիկ պարտէզներ ունի :

ՔԱՍԹԱՄՈՒՆԻ կամ ՔԱՍԹԻՄՊՈՒՆ (12,000),
կէօք ըրմագ գետակին վրայ . մօտերը պղնձի
հանք կայ : Բնակչաց մեծագոյն մասը թուրք
է, մնացած մասն՝ Հայ և Յոյն : ԺԳ. և ԺԴ.
դարերուն Օսմանցւոյ մայրաքաղաքն էր . իսկ
այսօր անկեալ վիճակի մէջ է :

ԽԵԿՈՒՄ (7,000), Քասթամունիի նաւահան-
գիստն է . ահագին անտառ մը ունի որ լաւ
շէնքի փայտ կ'արտադրէ :

ԱՄԱՆԷՐ (1000), ՍԵԼ ծովուն վրայ գիւղ
է . նաւահանգիստը շատ գեղեցիկ :

ԷՔԵԿԷ . ՍԵ ծովուն վրայ Պօլուի նաւահան-
գիստն է . քովերը ածխոյ հարուստ հանք
կայ :

ՊՕԼՈՒ (7000), Ընդարձակ է շուկան, շատ
մզկիթներ ունի, մօտը բարեբեր տեղեր կան,
նաեւ հանքային ջրեր ունի :

ՍԷՆԱՅ (8000), ՍԵ ծովուն վրայ բանուկ
նաւահանգիստ է : Անուանի են նաեւ ՉԱԿԷՐԷ
(10,000), ԹՈՒԵՅ, ՉԱՖՐԱՆԿՈՒՄ, ԽԵԿԷՄ, ՈՒՇԿ
և ԵՄԷՐԿԱՆ :

Այս կողմերուն գլխաւոր բերքերն են
արմուիք, շինութեան փայտ, բուրդ, մետաքս
և մարթ :

ԻԿՈՆՈՒՆ, ՔԱՐԱՄԱՆ կամ ՔՕՆԱ (20,000),
Ատենով ՍԵԼճՈՒԳ եանց մայրաքաղաքն էր . այժմ

առջի շէնքերէն միայն քանի մը երեւելի մզկիթ-
ներ մնացած են :

Արաբ (10,000), Համանուն ծոցին խորը
վաճառչահ քաղաք է, նաւահանգիստը վը-
տանգաւոր համարուած է :

Քարահան (3000), Քօնեայի հարաւային
կողմն է :

Աւշէհէր (4000), Հին ատենն անուանի էր .
քովերը աղի լճեր կան : Անուանի են նաև
Աւայ (2000), Սարհ, Խել, Նէյր, Նէվշէհէր,
Աէ-էր, Պէշէհէր . հարաւային կողմը լեռնային
է, հիւսիսային կողմերը շատ աղու լճեր կան,
բնակիչներն են Օսմանցի, Հայ և Յոյն . լեռանց
մէջ շատ վրանաբնակ թուրքմէն և Նիւրիք
կայ :

Այս երկրին ամէն կողմերը անթիւ հին ա-
ւերակներ կան :

Անգիստիկ կամ Էնգիստիկ (40,000), Բարձր գիր-
քի վրայ շինուած գեղեցիկ քաղաք է : Անուա-
նի են ասոր այծերուն բուրդը, շէն և «ֆը»,
որ մետաքսի նմանութիւն ունի : Նոյնպէս եր-
կայն մազերով են տեղւոյն կատուներն ու
ճագարները :

Եօլաթ (15,000), Պարսպապատ քաղաք է .
հոս անուանի մզկիթ մը կայ Չաֆա-օղլու ա-
նուն : Քովերը կապարի հանք և հանքային ջը-
րեր կան :

Կէսթիկ կամ Գոյսէրէ (60,000), Մեծ վաճա-
ռչահ քաղաք է, անուանի է հոս շինուած
ապուխտը . քովերը հին շէնքերու աւերակներ

կան : Անուանի են նաև Թաւաշիւ, Այեւ
(12,000), Գրե-Շէհէ, Սէմե-Հէս, Պէ-Պաշ, Ջօր-
Աւա, Աւա, և Հաշի-Պէ-Լաւ : Տեղւոյն
բերքերը շատ են, բայց ճանապարհաց ան-
հարթութեան պատճառաւ վաճառականու-
թիւնը ետ մնացած է : Բնակիչներն ըստ մե-
ծի մասին Թուրք և Հայ են : Կան նաև Յոյն և
Եթիոպիացի ըստ ծագումնաբանութեան, որ վրանա-
բնակ են :

Տրապիզոն (10,000), Կը վերաբերէր հին
Պոնտոսի Թագաւորութեան : Սե ծովուն վրայ
վաճառաշահ և անուանի քաղաք է : 200
տարւոյ չափ Յոյն կայսերաց մէկ ճիւղը Կը
Թագաւորէր հոս : Եւ այս տեւեց, մինչև Կ.
Պօլիս Օսմանցւոյ ձեռք անցաւ : Քանի մը տա-
րի առաջ Պարսկաստան ղրկուելիք ապրանաց
ճամբան այս էր, բայց Կովկասու երկաթուղին
շինուելէն հետէ այս քաղաքը շատ ինկաւ :

Կի-Տի-Ղիս (7,000), Արծաթահանքովն ան-
ուանի է :

Սաֆու (7,000), Սե ծովուն վրայ վաճառա-
շահ քաղաք է, փոքր Ասիոյ ներքերը երթա-
լու ճամբայ է :

Րիշ (4,000), Սե ծովուն վրայ Լաղերուն
գլխաւոր քաղաքն է :

Պաթոն (10,000), Սե ծովուն վրայ բանուկ
նաւահանգիստ է : 1878 ի պատերազմէն ետ-
քը այս քաղաքը Ռուսիոյ թողուեցաւ : Անուա-
նի են նաև Կիւսու, Օրդու, Իւնի, Պաթու և
Նիկիւս կամ Նիւ Կիւսու (7,000), որ մեծ ու

փայտաշէն հին քաղաք է . ծովեղրի բնակիչք
Յոյն են , իսկ ներսերը՝ թուրք և Հայ :

Հ. Անատոլուի մէջ յիշուելու արժանի ու-
րիշ ինչ քաղաքներ կան :

Պ. Անատոլուի մէջ յիշուելու արժանի են
նաև հետեւեալ քաղաքները . ՍԵՐԱՍԻՍ, կամ
ՍՈՒՍՁ, Ալիս գետին վրայ հին և անուանի քա-
ղաք է (12,000) , փողոցները նեղ և աղտոտ .
Անուանի է բերդն ու պարիսպը : Հոս ծնաւ
Մխիթարեանց հիմնադիրն Մխիթար Աբբա
1676 ին :

Ե-ԴԻԿԵՍ կամ ԹԻԿԵՍ , (20,000) , իրիս գե-
տին մօտ փոքր Ասիոյ գեղեցիկ քաղաքներէն
մէկն է :

ՆԵԿԿԵՍ կամ ՇԱԿԵՍ ԳԱՐԱԿԵՍ , Կիւմիւշ-
խանէի մօտերը հին քաղաք է : Անուանի են
նաև ՀԱՏԵ-ԿԵՍ , ՀԵՐԵԿ , ԹԻՊԿԱԼ , ԷՆ . ԷՆ :

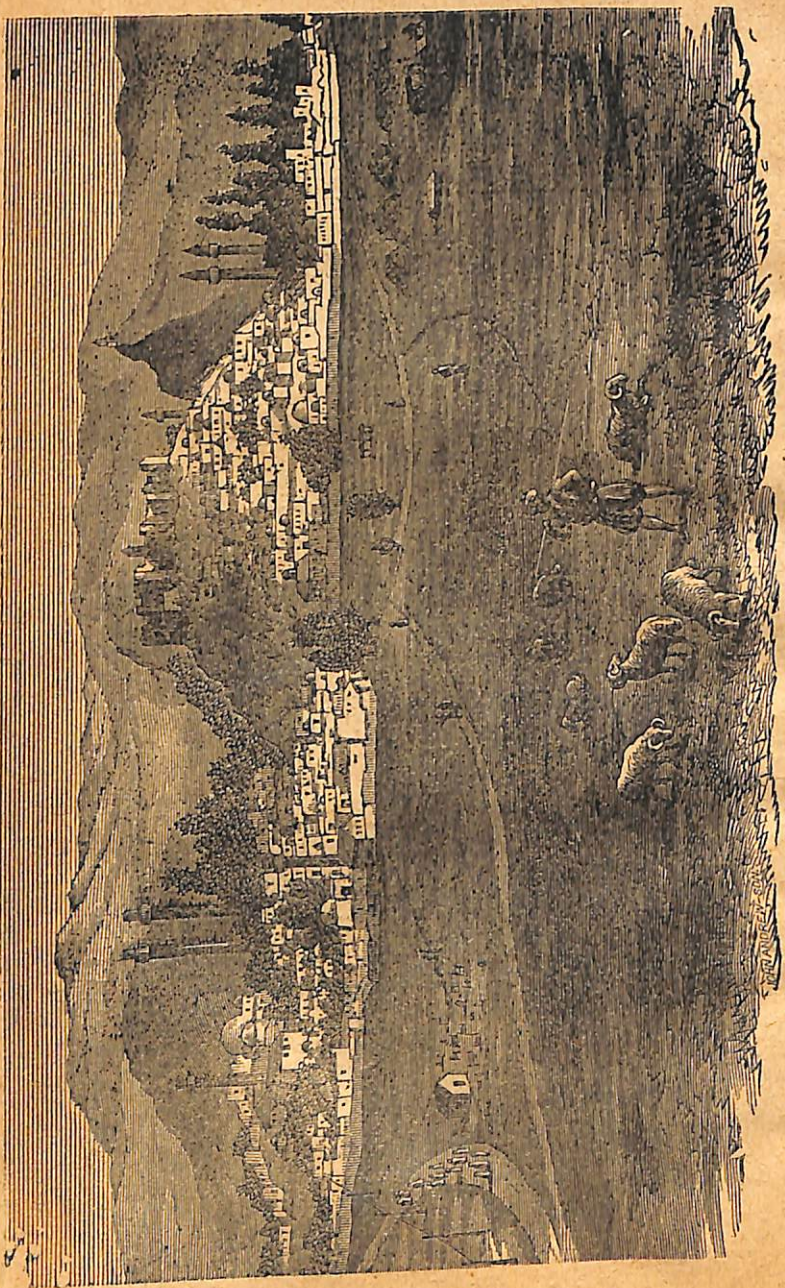
ԱԴԱԿԵՍ (25,000) , իրիս գետին վրայ , շատ
հին շէնքերու մնացորդներ կան հոս :

ՄԱՐԱՇԽԱՆ (6,000) , Քովերը բարեբեր է , ու
պղնձի հանք ունի : ՏԵՎԵԿ , ԿԵՐԵՆ , ԱՐԲԵԿ ,
ԱԿԵ կամ ԻԿԵՍ (10,000) , ասոր բնակիչները
ըստ մեծի մասին Հայ են՝ հին Անի քաղաքէն
եկած . հոս մօտ է Հռոմկլա ուր կայ Ս . Ներ-
սէսի Շնորհալույս գերեզմանը :

Անուանի են նաև ՀԵԿԵԿԵՐԵ , ԱԴԱԿԵ , ԾԻՆ-
ԼԻԿԵ , ԶԻԿԵ , ՄԶԷԿԵ , ՍԵՐԵՍ :

Կիլիկիա կոչուած մասին մէջ՝

ԱՏԱՆԱ (20,000) , ՍԵՅՀԱՆ գետին վրայ վա-
ճառաշահ քաղաք է . բերքերն են բամբակ ,

ՍԵՐԱՍԻՍ ԿԱՐ ԴԻԿԵՍ

բուրդ և սուսամ: Գուլերը կապարի հանք կայ: Տարած կամ Թարսուս (15,000), Կենդնոս գետին վրայ վաճառաչահ քաղաք է: Անուանի է Հայոց եկեղեցին: Գուլերը շատ աւերակներ կան:

Սեւ-Կիւ, Միջերկրականին վրայ, փայտէ և հողէ են շէնքերը: Գուլերը շատ աւերակներ կան:

Սիւ. Հոս կը նստի Կիլիկիոյ Հայոց Կաթոլիկոսը:

Իսկէնդերու. Միջերկրականին վրայ Հալէպի նաւահանգիստն է. Կլիման ջերմոտ է:

Անուանի են նաև Գերմանի կամ Մարաշ (20 հազար), Եփրատէն 100 հզմ. հեռաւորութեամբ, անուանի քաղաք է:

Այնթապ (40,000), Պարսպապատ քաղաք է. անուանի է Հայոց եկեղեցին:

Զեթու (Ուլնիա), Հաթի, Պէլէ և Մերֆու: Բնակիչներն են Օսմանցի, Հայ և քիչ մ'ալ Յոյն: Կան նաև Թիւրքմէն, որք Սիհան գետոյն եզերքները կը բնակին:

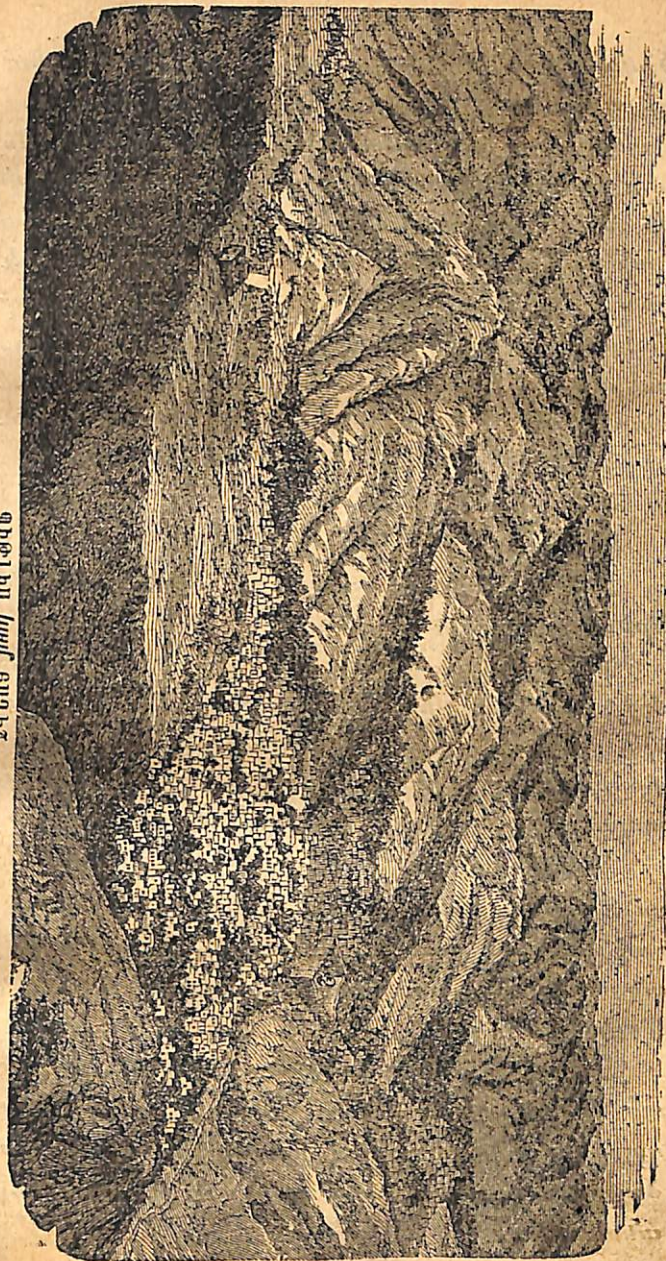
Պերէճէ կամ Բերդ (4,000), Եփրատի վրայ քաղաք է:

Հէմ (10,000), Անուանի են մետաքսեղէնները:

Համ (8,000), Բարեբեր դաշտի վրայ շինուած, քուլերը շատ աւերակներ ունի:

Քէն (6,000), Հալէպէն 45 հզմ. հեռաւորութեամբ, անուանի է կտաւեղէնն ու ձէթը:

ԶԳՆՈՅ յոսի ուժի փոփոխ

ծովակին մօտ . ասոր քովն է Շամիրամայ
բերդը , որոյ վրայ հին գրուածներ կան :
վանայ լճին մէջ անուանի է Ալթամար կղզին
ուր Գագիկ շինած է փառաւոր եկեղեցի
մը և 10րդ դարէն ի վեր կը նստի մեր երեք
կաթողիկոսաց մին , ասոր մօտ են Լիմ և
Կաթողիկոսաց մին , ասոր մօտ են Լիմ և
Կաթողիկոսաց մին , նաեւ վարձ իր նշանաւոր
վանքով , որ ունի տպարան ուր կը հրատարակ-
ուէր Արձիւ կոչուած ամսաթերթն : Այս գա-
ւառին մէջ է նաեւ Նարեկայ վանք որոյ միաբան-
ներէն էր Ս. Գրիգոր Նարեկացի , Նարեկ կոչ-
ուած գրքին հեղինակը :

Արձիւ (5,000) , վանայ ծովուն մօտ է :

Հ. Թուրքիոյ Բիւրտիստանի մասին մէջ ինչ
երեւելի քաղաքներ կան :

Պ. Թուրքիոյ Բիւրտիստան կոչուած մասին
մէջ , որ Թուրքիոյ և Պարսկաստանի սահմա-
նին վրայ է՝ Բիւրտ և Մահմետական , նաեւ
Քրիստոնեայ , այսինքն՝ Հայ , Սսորի և Նեո-
տորական բնակչօք , երեւելի քաղաքներ են :

1. Տէրաւանք կամ Տէրաւանք (40,000) ,
որ Տիգրիսի վրայ լայն և ամուր պարիսպնե-
րով շինուած մեծ քաղաք է : Շէնքերուն մէջ
անուանի են Կառավարչին պալատը և Հայոց
Մայր եկեղեցին :

2. Խաբէր կամ Խաբէր (20,000) , Եփրա-
տի մօտերը լեռան վրայ շինուած ամուր քա-
ղաք է : Այս քաղաքին մօտերը պղնձի և ար-
ծաթի հանք կայ Պաթէր հարէն և Քեդան հարէն
անուամբ :

3. Մերսին (15,000) , վաճառաշահ , ճար-
տարաշէն և ամրապատ քաղաք է Միջագետաց
երկրին մէջ :

4. Մարսին . Սնուանի է ասոր պղնձի հանքը :

5. Սեփեհ (8,000) , Տիարպէքիւրի արեւմը-
տեան կողմը :

6. Մալաթիա (7,000) , Եփրատայ մէկ ճիւ-
ղին վրայ շինուած է լի պարտէզներով բա-
րեբեր երկիր է :

Դ Ա Ս Խ Ե .

Հ. Միջագետաց գլխաւոր քաղաքներն ու-
րոնք են .

Պ. Միջագետաց գլխաւոր քաղաքներն են ,
Ուսն կամ Երեսն (40,000) , վաճառաշահ
և ճարտարարուեստ քաղաք է :

Մալաթիա (50,000) , Տիգրիսի վրայ վաճառա-
շահ քաղաք է , ասոր մօտ է Հին Նինուէ :

Ալաշ . Անուանի լեռ է շատ գիւղերով զար-
դարուած , մօտերն է Եփրատի ըսուած ժողո-
վուրդը , որ սատանան կը պաշտեն : Ասոնք իրր
200,000 կը հաշուին և գրեթէ ինքնագլուխ են :

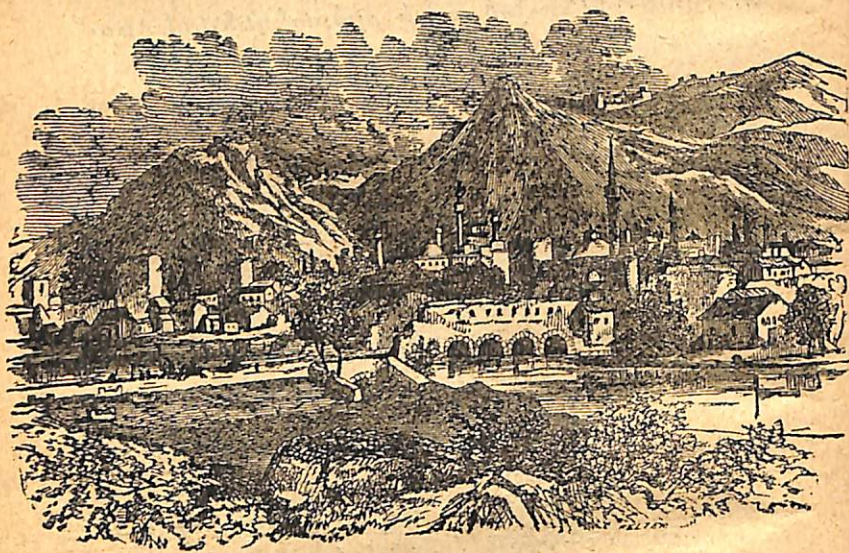
Անուանի են նաեւ Էրդէլ , Սեփեհ , Քե-
թիւ , Ռաւանիւ , Ալաշ-Քեփէ , ևն :

Հ. Ասորոց կամ Սիւրիայի գլխաւոր քա-
ղաքներն որոնք են :

Պ. Ասորոց գլխաւոր քաղաքներն են ,
Բեքի կամ Հալէպ (100,000) , Հարուստ և
վաճառաշահ քաղաք է . Հռովմայեցոց ատեն

շատ ծաղկած էր . լայն և բարձր պարիսպ մը ունի . ատենով բաղմամարդ էր , բայց 1822ին սոսկալի երկրաշարժը քաղաքը ամբողջ աւերեց գեղեցիկ շէնքեր հիմնայատակ ընելով :

Առիւս կամ Արիւս (10,000) , Ատենով Սելեւկիացոց մայրաքաղաքն էր եւ 700,000

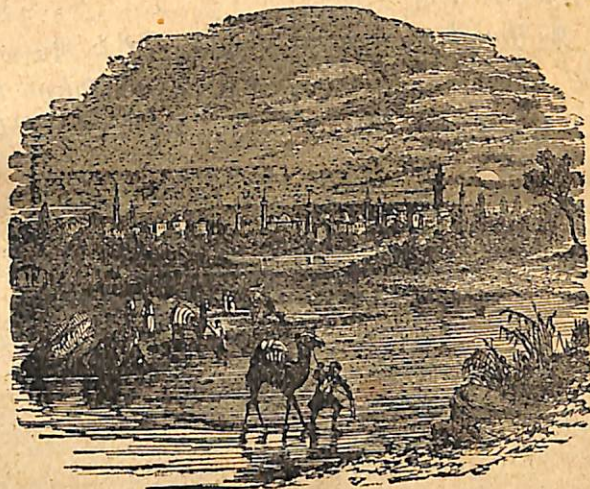
ԱՆՏԻՈՒԿ կամ ԱՆԹԱԿԻԱ

բնակիչ կը պարունակէր , բայց 1872ի երկրաշարժը քաղաքին կէսը կործանեց : Ունի ջերմուկներ :

Տրապիս կամ Թրապիս (10,000) , Բուն քաղաքը բլուրի վրայ շինուած է . նաւահանգիստն առանձին քաղաք մը ձեւացած է , որուն հին ամրոցները դեռ կանգուն կ'երեւան :

Աւես . (15,000) , Ատորեստանի ամուր քաղաքն է Կարիշու լեռան մօտ :

Դամասկոս կամ Շամ (100,000) , Աշխարհիս հին քաղաքներէն մին է . մեծաշէն մզկիթներ

ԴԱՄԱՍԿՈՍ կամ ՇԱՄ

հարուստ և գեղեցիկ տներ ունի : Երկիրը բարեբեր է :

Լաթաքի (7000) , Պտղաբեր տեղերովն Ատուրաց երկրին գեղեցիկ քաղաքն է :

Պէյրուս . Ատուրաց երկրին բանուկ նաւահանգիստն է , որուն մօտ է Լիբանան լեռն ուր Հայ Հռովմէականաց վանքեր կան : Պէյրուսի Գամաակոսի հետ կառքի ճամբով կապուած է :

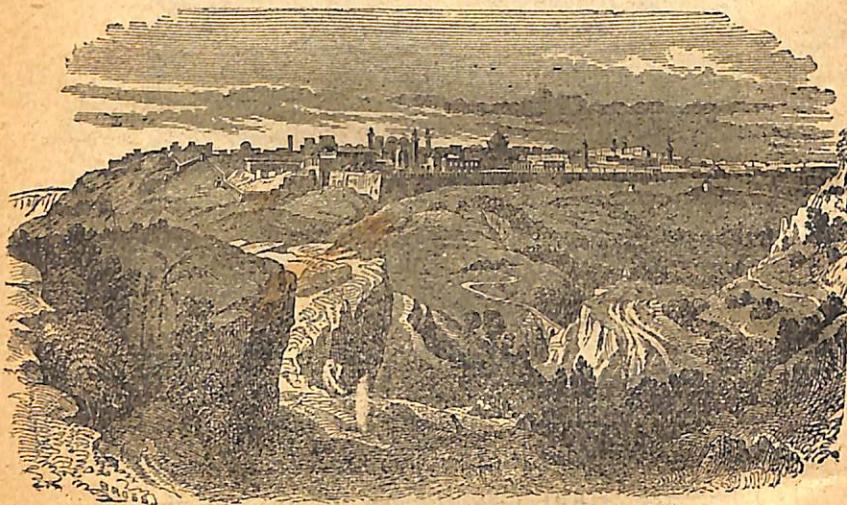
Մար (2,000) } Հին Տիւրոս եւ Սիդոն քաղաքներուն աւերակաց վը
Սայր (6,000) } րայ շինուած վաճառաչատեղեր են :

Գալիս (1200), Անդորր նաւահանգստով
վաճառաչահ քաղաք է :

Նալու (9000), բնակիչները թուրք են :

Հ. Սուրիա կոչուած մասին մէջ ուրիշ ինչ
երկիրներ կան :

Պ. Սուրիա կոչուած մասին մէջ է ՊԱՆՍՏՅՈՒՆ
կամ ՀՐԵԱՍՏՅՈՒՆ որոյ գլխաւոր քաղաքներն են ,
ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ (20,000), Հրէից թագաւորութեան

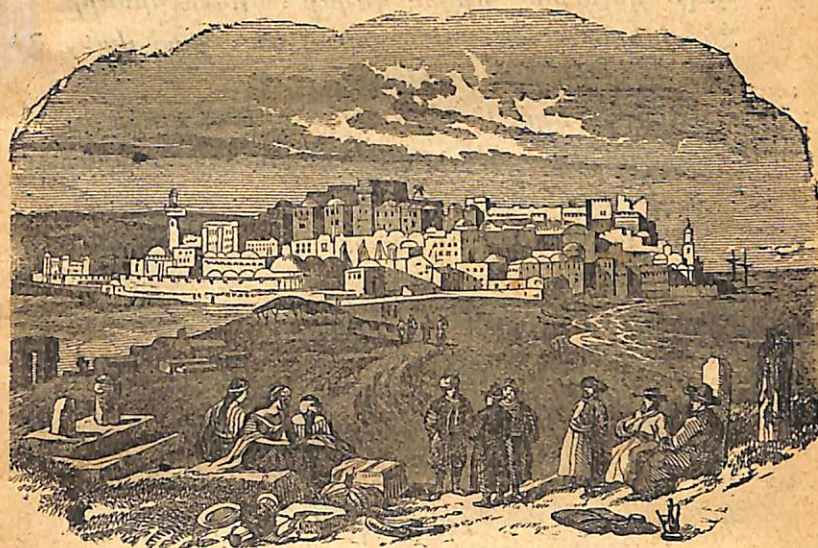

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ

մայրաքաղաքը, և աշխարհիս մէջ ամենէն հըռ-
չակաւոր վայրն, ուխտատեղի փրիստոնէից :
Երուսաղեմայ Սիոն կոչուած մասին մէջ է
Հայոց եկեղեցին և վանքը, որ ունի 1000 սեն-
եակ ուխտաւորաց համար, գրատուն և տպա-
րան ուր կը հրատարակուի Սիոն անուն ամսա-
թերթը և բաղմաթիւ կրօնական գրեան :
Հոս կը նստի Հայոց Երուսաղեմայ Պատրիար-

քը : Երուսաղեմայ քովերն են Փրիստոսի տնո-
րինական տեղերը . Բեթլէհէմ, Երէմ, Գալիս ,
Գալա , Կեսարիա-Պաղեստինո , Սեֆաստիմ՝ հին Սա-
մարիայի տեղը , Սաֆէր , Նաղարէթ , Կանա , Տէֆե-
րէ , Կաթարնայոն , Բեթանիա , Լեն . Լեն :

Յոպէ կամ Եսֆա (6000), վաճառաչահ քա-

ՅՈՊԵ կամ ԵՍՖԱ

ղաք է , բայց նաւահանգիստը վտանգաւոր :

Ասորուց երկրին բնակիչներն են . Յիւ ,
Օմանի , Հա , և Հրէայ որ կը բնակին քաղաքաց
մէջ . Արաբացի՝ գիւղերու մէջ . Մարոնի և Տրե-
նի՝ լեռանց վրայ . Թիւրքի և Ֆիւրքի վրանա-
բնակ են . Պեհլուի (Արաբացի), կը բնակին
Յորդանանու եզերքները :

Ասորուց երկիրը բարեբեր է :

ՏԵՊԵԼԻ-ԼԻՖԱՆԱՆ (500,000), Այս գաւառը կը պարունակէ Լիբանանու լեռները, որոց վրայ գիւղեր, վանքեր և մենաստաններ կան:

Լիբանան ֆրիստոնեայ կուսակալի մը կառավարութեան տակ է:

Այս լեռանց բնակիչներն են Մարնի և Տէրէ-Ղէ կոչուած երկու ցեղեր: Մարոնիները Հռովմէադաւան ֆրիստոնեայ են, շատ վանքեր և դպրոցներ ունին:

Տրիւզիները Մահմետական են, բայց ոչ թլփատութիւն և ոչ պահեցողութիւն ունին:

Գլխաւոր քաղաքներն են,

Տէրէ-Լիֆան: որ ըսել է լեռնայ գոտի, Տգեղ և աղտոտ գիւղաքաղաք է: Հոս կը բնակէր Տրիւզիներուն Շէյխը:

Պաւլէ (1500), Հին Հելիոպոլիս քաղաքին տեղը գիւղ է: անուանի են Բահաչի մեհենին աւերակները, ուր կը տեսնուի 8 հատ կրանիտէ սիւն 18 մէթր բարձրութեամբ և շատ մը բանուած ահագին քարեր:

Լիբանանու լեռանց գոտին շատ բարձր գագաթներ ունի, որոց մէջ նշանաւոր են Թաթար և Կարթիզ լեռներն՝ Արեայի մօտ:

Պ Ա Ղ Տ Ա Տ

Հ. Իրազ Արապի գլխաւոր քաղաքները որոնք են:

Պ. Իրազ Արապի գլխաւոր քաղաքներն են,

1. Պաւլ (60,000), Տիգրիս գետին վրայ ամուր և վաճառաշահ քաղաք է: Պաղտատի մօտերն հին ատենուան հռչակաւոր քաղաքաց աւերակներ կան, ինչպէս Բաբելոն, Սելեւկոս, Տէրէ:

2. Պաւլ (60,000), Ջրանցքի վրայ շինուած, ուր մեծ նաւեր կ'երթեւեկեն:

3. Հէլ (10,000), Եփրատի վրայ վաճառաշահ քաղաք է, հոս Մահմետական Պարսից ուխտատեղիներ կան:

4. Խաւան (6,000), Եփրատ և Տիգրիս գետերուն իրար խառնուած տեղը պարսպապատ քաղաք է, ուր կ'ուգան վաճառականութեան մեծ նաւեր:

Իրազ Արապի երկրին օգն ամառը շատ տաք և փնասակար է, ձմեռը ցուրտ է ֆիւրտիստանի լեռանց պատճառաւ: Երկրին հողը բարեբեր է: Պաղտատի վիլայէթին վաճառականութիւնը բանուկ է, ապրանաց ելքն ու մուտքը Պասրայի ծոցէն է: Արուեստներն ըստ բաւականին լաւ են որոց մէջ անուանի են բամբակեղէն և մետաքսեղէն կտաւները, շաւեր և գորգեր: Պաղտատի բնակչաց թիւն է 2,000,000, և են ըստ մեծի մասին Արաբացի, Հայ, Բիւրտ և Հրեայ, քաղաքաց մէջ շատ Պարսիկ և Հնդիկ կան:

Դ Ա Ս Ի Ը .

Ձ . Ա Ր Ա Յ Ի Ա

Հ. Արաբիոյ վրայ պատմական ինչ գիտելիք ունինք :

Պ. Արաբիոյ բնակիչք հին ատեններն այլ և այլ ցեղերէ բաղկացեալ վրանաբնակ ժողովուրդք էին . 700 դարուն իսլամաց Մարգարէն ասոնց ամէնքը իւր կրօնքովը միացուց : Արաբացիք քիչ ատենուան մէջ Ափրիկէի հիւսիսային կողմերը և մինչեւ Սպանիոյ ծայրը տարածուեցան : Մարգարէին յաջորդաց , Քալիֆաներուն առեներ , գրականութիւնը շատ ծաղկեցաւ , մինչդեռ Եւրոպայի մեծ մասը բարբարոսութեան մէջ կը տատանէր : Արաբիոյ բնակչաց մէկ մասը Ֆելա կ'ըսուի . ասոնք երկրագործութեամբ կ'ըրազին , ուրիշ մաս մը կը կոչուի Պէրէզի , ասոնք վրանաբնակ հովիւ են :

Հ. Արաբիոյ բնակիչը որչափ է , գլխաւոր քաղաքներն որոնք են :

Պ. Արաբիոյ բնակիչն ութ միլիոն է , Մահմետական . կայ ներսի կողմերը մաս մը (60 հազար) Հրեայ վրանաբնակ , Ուրէ՛ Ռեքեկոյ ըսուած :

Արաբիոյ մէկ մասն Օսմանցւոց ձեռքն է , քնացածն այլ և այլ Շէյխերու և իմամներու կառավարութեանց տակ :

Գլխաւոր քաղաքներն են .

Եթէ կոչուած գաւառին մէջ Մոքս (20 հազար) , կարմիր ծովուն վրայ բանուկ նաւահանգիստ է , սուրճն անուանի է : Եթէմէնի խահվէն ասոր անունով Մօքքայի խահվէ ալ կ'ըսուի :

Արէն (40,000) , Հնդկաց ծովուն վրայ բանուկ նաւահանգիստ է : 1838ին Անգղիացիք հոս բնակութիւն հաստատեցին . հիմա մեծ թուով Եւրոպացիներ կան որոնք վաճառականութեամբ կ'ըրազին :

Հիւալ կոչուած գաւառին մէջ Մեքքէ (50 հազար) , Տաճկաց Մարգարէին հայրենիքը , մեծ ուխտատեղին է Մահմետականաց . ամէն տարի բազմաթիւ ուխտաւորներ կուգան երկրին ամէն կողմէն ֆելադէն տեմնելու : Երեւելի են Պէրսեւան կոչուած մզկիթը , Զէհէ կոչուած աղբիւրը :

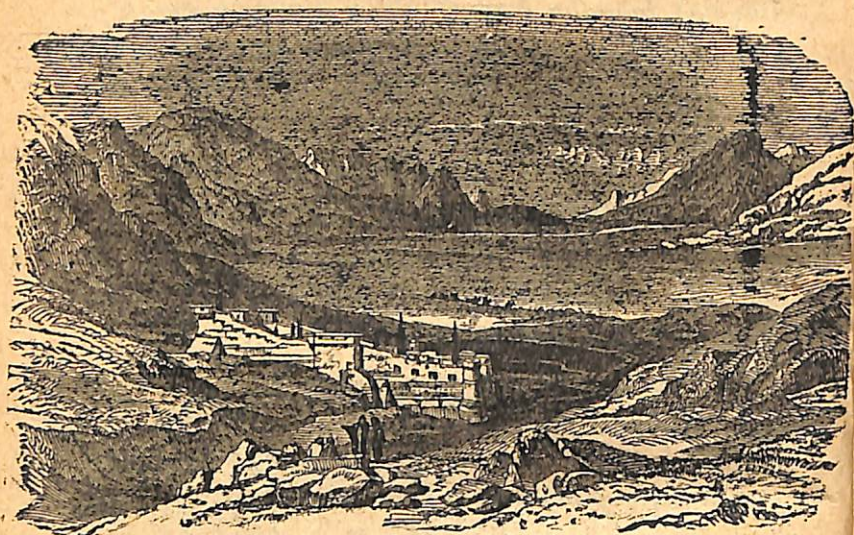
Մեքքէ (10,000) , հոս է գերեզման Մահմետի , մահմետականաց մեծ Մարգարէին որ 622ին Մէքքէէն գաղթելով աստ մեռաւ : Այս ժամանակէն կ'սկսի Տաճկաց Հիւալ ըսուած թուականը , որ փախուստ կը նշանակէ :

Մաշաբ (60,000) , Էօմէնի ծոցին վրայ Արաբիոյ վաճառաշահ քաղաքն է , քովերը առատ կապարի հանքեր ունի :

Ճէրրէ (40,000) , կարմիր ծովուն վրայ Մէրէն նաւահանգիստն է :

Անուանի են նաեւ Սահա , Մալեւան եւ Մալ , Ֆուլ ևն . ևն :

Յիշուելու արժանի է Սեւ լերան վրայ

ՍԻՆԱ ԼԵՌԸ

Յունաց վանքը՝ Ս. Կատարինէ անուամբ որ
ծովուն երեսէն 1550 մեթրո բարձր է :

ԴԱՍ ԽԹ.

ԿԶԶԻՔ ԱՍԻԱԿԱՆ ԹՈՒՐԻՒՈՅ

Հ. Ասիական թուրքիոյ կղզիներն որոնք են :

Պ. Ասիական թուրքիոյ կղզիներն են ,

Հասարակ կամ Ռասարակ (40,000), Ատենով
անուանի էր և այժմ աւերակ : Գլխաւոր քա-
ղաքն է Ռասարակ (10,000), արեւելքի մէջ գեղե-
ցիկ քաղաքներէն մին է , փողոցները լայն և

ԴԱՍ Ծ.

Յ. ԻՐԱՆ կամ ԲՈՒՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Հ. Պարսից վրայ ինչ պատմական տեղեկու-
թիւն կայ :

Պ. Պարսից թագաւորութիւնն 'ի հնումն
շատ զօրաւոր էր . 700 դարուն Արաքայիներէն
նուաճուեցան և սկսան հետզհետէ տկարանալ :

Հ. Ի՞նչ է Պարսից կրօնքն և ինչ կերպ
կառավարութիւն ունին Պարսիկը :

Պ. Պարսից կրօնքն է Մահմետականութիւն :
Կառավարութիւնն է բացարձակ միապետու-
թիւն :

Հ. Իրանի երկրին վրայ ինչ գիտելիք կայ :

Պ. Երկրին հիւսիսային կողմերը լեռնոտ
են , և մնացեալ տեղերը՝ դաշտային և աւա-
զուտ : Պաղարքեր են Շիրազ և Իսպահան . ասոնք
Ասիոյ մէջ անուանի են : Բարեբեր երկիրնե-
րուն բերքն է ցորեն , որիզ , գինի , մետաքս ,
բամբակ , բուրդ , կանեփ , ծխախոտ , թուզ ,
նուռ , նուշ , արմաւ և դեղձ : Նաեւ ձի ,
ուղտ , ոչխար , որոյ բուրդը բարակ և աղնիւ է :

Վայրի անասուններն են վագր , օձ , գայլ ,
արջ , ևն , ևն :

Իրան ունի նաեւ հարուստ հանքեր որոց
շատը չէ գործուած :

Անուանի են մետաքսեղէնը , յախճապակին ,
կաշիէ բանուածք , պղնձէ և հողէ ամաններ
և գլխաւորապէս աղնիւ գորգերը :

Բնակչաց մեծ մասը Պարսիկ է, մնացեալը՝
Թուրք, Քիւրտ, Հայ, Թիւրքմէն և Հրեայ։
Պարսկաստան գիտութենէ և քաղաքականու-
թենէ զուրկ մնացած է։

Հ. Պարսկաստանի մէջ հրաբխային ինչ
լեռներ կան։

Պ. Պարսկաստանի լեռանց շատը հրաբխա-
յին է, ուստի և հոն շատ երկրաշարժ կ'ըլլայ.
սոսկայի էր 1721 ին երկրաշարժը Դավրէժի
մօտ. ամբողջ քաղաքներ եւ գեղեր կործանե-
ցան այս շարժէն։

Հ. երկրին կլիման ինչպէս է։

Պ. Հիւսիսային կողմերուն օդը՝ ցուրտ, իսկ
Հարաւային կողմերունը՝ տաք։

Հ. Որո՞նք են գետերը։

Պ. Գլխաւոր գետերն են,
Քուրտան, Ալեքէ, կը թափին Կասպից ծովը։
Քարան, Պարսից ծոցը։

Հ. Գլխաւոր ծովակներն որո՞նք են։

Պ. Գլխաւոր ծովակներն են, Ուրմի, Պէնէ-
էնէ, Ջերմէ ևն, ծովակները։

Հ. Պարսկաստան քանի՞ գաւառ կը բաժ-
նուի։

Պ. Պարսկաստան 10 գաւառ կը բաժնուի.

1°. Իրաք—Ահէ՛ Քիւ. քաղ. Թէհրան.

2°. Յէշան կամ Կէլան » » Ռեշթ.

3°. Արդապահան » » Դավրէժ.

4°. Քիւրդիստան » » Քերմանշահ.

5°. Խուսթիստան » » Շուշթեր.

6°. Մազանդարան » » Սարի.

7°. Թաղեհստան Գլխ. քաղ. Տէմապէնտ.

8°. Քարասան » » Շերիսթան.

9°. Քերման » » Պենտերպապա.

10°. Յարսիստան » » Շիրազ։

Հ. Պարսկաստանի բնակիչն որչափ է, գլխ-
խաւոր քաղաքներն որո՞նք են։

Պ. Պարսկաստանի բնակիչն 9 միլիոն է։
Գլխաւոր քաղաքներն են,

ԴԱԻՐԵԺ (80,000), Ուրմիոյ ծովակին մօտ
Ժաղկեալ և վաճառաշահ քաղաք է։

Ուրմի (30,000), Պտղաբեր դաշտի մէջ։
Բնակիչները Մահմէտական, Նեստորական,
Հայ և Հրեայ են։

Շէրազ (20,000), Անուանի է Թէհլէթէն, գի-
նին և վարդի իւղը։ Ասոր մօտ են Ստահր
կամ Պերսեպոլիս քաղաքին աւերակները։

ԴԵՀԲԱՆ (80,000), Պարսից մայրաքաղաքն.
հոս կը նստի Շահը 1794 էն հետէ, ամառ-
ուան օդը փնասակար է։

Իսպահան (60,000), Պարսից հին մայրաքա-
ղաքը, արեւելքի մեծ քաղաքներէն մին է։
Ասոր քովն է Նոր Զուղա, որ Հին Զուղայէ
գաղթեալ Հայոց տեղն է։

Պարսիստան (100,000), Կասպից ծովուն մօտ
Պարսկաստանի վաճառաշահ և բաղամարդ-
քաղաքն է։

Համահան և Մէշէր (70,000), Հին Եկրատան
քաղաքին տեղը շինուած է. ունի մորթի գոր-
ծարաններ։

Դապլին (40,000), Պարսից մեծ քաղաքներէն

մին է, արուեստները ծաղկած են. ունի աղ-
նիւ գինի, պիտտակ, մետաքս և գորգ:

Եւր (30,000), վաճառաչահ քաղաք է, հոս
կրակապաշտ Պարսիկներ կան:

Պէնսիլվանիա (20,000), Պարսից ծոցին վրայ
բանուկ նաւահանգիստ է:

Ա Ֆ Ղ Ա Ն Ի Ս Տ Ա Ն

Հ. Աֆղանք ուլ են, և ինչ պատմական
տեղեկութիւն կայ ասոնց վրայ:

Պ. Աֆղաններն հին Ալեքսանդրէն կը կար-
ծուին. Մահմետական կրօնքն յետոյ ընդունած
են: Աֆղանք ժամանակաւ Պարսից հպա-
տակ էին, բայց 1747 ին ունեցան ինքնազ-
լուխ տէրութիւն, 25 տարուան մէջ շատ
զօրացան և յետոյ ներքին պատերազմներով
տկարացան:

Հ. Երկրին վրայ ինչ տեղեկութիւն կայ:

Պ. Աֆղանիստան ունի աւազուտ անապատ-
ներ և լեռնոտ տեղեր: Հողը բարեբեր և լաւ
մշակուած է:

Գլխաւոր լեռներն են,

Հինդուքոշ գօտին, որ Հիմալայայի մասն է:

Պարսիստան գօտին՝ արեւմտեան կողմը. Ալեք-
լեռները՝ հարաւային կողմը:

Գլխաւոր գետերն են.

Գամուշ, որ կը թափի ինդոս գետը: Հին-
գետ գետը՝ կը թափի Զերահ ծովակը:

Բնակիչներն են՝ Աֆղան, Պարսի, Հնդիկ և
թիւրքեր:

Երօնքն է Մահմետականութիւն. Հնդիկ-
ները կռապաշտ են:

Աֆղանիստան այլ և այլ տէրութեանց կը
բաժնուի որոց մէջ գլխաւորն է Գապուլի տե-
րութիւնը Շահի մը կառավարութեան տակ:

Անգղիացիք այս երկրին քանի մը տեղերուն
վրայ մեծ ազդեցութիւն ունին, մասնաւորա-
պէս Գանտահարի վրայ:

Հ. Աֆղանիստանի բնակիչը օրչափ է, գլու-
խաւոր քաղաքներն որոնք են:

Պ. Աֆղանիստանի բնակիչը (600,000) կը
կարծուի: Գլխաւոր քաղաքներն են,

Գիլգիտ (60,000), ուր կայ Հայ
գաղթականութիւն մը: Վաճառաչահ քաղաք
է և ձիու մեծ առուտուր ունի: Յաճախ երկ-
րաշարժերու պատճառաւ տուները փայտա-
շէն են:

Գանդահար (40,000), Ամուր և վաճառաչահ
քաղաք է, ժամանակաւ Աֆղանիստանի մայ-
րաքաղաքն էր:

Հերաթ (100,000), Խօրասանի մեծագոյն
քաղաքն է:

Հ. Պեղումնախառնի վրայ ինչ պատմական գիտելիք կայ :

Պ. Առաջին Պեղումնախառն Պարսից էր , յետոյ Աֆղաններուն անցաւ . անցեալ դարուն մէջ ինքնագլուխ եղաւ : 1839 ին Անգղիացիք այս երկիրը մտան , բայց դաշինքով ետ քաշուեցան :

Հոս վայրի անասունք շատ են , ինչպէս , վագր , ընձառիւծ , բորեան , դայլ են . են : Պեղումնախառն հարուստ հանքեր ունի , բայց ասոնք չեն բանուիր :

Հ. Գլխաւոր լեռներ որոնք են :

Պ. Գլխաւոր լեռներն են ,

Պարսից և Վահագնի հարաւային կողմը :

Սարաւանի լեռները՝ հիւսիսային կողմը :

Հ. Գլխաւոր գետերը որոնք են :

Պ. Գլխաւոր գետերն են , Լիտան որ կը թափի Պարսից ծոցը : Պեղումնախառնիք ընդհանրապէս վրանաբնակ են , բայց ունին նաեւ քաղաքներ . կրօնքն է Մահմետականութիւն : Երկրին կառավարութիւնը խանի մը ձեռք է :

Հ. Պեղումնախառնի բնակիչը որչափ է , գլխաւոր քաղաքներն որոնք են :

Պ. Պեղումնախառնի բնակիչը կը կարծուի երկու միլիոն : Գլխաւոր քաղաքն է Քեւի (20 հազար) , ամուր և վաճառաշահ քաղաք է . հոս կը նստի Պեղումնախառնի խանը :

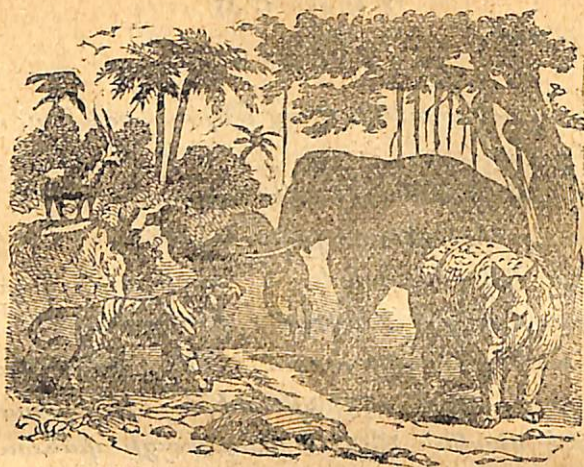
Կաթալ (15,000) , Հոս է խանին ձմեռանոցը :

Հ. Հնդկաստանի վրայ ինչ պատմական գիտելիք կայ :

Պ. Հին ժամանակ Հնդկաստան այլ և այլ ինքնագլուխ կառավարութիւններ ունէր : 1100 ին Աֆղանք տիրեցին հիւսիսային կողմերուն , յետոյ Լէնկ-թիմուրի թոռներէն մին հաստատեց Մողոլի տէրութիւնը 1526 ին : Պարսից Նասր Ծահ 1739 ին տիրեց Հնդկաստանի մէկ մասին : 1700 ին Անգղիացի վաճառականք կալկաթա և Մատրաս քաղաքներուն տէր եղան , 1803 ին Մողոլի տէրութիւնը ջրնջեցին , և 1812 ին գրեթէ բոլոր արեւելեան Հնդկաստանի տիրեցին : Հնդկաստանիք Անգղիացուոց դէմ ապստամբեցան , Անգղիոյ տէրութիւնն ապստամբութիւնը նուաճեց , և երկար պատերազմներէ ետքը ընդարձակելով իւր իշխանութիւնն ամբողջ Հնդկաստանի տէր եղաւ :

Հ. Հնդկաստան ինչ ընդարձակութիւն ունի :

Պ. Հնդկաստան ընդարձակ երկիր է . հիւսիսային կողմն է Հիմալայա բարձր գօտին , որոյ գագաթներն մշտակայ ձեամբ ծածկուած են . հարաւային կողմն են կաթ լեռները : Այս լեռներէն մեծ գետեր կը բղխին : Տեղ տեղ աւազուտ անապատներ կան : Հողն ընդհանրապէս բարեբեր է :

Հնդկաստանի Կենդանիները

Կլանի՝ գաւառ է . ոսկեղ և աղամանդի
առատ հանքեր ունի : Սէյլան կղզւոյն եղբորն
աղնիւ մարդարիտ կ'ելլէ : Հնդկաստանցւոյ
մէկ մասը դրամի տեղ տեսակ մը ոստրէ կը
գործածէ :

Հնդկաստան ձիւն չտեղար , օդը չոր և
տաք է , անընդհատ կ'անձրեւէ :

Սնուանի են ֆաշիբէ և Լահօթ շալերը , նաև
բրդեղէն , բամբակեղէն և մետաքսեղէն
բանուածքը :

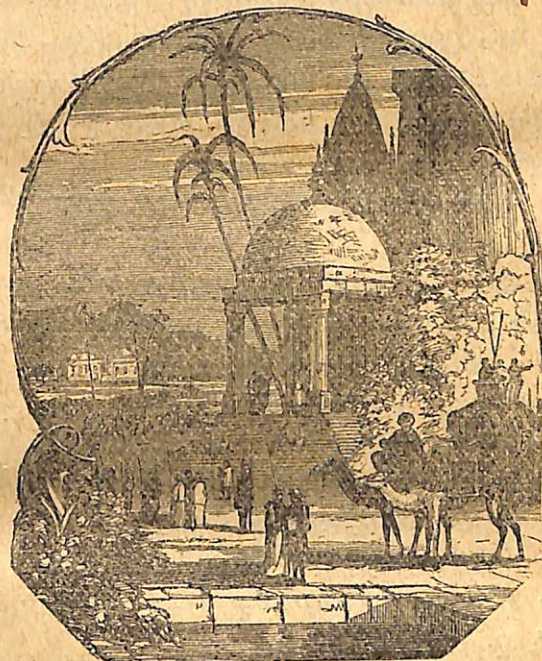
Երկրին վաճառականութիւնը Եւրոպացւոյ
և Հայոց ձեռքն է , քանզի Հնդիկը օտար եր-
կիր երթալ լաւ չեն համարիր :

Վերջի ատեններս Անգլիացիք երկաթու-
ղիներու շատ մը գիծեր երկնցուցին
Կալկաթայէ 'ի Տաքքա և 'ի Տէլէի .

Պոմպայէ յԱհմէտապատ , 'ի Պէնարիս և
'ի Մատրաս . Մատրասէ՝ Կալկաթա :

Հ. Հնդկաստանի բնակիչք ինչ աղգերէ կը
բաղկանան :

Պ. Մեծագոյն մասն Հնդիկ է , իսկ մնա-

Հնդկաստանի Մեծ Մեհեմետ

ցեալք՝ Պարսիկ, Հրեայ, Հայ և Եւրոպացի աղ-
գեր : Հնդկաստանի լեզուն յիսնի մօտ կը
հաշուեն , բայց հանրութեան լեզուն Հնդկե-
րէն է , որոյ գրաւորին կ'ըսուի Սանսքրիթ :

Հ. Հնդկաստանցւոյ կրօնքն ինչ է :

Պ. Հնդկաստանցւոյ , մանաւանդ Չինու և
Ճաբոնի ժողովրդոց մեծ մասին կրօնքը Կռա-

պաշտութիւն է , Պրահմանի աղանդը . Հնդիկը հոգեփոխութեան կը հաւատան , ուստի անասնոց պատիւ կ'ընեն , և անոնց միւսը չեն ուտեր . գլխաւորապէս կով կը պաշտեն , և կռատունները փախչող կ'անուանեն :

Հ. Հնդկաստանի բնակչաց թիւը որչափ է :

Պ. 400,000,000 , որոց 250,000,000ը Պրահմանեան են , իսկ 150,000,000ը՝ Մահմետական :

Անդդիացիք այս երկրին ամէն կողմը բաբեկարգութիւններ ըրին :

Հ. Հիմալայա լեւան գլխաւոր գագաթները որոնք են :

Պ. Հիմալայայի , որ աշխարհիս բարձրագոյն լեռն է , գլխաւոր գագաթներն են Էվերէսթ , Բենէնէն-Նիկ և Տալալէթ :

Հարաւային կողմն է կախ գօտին որ կ'երթայ մինչեւ Բոմբէին :

Արեւելեան կողմը՝ Մակ լեռները , որ կ'երթան մինչեւ Մալաքքայի ծայրը :

Հ. Հնդկաստան քանի է :

Պ. Հնդկաստան երկուք է , 1. Յայնդի Գանգէս և 2. Յայնդի Գանգէս :

1. ՀնդկԱՍՏԱՆ ՅԱՅՍԿՈՅՍ ԳԱՆԳԵՍԻ

Հ. Հնդկաստան Յայսկոյս Գանգեսի քանի կը բաժնուի :

Պ. Հնդկաստան Յայսկոյս Գանգեսի չորս մաս կը բաժնուի Ա. Անդիսկան մաս , Բ. Անդիսկան հարկաւոր մաս , Գ. Ալլա մաս , և Դ. Յիւնասկան և փոքրիկ մաս :

Ա. Անգլիական մաս

Հ. Անգլիական մասին բնակիչն որչափ է , գլխաւոր քաղաքներն որոնք են :

Պ. Անգլիական մասին բնակիչն 150 միլիոն է . գլխաւոր քաղաքներն են ,

1. Կալկաթ (1,000,000) , Գանգեսի վրայ . ծաղկեալ քաղաք է և երկու մաս կը բաժնուի :

Սե- Կալկաթ , ուր տեղացւոց բնակարանք եղեգներով են շինուած . Կալկաթի շինարարական ձեռքով շինուած՝ ուր կը բնակին ընդհանուր կառավարիչն Հնդկաց և Եւրոպացիք : Բաւական մաս մը մեր ազգայիններէն կայ հոս : Տէնթ (150,000) , ճիմնա գետին վրայ հին Մոնկոններուն մայրաքաղաքը . Ալա (120,000) :

2. Պենարէ (200,000) , Գանգեսի վրայ . Պրահմաններուն (Հնդկաց քուրմներուն) կրթութեան տեղն է և ուխտատեղի Հնդկաց . ադամանդի մեծ առուտուր կ'ըլլայ հոս :

3. Պոնայ (600,000) , Արեւմտեան Հնդկաստանի փոքրիկ կղզւոյ մը մէջ մեծ քաղաք է : Հոս կրակապաշտ Պարսիկներ կան : Մալաթ (130,000) :

4. Մալաթ (700,000) , Պենակայի ծոցին վրայ վաճառաշահ քաղաք է , բամբակի և ապակւոյ գործարաններ ունի : Հոս Հայ վաճառականներ կան : Լահոր (100,000) , Ժամանակաւ շատ անուանի քաղաք էր . հռչակաւոր է Լահորի շուք :

5. Սեյւն մեծ և բարեբեր կղզի է, բնակիչն 1,500,000:

ԵՐԵՎԱՆԻ ՏՈՒՆԿ

ՈՐՁՈՅ ՏՈՒՆԿ

Անուանի են նաեւ Աւահայտ (70,000), Մարշիպպա (150,000), Տատ (60,000), Բաբ (40,000), Բալի-Բ (24,000), ուր մտան Եւրոպացիք առաջին անգամ. Մերիկա-Բան, Աճի (25,000), Կահայա (10,000), Փանա (70 հազար), Թրան-Կար (15,000), Մալան (80 հազար), Լայն, Լայն:

Բ. Հարկատու մաս

Հ. Անգղիոյ հարկատու մասին բնակիչն որչափ է, գլխաւոր քաղաքներն որոնք են:

Պ. Անգղիոյ հարկատու մասին բնակիչն 35 միլիոն է, գլխաւոր քաղաքներն են,

Լոնդոն (300,000), Հայդերաբադ (200,000), Նիդամի կառավարութեան գլխաւոր քաղաքն

է: Աւիստա (60,000), կիսաւոր մեծ քաղաք է: Նախ (100,000), Պարս (100,000), Ասոնք մէյմէկ թագաւորութեանց մայրաքաղաք են: Ունի (150,000), ունի շատ բազմաւոր (Հնդկաց մահաւաններ), և ուխտատեղի է Հնդկաց:

Լապի-Եան կղզիք:

Գ. Ազատ մաս

Հ. Հնդկաստանի ազատ մասին բնակիչն որչափ է, գլխաւոր քաղաքներն որոնք են:

Պ. Հնդկաստանի ազատ մասին բնակիչն 13 միլիոն է, գլխաւոր քաղաքներն են,

Բաշի (70,000), Փունճապ գաւառին մէջ շատ անուանի է ազնիւ շէնքուն պատճառաւ: Մալի (60,000), Բարման (20,000), Նեփալի թագաւորութեան մայրաքաղաքն է, շատ կռատուն ունի: Մալի-Եան կղզիք (200,000), հազարաւոր մանր ժայռերէ ձեւացած են, թագաւոր ունին, որ Մալ կղզին կը նստի:

Դ. Կալուածական մաս այլ եւ այլ ազգաց Եւրոպիոյ

Հ. Եւրոպական ուրիշ տէրութեանց երկիրներն որոնք են Հնդկաստանի մէջ:

Պ. 1. Բալի-Եան (40,000) և Չանդեր-Եան (30,000)՝ Գաղիացւոց ձեռքը վաճառաշահ քաղաքներ են:

2. Կա (15,000), Փորթոկալի տէրութեան ձեռք ապահով քաղաք է և բանուկ նաւահանգիստ ունի:

2. ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ՅԱՅՆԿՈՅՍ ԳԱՆԳԵՍԻ

Հ. Հնդկաստան Յայնկոյս Գանգեսի ինչ երկիրներէ կը բաղկանայ :

Պ. Հնդկաստան Յայնկոյս Գանգեսի կը բաղկանայ Ա. Պենյաբ, Բ. Սեաթ և Գ. Անաթ թագաւորութիւններէն և Գ. Անգլիական կառավարէ :

Հ. Հնդկաստան Յայնկոյս Գանգեսի վրայ ինչ գիտելիք կայ :

Պ. Երկրին ներսերը լաւ ճանաչուած չեն . բաղմամբիւ ծովակներ և լեռներ կան . և երկու եղանակ կը տիրէ , մին՝ չոր , և միւսն՝ անձրեւային :

Հ. Երկրին օդն ինչպէս է :

Պ. Երկրին օդը բարեխառն է . վառն զի բարձր լեռներ և վաղուն ջրեր շատ կան :

Հ. Երկրին հողն ինչպէս է :

Պ. Այս երկիրն հարուստ հանքեր ունի , ոսկւոյ , արծաթի , անագի , ազնիւ քարերու , հանքային ածխոյ , սաթի և կարոյ :

Հողն ընդհանրապէս բարեբեր է , և տաք երկրի ամէն բերք կը հասցնէ , ինչպէս որիզ , շաքար , խահվէ , չայ , պղպեղ , բամբակ ևն : Անտառային ծառերը զօրաւոր են և շինուածեան համար լաւ փայտ կը մատակարարեն . ինչ կոչուած փայտը նաւ շինելու կը ծառայէ :

Հ. Պիրմանցիք արհեստից մէջ ինչ յաջողակութիւն ունին :

Պ. Պիրմանցիք շատ բաներու մէջ յաջողակ

են . բամբակէ և մետաքսէ բանուածք , թուղթ , լեղակ , հողէ գեղեցիկ ամաններ , ղէնք և կաշի շինել գիտեն :

Ա. Պիրմա

Հ. Պիրմայի բնակիչք ինչ կրօնքէ են :

Պ. Պիրմայի բնակիչք Պուտտայի աղանդին կը հետեւին , հոգեփոխութեան կը հաւատան , և ճերմակ փիղ կը պաշտեն :

Հ. Երկրին բնակչաց թիւը որչափ է , և գլխաւոր քաղաքներն որոնք են :

Պ. Բնակչաց թիւը չորս միլիոն է , գլխաւոր քաղաքներն են ,

Ահմադաբադ (30,000) , Ատենով ծաղկեալ էր , հիմա իւր նախնի փառքը կորսնցուցած է :

Մանրալէ (90,000) , իրաւաւոր գետին վրայ , Պիրմայի կայսրութեան մայրաքաղաքն է :

Աւա . Հին մայրաքաղաք Պիրմայի , որ 1839ի մեծ գետնաշարժէն կործանեցաւ :

Մոկանկ , Զինու սահմանին մօտ , հարուստ հանք ունի :

Հ. Պիրմայի բնակչաց մէջ օտարազգիք կը գտնուին :

Պ. Պիրմայի մայրաքաղաքին մէջ կան քանի մը Հայ գերդաստաններ , որ Հնդկաստանու մէջ գտնուող Հայոց պէս Զուղայէ գաղթած են , և վաճառականութեամբ , միանգամայն պաւտական գործերով կը զբաղին (*) :

(*) Ասոնց մէջ նշանաւոր են Մանուկեանք , որոց հայ-

Բ. Սիամ

Հ. Սիամի բնակիչը ո՞րչափ են , գլխաւոր քաղաքներն որո՞նք են :

Պ. Սիամի բնակիչը 6 միլիոն են , և Պուա-տայի ազանդին կը հետեւին : Գլխաւոր քաղաքն է Պանկո (400,000), Մենամ գետին վրայ . Սիամի մայրաքաղաքն է , մեծ շէնքեր ունի , և մասնաւորապէս մեծ կռատուն մի , որուն մէջ 1500 կուռք կայ :

Սիամ կամ Ժեմ (20,000) , Սիամի հին մայրաքաղաքն է :

Գ. Անամ

Հ. Անամի բնակիչն ի՞նչ ցեղէ է , ո՞րչափ է , և գլխաւոր քաղաքներն որո՞նք են :

Պ. Այս երկիրն բնակիչը Չինէն եկած կերելին , քանզի Անամյիք Չինաց լեզուն կը գործածեն և նոցա ազանդն ունին :

Գաղղիացիք 1859 էն սկսեալ Անամի երկրէն տեղեր գրաւեցին :

Անամի կայսրութիւնը միապետական է , և ունի 11 միլիոն բնակիչ :

Գլխաւոր քաղաքներն են .

Հոն (100,000) , Մայրաքաղաք Անամի Քոչին-Չին գաւառին մէջ . Չինաց ծովուն վրայ

ըն , իբրեւ արտաքին գործոց պաշտօնայ , մեծ ծառայութիւն ըրած է Պիրմայի տէրութեան : Մանուկեան որդոց անդրանիկը պալատան մէջ Տակառապետի պաշտօն կը վարէ , և կրտսերը Ծովապետ :

բանուկ նաւահանգիստ է և մեծ ամրութիւններ ունի :

Քէլ (100,000) , Թոնքինի մայրաքաղաքն է :

Հ. Գաւառները զոր Գաղիացիք գրաւած են , քանի՞ և որո՞նք են :

Պ. Գաղիացւոց կալուածները որ Անամի հարաւային կողմի երկիրներէն է , ընդ ամէնը վեց գաւառ են որոց գլխաւորն է ,

Սայն (180,000) , Բանուկ նաւահանգիստ :

Գանգ (40,000) , Գաղիացւոց պաշտպանութեան տակ մասնաւոր թագաւորութիւն է . այս երկիրը Անամի և Սիամի մէջ տեղ է :

Մալա (25,000) , Հնդկա-Չինու հարաւային կողմը երկայն թերակղզի է . բնակիչք կրօնիւ Մահմետական և ցեղով Մալայեան են :

Գլխաւոր քաղաքներն են ,

Սալանգ , Փէյհան , Ճոհոյ ևն . ևն .

Դ. Անգղիական Պիրմա

Հ. Անգղիական Պիրմայի բնակիչը ո՞րչափ է , գլխաւոր քաղաքները որո՞նք են :

Պ. Անգղիական Պիրմայի բնակիչը 10 միլիոն է , գլխաւոր քաղաքներն են .

Սինկապուր (100,000) , Նաւահանգիստ . Եւրոպացւոց նաւերով լի :

Արա (80,000) , Վաճառաչաք քաղաք է :

Բէկ (50,000) , Իրուատտի գետին վրայ :

Ունի Շամարան անուն բրդածել կռատուն մը , 300 ոտք բարձրութեամբ հոյակապ շէնք :

Բաժնի (30,000), նաւահանգիստը բանուկ է:
Անգղիացւոց ձեռքն են նաեւ Անգլիայի կղզիք:

5. Հնդկացի Արքայի Վարդապետ ԿԱՄ ՄԱԼԵԶԻԱ

Հ. Հնդկացի Արքայի Վարդապետ Կամ Մալեզիա
ինչ երկիրներէ կը բաղկանայ:

Պ. Հնդկացի Արքայի Վարդապետ Կամ Մալեզիա
կը բաղկանայ շատ կղզիներէ որոց գլխաւորնե-
րն են,

1. Անգլիայի և Նիպոլի կղզիք որ Անգղիացւոց
կը վերաբերին:

2. Մեծ Սահարա կղզիք, որ են՝ Սահարա, Ճա-
նա որոց մայրաքաղաքն է Պալատի (70,000), և
Հոլանտացւոց կը վերաբերի. Պալատի, Սեւեյ:

3. Փոքր Սահարա կղզիք:

4. Մալեզիան Կամ Հոլանտի կղզիք որ Հոլան-
տացւոց կը վերաբերին:

5. Սալեզ կղզիք:

6. Փելեպոնէս կղզիք:

ԴԱՍ ԾԲ.

Բ. ՄԻԶԻՆ ԱՍԻԱ

1. ԹՈՒՐԿԱՍՏԱՆ ԿԱՄ ԹԱԹԱՐԻՍՏԱՆ

Հ. Թուրքաստանի վրայ ինչ պատմական
գիտելիք կայ:

Պ. Թուրքաստանի կը տիրէին ատենով այլ
և այլ ցեղեր, ինչպէս Օսմանցիք, Հոնք, Թա-
թարք. ասոնք 14րդ դարուն վերջերը զօրա-
նալով Չինու պարսպէն սկսեալ մինչեւ Մի-
ջերկրական ծովը տիրեցին, և իւրաքանչիւրն
ուրոյն տէրութիւն էր: Բուսիա 1865 ին սկսաւ
նուաճել ասոնք:

Հ. Թուրքաստանի սահմաններն որոնք են:

Պ. Թուրքաստանի սահմաններն են, Հիւ-
սիսէն՝ Սիպերիա. Արեւելքէն՝ Չինաստան.
Հարաւէն՝ Պարսկաստան եւ Աֆղանիստան և
Արեւմուտքէն՝ Կասպից ծով:

Հ. Երկիրն ինչ դիրք ունի:

Պ. Երկիրն արեւելեան մասը լեռնոտ բայց
բարեբեր է, միւս տեղերն ընդհանրապէս դաշ-
տային և աւաղոտ են, և շատ աղի ծովակներ
կան:

Հ. Օղն ինչպէս է:

Պ. Օղն ամառը շատ տաք, իսկ ձմեռը՝
շատ ցուրտ:

Հ. Ինչ տեսակ հանքեր կը պարունակէ:

Պ. Ոսկւոյ, արծաթի և աղնիւ քարերու

հանքեր . նաեւ բամբակ և մետաքս կը մշակուի :
 Հ. Թուրքաստան քանի մաս կը բաժնուի :
 Պ. Թուրքաստան 5 մաս կը բաժնուի , որ
 են .

Խըրզըշ , Խէլա , Պոխարա , Խոտանդ և Քուհդուշ :
 Կառավարութիւնը չորս խաներու ձեռք է :

Ասոնց մէջ անուանի են Խըրզըշ . որոնք
 վրանաբնակ են . և բնութեամբ կռուասէր :

Հ. Բնակիչք որոնք են և ո՞րչափ :

Պ. Թուրքաստանի հիմակուան բնակիչներն
 են , Խալէթ , Պոխարա , Թիւրքի և Խըրզըշ ,
 ասոնք ընդ ամէնը ութ միլիոն են :

Հ. Այս բնակչաց կրօնքն ի՞նչ է :

Պ. Ընդհանրապէս մահմետական :

Հ. Թուրքաստանի գլխաւոր քաղաքներն
 որոնք են :

Պ. Թուրքաստանի գլխաւոր քաղաքներն են ,
 Պոխարա (150,000) , Հին և վաճառաշահ
 քաղաք է , և բաղմաթիւ դպրոցներ ունի :

Մահաբադ (20,000) , վաճառաշահ քաղաք
 է , և ամուր բերդ ունի : Պոխարա Լէնկիթի-
 մուրի մայրաքաղաքն է ուր կայ անոր գերեզ-
 մանը յառաիս քարէ :

Բալի կամ Բահլ (5,000) , ատենով Բակ-
 տրիոյ թագաւորութեան մայրաքաղաքն էր ,
 Ասիոյ հնագոյն քաղաքներէն մին , բայց հիմա
 շատ ինկած է . Կան նաեւ ուրիշ երեւելի
 քաղաքներ , ինչպէս են Քարաու (10,000) ,
 Քուրէ (8,000) , Խէլա (15,000) , Խոտանդ (30,000) :

Դ Ա Ս Ծ Գ .

2 . Կ Ո Վ Կ Ա Ս Ի Ա

Հ. Կովկասիոյ վրայ ի՞նչ պատմական գի-
 տելք կայ :

Պ. Ատենով Կովկասու երկրէն մաս մը
 Պարսից ձեռքն էր , և մաս մը՝ Օսմանցւոց ,
 քանի մը տեղեր եւս ինքնագլուխ էին . Ռուսք
 այս դարուս մէջ գրաւեցին բոլոր երկիրը :

Հ. Կովկասիա ի՞նչ երկիր է և բնակիչը ո՞ր-
 չափ :

Պ. Կովկասիա Սեւ ծովուն , Կովկասի գօտ-
 ւոյն , Կասպից ծովուն , Պարսկաստանի և Ասիոյ
 մէջ լեռնոտ երկիր է : Հողը բարեբեր է , և
 օգը՝ բարեխառն և առողջ :

Կովկասու լեռինք կը պարունակեն այլ և
 այլ հանքեր . նշանաւոր է երկաթի հանքը :

Բնակիչը 4 միլիոն է , և կը բաղկանայ
 Ռուս , Հայ , Վիրք (Կիւրճի) , Մնկրէլ , Ապա-
 ղա , Չէրքէզ , Լէզլի , Թաթար և ուրիշ ցե-
 ղերէ :

Այս երկրին բնակչաց գեղեցկութիւնը
 համբաւաւոր է , մանաւանդ վրաստանցւոց
 և Չէրքէզներուն : Կրօնքն է Քրիստոնէութիւն ,
 Մահմետականութիւն և Կռապաշտութիւն :
 Տեղւոյն Հայերը վաճառականութեամբ
 կ'զբաղին : Բոլոր այս երկիրը Ռուս կռասկա-
 լէ մը կը կառավարուի : Վերջին տարիներուն
 մէջ կառավարութիւնը վաճառականութեան

ոյժ տալու մտօք երկաթուղիներ շինեց, և երկրագործութիւնը քաջալերելու համար անհարթ ուղիները հարթեց :

Կովկասու դատւոյն գաղաթները շատ բարձր են և մշտնջենաւոր ձեամբ ծածկուած : Իւր բարձրութեանը համար անուանի է Էլ-պըր-ը լեռը :

Հ. Կովկասու երկրին անուանի գետերն ուրոնք են :

Պ. Կուր և Երասխ, որ միանալով կը թափին Կասպից ծովը : Ռեռն՝ Սեւ ծովը :

Հ. Կասպից ծովը Սեւ ծովուն հետ հաղորդակցութիւն ունի :

Պ. Կասպից ծովը երկրիս երեսէն Սեւ ծովուն կամ ուրիշ ծովերու հետ հաղորդակցութիւն չունի, բայց շատ փորձերով հաստատուած է թէ Սեւ ծովուն և Արալու ծովակին հետ կը հաղորդակցի երկրիս տակէն : Կայ նաեւ Սեւանայ ծովակն Երեւանու մօտ :

Հ. Կովկասու գլխաւոր քաղաքներն որոնք են :

Պ. Գլխաւոր քաղաքներն են Կովկասէ անդին դէպ 'ի հիւսիս ,

ՍՊԵՐՏՈՐՈՒ (17,000), վաճառաշահ քաղաք է :

Կովկասէ ասդին դէպ 'ի հարաւ ,

ՏՓՂԻՍ կամ ԹԻՖԼԻՍ (70,000), Կուր գետին վրայ վրաց մայրաքաղաքն է . հոս կը նստի երկրին ընդհանուր Կուսակալը : Այս երկրին նոր շինուած մասը շատ գեղեցիկ է : Ունի

հանքային ջուրեր , բանուկ վաճառականութիւն : Տեղւոյն Հայերուն , որ բազմաթիւ են , շատը վաճառականութեամբ կ'ղբաղի : Հայք ունին հոյակապ եկեղեցիներ , անուանի դըպրոցներ և տպարաններ :

Երևան (10,000), Հայաբնակ քաղաք , 1828 էն հետէ Ռուսաց ձեռքն անցած է . ամուր բերդ է , և շատ հնութիւններ ունի . ասոր մօտ է Էջմիածնայ վանքը , ուր են մեր Կաթողիկէ եկեղեցին և Կաթողիկոսարանն ուր կը նստի ծայրագոյն Պատրիարքը կամ Կաթողիկոսն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ : Նաեւ վանուց մէջ կայ հարուստ գրատուն մի և տպարան ուր կը հրատարակուի Արարիկ անուն ամսաթերթն :

Երասխ (25,000) , Հին և անուանի քաղաք :

Մցիք (10,000) , վրաստանի հին մայրաքաղաքն է , որոյ մեծ մասն աւերակ է : Ասոր մօտերը պաղլեղի և երկաթի հանքեր կան :

Պոլու (15,000) , Կասպից ծովուն վրայ բանուկ նաւահանգիստ է : Ասոր քովերը նաւթի ջրհորներ և տղմոտ հրաբուխներ կան :

Գանձակ կամ Եղիսիբեկ-պոլ (12,000) , Հին ատենը Աղուանից թագաւորութեան մայրաքաղաքն էր . մօտերը շատ աւերակներ կան :

Ախլաթ (20,000) , Ամրապատ քաղաք է . անուանի է նաեւ Սուլթան Ահմէտի մզկիթը՝ Պօլսոյ Այա-Սօփիայի ձեւով շինուած :

Խոն-Լալ (3,000) , Ատենով իմէրէթի թագաւորաց մայրաքաղաքն էր , այժմ մեծ մասն աւերակ է :

Կէֆէ կամ Ալեքսանդրոպոլս (12,000), Արփա չային վրայ շինուած նոր և ամուր քաղաք է :

Նեփոս (3,000), Պարսպապատ քաղաք է, որոյ մեծ մասն աւերակ է այժմ: Շահ-Աբբաս կործանեց այս քաղաքը 1707 դարուն և բնակիչները բռնի Պարսկաստան տարաւ: Նախնուն 1830 ին երկրաշարժէ շատ վնասուեցաւ:

Անուշեի (10,000), Անուանի քաղաք է, մետաքսի և մեղրի առեւտուր ունի:

Բոֆէ (8,000), Սեւ ծովուն վրայ Կովկասեան դաւառաց գլխաւոր նաւահանգիստն է, որ երկաթուղով թիֆլիզի հետ կապուած է: Այս նաւահանգիստը վերջի տարիներս մեծ կարեւորութիւն ստացաւ իբրեւ երթեւեկութեան ճամբայ Պարսկաստանէ ի Կոստանդնուպոլիս:

Դ Ա Ս Ծ Դ.

Հ Ի Ի Ս Ի Ս Ա Յ Ի Ն Ա Ս Ի Ա

Ս Ի Պ Ե Ր Ի Ա

Հ. Սիպերիոյ վրայ լինչ պատմական գիտելիք կայ, և ո՞ր տէրութեան կը վերաբերի:

Պ. Մինչև 1507 դարուն վերջերը Եւրոպացւոց անձանօթ էր Սիպերիա, յետոյ Ռուսիա

կամաց կամաց այս երկրին մօտենալով տիրեց, և մինչև Չինու սահմանագլուխն հասաւ: Սիպերիա կ'աքսորէ տէրութեան դէմ յանցաւոր անձինք:

Հ. Սիպերիոյ ընդարձակութիւնը որչափ է:

Պ. Սիպերիա մեծ է քան ամբողջ Եւրոպա, բայց բնակիչք քիչուոր են. Հիւսիսային կողմերը տափարակ և ջրով ծածկուած են, Հարաւային կողմերը՝ լեռնոտ:

Հողն անբեր, քիչ մշակուած և ըստ մեծի մասին անապատ է:

Հ. Օդն լինչպէս է:

Պ. Օդը շատ ցուրտ է. այս երկրին մէջ կան բաղմատեսակ հանքեր. արտորեալ անձինք այս հանքերուն մէջ կ'աշխատին:

Հ. Երկրին բնակչաց թիւը որչափ է:

Պ. Բնակչաց թիւն է 4,000,000, մեծ մասը Մոնկոլեան և Թաթար, շատերը վրանաբնակ են, հովուութեամբ և որսորդութեամբ կ'ապրին:

Տեղացւոց մեծ մասին կրօնքն է կռապաշտութիւն

Հ. Սիպերիա քանի՞ մաս կը բաժնուի:

Պ. Սիպերիա կը բաժնուի երկու գլխաւոր մասերու.

Արեւմտեան Սիպերիա, և Արեւելեան Սիպերիա:

Հ. Գլխաւոր քաղաքներն որոնք են:

Պ. Սիպերիոյ գլխաւոր քաղաքներն են՝ Թոպուս (15,000), Չինու և Եւրոպայի վաճա-

ռաց փոխանակութեան գլխաւոր տեղն է. հոս կաշւոյ մեծ գործարաններ կան :

Օհո+ (25,000), հոս կը նստի Սիպերիոյ կուսակալը :

Իրոն+ (60,000), Պայքալ ծովակին քով վաճառաշահ քաղաք է. ապակոյ, թղթի և ասուոյ (չուխայի) գործարաններ ունի :

Օհո+ (3,000), հոս կ'աքսորուին ոճրագործները :

Թոհ+ (20,000), Գովերը մեծ ածխահանք ունի :

Թի-Վն (10,000), վաճառաշահ քաղաք է :

Պարնաու (10,000), Գովերը հարուստ հանք ունի :

Ենի-Էյ+ (6,000), Անուանի է տօնավաճառը :

Ներչեհ+ (5000), Չինու սահմանագլխին մօտ վաճառաշահ քաղաք է. արծաթի և կապարի հանք ունի :

Սիպերիոյ կը վերաբերի Քամչադքա թերակղզին :

Հ. Սիպերիոյ մէջ նշանաւոր գետեր որոնք են :

Պ. Օւն, Ենի-Էյ և Լեհ որ կը թափին սառուցեալ ովկիանոս. Անաիբ՝ Պէհրինկայ ծովը :

Ահուր, Սիպերիոյ և Չինու սահմանագլխին վրայ, կը թափի խաղաղական ովկիանոս :

Հ. Գլխաւոր ծովակներն որոնք են :

Պ. Գլխաւոր ծովակներն են Պայալ և Պարնալ :

Դ Ա Ս Ծ Ե .

Դ. ԱՐԵԻԵԼԵԱՆ ԱՍԻԱ

1. ՉԻՆ

Հ. Չինու վրայ ինչ պատմական գիտելիք կայ :

Պ. Չին երկրիս վրայ գտնուած մեծագոյն և ծաղկեալ տէրութեանց մին է : Չինացիք 40 դարէ հետէ աշխարհիս և ոչ մի կողմին հետ յարաբերութիւն ունէին. թաթարաց յարձակումներէն ապահով մնալու համար երկրին հիւսիսակողմը պարսպով պատած են. բայց Մանչու-թաթարք 1700 դարուն տիրեցին երկրին, և այժմու թագաւորն անոնց յեղէն է :

Հ. Չինաստանու սահմաններն որոնք են :

Պ. Չինաստանու սահմաններն են, Հիւսիսէն՝ Սիպերիա. Արեւելքէն՝ խաղաղական ովկիանոս. Հարաւէն՝ Չինաց ծով և Հնդկաստան. Արեւմուտքէն՝ Թուրքաստան :

Հ. Չինաստանի կլիման ինչպէս է :

Պ. Չինաստան ընդարձակ երկիր է, և բնութեան ամէն տեսարանն կ'ընծայէ :

Չինաստանի կլիման, հիւսիսակողմը ցուրտ իսկ միւս կողմերը բարեխառն է :

Հ. Չինու բնակիչը որչափ է :

Պ. Չորս հարիւր վաթսուն միլիոն, որոնք ար-

ուեստգիտութեամբ, երկրագործութեամբ և փոքր ինչ վաճառականութեամբ կ'ապրին :

Հ. Չինու երկրագործութեան վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ :

Պ. Երկրին ամէն կողմը մշակուած է, և երկրագործք մեծ ջանքով կ'աշխատին այս գործին :

Հ. Չինու մասնաւոր բերքն ի՞նչ է :

Պ. Թէյ, որ աշխարհիս ամէն կողմը կը զրկուի :

Հ. Ի՞նչ կառավարութիւն ունին Չինացիք :

Պ. Կառավարութիւնն է ազատ միապետական, որոյ գլուխն է Կայսր, և իշխանները՝ Մանսուրն կը կոչուին :

Հ. Չինացւոց կրօնքն ի՞նչ է :

Պ. Չինացիք կը հետեւին Պուտտայի կրօնքին, որ կ'ըսուի Ֆոյ աղանդ. կայսրը և քուրմք կոմիսիոնիսի աղանդին կը հետեւին. կայսրը որ Չինաց լեզուաւ թիւն Ե, երկնից որդի, և Հուան Բէ, բարձրագոյն իշխան կը կոչուի, տէրութեան հայրը և մայրն է :

Հ. Չինացւոց երկրին մէջ օտարականներ կ'ան :

Պ. Չինացիք ՚ի սկզբանէ ոչ օտար երկիր կ'երթային, և ոչ իրենց երկրին մէջ օտարական կ'ընդունէին. բայց հետզհետէ Եւրոպացիք Չինաստանի այլ և այլ կողմերը սկսան մուտ գտնել :

Հ. Չինու կայսրութիւնը քանի՞ գլխաւոր մասանց կը բաժնուի :

Պ. Հինգ գլխաւոր մասանց կը բաժնուի ,

1. Բուն Չինաստան, 2. Մանչուրիա, 3. Մոնկոլիա, 4. Թիպէդ, 5. Կղզիներ :

Հ. Բուն Չինաստան ի՞նչ երկիր է :

Պ. Բուն Չինաստան ընդարձակ, բարեբեր և լաւ մշակուած դաշտ է :

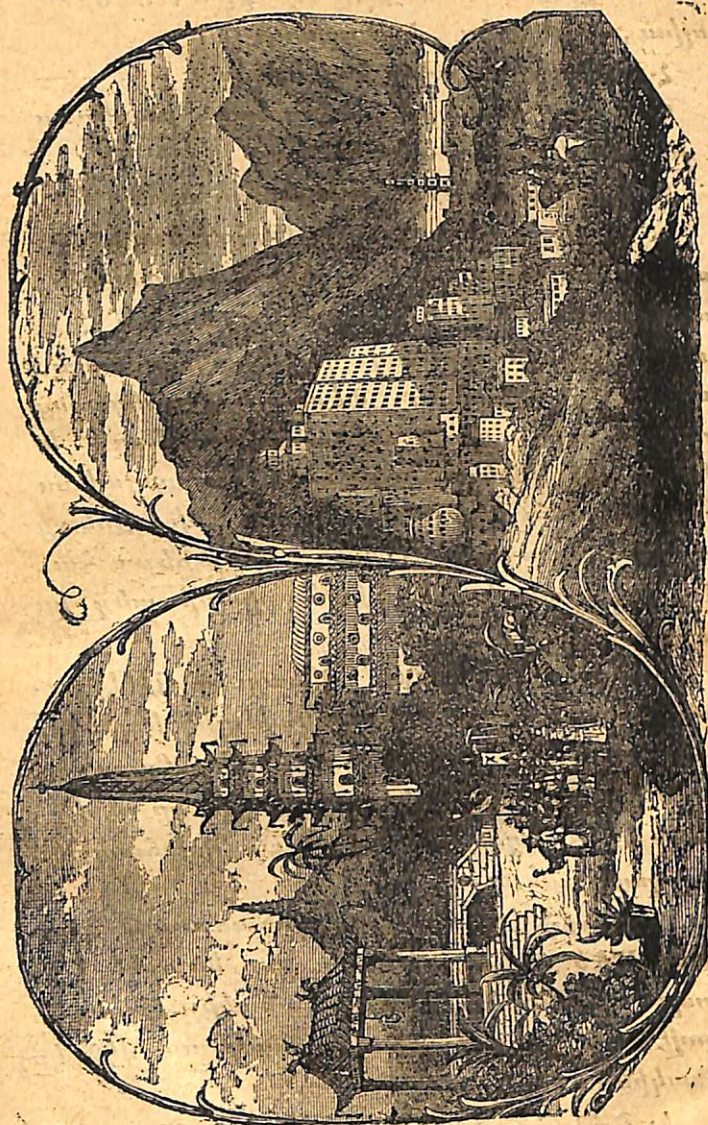
Հ. Չինու գլխաւոր քաղաքները որո՞նք են :

Պ. 1. Փեքին (1,500,000), Բէհո գետին վերայ, որ մայրաքաղաք է և ունի համալսարան, աստեղագիտական դիտարան, գրատուն՝ 300 հազար հատոր գրեքով, կայսերական տպարան մը, զօրանոցներ : Փէքին երկու մասանց կը բաժնուի. միոյն մէջ Թաթարները, և միւսին մէջ Չինները կը բնակին. արքայական պալատն իրեն կից շատ շէնքեր ունի : Չինաց կայսրը երկրագործութիւնը քաջալերելու համար ամէն տարի հանդիսիւ քիչ մը տեղ կը հերկէ :

2. Նանքին (1,000,000), Չինացւոց Աթէնքը. հոս կը նստի Հռոմէական Կաթոլիկ եպիսկոպոս մը : Մինչև 1421 Չինաստանի մայրաքաղաքն էր. անուանի է աշտարակը որ ունի 9 յարկ և 78 մեդր բարձրութիւն յախճապակով զարդարեալ :

3. Գուան (1,000,000), վաճառաշահ քաղաք : Մեծ քանակութեամբ չայ կը զրկէ Եւրոպա և Ամերիկա : 60,000 բնակիչ քաղաքին քովէն անցնող գետին վրայ նաւերու մէջ կը բնակին :

4. Շանհայ (200,000), Աշխարհիս ամէն կողման հետ առուտուր ունի :

5. Քիմիկատ (1,000,000), Հոս աղէկ յախ-
ճապակի կը շինուի:

6. Թիւնիկ (500,000), Բէհօ գետին վրայ
փէքինի մօտ քաղաք է:

7. Հոնիտիկ (100,000), Քանթոնի ծոցին
մէջ կղզեակ է. 1842 էն հետէ Անգղիացւոց
ձեռքն ինկաւ. վաճառաշահ քաղաք է:

8. Լհասս, Կրօնատեղի թիպէթի մէջ:

9. Մասս (30,000), Փորթոկալցւոց ձեռ-
քը. վաճառաշահ քաղաք է:

10. Մա (300,000), Պուլէ, Նիւթ, Ին,
Մասի, Բաշկար և Եւրիստի անուանի քաղաք-
ներ են:

Հ. Մանչուրիա ինչ երկիր է:

Պ. Վայրի անասուններով լի ընդարձակ
անտառներ ունի. Ժողովուրդը թափառական
հովիւ է, և թաթար կ'ըսուի:

Հ. Մոնկոլիա ինչ երկիր է:

Պ. Մոնկոլի երկրին մեծ մասը Կոլէ կամ
Շանյ ըսուած անապատով ծածկուած է, և
եզերքը կան լեռներ և բարեբեր տեղեր:

Հ. Թիպէթ ինչ երկիր է:

Պ. Թիպէթ երկիրն բարձր լեռներով
ծածկուած է: Չինու և Հնդկաստանի քանի
մը մեծագոյն գետերուն ափունքն այս երկ-
րին մէջ են:

Հ. Չինաստանի բարձր լեռները որո՞նք
են:

Պ. Բուն Չինաստանու մէջ է Եւրիստի լեռան
գօտին:

Մանչուրիայի մէջ՝ Եսպանիոս և Խեյն Լերանց
գօտինները :

Մոնկոլի մէջ՝ Աւիւ Լերան գօտին :

Թիպէթի մէջ՝ Հիսյաւ Լերան գօտին . Թի-
պէթ աշխարհիս բարձրագոյն երկիրն է .
դաշտերը 6,000 հզմ. բարձրութիւն ունին
ծովուն երեսէն :

Հ. Գլխաւոր ծովակներն որոնք են :

Պ. Գլխաւոր ծովակներն են Թիւնլիւնի , Բոյ-
եանի , Հիւրիւն , Փիւր , Քիւտա , Բօտսօր , Թիւնլիւնի , Լեն :

Հ. Չինաստանու մեծ գետերն որոնք են :

Պ. Չինաստանու մեծ գետերն են Եանլիցի-
եանի որ Թիպէթէ բղխելով կը թափի Դեղին
ծով :

Հօանկօ՝ որ կը թափի Արեւելեան ծովը :

Ահուր՝ Ճաբոնի ծովը :

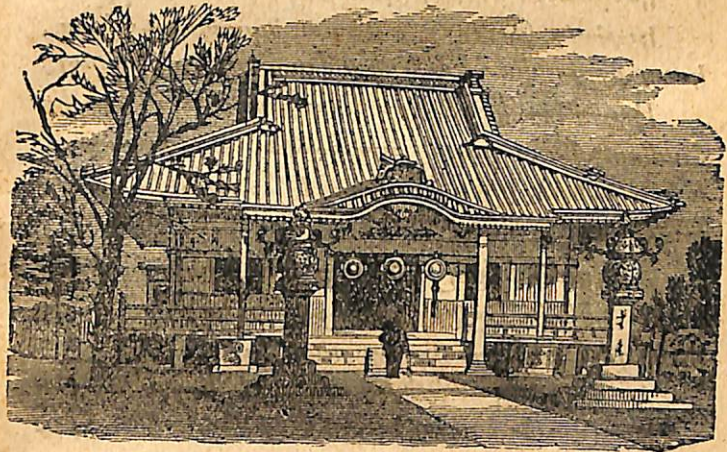
Դ Ա Ս Ծ Զ .

Զ . ՃԱԲՈՆ

Հ. Ճաբոնի վրայ ինչ պատմական գիտե-
լիք կայ :

Պ. Ճաբոնները Չինաց ցեղէն կը կարծուին ,
Մինչեւ 1854 բաց ՚ի Հօլանտացիներէն ուրիշ
օտարաց արգելուած էր Ճաբոն մտնել , բայց
հիմա ըստ նոր դաշնադրութեանց ամէն
ազգ ազատ առուտուր կրնայ ընել Ճաբոնցւոյ
հետ , որ քաղաքակրթութեան մէջ ևս զգալի
յառաջադիմութիւն կ'ընեն :

Հ. Ճաբոն ինչ երկիր է , և բնակիչը որչափ է :
Պ. Ճաբոն Չինու արեւելեան հարաւային
կողմը Խաղաղական Ովկիանոսի մէջ տեղութիւն
մի է բաղկացեալ չորս գլխաւոր կղզիներէ , Նե-
ֆօ , Սիւտ , Քիւտ-Սիւտ և Եսպ : Երկիրը լեռնոտ
և հրաբխային է , այս պատճառաւ շատ
երկրաշարժ կ'ըլլայ հոն : Հարուստ հանքեր

ՃԱԲՈՆԱՅԻՈՑ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ

ունի ոսկւոյ , արծաթոյ , անագի , հանքային
ածխոյ , աղնիւ և մեծագին քարերու :

Երկաթուղիներ չինուած են և Եւրոպա-
կան կանոններ հաստատուած , շատ դրպ-
րոցներ բացուած են , որոց շատին մէջ Եւ-
րոպական լեզուներ կ'ուսուցուին :

Երկրին բնակիչն է 20,000,000 :

Հ. Ճաբոնի գլխաւոր քաղաքներն որոնք են :

Պ. Գլխաւոր քաղաքներն են՝

Երայ (1,500,000) Նիֆօն կղզւոյն մէջ . Ասիոյ մեծ և գեղեցիկ մայրաքաղաքներէն մին է :

Միւսայ կամ Քիւրայ (500,000), Այժմու մայրաքաղաքն է :

Օլաթա (400,000), Վաճառաշահ նաւահանգիստ է :

Նանկասաթէ (50,000), Բանուկ նաւահանգիստ :

Եօթհաթա (40,000), Ազատ նաւահանգիստ , Ետոյ քաղաքին հետ երկաթուղւով կը միանայ :

Լիւս-Քիւս կղզիներն եւս Ճաբոնի մասը կը համարուին , բայց առանձին թագաւորութիւն ունին Չինաստանու և Ճաբոնի հարկատու :

Հ. Ճաբոնի կղզւոյն վրայ ինչ գիտելիք կայ :

Պ. Նիֆօն կղզին բարձր լեռներ ունի և մեծ գետ մը Էրօ-Կասա անուն :

Հ. Ճաբոն քանի՞ նեղուց ունի և որո՞նք են :

Պ. Ճաբոն երկու նեղուց ունի , մին հիւսիսային արեւելեան կողմը՝ Բեբուլան , իսկ միւսը Եսսոյի և Նիֆօնի մէջ՝ Սանկու :

Հ. Ճաբոն ինչ տեսակ կառավարութիւն է :

Պ. Ճաբոն բացարձակ միապետութիւն է , և գերագոյն իշխանութիւնը Միւսայ կոչուած իշխանին ձեռքն է : Միւսայ առաջ երկրին հոգեւոր գլուխն էր միայն , աշխարհական իշխանը դատ էր և Դանկու կը կոչուէր : Վերջին տեսներս Միգատոն , կրօնական գլուխը , երկու իշխանութիւնը միացուց , և աշխարհական իշխանը քաջուեցաւ Եզոյ կղզին : Հիմա

Ճաբոնի կառավարութիւնը կը ջանայ այն երկրին մէջ Եւրոպական կրթութիւն տարածել : Մօտերս շատ երիտասարդներ կառավարութեան ծախիւք Ամերիկա և Եւրոպա ղրկուեցան ուսում և գիտութիւն սորվելու :

Դ Ա Ս Ծ Է .

Ա Փ Ր Ի Կ Է

Հ. Ափրիկէ որ կիսագունտին վրայ է , որոնք են անոր սահմաններն , և բնակչաց թիւն որչափ է :

Պ. Ափրիկէ հին ցամաքը պարունակող կիսագունտին հարաւային արեւմտեան կողմն է : Մեծ թերակղզի էր , բայց Սուէզի ջրանցին բացուելէն հետէ ընդարձակ կղզի մը ձեւացաւ : Սահմաններն են , հիւսիսէն՝ Միջերկրական ծով , արեւմուտքէն՝ Ալանիան Ովկիանոս , հարաւէն՝ Հարաւային Ովկիանոս , արեւելքէն՝ Կարմիր ծով և Հնդկաց Ովկիանոս :

Բնակչաց թիւն է 120 միլիոն :

Հ. Ափրիկէ քանի՞ մաս կը բաժնուի :

Պ. Ափրիկէ կը բաժնուի Ա. Հիւսիսային Ափրիկէ և Հարաւային Ափրիկէ :

Հ. Հիւսիսային Ափրիկէ ինչ երկիրներ կը պարունակէ :

Պ. Հիւսիսային Ափրիկէ կը պարունակէ

1. ԵՔԵԿՐԱՆ , 2. ՆՈՒԲԵԱ , 3. ՀԱԿԷԼ , 4. ՊԵՐԿԵՐԵՍՈՒՆ ,
5. ՍԱՀԱՐԱ , 6. ՍԵՆԵԿԱՄԷԼ , 7. ՍՈՒՐԱՆ :

Ափրիկէի մէջ են այն ընդարձակ աւազուտ
դաշտերն , զորս Անապոս կը կոչեմք , դարձեալ
այս անապատներուն մէջ են Ուլախ ըստեաժ
պտղաբեր դաշտերն :

Հ. Երկրին արտադրութիւններն ինչ են :

Պ. Ափրիկէի մշակուած երկիրները հետեւեւ
եալ բերքը կ'արտադրեն . արմաւ , ժանտաւ
թուղ , քոքոյ , կասիա , խէժ , խնկեղէնք , աղ-
նիւ փայտեր , բրինձ , շաքար , պղպեղ , խահ-
ուէ և լեղակ :

Հ. Ափրիկէի հանքաց վրայ ինչ տեղեկու-
թիւն կայ :

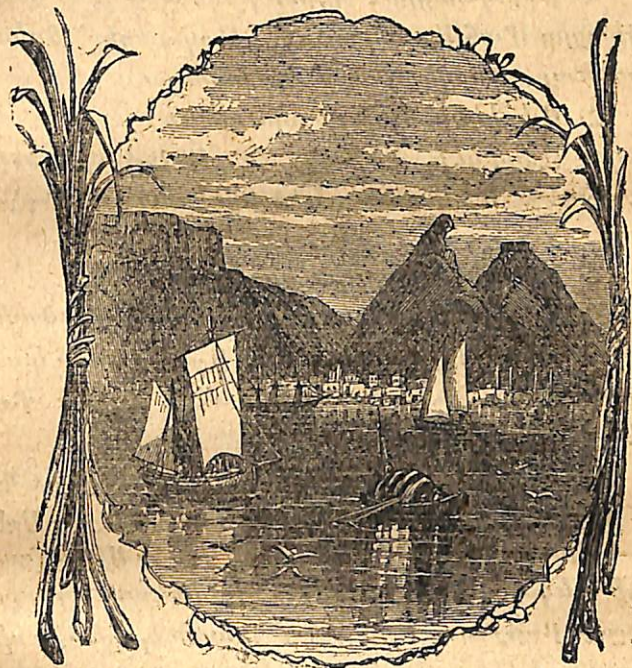
Պ. Ափրիկէ հարուստ հանքեր ունենալ կը
կարծուի , բայց այս մասին հետազոտութիւն
եղած չէ , բայց որովհետեւ գետերուն աւազը
ոսկւով խառն է , տեղացիք այս աւազը ժող-
վելով եւրոպական նիւթոց հետ կը փոխա-
նակեն :

Հ. Ափրիկէի մէջ ինչ տեսակ կենդանիներ
կան :

Պ. Կենդանեաց սոսկալիներն հոս են , ինչ-
պէս , վազր , առիւծ , խնձ , ուղեղձիւր ,
(քէրքէտան) , փիղ , ընձուղտ (զիւրաֆէ) ,
ղէպը , կոկորդիլոս , ձիագետի (աթ պալը-
ղը) , տեսակ տեսակ կապիկ , ջայլամ (տէվէ
գուշու) , թութակ և կռունկ :

Հ. Հարաւային Ափրիկէ ինչ երկիրներ կը-
պարունակէ :

Պ. Հարաւային Ափրիկէ կը պարունակէ ,
1. Արեւելեան Զաֆըր , 2. Քաթ կամ Բարեյուսայ երկի-
րը , 3. Արեւելեան Զաֆըր կամ Կոսթիկ , 4. Կղզիներ :

ՔԵՅՓԹԱՌԻՆ ՔԱՂԱՔԸ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԱՓՐԻԿԵԻ ՄԵՋ

Երկրին ներսերը այլ և այլ ցեղեր կան ու-
րոնք շատ անգամ իրարու դէմ կը կռուին :

Հ. Ափրիկէի մէջ քանի՞ ցեղ մարդիկ կան :

Պ. Ափրիկէի բնակիչք երեք ցեղ ճանչուած
են , այսինքն՝ 1°. Արաբացի , խաբէ , Կապտեան որք
հիւսիսային կողմերը կը բնակին :

2°. Քաթեր , Օրեմբեթ , Հարաւային կող-
մերը և

3°. Սեւամորթը, Միջին Ափրիկէի կողմերը տարածուած են :

Հ. Այս բնակչաց կրօնքն ինչ է :

Պ. Եգիպտացիք, Պէրպէրիստանցիք և Նուպիացիք Մահմէտական են, Եթովպացիք՝ քրիստոնեայ, մնացեալները՝ կռապաշտ :

Հ. Ափրիկէի ծովերն որո՞նք են :

Պ. Ափրիկէի ծովերն են՝ Միջերկրեան ծով, Ադրանդեան Ովկիանոս, Մեծ Ովկիանոս և Հնդկաց ծով :

Հ. Ափրիկէի ծոցերն որո՞նք են :

Պ. Ափրիկէի ծոցերն են՝ Կաթնայի ծոցն՝ Ադրանդեան Ովկիանոսի մէջ, Արաբիոյ ծոցը կամ Կարփէ ծով՝ Հնդկաց ծովուն մէջ, Սեբէ և Բապտի Միջերկրականին մէջ :

Ափրիկէի Հրուանդաններն են՝ Գլաբի Պոն և Սեբա՝ Պէրպէրիստանի եզերքը, Գլաբի Մալաբար՝ Սահարայի եզերքը, Կաթնայի Գլաբի Սենեկամպիոյ եզերքը, Բաբա և Լաբիէ՝ Կուինէայի եզերքը, Գլաբի Բաբիյոսայ և Տելիպոյ՝ Մոզամպիկի հիւսիսային եզերքը, Կաթնայի Սոմալի եզերքը, Նադալ՝ Մատակասկարի հիւսիսային եզերքը :

Հ. Ափրիկէի լեռներն որո՞նք են :

Պ. Ափրիկէի լեռներն են,

Արաբիոյ Պէրպէրիստանի մէջ. Բապտի Կուինէայի մէջ. Լաթիոյ լեռներ՝ Հապէշի մէջ. Լաբարա գօտին՝ Ափրիկէի հարաւային կողմը, և Մալաբարի գօտին :

Հ. Ափրիկէի լիճերն որո՞նք են :

Պ. Ափրիկէի լիճերն են, Չադ՝ Սուտանի

մէջ, Տեմպեա՝ Հապէշի մէջ, Նեմու՝ հասարակածին տակ :

Հ. Ափրիկէի գետերն որո՞նք են :

Պ. Ափրիկէի գետերն են, Նեղոս՝ որ կը թափի Միջերկրականը, Սենեկալ, Կաթնայ, Նիլոս, Չադէր, Օբաք՝ որ կը թափին Ադրանդեան Ովկիանոսը, Չադէր՝ Հնդկաց ծովը :

Գ Ա Ս Ծ Ը .

Ա. ՀԻՒՍԻՍՈՅԻՆ ԱՓՐԻԿԷ

1. Ե Գ Ի Պ Տ Ո Ս

Հ. Եգիպտոսի վրայ ի՞նչ պատմական գիտելիք կայ :

Պ. Հին ատենը Եգիպտոս արհեստից և գիտութեանց կողմանէ շատ ծաղկած էր, բայց երթալով տկարացաւ : 7րդ դարուն Արաբացիք տիրեցին . յետոյ Մեմփը կոչուած Չէրքէզներուն անցաւ . 18րդ դարուն վերջերը Ֆրանսացիք տիրեցին, բայց քիչ ժամանակէն թողուցին : 1811ին Մէհմէտ-Ալի փաշան Մեմփը քններուն ձեռքէն առաւ, և Օսմանցոց կողմէ փոխարքայ անուանեցաւ : Այժմ նորա ժառանգորդք կը կառավարեն ստորին, միջին և վերին Եգիպտոսի երկիրներն, իբրեւ հարկատու իշխան ընդ հովանաւորութեամբ Օսմանին :

Հ. Եգիպտոսի սահմանն ինչպէս կ'որոշուի:
Պ. Եգիպտոսի սահմանն է, Հիւսիսէն՝ Միջերկրական ծով. Արեւելքէն՝ Սուէզի ջրանցքը և Կարմիր ծով. Հարաւէն՝ Նուբիա, Արեւմուտքէն՝ Պէրպէրիստան և Մեծ Անապատը:

Հ. Երկրին արգասաւորութիւնն ինչպէս է:

Պ. Նեղոսի բերանը, որ Տէլէօս կը կազմէ, աշխարհիս պտղաբերագոյն տեղն է և առատ բամբակ կ'արտադրէ:

Հ. Ի՞նչ տեսակ բերք ունի:

Պ. Գլխաւոր բերքն է, որիդ, արմաւ, եգիպտացորեն, բամբակ, շաքար և ներկիքանի մը նիւթեր:

Հ. Կենդանեաց տեսակներն որո՞նք են:

Պ. Պիտանի կենդանեաց մէջ կան եղն, գոմէշ, ոչխար, էշ, ձի, հաւ, մեղու և ուղտ:

Վայրենի կենդանիք են՝ կոկորդիլոս (գաղան ծովային), շատ տեսակ օձեր, ձիադեռտի (աթ պալըղը), հիլոս կոշուած մուկը և վայրենի շուներ:

Հ. Եգիպտոս ինչ տեսակ հանք կը պարունակէ:

Պ. Եգիպտոսի հանքաց մէջ անուանի են մարմարիոնն ու կրանիթ քարը, նաև Նաբիւքըսուած աղը, որ օճառ և ապակի շինելու կը ծառայէ:

Հ. Երկրին կլիման ինչպէս է:

Պ. Օդը շատ տաք է, և գիշերահաւասարի ատեն Սէֆօնըսուած հովը բոլոր օդն աւազով կը լեցնէ: Երբեմն եւս սոսկալի ախտեր

երեւան ելնելով մեծ կոտորածներ կ'ընէ:

Հ. Եգիպտոսի մէջ նշանաւոր ինչ շէնք կայ:

Պ. Եգիպտոսի մէջ յիշուելու արժանի է Սուէզի ջրանցքը որ Գաղիական ընկերութեան մը ջանքով բացուեցաւ, և է Եւրոպայէ Հնդկաստան երթալու կարճ ճամբան. այս ջրանցքը Բորթ-Սայիտէ մինչև Սուէզ կ'երթայ, երկայնութիւնը 100 մղոն է: Նաև նշանաւոր են հոյակապ բուրգերը, մեհեանները, սիւները, արձանները և շիրիմները,

ՀԱՐԱԽԱՍՏԻՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ ԱՒԵՐԱԿ
ՍՐԱՀԻ ՄԸ ՕՒՌՆԵՐԸ

որոնք 4,000 տարի աւելի առաջ են շինուած:

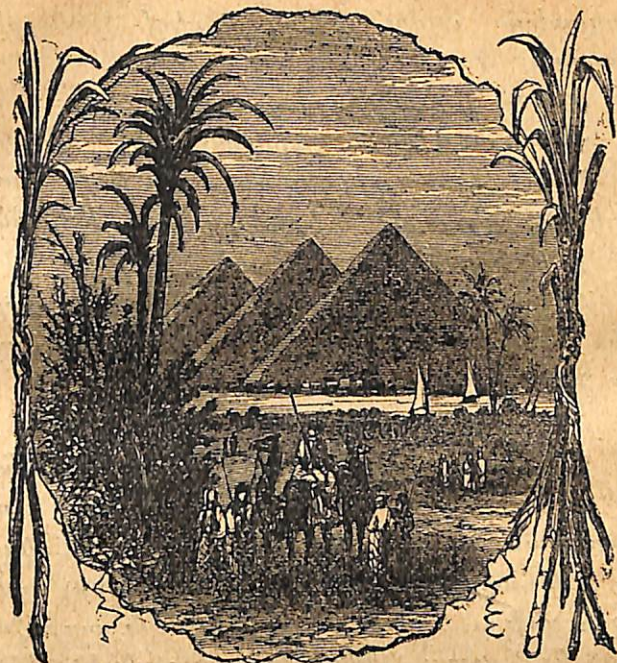
Հ. Եգիպտոս ո՛ր է, բնակիչը ո՛րչափ է, գլխաւոր քաղաքներն որո՞նք են :

Պ. Եգիպտոս Ափրիկէի հիւսիսային արեւելեան կողմն է, բնակիչն 4 $\frac{1}{2}$ միլիոն է, յորոց 200,000ը Խպտի, որ հին Եգիպտացիք են, և մնացեալները՝ Թուրք, Հայ, Հրեայ, Յոյն, Արաբացի և Եւրոպացի են :

Գլխաւոր քաղաքներն են,

1. Ալեքսանդրիա կամ Իսկէնդրիէ (250,000), Հռովմայեցւոց և Պտղոմեանց ժամանակ Եգիպտոսի մայրաքաղաքն էր, ուսմանց և գիտութեանց կեդրոնն. այժմ ևս վաճառաչահ քաղաքներէն մին է : Քանի մը թաղ շատ կանոնաւոր և գեղեցիկ շինուած է եւրոպական ոճով, երեւելի նաւահանգիստ է :

2. Գահէրէ կամ Մէր (250,000), Կոստանդնուպոլսէ ետքը Թուրքիոյ մեծագոյն քաղաքն է. ունի 400 մզկիթ (ճամի), 30 եկեղեցի, 1,300 վաճառատեղի : Երկաթուղւով կապուած է Աղեքսանդրիոյ և Սուէզի հետ, առուտուրը ծաղկած : Գահիրէի մօտ են հին Եգիպտոսի Մեմփիս քաղաքին աւերակներն, և Բէրսֆի կոչուած բրդունք : Այս քաղաքին հին մասին փոքրոցները նեղ և տխուր են, բայց նոր շինուած մասը Եւրոպայի քաղաքաց նման շատ գեղեցիկ է. շէնքերուն մէջ անուանի են փոխարքային պալատն և քանի մը երեւելի մզկիթ : Գահիրէի մօտ են այն երեք անուանի բուրգերն, որոց մեծագունին բարձրութիւնն է 146 մէթր, նոյնպէս և մեծ գետնա-

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԲՈՒՐԳԵՐԸ

փոր գերեզմաննոցն որոյ մէջ 3000 տարուան մոմիաներ կան հետաքրքրութեան արժանի :

Տֆէթ (30,000), Բանուկ նաւահանգիստ է :

Ռաւէ կամ Ռաւէթ (15,000), նեղուցին բերանը բանուկ նաւահանգիստ է : Անուանի է որիղը :

Սիւթ (15,000), Ափրիկէի ներսերը գացող կարաւանք այս տեղէն կը մեկնին :

Սիւէ (4,000), Զրանքին բացուելէն հետէ կարմիր ծովուն վրայ նոր նաւահանգիստ եղաւ և մեծ կարեւորութիւն ստացաւ :

Փիս—Սայի (10,000), նոր քաղաք է Միջ-

երկրական ծովուն վրայ Մուէզի ջրանցքին ծայրը :

Այսինքն Աղեքսանդրիոյ մօտ գիւղ է :

Քարէն } վերին եգիպտոսի մէջ Նեղոսի
Հասի } մօտ գիւղեր են , Հին Թեբէ հըռ-

չակաւոր քաղաքին աւերակաց վրայ շինուած :

Հ. եգիպտոսի լերինք որոնք են :

Պ. եգիպտոսի մէջ լեռ չկայ , միայն կարմիր ծովուն և Նեղոսի միջոցը դօտի մը կայ , որ Գահիրէի և Թէբէի մօտ կ'անցնի :

Հ. Որոնք են գետերը :

Պ. Գլխաւոր գետն է Նեղոս որոյ բղիման տեղն է Զանկէպարի սահմանին մօտերը Հասարակածէն լայնութեան 10 աստիճանաւ դէպ ի հարաւ , և երկայնութիւնը 4000 հզմի կը հասնի : Նեղոսի ջուրը թեթեւ և առողջարար է , և շատ ջրանցներ շինուած են երկրագործութիւնը զարգացնելու համար :

Հ. Գլխաւոր ծովակներն որոնք են :

Պ. Պերէ-Է-Է-Բէր-Ան , Պարէ , Մէն-Է-Է , որոյ մէջէն կ'անցնի Մուէզի ջրանցքը :

Հ. եգիպտոս քանի՞ մաս կը բաժնուի :

Պ. երեք մաս կը բաժնուի .

1°. Ստորին եգ. գլխ. քաղաք Գահիրէ .

2°. Միջին » » » Ապու ճիտտէ

3°. վերին » » » Սիուիթ

Հ. եգիպտոս ի՞նչ տեսակ կառավարութիւն է :

Պ. եգիպտոս ազատ կառավարութիւն է արդի եւրոպական սկզբանց համեմատ : երկ-

րին կրօնքն է Մահմետականութիւն , սակայն խալիք ընդհանրապէս Քրիստոնեայ են : Իշխանն որ առաջ Փփարայ կը կոչուէր՝ հիմա Խեյ-Է-Մար կ'անուանի՝ որ Թարգմանի իշխան եգիպտոսի , և եգիպտոսի անուանի կուսակալին Մէհմետ Ալիի ցեղէն է , հարկատու Բարձրագոյն Դրան : եգիպտոս , ի բնէ արգասաւոր , Մէհմետալեան ցեղին անցնելէն հետէ շատ ծաղկած է :

Ձ. ՆՈՒԲԻԱ

Հ. Նուբիոյ բնակիչն ո՞րչափ է , գլխաւոր քաղաքներն որոնք են :

Պ. Նուբիոյ բնակիչն 3 միլիոն է , գլխաւոր քաղաքներն են ,

ՆՈՒԲԻԱՅ ՄԵՋ ՄԱՍՍԱԲ ՄԸ ԱՌԱՋՈՎ ԵԱՅԿՈՒԱԾ ՄԵՀԵԱՆ ,
ՈՒՐ 60 ՈՏԳ ԲԱՐՁՐ ԿՈՒՌԳԵՐ ԿԱՆ

Պերպեր (8,000) , Խաբուր (45,000) :
Նուբիա հիմա եգիպտոսի կը վերաբերի :

Յ. ՀԱՊԵՇ ԿՅՄ ԵԹՈՎՊԻԱ

Հ. Հապէշի բնակիչն ո՞րչափ է , գլխաւոր քաղաքն ո՞րն է :

Պ. Հապէշի բնակիչն 3 միլիոն է , գլխաւոր քաղաքն է Կոնստանտնուպոլ (40,000) : Անգղիացիք 1868ին այս երկրին քրիստոնեայ թագաւորին թէոգորոսի վրայ յարձակեցան քանի մը Անգղիացի բանտարկեալներ ազատելու համար :

Հիմա Հապէշ քանի մը ինքնագլուխ իշխանութիւններու բաժնուած է :

Դ Ա Ս Ծ Թ .

Ա. ՊԵՐՊԵՐԻՍՏԱՆ

Հ. Պերպերիստանի վրայ ի՞նչ պատմական գիտելիք կայ :

Պ. Պերպերիստան աշխարհը հին ատեն կարբեդոնացւոց ձեռքն էր , յետոյ Հռովմայեցւոց անցաւ , և ապա՝ Արաբացւոց . այժմ մի մասն այլ և այլ իշխանութեանց ներքեւ է , և միւս մասը՝ Գաղիացւոց :

Հ. Պերպերիստանի կլիման ի՞նչպէս է :

Պ. Օդը ամառան մէջ շատ տաք է , բայց ձմեռան մէջ բարեխառն , երբեմն եւս ցուրտ :

Հ. Երկրն ի՞նչ յառաջադիմութիւն ունի :

Պ. Ուսմունք և արուեստք կը պակսին , միայն ճէզայիր քիչ մը յառաջացած է , ուր դըպրոցներ և երկաթուղիներ շինուած են :

Հ. Բնակիչք ի՞նչ ցեղէ են :

Պ. Բնակիչք են Պերպեր , Մարօք (Մուղրի) , Թուրք , Հրեայ և Գաղիացի : Կարծիք կայ թէ ճէզայիրցւոց մեծ մասը Հայաբնակ գաւառներէ գաղթած են :

Հ. Երկրն կրօնքն ի՞նչ է :

Պ. Մահմետականութիւն :

Հ. Գլխաւոր գետերը որո՞նք են :

Պ. Մէճէրէ՝ Թունուզի մէջ , Ֆելէ և Արաբի՝ ճէզայիրի մէջ , Մալուս , Սալուս , Թեւէթի , Կոնէր , Չեղու Մարա՝ Մարօքի մէջ :

Հ. Երկրն մէջ ծովակ կայ :

Պ. Այս երկրն մէջ շատ ծովակներ կան . ամենց ջուրն աղի է և ամառը կը քաշուի :

Հ. Պերպերիստան Ափրիկէի ո՞ր կողմն է և քանի՞ տէրութիւն կը պարունակէ :

Պ. Պերպերիստան կը կոչուի Ափրիկէի հիւսիսային եզերքը՝ եգիպտոսի արեւմտեան սահմանէն մինչեւ Ադրանդեան Ովկիանոս , և կը պարունակէ չորս տէրութիւն , Ա. Թեբէթէ կամ Թարապուստ , Բ. Թանուս , Գ. Ալճեբէ և Դ. Մարա :

1. Թրիբուի կամ Թարապուստ

Հ. Այս երկիրը որո՞ւ կը վերաբերի :

Պ. Թարապուստ Թուրքիոյ պետութեան

կը վերաբերի , կուսակալի մը իշխանութեամբ կը կառավարուի և երկու ձեռքի կը կազմէ :

1°. Թարապուլան .

2°. Պէնկալի .

Հ. Թրիբուլի բնակիչն որչափ է , գլխաւոր քաղաքներն որոնք են :

Պ. Թրիբուլի բնակիչն (1,500,000) է , ընդհանրապէս Արաբացի ցեղէ և Մահմետական . կայ նաև փոքր մաս մը Հրեայ :

Ֆէշալ ըսուած երկիրը Թարապուլուսի փաշային հարկատու է :

Գլխաւոր քաղաքներն են .

Թարապուլան կամ Թրէքուէ (30,000) , Միջերկրական ծովուն վրայ Ափրիկէի ներսերուն հետ մեծ առուտուր ունի :

Մուրզու (10,000) , Սուտան երթալու համար կարավանք ասկէ կը մեկնին : Ֆէզզան դաւառին գլխաւոր քաղաքն է Պէնկալի (7,000) , Միջերկրական ծովուն վրայ :

2. Թունուզ

Հ. Թունուզի բնակիչն որչափ է , գլխաւոր քաղաքներն որոնք են :

Պ. Թունուզի բնակիչն է (1,200,000) . գլխաւոր քաղաքն է Թունուզ (100,000) , Հին Կարթէգոնի աւերակաց մօտ մեծ քաղաք է , վաճառականութիւն և արուեստ հոս ծաղկած են : Ասկէ մինչև Կոնսթն ըսուած փոքր նաւահանգիստը երկաթուղի մը շինուած է : Գա-

Թունուզ Գաղութը

գա (25,000) , Միջերկրականի վրայ փոքր նաւահանգիստ է : Քէրուան (400,000) , Այս է Թունուզի երկրին ներքին նշանաւոր քաղաքը , ուխտատեղի Ափրիկէի Մահմետականաց :

Թունուզ քիչ ժամանակ առաջ Օսմանեան տէրութեան հարկատու էր , բայց մօտ ժամանակներս դաշինքով մը Գաղիոյ տէրութեան յանձնուեցաւ :

3. Ալմերի կամ ձեղալիր

Հ. Ալմերիի բնակիչն որչափ է, գլխաւոր քաղաքներն որոնք են :

Պ. Ալմերիի բնակիչն իբր 3 միլիոն է, գլխաւոր քաղաքներն են ,

Ալմերի (50,000) , Միջերկրական ծովուն վրայ գեղեցիկ նաւահանգիստ է : Գաղիացիք այս քաղաքը շատ ծաղկեցուցին , կանոնաւոր փողոցներով և շէնքերով : Քաղաքն (30,000) Ամուր քաղաք է : Պառ . Օրոն (30,000) , Այս քաղաքները երկար ատեն Սպանիացւոց իշխանութեան տակ էին :

Ալմերի 1830 էն հետէ Գաղիոյ կը վերաբերի :

4. Մարոք կամ Մարոքքոյ

Հ. Մարոք ինչպիսի կառավարութիւն է :

Պ. Մարոք ինքնագլուխ տէրութիւն է , ուրոյ գլուխը կըսուի Մուլէա և բացարձակ իշխանութեան տէր է : Ժողովուրդը Մահմետական է : Երկրին մէջ բաւական չրեայ կայ որոնք վաճառականութեամբ կ'ապրին :

Հ. Մարոքքոյի բնակիչն որչափ է , գլխաւոր քաղաքներն որոնք են :

Պ. Մարոք վեց միլիոն բնակիչ ունի :

Գլխաւոր քաղաքներն են ,

Ֆէս (100,000) , Որ տէրութեան գլխաւոր քաղաքն է :

Մարոք (50,000) , Սուլթանը տարւոյն մեծ մասը հոս կ'անցունէ :

Թաֆէր (20,000) , Ճիպրալթարի նեղուցին վրայ , Ափրիկէի հին քաղաքներէն մին է : Եւրոպացի դեսպանք հոս կը նստին :

Մուսուր (60,000) , Ալլանդեան Ովկիանոսի վրայ վաճառաչահ նաւահանգիստ է :

5. ՍԱՀԱՐԱ (անասպատ)

Հ. Սահարայի վրայ ինչ գիտելիք կայ :

Պ. Այս ընդարձակ անապատին ներսի կողմերը դեռ աղէկ ճանչցուած չեն :

Հ. Սահարայի բնակիչք որոնք են և որչափ :

Պ. Սահարայի բնակիչք կը բաղկանան Մուսուր , Թաֆէր և Թիպուս կոչուած ազգերէն , որք ընդհանրապէս վրանաբնակ են , երկիրը հինգ միլիոն բնակիչ ունի :

Հ. Սահարա երկրագնդին որ կողմը կ'իյնայ :

Պ. Սահարա անապատը Պերպերիստանի հարաւային կողմը կ'իյնայ . շատ ուղիւսներ ունի , ուր գիւղ կամ քաղաք , ջուր և բոյս կը գտնուին :

Աւազուտ անապատին մէջ տաք ժամանակ ոչ ջուր կը գտնես և ոչ բոյս , շատ տեղերը ժայռոտ են : Այս երկրին մէջ երբեմն փոթորիկք զաւազն մինչեւ երկինք բարձրացնելով ամբողջ կարաւաններ կը խեղդեն : Տեսակ տեսակ գիշատիչ գազաններ եւս անպակաս են :

Հ. Գլխաւոր քաղաքը ո՞րն է :

Պ. Գլխաւոր քաղաքն է Թէպու : Ժողովուրդը վայրենի է :

Ե. ՍԵՆԵԿԱՄՊԻԱ

Հ. Սենեկամպիոյ վրայ ի՞նչ պատմական գիտելիք կայ :

Պ. Սենեկամպիա Սահարայի արեւմտեան կողմը կ'իյնայ , անունը Սենեկալ և Կամպիա գետերէն առնուած է :

Հ. Սենեկամպիոյ մէջ ի՞նչ տեսակ ժողովուրդներ կը բնակին և ո՞րչափ են :

Պ. Սենեկամպիա 12 միլիոն բնակիչ ունի զանազան ժողովուրդներէ բաղկացեալ որոնք իրարմէ անկախ տէրութիւններ կը կազմեն :

Ծովեզերաց մի մասը Գաղիացւոց , Անգղիացւոց և Փորթուկալցւոց ձեռքն է :

Հ. Սենեկամպիոյ թէ՛ երկրին և թէ՛ կլիմային վրայ ի՞նչ տեղեկութիւն կայ :

Պ. Սենեկամպիոյ ծովեզրը տափակ և վատառողջ է . իսկ ներսերն ընդհանրապէս աւազուտ անապատներ , և տեղ տեղ մեծ լեռներ և բարեբեր հովիտներ կան :

Օղը շատ տաք է , Յուլիսէ մինչև Հոկտեմբեր շարունակ կ'անձրեւէ զարհուրելի փոթորիկներով : Սենեկամպիոյ մէջ շատ բարձր բոյսեր կան , որոց մէջ նշանաւոր է Պասպալ ծառը որոյ թանձրութիւնը 30 մէթր է :

Հ. Ի՞նչ տեսակ բերք ունի :

Պ. Բերքն է առատ ոսկի , խնկեղէն , ջայ-

լաման փետուր , փղոսկր , պղպեղ , բամբակ և վազրի մորթ :

Հ. Գլխաւոր քաղաքները որո՞նք են :

Պ. Գլխաւոր քաղաքներն են Դիպու . Ժողովուրդը վայրենի է : Այս երկրին քանի մը տեղերն Եւրոպացւոց կը վերաբերին :

Պապու . Ոսկւոյ մեծ հանք ունի :

Սէն-Լուի (15,000) , Գաղիացւոց ձեռքը Սենեկալ գետին բերանը փոքր կղզի է :

Կօբէ (5,000) , Գալարի գլխոյ կղզիներէն մին է , որ Գաղիացւոց կը պատկանի :

Պալլապէ է փոքր կղզի (6,000) Անգղիացւոց ձեռքը :

Յարէֆ } փորթուկալցւոց կը պատկանի :
Գալէօ }

Հ. Սենեկամպիոյ լեռանց վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ :

Պ. Սենեկամպիոյ լեռանց վրայ ընդարձակ ծանօթութիւն չկայ , բայց կը կարծուի թէ Սուտանի և Եթովպիոյ լեռանց գօտիները մինչեւ հոն կը հասնին :

Հ. Գլխաւոր գետերը որո՞նք են :

Պ. Սէն-Լուի , Սէն-Լուի քաղաքին մօտ Աղլանդեան Ովկիանոսը կը թափի և մեծ նաւեր ասոր վրայ կրնան երթեւեկել :

Կապի . Աղլանդեան Ովկիանոսը կը թափի : Այս գետերուն աւազը ոսկեխառն է :

Յ. ՍՈՒՏԱՆ, ՆԻԿՐԻՏԻՍ. կամ ԹԱՔՐՈՒՐ

Հ. Սուտանի վրայ ինչ պատմական գիտելիք կայ :

Պ. Սուտան կը բաղկանայ քանի մը ինքնագլուխ ցեղերէ, որ կանոնաւոր կառավարութիւն ունին, ինչպէս Պօքոն, Թօմպոն-Լոն և Սոթոն :

Նիկրիտիոյ բնակիչք քաղաքականութեան մէջ բաւական յառաջացած են, շատերը բարեբարոյ և աշխատասէր են : Կրօնքն է Մահմետականութիւն, բայց կայ նաև շատ Կռապաշտ :

Հ. Նիկրիտիա Սահարայի ո՞ր կողմն է :

Պ. Նիկրիտիա Սահարա անապատին հարաւային կողմը կ'իյնայ, հոգը ընդհանրապէս բարեբեր է, բայց տեղ տեղ աւազուտ և անբեր դաշտեր կան : Այս երկրին Հարաւային կողմը բարձր լեռան մը գօտի գտնուած է :

Այս երկրին մէջ է Չափ մեծ լիճը, որոյ եղերքը բարեբեր տեղեր շատ կան :

Գլխաւոր բերքն է բրինձ, բամբակ, լեզակ, արմաւ, և աղնիւ փայտեր, կան նաև ոսկւոյ, արծաթոյ և երկաթի հանքեր, զորս տեղացիք արդիւնաւոր կերպիւ կը բանեցնեն : Չանազան տեսակ կենդանիներ կան, թէ ընտանի և թէ գիշատիչ :

Այս երկրին մէջէն կ'անցնի Նեկէր գետը 3000 մեդր երկայնութեամբ և հիւսիսային Կուինէա ճեղքելով կը թափի Ադլանդեան Ովկիանոսը :

Օգը շատ տաք է և տարւոյն մէջ միայն երկու եղանակ կը տիրէ :

Հ. Նիկրիտիայի գլխաւոր նահանգը ո՞րն է :

Պ. Նիկրիտիայի գլխաւոր նահանգն է .

Պահարա կամ Ճեննէ, Սենեկամպիոյ սահմանագլխին մօտ թագաւորութիւն :

Հ. Գլխաւոր քաղաքները որո՞նք են :

Պ. Գլխաւոր քաղաքներն են .

Ճեննէ (10,000), Ճօլիպա գետին մէջ կըղղւոյ մը վրայ շինուած . երկրին մայրաքաղաքն է, շէնքերը կանոնաւոր և բնակիչն աշխատասէր և արուեստագէտ :

Սէկօ (30,000), Պամպարայի երկրին մէջ, շատ մղկիթներ և երկայարկ տուններ ունի :

Թօմպոն-Լոն (12,000), Նիկէր գետին մօտ Ափրիկէի անուանի քաղաքներէն մին է, իշխանի մը կառավարութեան ներքեւ, որ վաճառականութեամբ կ'ապրի և ժողովուրդէն տուրք չ'առնուր : Երկրին բնակիչք բարեբարոյ և աշխատասէր Մահմետականներ են :

Պօքոն . Չատ լճին հարաւակողմը բարեբեր և բազմամարդ երկիր է . այս երկրին օգը շատ տաք է, սոսկալի փոթորիկներ կ'ըլլան հոս :

Գլխաւոր տեղն է Գոն (10,000), Մայրաքաղաք Չատ լճին մօտ :

Սոթոն-Է կամ Յէլլաթահէ . Այս նահանգին կ'իջիւն Սուլթան մը, որ Նիկրիտիայի զօրաւորագոյն իշխանն է :

Գլխաւոր քաղաքն է Սոթոն (20,000),

Մայրաքաղաք, ուր կը նստի երկրին Սուլթանը:

Պէկարօ

Ռասա

Տարֆուր

Քորթոթան

Նիկրիտիայի մէջ ուրոյն կա-
ռաւարութիւններ են:

Դ Ա Ս Կ.

Բ. ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԿՈՒԻՆԷՍ.

1. ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԾՈՎԵՂՐ

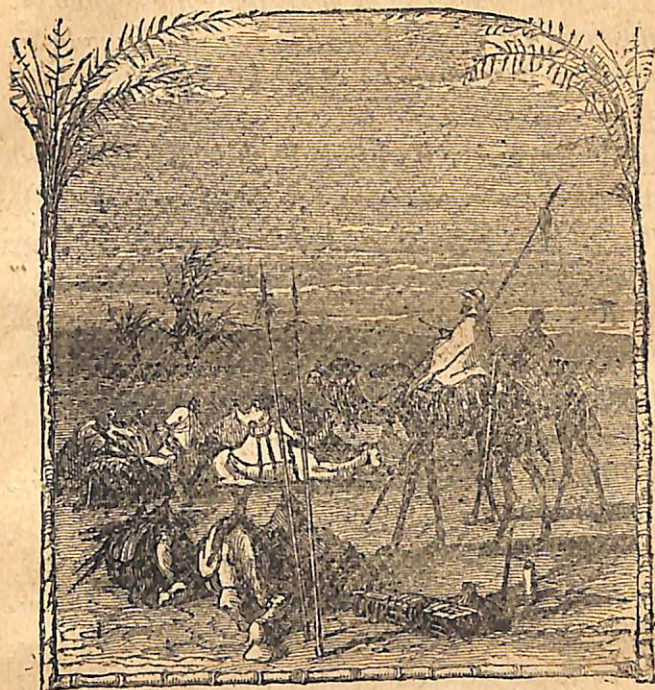
Հ. Արեւելեան ծովեզր անուամբ Ափրիկէի ո՞ր մասը կը հասկցուի:

Պ. Արեւելեան ծովեզր անուամբ կը հասկըցուի Ափրիկէի այն մասը որ Ատենի ծովածոցէն կամ Հապէշի սահմանէն սկսելով կը հասնի մինչև ի Գլուխ Բարեյուսոյ: Այս երկրին հա-
րաւային կողմը Բորթոկացիք և Անգղիացիք զաղթականութիւններ ունին. հիւսիսային կողմն անձանօթ է:

Հ. Ափրիկէի այս մասն ի՞նչ երկիրներ կը պարունակէ:

Պ. Ափրիկէի այս մասը կը պարունակէ,

1. Մալի: Այս երկիրը կ'ընայ գրեթէ հա-
սարակածին տակ Ափրիկէի արեւելեան կողմը
Հնդկաց Ովկիանոսին վրայ. հին ատենը ե-
րեւելի էր: Ժողովուրդը Մահմետական է,

ԱՐԱՐԻՈՅ ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ ՀԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

աղէկ առուտուր ունի Սրաբիոյ և Հնդկաս-
տանի հետ: Այս երկիրն առաջ երկու մաս
բաժնուած էր, Այս և Արեւ:

Գլխաւոր քաղաքներն են.

Զէյլ որ Պապ-Իւլ-Մանտէպի նեղուցին
մէջ կ'ըլլի է:

Պարսբա. Սրաբիոյ հետ մեծ առուտուր
ունի:

Ասալուրէ. Ատենով Ատէլի մայրաքաղաքն
էր:

2. Մեհակի: Այս երկիրը Սոմալիի հարաւային կողմն է, շատ ծովակներ ունի, ժողովուրդը Մահմետական է: 1858 էն հետէ անկախ եղաւ:

3. Զանգիար: Այս երկիրն իշխանը Սուլթան կը կոչուի, մայրաքաղաքն է Զանգիար (60,000), կղզւոյ մը վրայ: Այս երկիրն առաջ Զանգիար կը կոչուէր:

Բերքն է փղոսկր, ծարիր (բասթաթ Խաշ) ու կապոյտ արջասպ (սեղա): Բնակչաց կէսը՝ Արաբացի, կէսը՝ տեղացի կուսպաշտ:

Զանգիարի գլխաւոր քաղաքներն են, Պրալա. փոքր հանրապետութեան մը մայրաքաղաքն է. բնակիչք Արաբացի են:

Մէլի. Ատենով մեծ քաղաք էր:

Մծապա. Զանգիարի գլխաւոր նաւահանգիստն է. ատենով կը վերաբերէր Բորթոկալի:

4. Մոլապի: Սեւահիլիի հարաւային կողմը, Մատակապարի գիմացը, Ափրիկէի արեւելեան ծովեզեր վրայ: Կը վերաբերի Բորթոկալի. բնակիչներն ինքնագլուխ են. երկիրը բարեբաւուն է, ներքին մասին օդն առողջ է, բայց ծովեզերաց օդը փաստակար: Բնակիչք Մեհակի են Գալի ըսուած ցեղէն, և են ինքնագլուխ. գլխաւոր քաղաքն է Մոլապի (10,000), ուր կը նստի Բորթոկալի կուսակալը:

Բէլմա (3,000), Զամպի գետին բերանը նաւահանգիստ է:

5. Մալա: Մոլապիի հարաւային կողմն է, կը վերաբերի Բորթոկալի. և գլխաւոր քաղաքն է Մալա: Այս երկիրն առաջ Մալա կ'ըսուէր:

6. Քաթար. Մոլապիի հարաւային կողմն է: Բնակիչն է Քաթար կոչուած ժողովուրդը որ կուսպաշտ է, բայց Ափրիկէի Սե ցեղէն չէ: Քաթարեւոյ ցեղէն են Զուլունները որոց հետ 1879 ին եղաւ Անգղիացւոց նշանաւոր պատերազմը: Այս պատերազմին ժամանակ մեռաւ Նաբուէն Գ. ի որդին:

Այս ծովեզեր վրայ է Անգղիացւոց 1°. Նաւա կոչուած գաղթականութիւնը 15,000 բնակչօք. գլխաւոր քաղաքն է Փար-Նաւա:

2°. Հանրապետութիւն Օրանթի (50,000):

3°. Հանրապետութիւն Թրանսպալի (140 հազար): Հոլանտացիք հաստատեցին այս գաղթականութիւնը որ այժմ ինքնագլուխ է:

2. ԳԱԲ ԿԱՄ ԲԱՐԵՅՈՒՍՈՅ ԵՐԿԻՐ

Հ. Բարեյուսոյ երկիրն ո՞ր տէրութեան կը վերաբերի, բնակիչը ո՞րչափ է, գլխաւոր քաղաքը ո՞րն է:

Պ. Բարեյուսոյ երկիրը 1601 ին Հոլանտացիներէն հիմնուած գաղթականութիւն է որ 1806 ին Անգղիացւոց անցաւ: Բնակիչն է 570 հազար, գլխաւոր քաղաքն է Քաթ (30,000), Հնդկաստան գացող նաւերուն համար կարեւոր: Հոս կը նստի Անգղիացի կուսակալը:

Բարեյուսոյ երկրին բնակիչներուն մի մասն Հոլանտացի է, մեծ մասը Հոլանտացի կու- շուած Ափրիկեցի ցեղէն : Բարեյուսոյ երկրին հիւսիսային կողմն են բուն Հոլանտացիներն որ Ափրիկեցի վայրենի ժողովուրդ են, այլ և այլ ցեղերու կը բաժնուին, և միշտ իրարու հետ պատերազմի մէջ են : Հոլանտացիք բնակու- թեան մասնաւոր քաղաք չունին, տեղ տեղ խմբովին կը բնակին . երկիր չեն մշակեր . այլ դրացեաց երկիրը կ'արշաւեն և թունաւոր նետ կը գործածեն : Հոլանտացիք կուսակաշտ են : Ասոնց մէջ քրիստոնէութիւն և կըթու- թիւն տարածելու շատ կ'աշխատին Անգղիացի և Ամերիկացի Միսիոնարք :

Կոստանդէն . փոքր գիւղ է, որոյ գինին Անգղիոյ մէջ մեծ համբաւ ունի :

Բոլ-Էլեւադէ (10,000), փղոսկրի և բուր- գի մեծ առուտուր ունի :

Հ. Գլխաւոր լեռներն որոնք են :

Պ. Պոթէլէլէն, Ռոթէ, Վէլլէն, Չուալլէն և . որոնք շատ բարձր գագաթներ ունին :

Երեւելի է փռէ գետն 240 հզմ. երկայնու- թեամբ :

Բարեյուսոյ գլխոյն օդը բարեխառն է . Սեպտեմբերէ մինչեւ Մարտ սոսկալի փոթու- ըիկներ կը պատահին հոն : Բնակչաց $\frac{1}{3}$ մասը սպիտակ է, մնացեալք սև են և Հոլանտացիք :

ԱՆԾԱՆՈԹ ԵՐԿԻՐ

Հ. Նիկրիաիոյ և Հոլանտացիներուն երկրին վրայ ինչ պատմական գիտելիք կայ :

Պ. Նիկրիաիոյ և Հոլանտացիներուն երկրին մէջ ընդարձակ մաս մը կայ, որ դեռ անծա- նօթ է : Շատ վայրենի ու բարբարոս ազգեր կան հոն, որոց վրայ շատ քիչ ծանօթութիւն առնուած է :

Մէկ մասին մէջ (Կուինէայի Սրբւելեան կողմը) Մալայա անուն զօրաւոր թագաւորու- թիւն մը կայ, բայց ասոր վրայ ստոյգ տե- ղեկութիւն չկայ :

Այս երկրին բնակիչք իրենց դրացի բնակ- չաց վրայ կ'արշաւեն, ինչպէս, Կալապ, որ մինչեւ եթովպիա մտած են :

Դ Ա Ս Կ Ա .

3. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԾՈՎԵՐ

Հ. Արեւմտեան ծովեզր անուամբ Ափրիկէի ո՞ր մասը կը հասկցուի, ինչ երկիրներ կը պա- րունակէ այս մասը, գլխաւոր քաղաքներն որոնք են :

Պ. Արեւմտեան ծովեզր անուամբ կը հասկցուի Ափրիկէի այն մասը որ Բարեյուսոյ արեւմտեան սահմանէն սկսելով կը հասնի մինչև Սենեկամբ պիա : Այս ծովեզրը կը կոչուի Կալէն, ժողո- վուրդը սեւամորթ ափրիկեցի և շատ վայրենի է : Երկիրը քանի մը ինքնիշխան տէրութիւն-

ներու կը բաժնուի, որոց գլխաւորներն են
Լուսին, Գնին, Անուա և Պեհուա : Այս վերջին
երկուքին վրայ Բորթոկալցիք մեծ ազդեցու-
թիւն ունին :

Հ. Այս ծովեզեր վրայ յիշուելու արժանի
ուրիշ ինչ տէրութիւն կայ :

Պ. Այս ծովեզեր վրայ յիշուելու արժանի
են ,

1. Անգղիոյ գաղթականութիւնը Սէրբս Լե-
նս որոյ բնակիչներն են գերութենէ ազատ-
ուած քրիստոնեայ սևեր : Գլխաւոր քաղաքն
է Ֆրէրս (10,000) : Ունի դպրոց , լրագիր և
թատրոն , հոս կը նստի Անգղիացի կուսակալմը :

2. Լեպէրս . Ազատ հանրապետութիւն , զոր
Ամերիկացիք հիմնեցին 1822 ին , և ազատուած
սև քրիստոնեայ գերիներ զրկեցին հոն . Ափ-
րիկէի մէջ Եւրոպական կրթութիւն տարածե-
լու : Բնակիչն է 20 հազար կրթեալ և 700 հա-
զար բնիկ սև Ափրիկեցի : Գլխաւոր քաղաքն
է Մանչեսթը (2,000) , Ուսումնարաններ և բա-
նուկ վաճառականութիւն ունի :

3. Աշուրէ , բնիկ Ափրիկեցի տէրութիւն է ,
որոյ բնակիչք պատերազմասէր և զօրաւոր
ըլլալով շատ անգամ Անգղիացւոց յաղթեցին :
Մայրաքաղաքն է Գոնիս (70,000) : Այս մասին
մէջ ևս Անգղիացիք և Հոլանտացիք գաղթա-
կանութիւններ ունին :

Սալու . Այս երկրին մեծագոյն քաղաքն է .
ունի իբր (200,000) բնակիչ :

4. Տահոթէ երկիրը . Հոս կան շատ իշխա-

նութիւններ , որոց գլուխները խստաբարոյ
մարդիկ են :

Գլխաւոր քաղաքն է Ռեթու (20,000) , որոյ
բնակչաց մէջ վաճառական Եւրոպացիք կան :

5. Էյսի երկիրը կուխէայի հիւսիսային
կողմը :

Գլխաւոր քաղաքն է Գոնիս :

6. Պեհու . Բնակիչները բաւական քաղցրա-
բարոյ և աշխատասէր են : Օդն է փասակար :

7. Էյսի կամ Ս. Գեթ (10,000) , Հոլան-
տացւոց ձեռքը :

8. Քեթ-Քեթ (8,000) , Անգղիացւոց ձեռքն
է , հողը լաւ մշակուած :

9. Կրանդ-Պաս . Գաղիացւոց կը պատկանի :

Դ Ա Ս Կ Բ .

ԱՓՐԻԿԵՒ ՀԱՐԱՄԱՅԻՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՀԱՐԱՄԱՅԻՆ ԿՈՒԻՆԵՍԱ կամ ԳՕՆԿՕ

Հ. Այս երկրին վրայ ինչ պատմական գի-
տելիք կայ :

Պ. Այս երկիրը Բորթոկալցիք գտան 1847ին .
ի սկզբան քրիստոնէութիւնը յառաջ գնաց
հոս , բայց յետոյ վերստին կուսաշտութիւնն
ընդհանրացաւ :

Երկրին մեծ մասը Բորթոկալցւոց ձեռքն է :

Հ. Հարաւային Կուինէայի դիրքն ինչպէս է:

Պ. Հարաւային Կուինէա, որ Ափրիկէի Հարաւային արեւմտեան կողմը կ'իյնայ, լեռնոտ բայց բարեբեր երկիր է:

Ծովեզերաց կլիման տաք և շատ ֆնասակար է:

Այս երկրին մէջ շատ վայրերն զաղաններ կան, երեւելի է Պոս կոչուած ահագին օձը. հոս կը գտնուին նաև ֆնասակար ճճիներ և տեսակ մը մեծ գ, որոց խայթումը մահացու է, նաև տեսակ մը մեծ միջին խոնարհ ըսուած, որ վիզին պատիճը (խոլիւս) մոնելով կը կատղեցնէ դնա, և վերջապէս կ'ապանէ, նաև տեսակ մը որդկայ, որ տմէն կահ և կարասի փոշի կը դարձնէ:

Կուինէայի բնակիչք վայրերն են. կ'ըսուի թէ մարդագոյն ևս կ'ընեն:

Հ. Երկրին գլխաւոր քաղաքները որոնք են:

Պ. Լոնկո երկրին գլխաւոր քաղաքն է Պոս (15,000), Ադլանդեան Ռվիանոսի վրայ:

Քանչէ որ բարեբեր երկիր է Բորթոկալցոյ ձեռքը, գլխաւոր քաղաքն է

Սան-Սաւատոր (20,000), Դիրքը և շէնքերը գեղեցիկ են. բնակչաց մէջ շատ Եւրոպացի կայ:

Անկուայ որ Քանկոյի հարաւակողմը անբեր և լեռնոտ երկիր է, օդը վատառողջ, գլխաւոր քաղաքն է

Լոնդոն-Սան-Փափ (8,000), Բորթոկալցոյ ձեռքը, և

Պէնկա (3,000), Բորթոկալցոյ պաշտպանութեան տակ: Օդը ամարուան ժամանակ շատ տաք է:

4. Ափրիկէի Կղզիք

Հ. Ափրիկէի կղզիներն ո՞ր են:

Պ. Ափրիկէի կղզիք են Հնդկաց ծովուն մէջ. ոմանք աղատ են, այլք կը վերաբերին Եւրոպական հինգ մեծ տէրութեանց:

1. Ափրիկէի ազատ կղզիք

Հ. Ափրիկէի ազատ կղզիք որոնք են:

Պ. Ափրիկէի ազատ կղզիքաց գլխաւորներն են,

1. Մասկաթար (3,000,000 բնակչօք), զոր առաջին անգամ ճանչցաւ ֆրիստիան տը Կունա նաւապետն 1506ին: Մատակապար առանձին թագաւորութիւն է, ժողովուրդը կէս քաղաքակիրթ:

Հ. Երկիրը և կլիման ինչպէս են և ժողովուրդն ինչ ցեղէ է:

Պ. Ծովեզրը տափարակ է, օդը վատառողջ. ներքին մասին օդը միայն առողջ է և հողը լաւ մշակուած: Բնակիչք կը բաժնուին այլ և այլ ցեղ. գլխաւորներն են Օվաս և Սեբլավ կոչուած ցեղք:

Գլխաւոր քաղաքներն են,

Թանանբիլա, Մոնալի և Փոֆֆֆօ, որոց վրայ քիչ ծանօթութիւն կայ:

2. Զանդուկ (25,000), Ծովեղերաց մօտ :

3. Սեփուր (100,000) Արաբացի բնակչօր
Մասկաթի Սուլթանին հպատակ : օդը բա-
րեխաուն է : Այս կղզւոյն բերքն է հալւէ ,
ծովեղերէն կը հանուի բուստ (մէրճան) և սաթ
(քէհրիպար) :

Գլխաւոր քաղաքներն են .

Թամարիտ և Դամարաս . վերոյիշեալ երեք
կղզիք Անգղիական աղղեցութեան տակ են :
Քրիստոնէութիւնն առաջ կ'երթայ անոնց մէջ :

4. Քոմբէն-Կոլէ (50,000), Թուրք 18 բնա-
կիչներն Արաբացի են :

2. Անգղիացոց վերաբերեալ կղզիք

Հ. Ափրիկէի ո՞ր կղզիները կը վերաբերին
Անգղիացւոց :

Պ. 1. Ֆեյնանիօ-Փօ (30,000), որ Կուլինէայի
մօտ բարձր լեռներով ծածկուած կղզի է ,
հողը բարեբեր և աղէկ մշակուած . ունի մե-
ծամեծ անտառներ որ նաւաշինութեան հա-
մար աղէկ փայտ կուտան :

Գլխաւոր քաղաքն է Գլարան (1,000) :

2. Ասփոն-Կամ վերաբերեալ (7,000), Ապա-
ռաթ և անբեր կղզի է :

Սէյն-Էնէ (Ս. Հէնէ) (7,000), Հոս արտո-
րուեցաւ Նաբօլէոն Պօնափարթ 1815 ին և մե-
ռաւ 1821 ին :

3. Մօրէ կամ Գադի կղզի (300,000), Այս
կղզին 1814 էն առաջ Գաղիացւոց ձեռքն էր :

Հողը բարեբեր է , կը հասցունէ շաքար և ըն-
տիր խահվէ :

Գլխաւոր քաղաքն է Փօր-Լուէ (30,000), որ
գեղեցիկ նաւահանգիստ է , ունի կանոնաւոր
շէնքեր :

4. Ռօբէլէ (250), Գաղիացիք Անգղիոյ Թու-
ղուցին այս կղզին :

5. Սէյն-Էնէ կղզիք (10,000), որ երկու մաս
են և վաճառաշահ :

3. Գաղիացոց վերաբերեալ կղզիք

Հ. Ափրիկէի ո՞ր կղզիները կը վերաբերին
Գաղիացւոց :

Պ. 1. Պարադիսէն Կոլէ (200,000), Հնդկաց
ծովուն մէջ, բարձր գաղաթով հրաբխային :

Գլխաւոր բերքն է , խահվէ և շաքար :

Գլխաւոր քաղաքներն են ,

Սէն-Տէն (20,000), նաւահանգիստը Փո-
թորի գէմ նաւերը պաշտպանելու անյար-
մար է :

2. Մայօր , Գոմորեան կղզեաց մէջ :

3. Սանթա-Մարի . Մատակարարի հիւսի-
սային կողմը :

4. Բորբուկացւոց վերաբերեալ կղզիք

Հ. Ափրիկէի ո՞ր կղզիները կը վերաբերին
Փորթուկալացւոց :

Պ. 1. Ասթրէա կղզիք (250,000), որոց Գլխա-
ւորներն են ,

Թէրէր , Ս. Մէյալէ , Սէր-Մարի և Փէօ :

Հ. Այս կղզեաց կլիման և երկիրն ինչպէս է:

Պ. Օդը բարեխառն է և առողջ, հողը բարեբեր է և լաւ մշակուած. գլխաւոր բերքն է ցորեն, եգիպտացորեն, գարի, կանեփ և ազնիւ գինի:

Հ. Գլխաւոր քաղաքները որո՞նք են:

Պ. Գլխաւոր քաղաքներն են,

Անի (10,000), Թէրկէրա կղզւոյն մէջ, ծաղկեալ քաղաք է:

Փոնտ-Տէլեֆ (20,000), Ս. Միքայէլ կղզւոյն մէջ, Եւրոպայի և Ամերիգայի հետ մեծ առևտուր ունի:

2. Մարթի (112,000), Ժամանակաւ այս կղզին անտառ էր, 1431 ին Բորթոկալցիք այրեցին անտառները և այդի տնկեցին: Դինին անուանի է. օդը բարեխառն և զուարճալի. բայց երբեմն մեծ փոթորիկներ կ'ելլեն հոս: Գլխաւոր քաղաքն է Ֆիշու (25,000), կղզւոյն հարաւակողմը փոքրիկ նաւահանգիստ է. դիրքը գեղեցիկ, բայց քաղաքը գէշ շինուած:

3. Դաւրեի գետի կողմէն (85,000), որոց գլխաւորներն են,

Ս. Յակոբ, Ս. Անտոն և Ան կղզին. հոս շատ գետնաշարժ կ'ըլլայ, հողը տեղ տեղ բարեբեր է, բայց շատ տեղ աւազուվ և քարով ծածկուած: Գլխաւոր բերքն է աղ, որ մեծ բանակութեամբ Պրազիլիա կը տարուի: Բնակիչք սեւամորթ և աղքատ են:

4. Ս. Մարթի, Աղւանտեան ուկկիանոսին մէջ անբնակ կղզի է:

5. Ս. Թոմաս (14,000), Որոյ հողը շատ բարեբեր է և կուտայ առատ չաքար:

Գլխաւոր քաղաքն է Սիւ-Թոմ (3,000), կանոնաւոր նաւահանգիստ չունի:

6. Իւրէ-Փրէն (իշխանաց կղզի) (4,000), օդը բարեխառն և առողջ է: Գլխաւոր բերքն է չաքար:

5. Սպանիացոց վերաբերեալ կղզիք

Հ. Ափրիկէի ո՞ր կղզիները կը վերաբերին Սպանիացոց:

Պ. 1. Գառաբեան կղզի (250,000), որոց գլխաւորներն են,

Գառաբեան, Թէրէրէֆ, Բաւ, Երէմէ կղզի և Ֆրէսկոֆորտ: Ասոնց ամէնը լեռնային և հրաբլիսային են:

Ծովեզերեայ մասն անբեր և քարուտ է, բայց ներքին մասը՝ բարեբեր և լաւ մշակուած:

Այս կղզեաց մէջ կը բնակէր Ժամանակաւ Կիւնը կոչուած ցեղը, որ ջարդուեցաւ Սպանիացիներէն և անհետացաւ:

Գլխաւոր քաղաքն է Սիւ-Գառ (Ս. Խաչ) (8,000), Թէնէրէֆա կղզւոյն մէջ. ունի կանոնաւոր փողոցներ, տուններ և քանի մը եկեղեցի:

2. Անիպոն (1,200), Կուինէայի ծոցին մէջ:

Դ Ա Ս Կ Գ .

Ա Մ Ե Ր Ի Կ Ա

Հ. Ամերիկայի վրայ ինչ պատմական գիտելիք կայ :

Պ. Ամերիկա անծանօթ էր Հին աշխարհին մինչև 1492, երբ Ճենովացի Քրիստափոր Կոլումպոսն Սպանիոյ թագաւորին օժանդակութեամբ Եւրոպայէ դէպ արեւմուտք նաւարկելով, գտաւ այն տարւոյն հոկտեմբերի 12ին Կուանայա կամ Սան-Սալվատոր կղզին, որ է մին Լուքայեան կղզեաց : Յետոյ Ամերիկոս վէափուչչի իտալացին գտաւ բուն Ամերիկայի ցամաքը, որ յանուն նորա կոչուեցաւ Ամերիկա :

Հ. Նախ ո՞վ հաստատեց դաղթականութիւն Ամերիկա :

Պ. Սպանիացիք, Բորթոկացիք և ապա Անգղիացիք գրաւեցին այն երկրէն ընդարձակ մասեր : Դէպ ի վախճան թ՛. դարուն՝ այն դաղթականութիւնք եղան ինքնագլուխ :

Հ. Ամերիկա երկրիս ո՞ր կողմը կ'իյնայ :

Պ. Ամերիկա Եւրոպայի արեւմտեան կողմն է՝ հիւսիսային բեւեռէն մինչեւ հարաւային բեւեռ :

Այս երկիրն ունի բարձր լեռներ, մեծամեծ գետեր, ընդարձակ ծովափներ, բարեբեր հովիտներ, անրեր և աւաղուտ անապատներ, մեծ կղզիներ, և հին աշխարհի ամէն աստիճանի կլիման :

Հ. Ամերիկայի մէջ ինչ տեսակ հանքեր կը գտնուին :

Պ. Ամերիկայի հանքային հարստութիւնը շատ աւելի է քան հին աշխարհինը . ոսկոյ առատ հանքեր ունին Քալիֆօրնիա, Նոր Մեքսիկոյ, Քոլումպիա, Պրազիլիա և Բէրու . արծաթի հանք՝ Չիլի և Բէրու . ադամանդ՝ Պրազիլիա . իսկ երկաթ, հանքային ածուխ, պղինձ, կապար, անագ ևն. ևն. կը գտնուին առատութեամբ այն երկրին գրեթէ ամէն մասին մէջ :

Հ. Ամերիկա ինչ ծառեր ունի Հին աշխարհի ծառերէն տարբեր :

Պ. Ամերիկա ունի շատ տեսակ ծառեր որ չկան Հին աշխարհին մէջ, որպիսի են Պրազիլեան փայտ, քաբայոյ, քինա (բէն քէն), համեմուկ (լաւէն), լեղակի ծառ, հացի ծառ, կաթի ծառ, ևն. ևն :

Հ. Ամերիկայի մէջ ինչ տեսակ անասուններ կան Հին աշխարհի անասուններէն տարբեր :

Պ. Լաւա ըստա՞ծ ոչխարի, նման անասունը զոր տեղացիք ընտանեցնելով՝ կը գործածեն բեռ կրելու . Բերուի մէջ այս անասունը շատ է :

Հ. Ամերիկայի կլիման ինչպէս է :

Պ. Ամերիկայի կլիման այնչափ տաք չէ որչափ Ափրիկէի և Ասիոյ կլիման : Օդն ընդհանրապէս առողջ է, բաց ի Մեքսիկոյի ծովեզրէն, ուր Դեղն Զրօ ըստա՞ծ հիւանդութիւնը միշտ կայ :

Հ. Ամերիկայի գլխավոր ժողերն որո՞նք են :

Պ. Ամերիկայի գլխավոր ժողերն են Հիւսիսային կողմը՝ Սպանիա, Ռուսիա և Պաֆլոնի ժողը :

Արեւելեան կողմը՝ Անգլիան, Ռուսիա և Անգլիան կամ Քալիֆորնիա ժողը . Արեւմտեան կողմը՝ Խաղաղական Ռուսիա և Պեհլիկայ ժողը :

Հ. Ամերիկայի գլխավոր ժողերն որո՞նք են :

Պ. Ամերիկայի գլխավոր ժողերն են Արեւելեան եզերքը՝ Հոպսոնի, Ս. Լաբենդիոսի, Ջեֆֆերսոնի . Մեքսիկայի ժողերը և Հոպսոնի ժողը . Արեւմտեան եզերքը՝ Քալիֆորնիայի ժողերը :

Հ. Ամերիկայի գլխավոր նեղուցները որո՞նք են :

Պ. Ամերիկայի գլխավոր նեղուցներն են՝ Պեհլիկայի նեղուցն Ասիայ և Ամերիկայի մէջտեղ . Լենդեյթի, Տեֆֆի, Գրեյքսթեյթի, Հոպսոնի և Պեհլիկայի նեղուցներն՝ Բրիտանական Ամերիկայի մէջ . Պահամայի ջրանցքը՝ Միացեալ Նահանգաց մէջ . Մակեդոնի նեղուցը՝ Բաղադոնիայի հարաւային կողմը :

Հ. Ամերիկայի կղզիները որո՞նք են :

Պ. Ամերիկայի կղզիներն են Պաֆլոնի ծովան կղզիները, Լաբենդիոսի ծովան կղզիները, Լենդեյթի, Պեհլիկայի, Լաբենդիոսի, և Մեքսիկայի Փոքր Անգլիան կղզիք՝ Արեւմտեան Ռուսիանուսի մէջ . Նոր Գրեյթի, Մակեդոնի, Մակեդոնի, Ասիոսի, և Կղզիք, Ջեֆֆերսոնի, Խոսան, Ֆլորանդի, Կալիֆորնիա՝ Խաղաղականին մէջ, և Պեհլիկայի ծովան կղզիները :

Հ. Ամերիկայի թերակղզիներն որո՞նք են :

Պ. Ամերիկայի թերակղզիներն են՝ Լապտոսի և Նոր Սիլիպի, Ֆլորիդա, Տեքսէս, Քալիֆորնիա, Եւրոպայի և Ալաբամա :

Հ. Ամերիկայի գլխավոր հրաւանդաններն որո՞նք են :

Պ. Ամերիկայի գլխավոր հրաւանդաններն են՝ Ֆլորիդա՝ Կրեօնլանտի հարաւային կողմը . Ռոսիոսի, Ջեֆֆերսոն Լապտոսի եզերքը . Մեքսիկայի Նոր Սիլիպի եզերքը .

Դանֆորթ՝ Ֆլորիդայի հարաւային կողմը .

Քալիֆորնիա՝ Եւրոպայի եզերքը .

Ս. Ռոսիոս՝ Պրազիլիայի եզերքը .

Ֆլորիդա՝ Ամերիկայի հարաւային ծայրը .

Հոպսոն՝ Մակեդոնի արեւելեան կողմին հարաւային կողմը .

Պեհլիկայի եզերքը .

Մեքսիկայի Քալիֆորնիայի եզերքը, և Արեւմտեան Կալիֆորնիա՝ Ամերիկայի հիւսիսային արեւմտեան ծայրը :

Հ. Ամերիկայի գլխավոր լիճերը կամ ծովաններն որո՞նք են :

Պ. Ամերիկայի գլխավոր լիճերը կամ ծովաններն են՝ Սպիտակ լիճ և Ռուսիոսի Բրիտանական Ամերիկայի մէջ . Վեֆֆի լիճ, Մեքսիկայի, Հոպսոնի, Իրիկ, Օնգարիայի Միացեալ Նահանգաց մէջ :

Նիպարոսի միջին Ամերիկա :

Մարտիկայի Քոլումբիայի մէջ . Դիսիպատի Բեռլի մէջ . Բալթիկ Պրազիլիայի մէջ :

Հ. Ամերիկայի գլխաւոր գետերն որոնք են :

Պ. Ամերիկայի գլխաւոր գետերն են ,

1. Մաէնդէ . կը թափի Սառուցեալ ծովը .

2. Նեւէն . կը թափի Հաւքսոնի ծոցը .

3. Սուրբ Լաւրենտիոս կամ Սուրբ Լորէնց , Օրէնոյ , Այալոնայ գետը , Դաւանդէն , Սուրբ Յրանիսիոս և Լա Բլաւո , կը թափին Աղլանդեան Ովկիանոսը .

4. Մէքսիքէ , Ռեյ Նուրէ , կը թափին Մէքսիկոյի ծոցը :

5. Մակալէն . կը թափի Քարաիպեան ծովը .

6. Օրէնոն . կը թափի Խաղաղական Ովկիանոսը .

7. Քուլբարոյ . կը թափի Քալիֆոռնիոյ ծոցը :

Հ. Ամերիկայի մէջ ինչ երեւելի պարանոց կայ :

Պ. Ամերիկայի նշանաւոր պարանոցն է Բաւաիոյ պարանոցը որ հիւսիսային Ամերիկա հարաւայնոյն հետ կը կապէ : Այս պարանոցը բանալու պատրաստութիւններ սկսած են : Բանամայի պարանոցը եթէ բացուի , Խաղաղական կամ Մեծ Ովկիանոսը պիտի միանայ Աղլանդեանի հետ :

Դ Ա Ս Կ Դ .

Հ. Ամերիկայի լեռներն և հրաբուխներն որոնք են :

Պ. Ամերիկայի լեռներն են՝ Ալէկսէ գօտին Միացեալ Նահանգաց արեւելեան կողմը , Այալոնայ լեռնոց գօտին , Քորալէան լեռնոց գօտին որոյ բարձրագոյն լեռը Չիկաբայոյ կը կոչուի , և Պրալէան լեռինը :

Հրաբուխներն են Ս. Եռնա , հիւսիսային կողմը . Բոքսալոնէր Մեքսիքոյի մէջ , Քորալէան և Բէլէնա՝ Քոլումբիոյ մէջ , Ալէկսէ՝ Բէրուի մէջ :

Հ. Ամերիկայի բնակիչք ինչ ազգէ են :

Պ. Ամերիկայի այժմու բնակչաց մի մասը բնիկ վայրիներէն է , որ պղնձագոյն են և մարմնով զօրեղ , կը բնակին մանաւանդ անտառներու մէջ . գաղթականք են Եւրոպայի գրեթէ բոլոր ազգերէն . կան նաեւ Ափրիկեցի գերիներ : Ուսումն , գիտութիւն , արուեստ կատարելութեան հասած են , մանաւանդ Միացեալ Նահանգաց մէջ , ուր շատ են նաեւ երկաթուղիք :

Հ. Բնակչաց կրօնքն ինչ է :

Պ. Հարաւային մասին բնակիչք Հռոմէականն են . Միացեալ Նահանգաց և Նոր Բրիտանիոյ բնակիչք՝ Բողոքական . իսկ անտառաբնակ վայրիները՝ կռապաշտ :

Հ. Ամերիկայի ազգերուն կառավարութիւնն ինչ է :

Պ. Ամերիկայի ազգաց մեծագոյն մասին կառավարութիւնն է Հանրապետական :

Հ. Ամերիկայի բնակիչք որչափ են , երկիրն ինչպէս կը բաժնուի :

Պ. Ամերիկայի բնակիչք են 120 միլիոն . երկիրը կը բաժնուի Ա. Հիւսիսային , Բ. Միջին և Գ. Հարաւային :

Հ. Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ ինչ երկիրներ կան :

Պ. Հիւսիսային Ամերիկայի երկիրներն են . 1. Ալասկա , 2. Դանիական հիւսիսային Աֆրիկա , 3. Բրիտանական հիւսիսային Աֆրիկա , 4. Հիւսիսային Գոնիմա , և 5. Մեքսիկո :

Հ. Միջին Ամերիկա քանի մասէ կը բաղկանայ :

Պ. Միջին Ամերիկա կը բաղկանայ , 1. Յուստային մասէ , և 2. Արեւմտեան Հիւսիսային Աֆրիկա :

Հ. Հարաւային Ամերիկայի մէջ քանի տէրութիւն կայ :

Պ. Հարաւային Ամերիկայի մէջ ասոր տէրութիւն կայ . 1. Բրազիլիա , 2. Բերու , 3. Պարագուայ , 4. Չիլի , 5. Բարագուայ , 6. Ուրուգուայ , 7. Լա Բարագուայ , 8. Պարագուայ , 9. Կոլումբիա , 10. Հարաւային ալապ Աֆրիկա :

Դ Ա Ս Կ Ե .

1. Ալապ կամ Բուսիոյ Ամերիկա

Հ. Ալապայի երկիրն ինչ գիտելիք կայ :

Պ. Այս երկիրը Ռուսաց ձեռքն էր , և կը կոչուէր Ռուսիոյ Ամերիկա . յետոյ Ռուսիա 1866ին վաճառեց զայն Միացեալ-Նահանգաց :

Այս երկիրն բնակչաց մեծ մասն ինքնագլուխ է , հոս կայ ցեղ մը երկճիւղ շրթամբ , բնութեամբ անասնաբարոյ :

Ամերիկայի այս մասին կը վերաբերին Ալեքսանդր Կոլոմբ 50 հազար բնակչոք :

Ծովեզրը շատ ընդարձակ է և գրեթէ միշտ ձեամբ և սառուցով ծածկուած : Ներքին մասին մէջ կան բարձր լեռներ և մեծա-մեծ անտառներ . հոս է Ս. Եղիա կոչուած հրաբուխը , որոյ բարձրութիւնն է 5440 մետր : Գլխաւոր քաղաքն է

Նիւ-Սթրասկէ (1,000) , Սիթքա կղզւոյն մէջ :

2. Դանիական հիւսիսային Ամերիկա կամ Կրեոնլանտ

Հ. Կրեոնլանտի վրայ ինչ գիտելիք կայ , և Ամերիկայի որ կողմն է այս երկիրը :

Պ. Ամերիկայի հիւսիսային ծայրը ձիւնե-րու տակ ծածկուած երկիր է : Այս երկիրը 970 ին Տանիմարքացիք գտան և մինչեւ հիմա անոնց ձեռքն է : Երկիրն ներքին մասն անծա-նօթ մնացած է : Կրեոնլանտ հիւսիսային բե-

ւեռին մօտ ըլլալով ունի շատ ցուրտ կլիմա . երեք ամիս անդադար գիշեր է հոն և երեք ամիս անդադար ցերեկ :

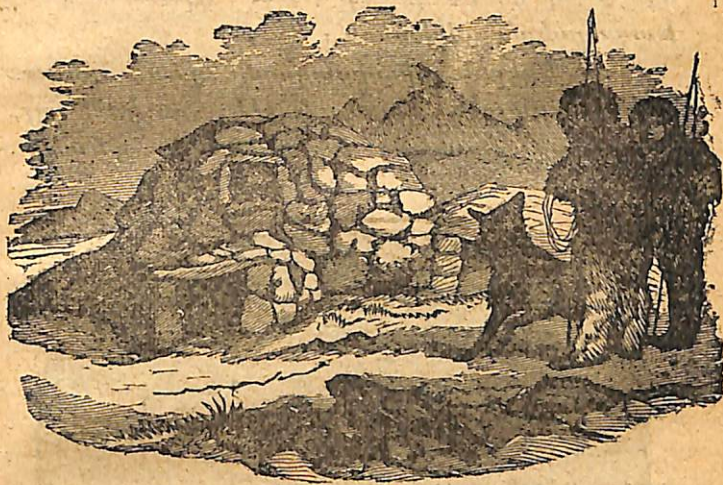

ՀԻՍՏԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԿԵՆԴԱՆԻՔ

Գլխաւոր բերքն է ամիանդ , հանքային ածուխ , կրանիդ (տեսակ մը քար) , և քանի մը տեսակ հանք :

Անասուններն են ճերմակ արջ , գայլ , ջրաղուէս , շուն որ բալխիր (շէշտ) քաշելու կը ծառայէ , փոկ և սլալէնա որ բնակչաց գլխաւոր սնունդն է :

Հ. կրէօնլանտի բնակիչք ինչ կը կոչուին :
Պ. կրէօնլանտի բնակիչք կը կոչուին Էսթ-Գոյի . կարճահասակ մարդիկ են և կ'ապրին որսորդութեամբ և ձկնորսութեամբ . կը բնակին ձմեռը գետնափոր տեղեր և ամառը կաշեայ վրանի տակ : Հոս Դանիացիք գաղթա-

ԵՍԿԻՄԱՅԻՔ

կանութիւն հաստատած են : Միախոնարաց ջանքով Էսթիմացուոյ մեծագոյն մասը ֆրիստոնեայ եղած է :

3. Բրիտանական Բիսիպային Ամերիկա

Հ. Բրիտանական Ամերիկայի վրայ ինչ գիտելք կայ :

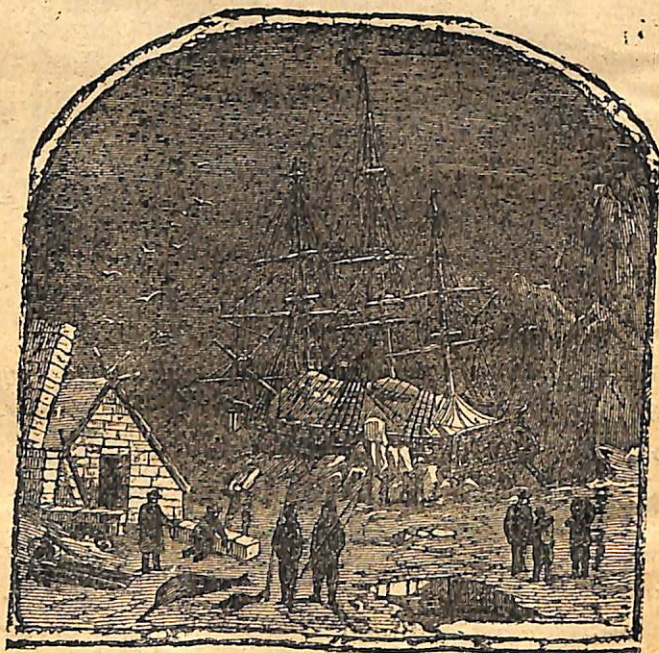
Պ. Կլըսոնի թէ այս երկիրը 1497 ին Վենետացիք գտան և Ֆրանսուա Ա. , Գաղիոյ թագաւորը , 1534 ին գրաւեց զայն . 1608 ին

շինուեցաւ Գիւպէք քաղաքը և ծաղկեցաւ :
1760 ին այս երկիրն անցաւ Անգղիացւոց և
կոչուեցաւ Նոր-Բրիտանիա :

Հ. Նոր-Բրիտանիոյ սահմաններն որո՞նք են :

Պ. Հիւսիսէն՝ Սառուցեալ ովկիանոս . Արեւելքէն՝ Ադլանտեան ովկիանոս . Հարաւէն՝ Միացեալ-Նահանգները , և Արեւմուտքէն՝ Խաղաղական ովկիանոս :

Այս երկիրն հիւսիսակողմը դեռ անծանօթ է . բայց կը կարծուի թէ հոն կան լայնատարած դաշտեր , ծովակներ և գետեր :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԻՍՏԻՍԱՅԻՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՏԵՄԱՐԱՆ

օդը շատ ցուրտ է . Հիւսիսային ծովը տարւոյն մեծ մասին մէջ սառած է :

Հարաւային մասին կլիման բարեխառն է , երկիրը բարեբեր :

Հապրատորի ցամաքակղզին շատ ցուրտ է :

Քանատա ցամաքակղզին , Նոր-Սկովտիա , Նոր-Պրաւնսուիք և Նոր-Ֆաուլտլանտ կղզիք ձմեռը ցուրտ և ամառը տաք են :

Հ. Այս երկիրն հանքերուն վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ :

Պ. Այս երկիրը շատ հարուստ չէ հանքերով , բայց և այնպէս ունի երկաթ , հանքային ածուխ , տորփ , կուպր (քարաւիշակ) , մանկանէզ , ոսկի և արծաթ քիչ :

Հ. Նոր-Բրիտանիոյ բնակիչք ի՞նչ ազգերէ և ո՞րչափ են :

Պ. Նոր-Բրիտանիոյ բնակչաց մէջ կայ Անգղիացի , Գաղիացի , Գերմանացի , բնիկ Ամերիկացի . հիւսիսային մասին մէջ կը բնակին էսքիմացիք : Բնակչաց թիւն է 5 միլիոն :

Հ. Նոր-Բրիտանիոյ մէջ ի՞նչ շինութիւններ կան :

Պ. Նոր-Բրիտանիոյ , մանաւանդ քանատայի մէջ շինուած են շատ ջրանցներ և երկաթուղիներ որոց գլխաւոր գիծերն են , Գիւպէքէ ի Մօնրէալ և Ադլանտեան ովկիանոս . Մօնրէալէ ի Սէն-Լորան և Միացեալ Նահանգաց դաջ դաւառները :

Հ. Նոր-Բրիտանիոյ ընդհանուր երկրին վերայ ինչ գիտելիք կայ :

Պ. Երկրին արեւմտեան կողմը կայ գօտի մը բարձր լեռանց որ Ռուսի-Ամերիկայէ սկսելով կ'երթան մինչեւ Միացեալ-Նահանգները , և կը կոչուին Ապալաչ լեռն , մնացած տեղերը գաշտային են :

Հ. Այս երկրին ծովակները որոնք են :

Պ. Այս երկրին ծովակներն են Վենեսուէլ , Ալապուտի , Մեքսիկա , Ռուսիա , Տեքս , Գիբրալթար և Նոր-Գրանա :

Հ. Գլխաւոր գետերը որոնք են :

Պ. Գլխաւոր գետերն են ,

Հիւսիսային որ կ'անցնի Նիւ-Եօրքէ .

Տեքսաս » » Ֆլորիդա-Ֆլորիդա .

Բրազիլ » » Ուաշինկթըն .

Ս. Ճոն » » Ֆլորիդայէ .

Ասոնք կը թափին Ատլանտեան ովկիանոս .

Մեքսիկայէ , 6,000 հզրմ. երկայն . կը թափի Մեքսիկայի ծոցը .

Մեքսիկա , 3,700 հզրմ. երկայն

Օհայո , 2,400 » »

Կարօլինա , 1,000 » »

Ասոնք կը թափին Միսիսիբի գետը :

Քալիֆորնիա . 1,000 հզրմ. երկայն . և Քալիֆորնիա , կը թափին Խաղաղական ովկիանոսը :

Մալիպու . որ կը թափի Սառուց . ովկիանոս :

Ս. Լաբրէյոր Կամ Սեն Լուիս , որ կը թափի Ատլանտեան ովկիանոս , և է 2,000 հզրմ. երկայն :

Այս գետը կը միացունէ Վենեսուէլ , Հիւսիս , Իրիւ և Օհայոյ ծովակներն Ատլանտեան ովկիանոսի հետ :

Բոլոր այս գետերը մեծ օգուտ ունին երկրին վաճառականութեանը , վաճառի նաւարկելի են . շատերը ջրանցներու միջոցաւ կը կապուին իրարու հետ :

Հ. Նոր Բրիտանիա քանի մաս կը բաժնուի :

Պ. Նոր Բրիտանիա կը բաժնուի 9 մաս .

Բաժանմունք

Գլխաւոր քաղաք

1°. Արեւելեան Գանատա Մօնթեալ

2°. Արեւմտեան Գանատա Թօրօնթօ

3°. Նոր-Պրուինսիա Ֆրէնչիսկոֆ

4°. Նոր-Սկոտլանտ Հալիֆաքս

5°. Նոր-Ֆաուլտլանտ Սէյնթ-Ճոն

6°. Բրէնս-Էտուարի կղզի Շարլօթ-Թոմս

7°. Հիւսիսային երկիր Հիւսիս

8°. Քէյփ-Պրէմիէ Սիսի

9°. Հիւս . արեւմտ . երկիր Չոնի

Հ. Նոր Բրիտանիոյ գլխաւոր քաղաքները որոնք են :

Պ. Գլխաւոր քաղաքներն են ,

Մօնթեալ (190,000) , Գանատայի մէջ Սեն-Լորան գետին վրայ գեղեցիկ և ծաղկեալ նաւահանգիստ է . հասարակաց և մասնաւորաց շէնքերը շատ գեղեցիկ են . անուանի է Մայր եկեղեցին :

Քալիֆորնիա (50,000) , Գանատայի մէջ Սեն-Լորան գետին վրայ ամուր քաղաք է . ունի գեղեցիկ շէնքեր և գարոցներ :

Թորոնթո կամ Եորթ (5,000), Օնդարիոյ ծովակին վրայ արեւմտեան Գանատայի առաջին վաճառաչահ քաղաքն է. ունի կանոնաւոր շէնքեր և անուանի դպրոց :

Յրէրէնթն. Հոս կը նստէր կուսակալը որ հիմա կը նստի Օրնթա :

Հաթնթ (15,000), Օնդարիոյ ծովակին վրայ գեղեցիկ քաղաք է :

Ս. Հիսթնթ (3,500)	} Արեւելեան Գանատայի մէջ վաճառաչահ քաղաքներ են :
Թրէ-Ռէթթ (5,000)	
Սրէլ (3,500)	

Հաթնթ (35,000), Նոր Սկովտիոյ մէջ Ատլանտեան ովկիանոսի վրայ մեծ նաւահանգիստ է. հոս է Նոր-Բրիտանիոյ զինուորական նաւարանը : Այս քաղաքին մէջ գեղեցիկ շէնքեր և ուսումնարաններ չափ կան :

Օրնթա (15,000), Հոս կը բնակի կուսակալը : Քաղաքն ունի փայտի մեծ առուտուր :

Պէթթնթ (5,000), Բրէնս-Էտուարի կղզոյն մէջ. բնակիչք Սկովտիայի են :

Սէյնթ-Ճոն (20,000), Նոր-Ֆաունտլանտի մէջ նաւահանգիստ է. ձուկի մեծ առուտուր ունի :

Հոթնթ. Հոս մուշտակի մեծ առուտուր կայ :

Դ Ա Ս Կ Զ .

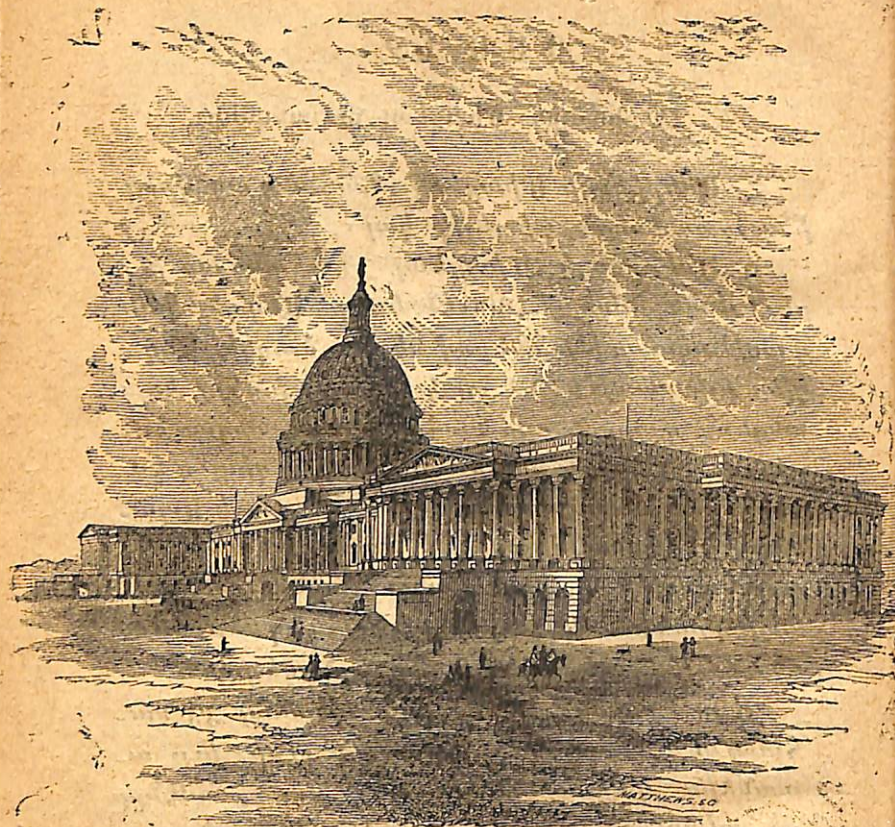
4. Հիւսիսային Միացեալ Նահանգներ

Հ. Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց վրայ ինչ պատմական դիտելիք կայ :

Պ. Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց արեւելեան մասը 1600 էն ետքը Անգղիական գաղթականութիւններով սկսաւ ծաղկել Անգղիոյ իշխանութեան տակ, բայց ի վերջ կոյս անցեալ դարուն այս նահանգներն ապստամբելով, 1773 էն մինչեւ 1783 Անգղիոյ դէմ շարունակ պատերազմեցան Գաղիացւոց և Սպանիացւոց օգնութեամբ, և եղան անկախ հանրապետութիւն : Լուիզիանա, Նոր Մէքսիքոյ, Գալիֆոռնիա և Յլորիտա նահանգներն եւս միացնելով՝ հետզհետէ ընդարձակեցան :

Այս երկիրն հիմա կը բաղկանայ 39 նահանգներէ որոց իւրաքանչիւրն ունի իւր առանձին կառավարութիւնը, բայց ամէնքը մի տէրութիւն են, և ընդհանուր կառավարութիւն ունին : Օրէնսդիր իշխանութիւնը Քոնկրէս կոչուած ազգային ժողովին ձեռքն է որ կը բաղկանայ Մերակուտէն որոյ անդամներուն թիւն է 78, և Նահանգաց կողմէն ղըրկուած պատգամաւորաց կամ երեսփոխանաց ժողովէն : Գործադիր իշխանութիւնը Նախագահին ձեռքն է որ շրջապէս անգամ մը կը փոխուի :

Գերի դործածող հարաւային նահանգները

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳԱՅ ԿԱՊԻՏՈՒ, ԿՈՉՈՒՄԵ ՈՋԳԱՅԻՆ ՇԷՆՔԸ:

գերի չունեցող հիւսիսայիններէն 1861 ին ապրտամբելով յաղթուեցան, որով գերութիւնը ջնջուեցաւ 1865ին:

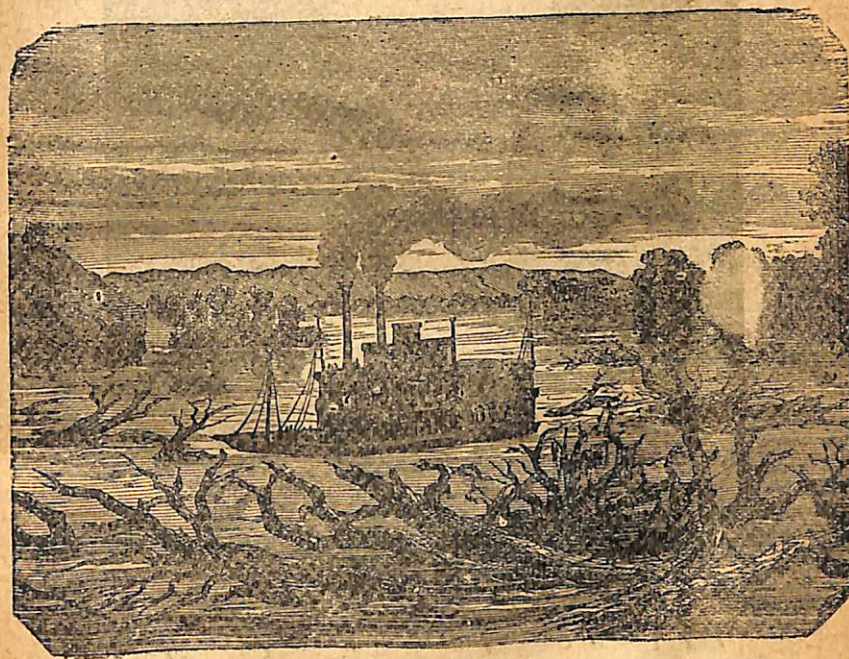
Զօրքը խաղաղութեան ժամանակ 50,000 է, նաւատորմիդը կը բաղկանայ 50 նաւէ 450 թնդանօթով. առեւտրական նաւերն են 1900: Միացեալ Նահանգք այսօր աշխարհիս

վրայ բաղմամարդ, հարստագոյն և հզօրագոյն հանրապետութիւնն է:

Հ. Միացեալ Նահանգաց սահմանները ուրօնք են:

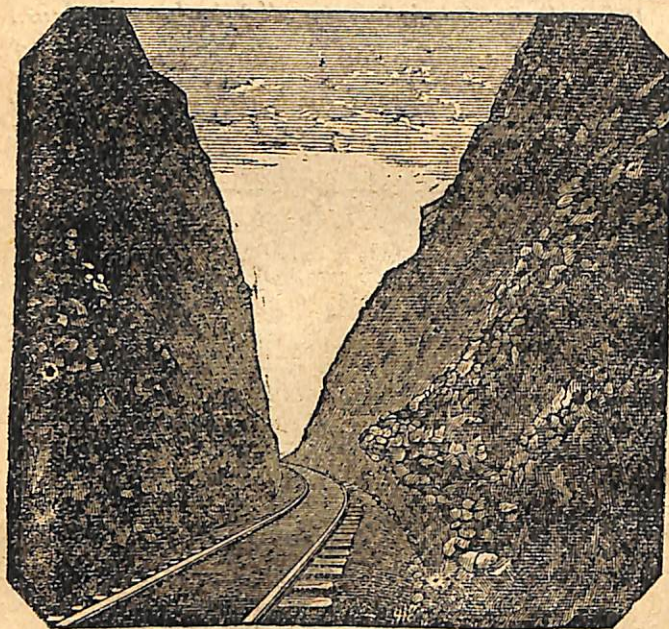
Պ. Ս.յս երկրին սահմաններն են Հիւսիսէն՝ Նոր Բրիտանիա, Արեւելքէն՝ Ատլանտեան ովկիանոս, Հարաւէն՝ Մեքսիքոյի ծոցը և Մեքսիքոյ, Արեւմուտքէն՝ Խաղաղական ովկիանոս:

Միացեալ Նահանգաց մէջ երկու գլխաւոր լեռանց գօտի կայ, մին՝ Արեւմտեան գին, Ապալաչ լեռինք, որ կ'երթան Հիւսիսէն Հարաւ, և միւսն՝ Արեւելեան գին, Ալէկանի

ՄԻՍԻՍԻՔԻԻ ԳԵՏԻՆ ՎՐԱՅ ՏԵՍԱՐԱՆ

լերինք, որ ֆանատայէ սկսելով կ'երթան մինչեւ Միսիսիբբի գետը: Այս երկու լերանց մէջ երկիրը դրեթէ անբեր և աւազուտ է, իսկ երկու կողմերը շատ բարեբեր են. Այլէկանի լերանց Արեւելեան կողմը և Միսիսիբբիի եզերքը լաւ մշակուած և բազմամարդ են, նմանապէս Ապաուաթ լերանց Արեւմտեան կողմը, շատ բարեբեր է և օր ըստ օրէ կը ծաղկի:

ԱՊԱՌԱՅ ԼԵՌՆԵՐԷՆ ԱՆՏՆՈՂ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Ունի երկաթուղի 1,774 մղոն երկայն, որ Միսիսիբբի գետին վրայ Օմահա քաղաքէն ելնելով կանցնի ապաուաթ լեռներէն մինչեւ Սան-Ֆրանչիսկոյ քաղաքը:

Հ. Ի՞նչ է երկրին բերքը:

Պ. Գլխաւոր բերքն է ծխախոտ, շաքար, բամբակ, քաքաօ, լեղակ, ցորեն, պտուղ, չինութեան փայտ, եւ: Պիտանի անասունք շատ են. կան նաև դայլ, արջ, մեծամեծ օձեր, կոկորդիլոս և ուրիշ գաղաններ:

Հ. Երկիրն ի՞նչ տեսակ հանքեր ունի:

Պ. Ոսկոյ, արծաթոյ, սնդկի հանքեր առատ են ֆալիֆոունիա քան ուրիշ որ և իցէ երկիր: Վերին ծովակին քովերը մաքուր պղնձի, երկաթի, հանքային ածխոյ, կապարի և անագի հանքեր կան և լաւ կը գործուին:

Հ. Ի՞նչ է Միացեալ Նահանգաց կլիման:

Պ. Հիւսիսային մասին կլիման ամառուան մէջ տաք և ձմեռուան ժամանակ սաստիկ ցուրտ է. Հարաւակողմեան ծովեզերաց օդը վատառողջ, բայց ներքին մասին օդը մաքուր և բարեխառն է:

Հ. Այս երկրին մշակութիւնը, երկաթուղիները, վաճառականութիւնը և դաստիարակութիւնն ի՞նչպէս են:

Պ. Այս երկրին մէջ մշակութեան մեծ հոգ կը տարուի: Շատ երկաթուղիք կան որոց մէջ յիշուելու արժանի է Նիւ-Եօրքէ Սան-Ֆրանչիսկո գացող գիծը, որ երկու Ովկիանոսները կը կապէ իրարու, և ունի 7,400 հզմ. երկայնութիւն, երկրին բոլոր երկաթուղւոյ գծերուն երկայնութիւնն աւելի է քան 160,000 հազարամիւր, այնպէս որ կրնայ աշխարհս չորս անգամ պատել:

Միացեալ Նահանգաց վաճառականութիւնը շատ ծաղկեալ է : Հասարակաց կրթութիւնն յառաջ կ'երթայ արագ . անուանի են Պօսդոնի և Ֆիլատէլֆիայի համալսարանները : Հ. Նիակարայի ջրվէժն ինչ է :

ՆԻԱԿԱՐԱՅԻ ՋՐՎԷՅԻ

Պ. Աշխարհիս մեծագոյն ջրվէժն է . ահագին քանակութեամբ ջուր 160 ոտք բարձր ուղղահայեաց գահէ մը վար կը թափի :

Հ. Միացեալ Նահանգաց բնակիչը ո՞րչափ է . գլխաւոր նահանգներն և անոնց քաղաքները որո՞նք են :

Պ. Միացեալ Նահանգաց բնակիչն է 55 միլիոն , գլխաւոր նահանգներն և անոնց քաղաքներն են .

1. Մասսաչուսէթս նահանգ , գլխաւոր քաղաքն է Պոորտ (200,000) . Ունի գեղեցիկ և

վաճառաշահ նաւահանգիստ : Այս քաղաքին մէջ հրատարակուեցաւ Միացեալ Նահանգաց ազատութեան առաջին պատերազմը :

Հոս ծնած է Ֆրանքլին փիլիսոփան :

2. Քոննէքտիկուտ նահանգ , գլխաւոր քաղաքներն են Նէ-հեյն , Հարթֆորդ :

3. Նէ-հեյքս նահանգ , 4 միլիոն բնակչով . գլխաւոր քաղաքն է Նէ-հեյքս (1,500,000) , Հոլտոն գետին բերանը . Ամերիկայի մեծագոյն վաճառաշահ նաւահանգիստն է . ունի մեծամեծ շէնքեր , գեղեցիկ փողոցներ , համալսարան և ուսմանց վերաբերեալ երեւելի հաստատութիւններ : Ալեքսի (60,000) . Պէթֆելդ (100,000) :

4. Բէննիվան նահանգ , 2¹/₂ միլիոն բնակչօք . գլխաւոր քաղաքն է Ֆիլադելֆի Տէլեվար գետին վրայ (950,000) : Ամերիկայի մէջ շատ դործարաններ ունեցող քաղաքն է : Հոս է ազգային դրամատունը (Պանթա) , փողոցներն են լայն և մաքուր , շէնքերն հոյակապ . ունի վարժարաններ և համալսարան : Անուանի է Վուաշինկթըն անուն հրապարակը , ուր անուանի զօրապետին վաշինկթոնի անդրին կայ ձիու վրայ :

5. Մէրիլենդ նահանգ , բնակչաց հինգերորդը Սեւ է . գլխաւոր քաղաքն է Պալմեր (350 հազար) , որ ունի համալսարան , բժշկութեան դպրոց , թանգարան և թատրոն :

6. Յւերսոն նահանգ , գլխաւոր քաղաքն է Դալհաուսի : Այս նահանգը բուսոտէ (Դերմոն) նեղ

ցամաքակղզի է, որոյ համար երկրաբանք կը-
սեն թէ 200 հազար տարուան մէջ գոյացած է:

7. Աւստրալիական նահանգ, գլխաւոր քաղաքն է
Մելբուրն (35,000):

8. Լոնդոն նահանգ, գլխաւոր քաղաքն է
Նիւ-Օրլէան (200,000), Միսիսիբբի գետին եզրը
շինուած. աշխարհիս վրայ բամբակի մեծա-

գոյն վաճառանոցն է: Նիւ-
էօրքէ ետքը այս է Միացեալ
Նահանգաց երեւելի քաղա-
քը: Հոս կըլլար գերեաց
սոսկալի առուտուրը որ դադ-
րեցաւ 1864 ի քաղաքական
պատերազմէն ետքը:

9. Դէլուար, Ամերիկայի մե-
ծագոյն նահանգն է, բայց
բնակիչը քիչ:

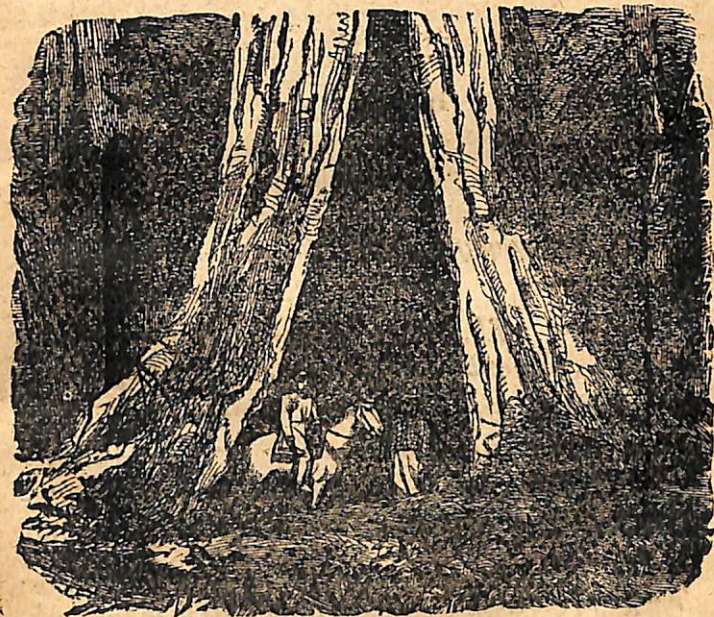
10. Բոս-Սայլոն, Ամերիկա-
յի փոքրագոյն նահանգն է,
գլխաւոր քաղաքներն են Բոս-Սայլոն (55,000),
Սալանա (20,000), Փոլ-Լան (10,000):

11. Իլլինոյս նահանգ, գլխաւոր քաղաքն է
Շիքագո (200,000), Միսիսիբբի գետին վրայ. 50
տարի առաջ վայրենիներու գեղ էր, հիմա
ցորենի մեծագոյն վաճառանոց է:

12. Օհայո նահանգ, գլխաւոր քաղաքն է
Քլիււնդ (150,000). խոզի, կովի, ոչխարի և
աւեր մեծ առուտուր ունի. հոս տարին կէս
միլիոն խոզ կը մորթուի, ուստի և խոզապահ
կը կոչուի:

13. Մեն-ըն նահանգ, գլխաւոր քաղաքն
է Սե-Լե-Սե (200,000) Միսիսիբբի գետին վրայ
շինուած վաճառաչաք քաղաք է. 1804 ին ու-
նէր իբր 1000 վայրենի բնակիչ, որ առեւ-
տուրի մէջ փոխանակ դրամի կը գործածէին
կաշուի կտորներ:

14. Քալիֆորնիա նահանգ, խաղաղական ու-
կիանոսի եզերքը. ունի ոսկույ հանք, որմէ
1864 ին 84 միլիոն թաւերի ոսկի հանուեցաւ:
Գլխաւոր քաղաքն է Սան-Ֆրանցիսկո (120,000),
գեղեցիկ և ընդարձակ է նաւահանգիստը:
Շոգենաւք ասկէ կ'երթան ուղղակի Ճաբոն և
Չին:

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ ՄԵՍ ԾԱՌ

Հ. Ամերիկայի մէջ ամէն երկիր նահանգ է :
Պ. Կան երկիրներ որ դեռ նահանգ չեն ,
ինչպէս .

Գլխավոր քաղաք՝ Ուաշինգթոն (100
հազար) , Փոթոմակ գետին վրայ , 1792 ին
շինուած . բոլոր երկրին մայրաքաղաքն է : Հոս
կը գումարուի Քոնգրէս կոչուած Ազգային Ժո-
ղովը , հոս է նաև պալատ Միացեալ Նահան-
գաց ընդհանուր նախագահին և նաւարանը :

Հ. Միացեալ Նահանգաց մէջ ինչ կը պա-
հանջուի որ երկիր մը նահանգ համարուի :

Պ. Երկիր կամ գաւառ մը 900,000 բնակիչ
ունենալու է որ նահանգ համարուի :

Դ Ա Ս Կ Է .

Յ. Մէքսիքոյ

Հ. Մէքսիքոյի վրայ ինչ պատմական գի-
տելք կայ :

Պ. Երբ Մէքսիքոյ անցաւ Սպանիացւոց
ձեռքը , ծաղկեալ տէրութիւն էր : Սպանիա-
ցիք 1521 ին տիրեցին այս հարուստ երկրին ,
բայց երեք հարիւր տարի ետքը , 1821 ին
Մէքսիքոյ ապստամբելով եղաւ հանրապետու-
թիւն , և այնուհետեւ խռովութիւնք պակաս
չեղան : Իբրեւ դարման այս խռովութեանց ,
Գառիոյ բանակին ղօրութեամբ Աւստրիոյ այժ-
մու կայսեր եղբայրը Մաքսիմիլիանոս դուքս

1864 ին դրուեցաւ սահմանադրական կայսր
Մէքսիքոյի , բայց երկրին ժողովուրդը խռովու-
թիւն հանեց , և Մաքսիմիլիան 1867 ին հան-
րապետականաց նախագահին ժուարէղի ձեռքն
կոնալով սպանուեցաւ , և հանրապետութիւնը
դարձեալ հրատարակուեցաւ Մէքսիքոյի մէջ :

Հ. Մէքսիքոյի սահմաններն որոնք են :

Պ. Մէքսիքոյի սահմանք են , Հիւսիսէն՝
Միացեալ Նահանգները , Արեւելքէն՝ Մէքսի-
քոյի ծոցը , Հարաւէն՝ Կուաթէմալա , Արեւ-
մուտքէն՝ Խաղաղական օվկիանոս :

Երկիրը լեռնոտ է և շատ հրաբուլիս ունի :
Ներքին մասին օդը բարեխառն է , բայց ծո-
վեղերաց օդը՝ տաք ու փստսակար :

Հ. Ի՞նչ է երկրին բերքը :

Պ. Երկրին բերքն է աղնիւ և պիտանի
բոյսեր . ինչպէս , խահուէ , նարինջ , թուզ ,
լեմոն , ցորեն , հնդկացորեն , շաքար , քաբաօ ,
լեղակ , ծխերգ , բամպակ և որդան կարմիր
(շերմ) :

Ընտանի անասուններ եւս կան . կան նաև
տեսակ տեսակ գաղաններ , որոց մէջ նշանա-
ւոր են Ժակուար և Քաշուար , գաղան նման
արջոյ :

Հ. Մէքսիքոյ ինչ տեսակ հանքեր ունի :

Պ. Մէքսիքոյի մէջ արծաթի , ոսկւոյ ,
պղնձի , մոլիբդէնի , երկաթի և կապարի հանքերը
շատ հարուստ են :

Հ. Ուսմանց մէջ ինչ յառաջադիմութիւն
ունի Մէքսիքոյ :

ԻԱՀՈՒԷԻ ՏՈՒՆԿԸ

Պ. Ուսմանց, գիտութեանց, արուեստից կողմանէ Մէքսիկացիք ստէպ խռովութեանց պատճառաւ շատ ետ մնացած են: Բամպակեղէն, թուղթ և ապակեղէն շինելու քանի մը գործարաններ միայն կան Մէքսիքոյ և փութալա քաղաքաց մէջ:

Հ. Մէքսիքոյի բնակիչք ինչ սերունդէ են:

Պ. Մէքսիքոյի բնակչաց մեծագոյն մասն ի բնէ Եւրոպացի է, մնացեալ մասը՝ բնիկ Ամերիկացի. լեզուն Սպաներէն է, կրօնքն՝ Հռովմէական:

Հ. Երկիրը քանի՞ նահանգ կը բաժնուի:

Պ. Բոլոր երկիրը 22 նահանգ կը բաժնուի իրարու դաշնակից, և ամենուն վրայ ընդհանուր Նախագահ մը կայ:

Հ. Մէքսիքոյի բնակչաց թիւն որչափ է, գլխաւոր քաղաքները որո՞նք են:

Պ. Մէքսիքոյի բնակչաց թիւն է 9,500,000. գլխաւոր քաղաքներն են.

1. Մեխիկո (250,000), Ամերիկայի գեղեցիկ քաղաքներէն մին, անուանի են եկեղեցիք, համալսարանը, թատրոնը, բժշկական դըպրոցն և ուրիշ ուսման վերաբերեալ տեղեր:

2. Բուէպլա - րե - Լե - Անկե - (80,000), Արուեստներու կողմանէ աղնուագոյն քաղաքն է, 1863 ին Գաղիացիք տիրեցին այս քաղաքին:

3. Կուապալապա (70,000), Գեղեցիկ քաղաք է, վայելուչ շէնքեր և ծաղկեալ վաճառականութիւն ունի:

4. Կուանա - խուալա (70,000), Հոս է Մէքսիքոյի մեծագոյն արծաթահանքը:

5. Քուէրէվարո (50,000), Ունի ապուոյ (շաշա), կաշուոյ և ծխերդի գործարաններ: Հոս սպաննուեցաւ Մաքսիմիլիան:

6. Սան-Լուիս (35,000), Ունի առատ հանքեր:

7. Քասիէլ (15,000), Շինուած է Եւրաթան թերակղզոյն վրայ. ունի մոմոյ և ներկի մեծ առուտուր:

8. Վերա-քրուշ (10,000), Մէքսիքոյի ծոցին վրայ ամուր և ծաղկեալ նաւահանգիստ է. Եւրոպական վաճառականութեան գլխաւոր տեղը. օդը վառառողջ և վնասակար է:

9. թասիէ (7,000), Նաւահանգիստ է համանուն լճին վրայ շինուած:

Հ. Քերթիշան հօդին ուստի՞ ուր կ'երթայ :

Պ. Քերթիշան հօդին կ'անցնի Մէքսիքոյէ և Միացեալ Նահանգներէն սկսելով կ'երթայ մինչեւ ի պարանոցն փանամայի :

Հ. Գլխաւոր գաղաթները որո՞նք են :

Պ. Փօփօտալէթ (5,400 բարձր.) հրաբղխային :

Փէօ Կէ Օրէշալ (5,300 բարձր.) հրաբղխային :

Փէօ Կէ Փէրօթ (4,090 բարձր.) հրաբղխային :

Հ. Գլխաւոր գետերը որո՞նք են :

Պ. Ռիօ Կրանթ տէլ Նօրթ , Ռիօ-տի-Թամբիբօ և Սան-Ճուան :

Հ. Գլխաւոր ծովակները որո՞նք են :

Պ. Մեծագոյն ծովակն է Չապալա որ ունի 2560 քառակուսի հզմ. տարածութիւն :

Դ Ա Ս Կ Ը .

Բ . Կ Ո Ի Ա Դ Ի Մ Ա Լ Ա

ՄԻՋԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

1. Յամաքային մասն

Հ. Միջին Ամերիկա ի՞նչ տէրութիւններէ կը բաղկանայ :

Պ. Կը բաղկանայ հինգ փոքր Հանրապետութիւններէ և Անգղիացւոց երկիրներէն որ 1821ին հաստատուեցան : Այս երկիրներն են , Կուաթէմալա , Սան-Սալուար , Հոնդուրաս , Նի-

Կարտագուա և Քուլա-Ռիտա . ասոնք երկար ատեն Սպանիացւոց ձեռք էին :

Հ. Կուադէմալայի սահմանադրութիւնն ուստի՞ ուր է :

Պ. Կուադէմալա Մէքսիքոյի հարաւային կողմէն սկսելով կ'երթայ մինչեւ ի պարանոցն փանամայի : Այս երկրէն կ'անցնի (Հիւսիսէ ի հարաւ) բարձր գօտի մը , ունի շատ հրաբուխներ , գետնաշարժն յաճախ է :

Հ. Երկիրն ի՞նչ կը բերէ :

Պ. Հողը շատ բարեբեր ըլլալով կը բերէ ցորեն , եգիպտացորեն , բամբակ , շաքար , լեզակ , ալնիլ փայտեր , խահուէ և քարաօ :

Կուադէմալայի հանքերն հարուստ են , բայց անգործ թողուած են :

Հ. Կլիման ի՞նչպէս է :

Պ. Օդը բարեխառն է , բայց վատառողջ : Արուեստք , գիտութիւնք և ուսմունք ետ մընացած են :

Հ. Միջին Ամերիկայի ցամաքային մասին բնակիչք որչափ են :

Պ. Միջին Ամերիկայի ցամաքային մասին բնակիչք են իբր երեք միլիոն , բնակչաց մեծ մասն Ամերիկացի է . կան նաեւ Եւրոպացիներ : Երկիրն լեզուն Սպաներէն է , կրօնքն՝ Հռովմէականութիւն :

Հ. Գլխաւոր քաղաքները որո՞նք են :

Պ. Կուաթէմալա , Գլխաւոր քաղաք (40,000) . այս քաղաքէն 16 հզմ. հեռու ուրիշ քաղաք մը կար նոյն անուամբ , որ 1777 ին գետնա-

շարժէ կործանեցաւ : Տուները միայնակ են :

Ս. Լէծ (30,000), երեւելի են շէնքերը և ձեռագործները :

Քոնստանտինոպոլ (20,000), Անուանի են համալսարանը և հիւանդանոցը, ունի հարուստ հանքեր :

Սահ-Սալապուր (10,000), Հրաբուդիսի մը մօտ է, 1854 ին գետնաշարժէ քաղաքին մեծ մասը կործանեցաւ . առաջ ունէր 30,000 բնակիչ, հիմա աննշան քաղաքաց կարգն է :

Սահ-Ճոզէ (20,000), Նոր շինուած վաճառաշահ քաղաք է :

Քարթլո կամ Կարթլաթէ (15,000) . Քոստանտինոպոլի նահանգին մէջ :

Վերապուր կամ Քոստան (12,000), Շրջակաները շատ բարեբեր են, բայց տարին 9 ամիս գրեթէ անդադար կ'անձրեւէ :

Հ. Անգղիացւոց երկիրները որոնք են :

Պ. Անգղիացւոց երկիրներն են Մասթիգոյ և Հանդուրաթի գաղթականութիւնը :

Հ. Գլխաւոր լեռները որոնք են :

Պ. Գլխաւոր լեռներն են, Թայուհուլէօ, Արթիւն, Պարս և Ահուս, որ հրաբուդիս են, վերջինը 4500 մէթր բարձրութեամբ կ'արձակէ ստէպ կրակ, ջուր և քար . Մասայա հրաբուդիսն խառնարանէն կը վազէ ոսկւոյ նման տաք նիւթ մը, զոր Սպանիացիք ի սկզբան ոսկի կարծեցին :

Հ. Գլխաւոր գետերը որոնք են :

Պ. Գլխաւոր գետերն են, Ոստանաթիւս և

Սահ-Ճոզէ, որ կը թափին յԱդրանտեան ովկիանոս :

Հ. Գլխաւոր ծովակներն որոնք են :

Պ. Գլխաւոր ծովակներն են, Նիսիւս, Սահիւս և Կոթօ-Տօլէ :

Գ Ա Ս Կ Թ.

Գ. ՀԱՐԱԽԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

1. Քոլումպեան հանրապետութիւնը

ՀԱՐԱԽԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԼԵՐԱՆՑ ՄԷՋ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հ. Քոլոմպեան հանրապետութիւնը որոնք են :

Պ. 1497ին երբ Քոլոմպոս գտաւ Ամերիկա , Քոլոմպոս ունէր շատ բնակիչ և էր բաւական ծաղկեալ : Առաջին անգամ Սպանիացիք տիրեցին այս երկրին , բայց 1811ին բնիկներն ապստամբելով կազմեցին երեք հանրապետութիւն . Ա. Նոբել-Կաստիլ . Բ. Վենեսուէլա . Գ. Էկուադոր որ դաշնակից են իրարու :

Հ. Քոլոմպոս սահմանն ուստի՞ ուր է :

Պ. Քոլոմպոս սահմանն է , Հիւսիսէն՝ Անդիերան ծով կամ Մէքսիքոյի ծոցը , Արեւելքէն՝ Պրազիլիա , Հարաւէն՝ Փէրու , Արեւմուտքէն՝ Խաղաղական կամ Մեծ ովկիանոս :

Հ. Քոլոմպոս ո՞ր կլիմայի տակ է :

Պ. Քոլոմպոս մի մասն է լեռնային , միւս մասը դաշտային : Այս երկրին է այրեցած գետույն տակ , բայց բարձր լեռանց պատճառաւ ամէն տեղ տաք չէ հոն . ներքին մասին օդն է առողջ , իսկ ծովեզերաց օդը վատառողջ է :

Հ. Երկրին պտղաբերութիւնն ի՞նչպէս է :

Պ. Հողն ընդհանրապէս բարեբեր է . կան ընդարձակ և անբեր դաշտեր , որոց իւրեք մասնը կուտան : Երկիրն է հրաբխային և շատ երկրաշարժ կրլայ հոն . գլխաւոր բերքն է քաքաօ , բամբակ , ծխերդ , լեղակ , քինա և տաք երկիրներու ամէն տեսակ պտուղ : Վաճառականութիւնը և արուեստը , ինչպէս նաեւ հասարակաց կրթութիւնը ետ մնացած է :

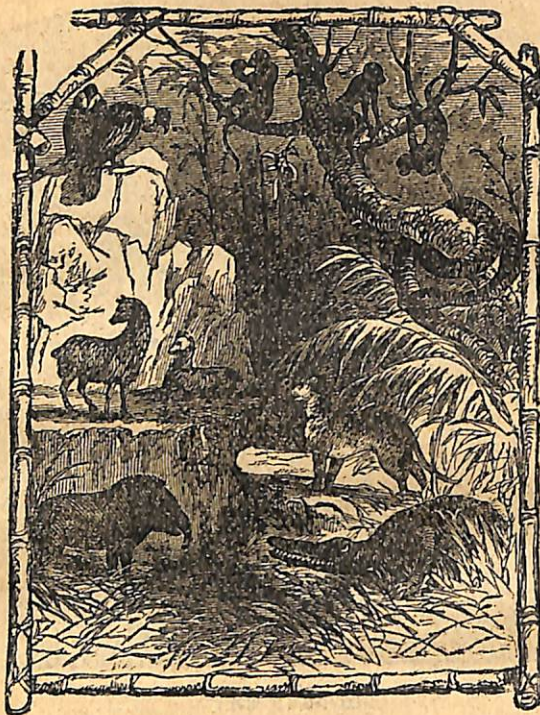
ԲԱՄԲԱԿԻ ԳԱՂ

Հ. Հարաւային Ամերիկայի մէջ ո՞ր վայրի անասունը կան :

Պ. Կոկորդիլոս , գարիլ (խոզի նման անասուն մը) , եակուար կամ Հարաւային Ամերիկայի վագր , ալպագա՝ որուն բուրդը շատ աղնիւ է , կապիկ , անդալ և ուրիշ շատ թռչուններ և վիթխարի օձեր :

Հ. Հարաւային Ամերիկայի մէջ ի՞նչ տեսակ պիտանի ծառ գտնուեցաւ :

Պ. Տեսակ մը ծառ որուն հիւթէն առաձրգական խէժ (լաստիկ) կը շինուի :

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՆԱՍՈՒՆՔ

Հ. Երկրին բնակչաց մեծ մասն ինչ ցեղէ է:
Պ. Բնակչաց մեծ մասն է սպիտակ և Եւրոպացի, մնացածը՝ պղնձագոյն բնիկ Ամերիկացի: Գլխաւոր լեզուն է Սպաներէն, բայց ուրիշ լեզուներ եւս կը խօսուին: Կրօնքն է Հռովմէականութիւն:

Հ. Նոր-Կրանատայի գլխաւոր քաղաքը ո՞րն է և բնակիչը ո՞րչափ է:

Պ. Նոր-Կրանատայի բնակիչն է 2,750,000, գլխաւոր քաղաքն է,

Պոպոկա կամ Սանթա-Ֆե-դէ-Պոպոկա (40,000), ծովէն 2250 մէթր վեր է քաղաքը, ուստի և է օդը միշտ բարեխառն: Քաղաքը տգեղ է և աղտեղի, բայց ունի նշանաւոր շէնքեր և ուսումնարաններ:

Վէնէզուէլայի բնակիչն է (1,500,000), գլխաւոր քաղաքն է.

Քարտաս (40,000), Ծովէն 20 հզմ. հեռաւորութեամբ. Մարտապոյ համանուն ծովակին քով գեղեցիկ քաղաք է. ունի համալսարան. օդը շատ տաք է: Այս քաղաքը մեծ վնաս կրած է երկրաշարժէ:

Էքուադորի բնակիչն է (1,400,000), գլխաւոր քաղաքն է,

Գուաիլ (80,000), երկրագնդի վրայ բարձրագոյն քաղաքն է, 2900 մէթր բարձրութեամբ. ունի համալսարան. օդը բարեխառն և առողջարար, բայց երկրաշարժն անպակաս:

Կարմաքիէ (27,500). Ունի ապահով և ծաղկեալ նաւահանգիստ:

Բանաֆա (10,000). Համանուն պարանոցին վրայ ծաղկեալ նաւահանգիստ է. ասկէ մինչեւ Ալեքսանդր քաղաքը, որ Անդիլեան ծովուն վրայ է՝ կայ երկաթուղի մը, որ կարճագոյն համբան է Ադլանտեանէ ի խաղաղական, և խաղաղականէ յԱդլանտեան ուղիանոսներն անցնելու:

Փոպոյ (7,500), Վերջի խոովութիւններէն առաջ ունէր 20,000 բնակիչ և մեծ առուաւոր. հիմա շատ ինկած է:

Անուանի են նաեւ Մարտայի (15,000) , վալենտին (15,000) , և Կոստան (20,000) . այս վերջինն ունի շաքարի մեծամեծ գործարաններ :

Կալաթիոն կղզիները խաղաղական ուկրիանոսի մէջ էքուաթորի եզերքը 1874 էն հետէ կը վերաբերին Միացեալ Նահանգաց . ասոնց մէջ շատ հրաբուլիս կայ և ստէպ երկրաշարժ կ'ըլլայ :

2. Բէրու

Հ. Բէրուի վրայ ինչ պատմական գիտելիք կայ :

Պ. Երբ Ամերիկա գտնուեցաւ , Բէրու հարուստ և զօրաւոր թագաւորութիւն էր , որոյ թագաւորը կը կոչուէին Ինկա : Բէրուցիք ոսկին առ ոչինչ կը համարէին . կըսուի թէ թագաւորին պալատան մէջ կային ոսկիէ շինուած ծառեր :

Սպանիացիք 1524 ին տիբեցին այս հարուստ երկրին , բայց 297 տարի ետքը , 1821 ին , Բէրուցիք ապստամբելով եղան անկախ հանրապետութիւն ,

Հ. Բէրուի սահմանները որո՞նք են :

Պ. Բէրուի սահմանն է , Հիւսիսէն՝ Քոլումպիա , Արեւելքէն՝ Պրադիլիա , Հարաւէն՝ Պոլիվիա և Արեւմուտքէն՝ խաղաղական ուկրիանոս :

Այս երկրին ծովեզերեայ մասն անբեր , ա-

ւազուտ և անմարդաբնակ է . Սնտեան գետին ծածկած է ներքին մասն Հիւսիսէն ի Հարաւ . այս լեռանց ստորոտը կան գեղեցիկ դաշտեր և բարեբեր հողիտներ , ուր կը տիրէ միշտ գարուն կամ աշուն :

Հ. Ի՞նչ տեսակ բերք ունի :

Պ. Բէրուի բերքն է գինի , օղի , շաքար , քինա , բամբակ և բարեխառն գօտուոյ ամէն տեսակ բերք :

Վայրի անասնոց մէջ կայ լաճ , ոչխարի նման անասուն : Յած և խոնաւ տեղերը կան ահագին օձեր և անթիւ ճճիներ . տեսակ մը ճճի կայ Սապիւն անուն , որ թղթի նման բոյն կը շինէ :

Հ. Բէրուի մէջ ինչ տեսակ հանքեր կը գտնուին :

Պ. Բէրուի մէջ շատ տեսակ հանք կայ , ոսկւոյ , արծաթի , մագկի , պղնձի , կապարի և ազնիւ քարերու . 1868ի գետնաշարժը շատ քաղաքներ հիմնայատակ ըրաւ : Կոստան կոչուած թռչնոյ աղբը որ երկիրը կը պարարտացունէ՝ Բէրուէ մեծ քանակութեամբ կը շրջուի յԵւրոպա : 1855 ին 70,000,000 ֆրանքի կոստան վաճառուեցաւ Եւրոպացւոց :

Արուեստք , վաճառականութիւն և ուսմունք ետ մնացած են :

Հ. Բէրու ինչ տէրութիւն է , և բնակիչներն ինչ ազգէ են :

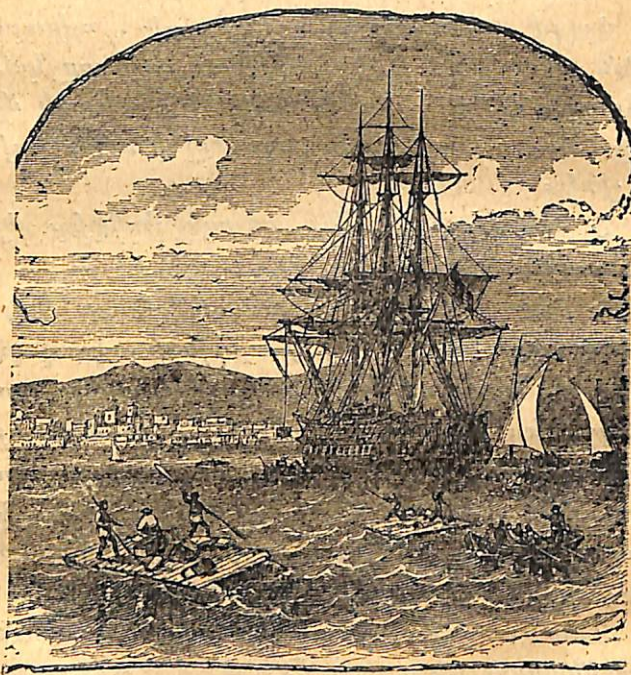
Պ. Բէրու Հանրապետութիւն է . բնակչաց թիւն է 2,750,000 , որոց մեծ մասն Ամերի-

կացի է, մնացեալն՝ Սպանիացի և սեւամորթ :
կրօնքն Հռովմէական է :

Հ. Գլխաւոր քաղաքները որոնք են :

Պ. Գլխաւոր քաղաքներն են, Լէօն (120,000),
զոր Սպանիացիք շինեցին 1524ին . ունի քանի
մը նշանաւոր շէնքեր . հոս շատ գետնաշարժ
կ'ըլլայ :

Քաւէ, Լիմայի նաւահանգիստն է :

ՔԱՆԱՍ ԵՄԻՍԿԱՆԳԻՍՏԸ

Քաւէ (40,000), Բէրուի հին բնիկ թա-
ղաւորութեան մայրաքաղաքն էր . ունի ի
հնուց մնացած երեւելի շէնքեր :

Ալեիէօ (20,000), Դիքըր շատ գեղեցիկ,
բայց մեծ հրաբուխի մը մօտ գտնուելով նշա-
ւակ է սոսկալի գետնաշարժերու :

Կաանապուէ (5000), Այս քաղաքին մօտ են
Բերուի ոսկւոյ, արծաթի և սնդկի հարուստ
հանքերն :

Հ. Բէրուի մէջ բարձր լեռներ որոնք են :

Պ. Բէրուի մէջ Անդեան գօտւոյն բարձ-
րագոյն գագաթներն են Փիչու-Փիչու (5670
մեթր բարձր) . Կաէն-Փիչու (4137 մեթր
բարձր) . Ալեիէօ, որ ունի սոսկալի հրաբուխ :

Հ. Գլխաւոր գետերը որոնք են :

Պ. Գլխաւոր գետերն են Մարան, Հաւալ-
Եոպալ, որ իրարու խառնուելով կը թափին
Ամազոնաց գետը :

Հ. Գլխաւոր ծովակները որոնք են :

Պ. Գլխաւոր ծովակներն են, Լա-բիտա և
Չիլոտոպա :

3. Պօլիվիա կամ Վերին Բերու.

Հ. Պօլիվիա ինչ տէրութիւն է :

Պ. Պօլիվիա 1825 էն հետէ ազատ հանրա-
պետութիւն է . բնակիչը երկու միլիոն որոց
մեծ մասն է բնիկ Ամերիկացի, մնացածն
Եւրոպացի . կան նաև վայրենի ցեղեր : կրօնքն
է Հռովմէական :

Հ. Որո՞ւ անուամբ Պօլիվիա կոչուեցաւ :

Պ. Պօլիվիա զօրապետին անուամբ, որ այն
երկրին ազատիչը և առաջին նախագահն էր :

Հ. Պօլիվիոյ սահմանն ուստի ուր կ'երթայ :

Պ. Պօլիվիոյ սահմանն է , հիւսիսէն և արեւելքէն՝ Պրազիլիա , հարաւէն՝ Լա Բլադա , արեւմուտքէն՝ Բէրու և Խաղաղական Ովկիանոս :

Միջին մասն է լեռնոտ , արեւելեան մասը՝ պտղաբեր , արեւմտեան մասն՝ անբնակ :

Հ. Պօլիվիա ինչ տեսակ բերք ունի :

Պ. Պօլիվիոյ բերքն է գինի , ձէթ , շաքար , քինա և աղնիւ փայտ :

Հ. Ի՞նչ տեսակ հանք ունի :

Պ. Պօլիվիոյ լեռներն ունին արծաթի , պղնձի և անագի հանք : Արծաթի հանքն առատագոյն է . ֆօրօքօրօյի պղնձի հանքերն եւս շատ հարուստ են :

Հ. Պօլիվիոյ կլիման ի՞նչպէս է :

Պ. Օդը տաք է և խոնաւ , բայց առողջարար :

Որովհետեւ Պօլիվիա Խաղաղական Ովկիանոսի վրայ նաւահանգիստ չունի . բերքը կ'անցնի Բէրուէ , թէպէտ ճամբաներն անհարթ են :

Հ. Պօլիվիոյ գլխաւոր քաղաքները որո՞նք են :

Պ. Չուֆուս կամ Լաբու (25,000) . Սպանիացիք շինեցին 1529 ին այս քաղաքը , որ ունի հոյակապ եկեղեցիներ , համալսարան , թանգարան և արծաթի մեծ հանք :

Լաբու (75,000) , գեղեցիկ քաղաք է . ասոր մօտ արծաթի հարուստ հանք կայ :

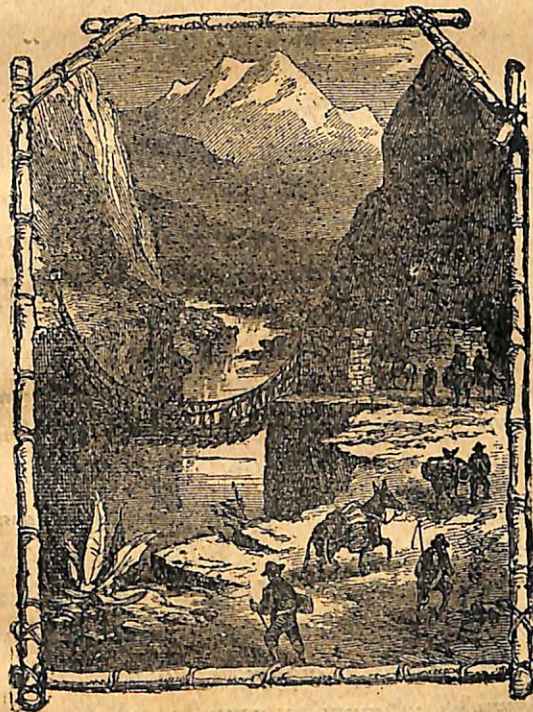
Շուաֆու կամ Օրեքէլ (40,000) , Այս քաղաքին հողերը լաւ մշակուած են :

Բուրի (25,000) , ունի առատ արծաթի հանք :

Օրու (8,000) , մայրաքաղաք Պօլիվիոյ կառավարութեան :

Հ. Գլխաւոր լերինք որո՞նք են :

Պ. Այս երկրին մէջ Անտան գօտուոյն լեռ-

ԱՆՏԵՆ ԼԵՐԻՆԲ

ներն են Թուրու (7500 մեթր բարձր) , Չիֆուսի և Շուաֆու :

- Հ. Գլխավոր գետերը որոնք են :
 Պ. Գլխավոր գետերն են , Պէշէ , Մարֆօրէ ,
 Ռէօ-Կրանդէ և Փարալուս :
 Հ. Գլխավոր ծովափները որոնք են :
 Պ. Գլխավոր ծովափներն են , Թէֆէթաթ և
 Իլալուս :

4. Քիլի Կոմ Զիլի

- Հ. Զիլի ինչ տէրութիւն է :
 Պ. Սպանիացիք գտան Զիլի 1540ին . բայց
 բնակիչք 1818ին ապստամբելով եղան ազատ
 Հանրապետութիւն , որ այժմ շատ ծաղկեալ
 է , և յառաջագիմութեան մասին կը համար-
 ուի երկրորդ Ամերիկայի մէջ :
 Հ. Զիլի Ամերիկայի ո՞ր կողմն է :
 Պ. Զիլի կ'իյնայ Բէրուի Հարաւային կողմը ,
 Անդեան լեռանց և Խաղաղական Ովկիանոսի
 մէջ :
 Երկիրը լեռնային , բայց ջրաբեր և պտղա-
 բեր է :
 Հ. Երկրին մշակութիւնն ինչպէս է :
 Պ. Հողը լաւ մշակուած է , գլխավոր բերքն
 է ցորեն , գինի և աղնիւ պտուղ :
 Պիտանի անասունք բազմացած են , և ան-
 պիտանք օր ըստ օրէ կը նուազին :
 Հ. Զիլիի կլիման ինչպէս է :
 Պ. Օդը բարեխառն է և առողջարար . Սեպ-
 տեմբերէ մինչ Դեկտեմբեր կը տիրէ գարուն .

- անձրեւն անօր է . կ'անձրեւէ միայն Ապրիլ և
 Օգոստոս ամիսներուն :
 Հ. Բերու ինչ հանք ունի :
 Պ. Այս երկրին մէջ առատ են պղնձի , ոսկ-
 ւոյ , արծաթի , անագի և բորակի (կիւֆրէ) հանքեր . տարին կը վաճառուի 80 միլիոն
 ֆրանքի պղինձ :
 Թէպէտ յառաջագիմ չեն արուեստք , հողա-
 գործութիւնը բաւական յառաջացած է : Ունի
 ծաղկեալ վաճառականութիւն և օր ըստ օրէ
 կը յառաջանայ : Այս երկրին երկաթուղեաց
 գծերը շատ են :
 Հ. Երկրին բնակիչք ինչ սերնդէ են :
 Պ. Երկրին բնակիչք Եւրոպական սերնդէ
 են , ընդհանրապէս Հռովմէական , բայց կրօնքն
 ազատ է :
 Հ. Զիլիի գլխավոր քաղաքները որոնք են :
 Պ. Զիլիի գլխավոր քաղաքներն են . Սան-
 Բիւօ (120,000) , մեծ և գեղեցիկ քաղաք .
 ունի ընտիր շէնքեր . անուանի համալսարան
 մը և բարձրագոյն դպրոցներ :
 Վալբարաիշ (70,000) , Ունի գեղեցիկ նա-
 ւահանգիստ : Հարաւային Ամերիկայի վաճա-
 ռաշահ քաղաքներէն մին է . և երկաթուղոյ
 գծով կապուած է մայրաքաղաքին հետ :
 Գոֆիօ (15,000) , Համանուն գետին վրայ
 նաւահանգիստ է . ունի պղնձի մեծ առուտուր :
 Չիլէ կղզիք (60,000) , Պտղաբեր և լաւ
 մշակուած են : Կլիման ցուրտ և խոնաւ է ,
 բայց առողջարար :

Հ. Անդեան գօտւոյն վրայ ի՞նչ տեղեկութիւն կայ :

Պ. Անդեան գօտին Ձիլիի ծովեզերաց մօտէն կանցնի , և այս պատճառաւ գետերը կարճ և շատ են : Փոքր ծովակներ եւս լի են :

Հ. Ձիլիի լերինք որո՞նք են :

Պ. Ձիլիի լերինք են , Առնկալ (7,000 մետր բարձր) . Թուֆնիկալ (6400 մետր բարձր) և այլք :

Ձիլիի ծովեզրը ընդհանրապէս ժայռոտ և բարձր է :

Ծ. Բարակուայ

Հ. Բարակուայի վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ և ի՞նչ տեղութիւն է :

Պ. Բարակուայ ժամանակաւ Սպանիացուց ձեռքն էր . բնակչաց մի մասը որ Կուարանի կը կոչուէր , Յիսուսեան կրօնաւորաց ձեռամբ կրթուեցաւ . բայց 1767 ին , երբ այս կրօնաւորք երկրէն արտաքսուեցան , Բարակուայ եղաւ ազատ Հանրապետութիւն : Բնակիչն է (1,500,000) :

Հ. Բարակուայի սահմանն ուստի ուր է :

Պ. Բարակուայի սահմանն է , Հիւսիսէն և Արեւելքէն՝ Պրազիլիա , Հարաւէն և Արեւմուտքէն՝ Լա-Քլադա :

Հ. Երկիրն ի՞նչպէս է :

Պ. Երկիրն մեծ մասն է դաշտային , ջրարբի և շատ պտղաբեր . կը հասցունէ Ամերիկայի

բուսոց ընտիրները , ինչպէս՝ թէյ , ծխերդ , բամբակ և շաքար . չունի հարուստ հանք , միայն աղ և երկաթ կը հանուին :

Հ. Երկրին կլիման ի՞նչպէս է :

Պ. Օդը տաք է , չոր և առողջարար :

Հ. Երկրին յառաջագիմութիւնն ի՞նչպէս է :

Պ. Գիտութիւնք և արուեստք շատ ետ են . վաճառականութիւնը միայն կը ծաղկի օր ըստ օրէ :

Հ. Բնակիչք ի՞նչ սերնդէ են :

Պ. Բնակչաց մեծ մասը Ամերիկացի է . կրօնիւ Հռոմէական , բայց կան կռապաշտներ :

Հ. Բարակուայի գլխաւոր քաղաքները որո՞նք են :

Պ. Բարակուայի գլխաւոր քաղաքներն են , Ասունսիօն (Վերաքրիստոս) (80,000) , Բարակուայ գետին վրայ անկանոն կերպիւ շինուած փոքր քաղաք է . հոս կը նստին երկրին կառավարիչը և արքեպիսկոպոսը :

Հ. Բարակուայ ուրիշ ի՞նչ յիշատակութեան արժանի քաղաք ունի :

Պ. Բարակուայի երկիրն յիշատակութեան արժանի ուրիշ քաղաք չունի , քանզի մնացեալ տեղերէն շատերը գիւղ են մանաւանդ քան քաղաք :

Հ. Բարակուայի լերինք որո՞նք են , և ի՞նչ գետ ունի :

Պ. Բարակուայի մէջ բարձր լեռ չկայ . գլխաւոր գետերն են Փարանա և Փարանա , որոց վրայ շոգենաւ չկրնար երթալ :

6. Ուրուկուայ

Հ. Ուրուկուայ ինչ տէրութիւն է :

Պ. Ուրուկուայ յառաջ քան 1821 Սպանիացւոյ ձեռքն էր . Պրագիլիացիք 1821ին տիրեցին այս երկրին , բայց քանի մը տարի ետքը կորուսին զայն : Ուրուկուայ հիմա ազատ Հանրապետութիւն է , բնակչաց թիւն է 450,000 :

Հ. Ուրուկայի սահմանն ուստի՞ ուր է :

Պ. Ուրուկուայի սահմանն է , Հիւսիսէն և Արեւելքէն՝ Պրագիլիա , Հարաւէն՝ Ովկիանոս , Արեւմուտքէն՝ Լափլաթա : Երկրին մեծ մասը դաշտային , անմշակ և անմարդաբնակ է :

Հ. Երկրին կլիման ինչպէս է , և ինչ տեսակ անասուններ ունի :

Պ. Երկրին օդը խոնաւ է , բայց փնտաւար չէ . անասնոց մեծագոյն մասն է ընտանի , և կը զրկուին մեծ քանակութեամբ օտար երկիր :

Հ. Բնակիչք ինչ ցեղէ են :

Պ. Բնակչաց մէջ շատ Գաղիացի կայ . կըրօնքն է Հռովմէականութիւն :

Կառավարութիւնը մեծ խնամք ունի հասարակաց կրթութեան , արուեստից և վաճառականութեան , մանաւանդ քանի մը տարիէ հետէ :

Հ. Ուրուկուայի գլխաւոր քաղաքը ո՞րն է :

Պ. Ուրուկուայի գլխաւոր քաղաքն է ,

Մօնթե Վիտէ (45,000) , Լա-Բլաթայի վրայ : Երկրին մայրաքաղաքն է , և ունի ծաղկեալ նաւահանգիստ :

Հ. Կլիման ինչպէս է :

Պ. Կլիման խոնաւ է , ձմեռը շատ ցուրտ , և ամառը՝ շատ տաք . հոս մեծ փոթորիկներ կըլլան ստէպ :

Հ. Երկրին գլխաւոր գետը ո՞րն է :

Պ. Երկրին գլխաւոր գետն է Ռիօ Նէյրօ :

7. Լա-Բլադա Կոստա Արծաթեայ

Հանրապետութիւն

Հ. Լա-Բլադա ինչ տէրութիւն է :

Պ. Սպանիացիք 1515ին գրաւեցին Լա-Բլադա . 1810ին երկրին բնակիչք ապստամբելով վանեցին Սպանիացիները , և զԼա-Բլադա հրատարակեցին ազատ Հանրապետութիւն , որ կը կոչուի նաեւ Արծաթեայ Հանրապետութիւն . բնակչն է 1,900,000 :

Հ. Լա-Բլադայի սահմանն ուստի՞ ուր է :

Պ. Լա-Բլադայի սահմանն է , Հիւսիսէն՝ Պօլիւիա , Արեւելքէն՝ Պրագիլիա և Ուրուկուայ , Արեւմուտքէն՝ Չիլի :

Հ. Լա-Բլադայի երկիրն ինչպէս է :

Պ. Արեւելեան մասն է դաշտային , Արեւմտեանը՝ լեռնային . իսկ Հարաւային մասն ունի ընդարձակ և անբեր դաշտեր :

Հոգն ընդհանրապէս լաւ մշակուած չէ :

Հ. Լա-Բլադա ինչ տեսակ բերք ունի :

Պ. Լա-Բլադայի գլխաւոր բերքն է գինի , ձէթ , բամբակ , շաքար և լոյսե աղնիւ բուրդ . ընտանի անասունք շատ են , ուստի և տեղա-

ցիւր շատ մօրթ կը վաճառեն : Վայրի անասնոց մէջ կան կոկորդիլոս և ջայլամն :

Հ. Լա-Բլադա ինչ տեսակ հանքեր ունի :

Պ. Լա-Բլադայի մէջ կան շատ հանքեր , բայց չեն գործուիր , ոսկւոյ և արծաթի հանքերը միայն կը գործուին քիչ :

Հ. Լա-Բլադա ինչ տեսակ կլիմայ ունի :

Պ. Լա-Բլադայի օդը շատ տաք է . ժողովուրդը շատ ետ մնացած է քաղաքակրթութեան մէջ հակառակ ջանից կառավարութեան , որ հիմա մեծ հոգ կը տանի յառաջացնել երկիրը :

Վաճառականութիւնը Լա-Բլադա գետոյն միջոցաւ կ'ըլլայ և օր ըստ օրէ կը ծաղկի :

Հ. Բնակիչք ինչ սերունդէ են :

Պ. Բնակչաց մեծ մասը բնիկ Ամերիկացի է , մնացածն՝ Եւրոպացի (Սպանիայէ) . կան նաև Ափրիկեցի սեւ գերիք . կրօնքն է Հռովմէական :

Հ. Լա-Բլադայի գլխաւոր քաղաքները որոնք են :

Պ. Լա-Բլադայի գլխաւոր քաղաքներն են ,

Պոնտե-Սարէ (200,000) . Լա-Բլադա գետին վրայ վաճառաչահ քաղաք է . օդը մաքուր , փողոցները կանոնաւոր . ունի մեծ շէնքեր և քանի մը ուսումնարան . մեծ նաւերն ստիպուած են քաղաքէն 12 հզմէր հեռու կենալ , քանզի Լա-Բլադայի բերանն աւազով լըցուած է :

Քօրօլ (25,000) , Լա-Բլադայի ներքին կողմը վաճառաչահ քաղաք է :

Մէրօլ (10,000) , Անտեան գետոյն ստորոտն է : Անուանի է ասոր գինին :

Փարալ կամ Պարալ (8,000) , Ժամանակաւ էր Լա-Բլադայի հանրապետութեան գլխաւոր քաղաքը :

Հ. Անտեան գետին երկրին ո՞ր կողմն է :

Պ. Անտեան գետին երկրին Արեւմտեան կողմէն կ'անցնի :

Հ. Որոնք են գլխաւոր գետերը :

Պ. Գլխաւոր գետերն են՝ Լա-Բլադա (2800 հզմ . երկայն) . աշխարհիս մեծ գետերէն մին է : Փարալ և Ուրուկոյ որ կը թափին Լա-Բլադա գետը : Ռիօ-Սալանո (1400 հզմ . երկ .) , որ կը թափի Փարանա գետը :

8. Պրազիլիա

Հ. Պրազիլիա ինչ տեսակ կառավարութիւն է :

Պ. Պրազիլիա մինչեւ 1822 Բորթուկալցոց կը վերաբերէր . յետոյ Տօն-Բէդրօս Բորթուկալի թագաւորին որդին եղաւ ինքնագլուխ կայսր Պրազիլիոյ : 1835 էն հետէ Պրազիլիա ծերակուտէ և երեսփոխանական ժողովէ բաղկացեալ սահմանադրական կառավարութիւն է : Բնակիչն է 11,000,000 :

Հ. Պրազիլիա Ամերիկայի ո՞ր կողմն է :

Պ. Պրազիլիա հարաւային Ամերիկայի Արեւելեան կողմը ընդարձակ երկիր է . Հիւսիսային մասը դաշտային , տաք և վատառողջ . հարաւային մասը՝ լեռնային և պտղաբեր :

Հ. Պրազիլիա Բնչ տեսակ կլիմա ունի :

Պ. Պրազիլիա այրեցած դօտույ տակ է , ուստի և կլիման շատ տաք է . երբեմն եւս ամիսներով կ'անձրեւէ :

Հ. Ի՞նչ տեսակ բերք ունի :

Պ. Հողը բերրի է , ուրեք ուրեք լաւ մշակուած .

Գլխաւոր բերքն է որիզ , խահուէ , չաքար , բամբակ , ծխերդ , քաքայ , լեղակ և Պրազիլեան փայտ : Ընտանի անասունք շատ են . վայրենիներն են , կապիկ , կոկորդիլոս , ջայլամն և օձ :

Հ. Ի՞նչ տեսակ հանք ունի :

Պ. Պրազիլիոյ հանքերը շատ հարուստ են , մանաւանդ ոսկւոյ , ադամանդի և պղնձի հանքերը : Անտառները կու տան շինուածոց համար լաւ փայտ :

Հ. Երկիրն Բնչ յառաջադիմութիւն կ'ընէ :

Պ. Արուեստք և ճարտարագործութիւնք օր րոտ օրէ յառաջ կ'երթան , ճանապարհաց և երկաթուղեաց մեծ հոգ կը տարուի . երկաթուղւոյ երեք գիծ մայրաքաղաքէն կ'երթայ մինչեւ ներքին քաղաքները : Ուսմանց և գլխութեանց մեծ հոգ կը տարուի , մեծ քաղաքներու մէջ կան համալսարան , գալորոյներ և ուսմանց վերարեւելալ հաստատութիւններ :

Հ. Բնակիչք Բնչ ցեղէ են :

Պ. Բնակչաց կէսը սեւ , մնացածէն մաս մը եւրոպացի սերնդեամբ , մաս մը եւս բնիկ վայրենի : Լեզուն է Բորթոկալերէն , կրօնից

աղատութիւն կայ , թէպէտ Պրազիլիացիք ընդհանրապէս Հռովմէական են :

Հ. Պրազիլիոյ գլխաւոր քաղաքները որո՞նք են :

Պ. Գլխաւոր քաղաքներն են , Ռիօ-Եանէյրօ կամ Ռիօ-Եանէյրօ կամ Սան-Սեբաստիանօ (300,000) : Աշխարհիս վրայ ապահովագոյն և մեծագոյն նաւահանգիստներէն մին է . ունի գեղեցիկ շէնքեր , ուսումնարաններ և հարուստ թանգարան . վաճառականութիւնը ծաղկեալ է :

Պահիա կամ Սան-Սալուարօ (120,000) . Ունի գեղեցիկ նաւարան ուր մեծ առուտուր կ'ըլլայ :

Փերեմպու (30,000) . Երկու քաղաք միացած են . ունի ուսումնարաններ , գեղեցիկ շէնքեր և ծաղկեալ վաճառականութիւն :

Սան-Բաւ (20,000) , Ունի ոսկւոյ մեծ հանք :

Վելա-Ռիտա (15,000) Պրազիլիոյ ներսն է . ունի հարուստ արծաթահանք :

Փերեմպու (15,000) , Լա-Կա-Տիլա-Բաւ ծովակին վրայ մեծ և գեղեցիկ քաղաք է . անուանի են ուսման վերարեւելալ տեղերը , մանաւանդ թատրոնը և նաւարանը :

Հ. Որո՞նք են Պրազիլիոյ գլխաւոր լեռները :

Պ. Պրազիլիոյ գլխաւոր լեռներն Ուրուկայի սահմաններէն սկսելով կը տարածին դէպ ի հիւսիս . գլխաւոր գագաթներն են Փերաթե (2900 մետր բարձր) . Թաքօլումի (1850 մետր բարձր) :

Աշխարհիս մեծագոյն գետերն այս երկրէն կ'անցնին : Ամազոնաց գետն (7500 հզմ. եր-

կայն) Անդեան գօտիէն բղխելով կը թափի Ատլանտեան ովկիանոս երկու մեծ բերաններով, որ 100 էն 200 հզմ. լայնութիւն ունին. այս գետին վրայ դիւրութեամբ կը նաւարկուի: Ամազոնաց գետին մէջ կը թափին Թակասու (1280 հզմ. երկ.), Սինյու (1440 հզմ. երկ.) Ռիօ-Նեյրօ (1500 հզմ. երկ.), Մարեյրա — Սան-Յըանյէս (1500 հզմ. երկ.) Ռիօ-Կրանտէ և Գանալայիս: Այս վերջիները կ' թափին Ատլանտեան ովկիանոս:

9. Կոլյանա

Հ. Կոլյանա ինչ երկիր է:

Պ. Կոլյանա կը կոչուի երկիրը որ է ի մէջ Օրէնօքոյի և Ամազոնաց գետոյն: Այս երկրին ներքին մասը վայրենի Ամերիկացւոց ձեռքն է, ծովեզրը միայն կը վերաբերի երեք Եւրոպական տէրութեանց, Անգղիոյ, Հոլանտայի և Գաղիոյ: Բոլոր Կոլյանայի բնակչաց թիւն է $\frac{1}{2}$ միլիոն:

Տարին ութ ամիս գրեթէ անդադար կ'անձրեւէ, մնացած չորս ամիսը շատ տաք է, այնպէս որ անասունք կը մեռնին անօթութենէ և ծարաւէ:

Հ. Երկիրն ինչպէս է:

Պ. Ծովեզրը ցած է, ճախնային և անտառներով ծածկուած. կ'երևի թէ ներքին մասն ունի անբեր դաշտեր, ծովափներ և շատ անտառներ. տաքութեան և խոնավու-

թեան պատճառաւ այս երկրին մէջ բոյսերը շատ կ'աճին:

Հ. Ի՞նչ տեսակ բերք ունի:

Պ. Գլխաւոր բերքն է խահուէ, չաքար, խէժ, քաքաօ, բամբակ և պղպեղ:

Հ. Երեք տէրութեանց կալուածներուն բընակիչը որչափ է և գլխաւոր քաղաքը որն է:

Պ. Անգղիական կալուածոց բնակիչն է 160, հազար, գլխաւոր քաղաքը՝ ճորճա-թաւ 25,000 բնակչով մեծ և վաճառաշահ քաղաք:

Գաղիացւոց կալուածոց բնակիչն է 60,000, գլխաւոր քաղաքը՝ Փարմարէպօ 20,000 բնակչօք: Սուրինամ գետին վրայ վաճառաշահ քաղաք:

Հոլանտացւոց կալուածոց բնակիչն է 30, հազար, գլխաւոր քաղաքը՝ Քայէն 5000 բընակչօք. համանուն կղզւոյն վրայ առեւտրական քաղաք է: Նաբոլէոն Գ. ի ժամանակ Գաղիոյ մէջ ապստամբ կարծուած դատապարտեալներն հոս կ'աքսորուէին. այժմ եւս քաղաքական յանցանօք մահապարտք կը զրկուին հոս:

10. Հարաւային ազատ Ամերիկա կօ Բաքակոնիա

Հ. Հարաւային ազատ Ամերիկա ինչ երկիրներէ կը բաղկանայ:

Պ. Հարաւային ազատ Ամերիկա կը բաղկանայ 1. Բարաիլայի և 2. Հոյ երկրէն:

1. Բաթակոնիա Ամերիկայի ցամաքին հարաւային ծայրը շատ ցուրտ երկիր է: Արեւ-

մըտեան կողմը լեռնային , Արեւելեան կողմը
դաշտային :

Արեւելեան ծովեզրը տաք և աւաղուտ .
չունի քաղցր ջուր :

Բնակիչք են երկայնտհասակ , ձաղկահեր ,
չատ տգեղ և վայրենի , և Բաբուան կը կոչ-
ուին .

2. Հրոյ երկրը Բաթակոնիոյ հարաւային ծայ-
րը մեծ կղզի է , որ ուրիշ մանր մանր կղզիներ
ըով կը կաղմէ Մակելլանայ Արքիպելագոսը ,
ուր սոսկալի փոթորիկներ կը պատահին ստեպ,
կլիման շատ ցուրտ է , բնակիչք վայրենի , ու-
րոյց անունդն է միայն ձուկ , փոկ և ջրաղուէս
կամ ջրշուն : Այս կղզիներուն մօտ են Մալ-
նեան կամ Յուլ-Լան կոչուած անբնակ կղզիներ
ըր , Բաթակոնիոյ Արեւելեան գին , Ադլան-
տեան ովկիանոսի մէջ : Այս կղզիք երկու մաս
բաժնուած են Արեւելեան և Արեւմտեան , կը կոչ-
ուին նաև Արքիպելագոս . հոս Անդդիացիք
700 հոգեով գաղթականութիւն մը հաստա-
տած են : Այս երկիրն ունի գեղեցիկ նաւա-
հանգիստներ և շատ հանքեր : կլիման բարե-
խառն է . վայրի աղնիւ սագեր , փոկ և ուրիշ
անասունք շատ են :

Արեւմտեան Հնդկաստանի Արքիպելագոսը
է՝ Անդիլեան կղզիք

Հ. Անդիլեան կղզեայ վրայ ինչ պատմական գի-
տելիք կայ :

Պ. Անդիլեան կը կոչուին կղզիք որ են Էմէջ
Հիւսիսային և Հարաւային Ամերիկայի :

Հ. Անդիլեան կղզեայ ուրիշ ինչ անուն կը տըր-
ուի :

Պ. Անդիլեան կղզեայ կը կոչուին նաև Արեւմը-
տեան Հնդկաստան : Գրիստափոր Գոլոմպոս
գտաւ այս կղզիներն 1492ին : Սպանիացիք
տակաւ տիրեցին այս կղզիներուն : Սպանիա-
ցիք շուտ ջնջեցին Մեծ Անդիլեանց բնակիչ-
ները որ երկշուտ էին , փոքր Անդիլեանց բնա-
կիչք որ Բաբուան կը կոչուէին , և էին զօրաւոր
և հսկայ մարդիկ՝ երկար ատեն դէմ դրին
Սպանիացւոց , բայց վերջապէս ընկճեցան .
Եւրոպայի ուրիշ ազգերն եւս օգնեցին Սպա-
նիացւոց :

Հ. Այս կղզիք ինչպէս են :

Պ. Այս կղզիք են ընդհանրապէս լեռնոտ ,
շատերը նաև հրաբլիսային :

Օդը տաք և խոնաւ է . Հոկտեմբերէ մին-
չեւ Ապրիլ անձրեւ չտեղար հոս , իսկ միւս
ամիսներուն մէջ գրեթէ անդադար կ'անձրեւէ :

Այս կղզեայ մէջ կ'ըլլայ յաճախ գետնա-
շարժ և սաստիկ մրրիկ , երբեմն շէնքեր կը
կործանին :

Եւրոպացւոց համար օդը շատ փաստկար

է, բայց երկրին պտղաբերութեան պատճառաւ նոր գաղթականութիւնը անպակաս են :

Գլխաւոր բերքն է, լեղակ, բամբակ, շաքար, ծխերդ, խնկեղէն և այլ ամէն տեսակ բերք :

Եւրոպիոյ բոյսերն և անասունները չեն ընտելանար այս երկրին մէջ, և շուտ կը փոխուի անոնց յատկութիւնը :

Վնասակար անասնոց մէջ կան թունաւոր օձեր, ջրի կրեայ, մրջիւն և տեսակ տեսակ ճճիներ, որ շատ անգամ մեծ վնաս կը հասցընեն հնձոց :

Հ. Արեւմտեան Հնդկաստանի արշիպելագոսն ինչ կղզիներէ կը բաղկանայ :

Պ. Արեւմտեան Հնդկաստանի արշիպելագոսը կը բաղկանայ երեք գլխաւոր խումբ կղզիներէ՝ որ են .

Ա. Պահամա կամ Լուքայեան կղզիք (30000) :

Բ. Մեծ Անդիլեան կղզիք .

Գ. Փոքր Անդիլեան կղզիք :

Հ. Ո՛ւր են Լուքայեան կամ Պահամա կղզիք :

Պ. Լուքայեան կղզիք են Մեծ Անդիլեաններուն Հիւսիսային կողմը մանր կղզիներ, և կը վերաբերին Անդլիացւոց . ասոնց մէջ անուանի է Կոստահանի կամ Սան-Սալուար կղզին, զոր ֆոլոմպոս գտաւ առաջին անգամ :

Լուքայեան կղզեաց օդն առողջ և հողն ընդհանրապէս պտղաբեր է :

Գլխաւոր բերքն է, բամբակ, լեղակ, աղ, նարինջ և լեմոն :

Գլխաւոր քաղաքն է Նաս (7,000), Նե-փե-սփե-ն կղզւոյն վրայ . հոս կը նստի Անդլիացի կառավարիչը :

2. Մեծ Անդիլեան կղզիք

Հ. Մեծ Անդիլեան կղզիք որո՞նք են :

Պ. Մեծ Անդիլեան կը կոչուին սա չորս կղզիք .

Քոսյո, Եսայիտ, Հայնի կամ Սան-Դոմինկո և Փո-լո-Ռիտո :

Քոսյո (1,500,000), Անդիլեան կղզեաց մեծագոյնն է, 126,700 քառ հզմ. տարածութեամբ, և կը վերաբերի Սպանիացւոց :

Երկիրը լեռնոտ է, Թեթիֆու լեռն ունի 2300 մէթր բարձրութիւն :

Հողը շատ պտղաբեր է, և կը հասցունէ աղէկ ծխերդ, շաքար, բամբակ և քաքաս :

Կայ շատ հանք, որոց մէջ անուանի են պղնձի և ածխոյ հանքերը :

Անտառները կուտան շինութեան համար ընտիր փայտ :

Այս կղզւոյն մէջ կան երկաթուղւոց շատ գծեր, որոց կեդրոնն է Հավանա քաղաքը :

Բնակչաց կէսն է սպիտակ, միւս կէսը եւրոպական սերնդէ. կան նաեւ Ափրիկեցի սէւեր :

Գլխաւոր քաղաքն է,

Հաւան (130,000), Մայրաքաղաք ամուր և վաճառաչահ, նաւահանգիստը շատ գեղեցիկ,

1000 պատերազմական նաւ կրնայ առնուլ :
Հոս շինուած գլանիկը (շէկար) շատ անուանի
է : Այս քաղաքին մայր եկեղեցւոյն մէջ է Գու-
րմպոսի շիրիմը :

Սանճիկ-Կի-Գուպա (25,000) . Կղզւոյն հա-
րսւային կողմը գեղեցիկ նաւահանգիստ է ,
ունի շաքարի և ծխերդի մեծ առուտուր :

Բարդոյ-Ռէթո (500,000 բն .) . Սպանիացւոց
ձեռքն է , գլխաւոր բերքն է՝ խահուէ ,
շաքար , շինութեան փայտ , բամբակ և ծը-
խերդ :

Գլխաւոր քաղաքն է ,

Սան-Ճոան-Կի-Բարբո-Ռէթո (15,000) , Ամուր
և վաճառաշահ նաւահանգիստ :

Խոֆայէթ (400,000) . 16,000 քառ . հզմ տա-
րածութեամբ , Անգղիացւոց ձեռքն է :

Երկիրը լեռնոտ և գետնաշարժի նշաւակ ,
հողը շատ բերրի չէ , բայց մշակութեամբ
կը հասցունէ միւս կղզիներուն հաւապար
բերք . ունի նաեւ կապարի , պղնձի , երկաթի
և ծարրոյ (բոքսիտ) հանք :

Գլխաւոր քաղաքն է ,

Քիւկ-Ռոն (25,000) , Մայրաքաղաք ընտիր և
գեղեցիկ շէնքերով զարդարուած . նաւահան-
գիստը շատ ծաղկեալ է :

Բո-Ռոյեթ (15,000) . Եամայիքայի հին մայ-
րաքաղաքն է , այժմ շատ ինկած :

Հայնի կամ Սան-Դոմինգո (800,000) . 90,000
քառ . հզմ . տարածութեամբ , բարձր լեռնե-
րով ծածկուած կղզի է , հողը պտղաբեր , կը

ԳՐԱՅԻԻ ՄԷ ԱՊԱՐԵԿԻ ՓՈՂՈՒՆ
(Տես էջ 264)

ՀԱՐԱՆԱՅԻՆ ԱՐԵՎԻԿԱՅԻ ՄԷ ՂԱՅԻ ԱՊՅԱՆՈՒՆԻ ՐՈՇԵՆԻ
(Տես էջ 267)

հասցունէ խահուէ, շաքար, բամբակ, լեղակ, քարաօ և մանաւանդ ծխերդ :

Հ. Հայիթի կղզին քանի կը բաժնուի :

Պ. Հայիթի կղզին ժամանակաւ էր Սպանիոյ և Գաղիոյ, բայց հիմա երկու Հանրապետութեան բաժնուած է ,

1. Հանրապետութիւն Հայիթիոյ .

2. Հանրապետութիւն Սան-Գոմինիկոյ .

Գլխաւոր քաղաքն է ,

Բո-Նո-Բրէն (20,000) . Հայիթիոյ հանրապետութեան մայրաքաղաքն է , ունի գեղեցիկ նաւահանգիստ և մեծ առուտուր :

Սան-Գոմինի (15,000) , Համանուն հանրապետութեան գեղեցիկ մայրաքաղաքն է , զոր շինեց Քորմայուսի եղբայրը . ասոր գլխաւոր շէնքերն են Մայր եկեղեցին և նաւարանը :

3. Փոքր Անգիլեան կղզիք

Հ. Փոքր Անգիլեան կղզիք որո՞նք են :

Պ. Փոքր Անգիլեան կղզիք Մեծ Անգիլեանց Արեւելեան կողմը մանր կղզիներ են , որոց կարեւորագոյնքն են .

1. Սանթո-Քրօէ . (Սուրբ Խաչ) (25,000) . Տանիմարացւոց ձեռքը պտղաբեր կղզի է , բայց օդը վատառողջ . բերքն է խահուէ , շաքար և ուռի :

Հ. Ո՞րն է գլխաւոր քաղաքը :

Պ. Գլխաւոր քաղաքն է Քրօէ-Քրօէ-Քրօէ (5,000) :

2. Սան-Պարմէէ . — (Սբ. Բարսեղի) (15,000) , Շուէտի ձեռք լեռնոտ կղզի է , հողը կը հասցունէ միայն բամբակ : Գլխաւոր քաղաքն է Կո-Նո-Վէն , ազատ նաւահանգիստ :

3. Սանթո-Լուիս (20,000) , Անգլիացւոց ձեռքը . հողը պտղաբեր է , բայց երկիրը հրաբուխային , օդը տաք և փնասակար :

Հ. Սանթո-Լուիսի գլխաւոր քաղաքն ո՞րն է :

Պ. Սանթո-Լուիսի գլխաւոր քաղաքն է ,

Փո-Նո-Քրօէ (8,000) , Ունի գեղեցիկ նաւահանգիստ :

4. Ս. Վիլհելմ (30,000) , Անգլիացւոց ձեռքը . երկիրը լեռնոտ է , բայց կը հասցունէ ընտիր շաքար և բամբակ :

Հ. Ո՞րն է Ս. Վիլհելմի գլխաւոր քաղաքը :

Պ. Ս. Վիլհելմի գլխաւոր քաղաքն է ,

Քրօէ-Քրօէ (8,000) , Վաճառաչահ նաւահանգիստ :

5. Կրանարա (25,000) , Անգլիացւոց ձեռքը , հողը շատ պտղաբեր . կը հասցունէ ընտիր բամբակ , շաքար , խահուէ , ծխերդ և լեղակ :

Հ. Կրանարայի գլխաւոր քաղաքն ո՞րն է :

Պ. Կրանարայի գլխաւոր քաղաքն է , Ճո-Քրօ-Քրօ (10,000) , Ունի գեղեցիկ նաւահանգիստ և մեծ առուտուր :

6. Կո-Նո-Վէն կամ Կո-Նո-Վէն (120,000) , կը վերաբերի Գաղիացւոց . երկու կղզիներէ կը բաղկանայ . երկիրը հրաբուխային է և նշաւակ գետնաշարժի :

Հողը բարեբեր է և լաւ մշակուած . գլխ-

խաւոր բերքն է խահուէ , շաքար , ծխերդ , բամբակ , պղպեղ և քաքաօ :

Հ. Կուստալուպի գլխաւոր քաղաքն ո՞րն է :

Պ. Կուստալուպի գլխաւոր քաղաքն է Բուս-
ն-Բէն (20,000) , Ունի մեծ առուտուր .
1843 ին գրեթէ ամբողջ քաղաքը կործանե-
ցաւ երկրաշարժէ :

7. Մարնէնէ (120,000) , Կըվերաբերի Գաղի-
ացւոյ . լեռնոտ և հրաբղխային կղզի է . օդը
տաք և վատառողջ : Շատ միրիկ կը պատահի
հոս . հողին մի մասն անբեր է , միւս մասը՝
պտղաբեր յոյժ . ամէն տեսակ բերք կուտայ :

Հ. Ո՞րն է Մարթինիկէի գլխաւոր քաղաքը :

Պ. Մարթինիկէի գլխաւոր քաղաքն է Ֆո-
ր-Կայէալ (12,000) , Ուր կը նստի կղզւոյն կա-
ռավարիչը :

Սան-Բէրդօ (20,000) , Կղզւոյն մեծագոյն
վաճառաչահ քաղաքն է :

Դ Ա Ս Հ .

ՈՎԿԻԱՆԻԱ

Հ. Ովկիանիոյ վրայ ի՞նչ պատմական գի-
տելք կայ :

Պ. Ովկիանիա 16^{րդ} դարուն Ամերիկայի հետ
եղաւ ծանօթ Եւրոպացւոյ , թէեւ Արաբացիք
ի սկզբան 11^{րդ} դարուն երկրիս այս մասին
Հաբասայն Ա-ի կոչուած կողմերը երթալով

Մահմետականութիւնը տարածած էին , բայց
յետոյ Բորթոկալցիք երթալով հալածեցին
ղանոնք : Այժմ Ովկիանիա մեծաւ մասամբ
Անգղիացւոյ , Հոլանտացւոյ , Սպանիացւոյ ,
Բորթոկալցւոյ և Գաղիացւոյ կը վերա-
բերի :

Հ. Երկրիս ո՞ր մասը կը կոչուի Ովկիանիա :

Պ. Ովկիանիա կը կոչուի Խաղաղական ով-
կիանոսի այն մասն ուր կան մեծ և փոքր կղ-
զիներու խումբեր՝ արեւելեան Ասիոյ և արեւ-
մտեան Ամերիկայի մէջտեղ , տարածութեամբ
շատ աւելի ընդարձակ քան Եւրոպա :

Ներքին մասերուն օդն ընդհանրապէս
տաք է , բայց ծովեզրը բարեխառն :

Երկրին մեծ մասը լեռնոտ է . ծովեզրը
վրայ շատ տեղեր ժայռոտ են , ուստի և
վտանգաւոր նաւարկութեան : Որովհետեւ
շատ հանքեր ունի , հրաբուլխն անպակաս է :
Սումատրա կղզւոյն մէջ եւս կան բարձր լե-
րանց գօտիներ :

Հ. Երկրիս այս մասին գլխաւոր բոյսերն
ի՞նչ են :

Պ. Երկրիս այս մասին գլխաւոր բոյսերն
են , հացի , քոքո , քաղցր գետնախնձոր և ա-
մէն տեսակ ծխանելիք : Ի սկզբան Եւրոպայի
ընտանի անասունք այս կողմերը չէին գտնուեր ,
բայց այժմ ոչխար , եղ և ձի շատցած են ,
մանաւանդ Բոլինէզիոյ մէջ : Այս կղզիներէն
մեծ քանակութեամբ բուրդ կը ժողվուի :
Վայրի անասնոց մէջ կան ամէն տեսակ գա-

զանք , ինչպէս վագր , փիղ , սնդեղիւր , գոմէշ , կապիկ և վիթխարի օձեր :

Հ. Ովկիանիոյ բնակչաց վրայ ինչ գիտելիք կայ :

Պ. Ովկիանիոյ բնակչաց մեծագոյն մասը դեռ տղիտութեան և վայրենութեան մէջ են :

Հ. Երկրին բնակիչք քանի՞ ցեղ կը բաժնուին :

Պ. Դիսաւորապէս երկու ցեղ բաժնուած են , Մալայեան և Ովկիանեան :

Մալայեան՝ Բոլինէզիոյ և Նոր Զելանտայի մէջ են :

Ովկիանեան սե- ցեղը՝ Աւստրալիոյ մէջ տարածուած է :

Հ. Մալայեանք ինչ տեսակ ժողովուրդ են :

Պ. Մալայեանք փոքր ինչ քաղաքակրթեալ , ընդհանրապէս Մէհմէտական և քաղցրաբարոյ մարդիկ են , հողագործութեամբ և քիչ մը եւս արուեստներով կ'ապրին : Կղզիներէն ոմանց մէջ կառավարութիւն և իշխանութիւն հաստատուած է :

Իսկ Ովկիանիոյ սեւերն այնչափ վայրենի և թանձրամիտ են , որ երկիր անգամ մըակել չեն գիտեր և խումբ խումբ հիւղերու մէջ կը բնակին և որսորդութեամբ կ'ապրին , ոմանք եւս մարդակեր են :

Այս դարուս մէջ Ամերիկացի քարոզիչք շատ կ'աշխատին Ովկիանիոյ բնակիչները կըրթել , կղզիներէն ոմանց ժողովուրդն արդէն

բաւական կըթուած և Քրիստոնէութիւնն ընդունած են :

Ովկիանիոյ մէջ բայ ի բնիկներէն կան նաեւ բաւական Եւրոպացի գաղթականներ :

Հ. Ովկիանիոյ վաճառականութիւնը որո՞ց գործն է :

Պ. Ովկիանիոյ վաճառականութիւնը Եւրոպացւոց և Ամերիկացւոց ձեռքն է . Աւստրալիա կղզին , որ մինչեւ վերջի տարիներս առանց կարեւորութեան մնացած էր , բոլոր աղգաց ուշադրութիւնը դրաւեց և ծաղկեալ վաճառականութեան դուռ բացաւ , քանզի ոսկւոյ , ածխոյ և ուրիշ նորագիւտ մետաղաց հանքերն սկսան փութով գործուիլ :

Հ. Ովկիանիոյ կղզիները քանի՞ կը բաժնուին :

Պ. Ովկիանիոյ կղզիները երեք խումբ կը բաժնուի , 1. Մալէն , 2. Աւստրալիա և 3. Բօնէյն :

1. Մալէիա

Հ. Մալէիա ինչ երկիր է :

Պ. Մալէիա Ասիոյ արեւելեան հարաւային կողմէ կ'իյնայ . կը կոչուի նաեւ Մեծ Արեւելեան Զնդկաց կամ Հարաւային Ասիա . բնակիչք Զնդկաստանէ եկած կ'երեւին . կրօնքն է Մէհմէտականութիւն և Կռապաշտութիւն :

Մալէիոյ կղզիներէն ոմանց մէջ թագաւո-

բուժիչներ և իշխանութիւններ կան, և ընդհանրապէս եւրոպացւոյ պաշտպանութեան ներքեւ են: Ամբողջ Մալէզիա այժմ Սպանիացւոյ և Հոլանտացւոյ կրնայ համարուիլ:

Հ. Մալէզիոյ գլխաւոր քաղաքները որոնք են:

Պ. Մալէզիոյ գլխաւոր քաղաքներն են.

Պալանգ (120,000), Մալէզիոյ մէջ Հոլանտացւոյ վերաբերեալ երկիրներուն գլխաւոր քաղաքն է և վաճառականութեան կեդրոն. այս քաղաքն ի սկզբան աղտեղի և անկարգ էր, բայց յետոյ Հոլանտացիք վայելուչ շէնքեր և կանոնաւոր փողոցներ շինելով, նորոգեցին զայն բոլորովին, ուստի և օգը մաքրուեցաւ:

Հ. Պալմաիոյ բնակիչն որչափ է:

Պ. Պալմաիոյ մէջ 10,000 եւրոպացի և 20,000 Չինաստանցի կը գտնուին. կան նաեւ մեր ազգէն քանի մը երեւելի վաճառականք:

Ճոթոտ (90,000), և Սուրա (70,000), Սորոք Հոլանտացւոյ հարկատու իշխանութեանց գլխաւոր քաղաքներն են:

Սուրա (4,000,000), Որոյ կէսը Հոլանտացւոյ է, և միւս կէսն՝ ինքնագլուխ: Ասոր մէջէն լեռ մը կ'անցնի որ 4,500 մեթր բարձրութեամբ գագաթներ ունի: Երկիրն է պլազաբեր, ուր ընտիր որիզ և բամբակ յառաջ կուգան, բայց կլիման վատառոյժ է: Հոս գետնաշարժք և փոթորիկք անպակաս են:

Այս կղզին ունի երկաթի, անագի, ծծմբոյ, պղնձի և ածխոյ հանք:

Հ. Սումատրայի գլխաւոր քաղաքները որոնք են:

Պ. Սումատրայի գլխաւոր քաղաքներն են.

Փարանկ (10,000) • Պալանգ (25,000) • Ասոնք Հոլանտացւոյ են:

Աւէ (20,000), Անշուք և գիւղի մը նմանութիւն ունի. Սումատրա կղզւոյն Արեւմտեան ծայրը համանուն թագաւորութեան մայրաքաղաքն է:

Սեւ (3,000) • Այս եւս կղզւոյն Հիւսիսային մասին մէջ ուրիշ թագաւորութեան մայրաքաղաք է:

Պալան (250,000), Հոլանտացւոյ վերաբերեալ մեծ կղզի է, և ունի անագի հոսքաւոր հանք. բնակչաց մեծագոյն մասը Չինացի է:

Պալան (250,000), Մեծ կղզի է 1,044,000 հզմ. քառ. տարածութեամբ. Հիւսիսէն դէպ հարաւ լերան դօտի մը կայ, որոյ գագաթները մինչեւ 3,250 մեթր բարձրութիւն ունին: Կլիման բարեխառն է, և Նոյեմբերէ մինչեւ Մայիս դրեթէ անդադար անձրեւ կը տեղայ: Գլխաւոր բերքն է պղպեղ, խիթ և աղնիւ փայտեր: Այս կղզին շատ հարուստ հանքեր ունի. ադամանդի, ոսկոյ, երկաթի և ածխոյ: Այժմ երկրին մի մասը Հոլանտացւոյ է, և մաս մը եւս անկախ:

Գլխաւոր քաղաքն է Պալան (10,000), համանուն կղզւոյ Հիւսիսային Արեւմտեան կող-

մը ծովեզեր վրայ շինուած , ուր կը նստի Սուլթան մը , որ ժամանակաւ կ'իշխէր կղզոյն մեծագոյն մասին :

Հ. Որո՞նք են Պորնէոյ գլխաւոր կղզիները :

Պ. Գլխաւոր կղզիներն են Ճաւ (14,000, 000 բն.) . Այս կղզին Հոլանտացւոյ է . Ուլկիանիոյ ծագկեալ և ամենէն բաղմամարդ կղզին է . երկիրը լեռնային է , և ունի շատ հրաբուլի . սոցա մէջ Սալա անուն հրաբուլին (2660 մեթր բարձ.) . 1761 ին սաստիկ բորբոքելով մեծ փրատ հասուց :

Այս երկրին մէջ շատ գետեր կան յորոց ոմանք նաւարկելի են :

Հողը բաւական մշակուած է և ամէն տեսակ բերք կը հասցունէ . ինչպէս , յորեն , եգիպտացորեն , որիզ , չաքար , խահուէ , լեղակ , չայ , ևն :

Ընտանի անասունք շատ են , կը գտնուի նաեւ ջերմ երկիրներու յատուկ ամէն գաղան :

Հ. Մուլուքեան կղզեաց գլխաւորներն ո՞րոնք են :

Պ. Մալապու (600,000) , Որոց գլխաւորներն են Կելլա , Սալա , Սերա , Պուրա , Օպէ և Մալա , ասոնց մի մասը կը վերաբերի Հոլանտացւոյ , և մի մասն՝ հարկատու իշխանաց : երկիրը հրաբխային է և նշաւակ սոսկալի գետնաշարժերու . կլիման ջերմ է , խոնաւ և վատառողջ :

Հ. Մուլուքեան կղզեաց բերքն ի՞նչ է :

Պ. Մուլուքեան կղզեաց բերքն է Մետիւէնի ,

Հիւլի ընկալ (Հիւլիսիսիս ճէլիլի) , չաքար և ներկի նիւթ : Գլխաւոր քաղաքն է Սալա (7,000 բն.) , ուր կը նստի Հոլանտացի կառավարիչը :

Հ. Չելեպեան կղզիք որու ձեռք են :

Պ. Չելեպեան կղզի (500,000) , Հոլանտացւոյ ձեռք մեծ կղզի է , ունի շատ հրաբուլիներ և բարձր լեռներ : Հոս տեսակ մը ծառ կայ , որոյ խիժը թոյն է . բերքն է մեխակ , խահուէ , քաքաոյ և ալնիւ փայտ : կլիման բարեխառն և առողջ է :

Հ. Չելեպեան կղզեաց գլխաւոր քաղաքները որո՞նք են :

Պ. Չելեպեան կղզեաց գլխաւոր քաղաքներն են՝

Մալապու (17,000) , որ կղզոյն հարաւային կողմը կ'իյնայ և ունի կանոնաւոր փողոցներ , հաստատուն շէնքեր և մեծ առուտուր : Փալա և Մալա , առաջինը կղզոյն Արեւմտեան եզեր ծոցին վրայ գեղեցիկ նաւահանգիստ է , երկրորդը՝ Հիւսիսային ծայրի նաւահանգիստն է :

Հ. Փիլիպպեան կղզիք որ կառավարութեան կը վերաբերին :

Պ. Փիլիպպեան կղզի (5,660,000) , Սպանիացւոյ ձեռքն են , և գլխաւորներն ասոնք են .

1. Լաու (2,300,000) . Ասոր մեծ մասը Սպանիացւոյ ձեռքն է : Մալալա (100,000) ունի հարուստ և վաճառաշահ նաւահանգիստ . այս կղզոյն բնակչաց մէջ կը գտնուին դեռ շատ վայրենի և բարբարոս մարդիկ :

2. Միլիոն (1,200,000 բն.) · որոյ գլխաւոր քաղաքն է Մինտանոյ, որ կղզւոյն Արեւմտեան ծոցի Սպանիական կալուածոց գլխաւոր տեղն է : Սիւէկա (10,000), կղզւոյն Հիւսիսային ծայրն առանձին իշխանութեան մը գլխաւոր քաղաքն է :

3. Փալաւա · Մեծ կղզի է, ներքին մասը դեռ անծանօթ :

Հ. Փիլիպպեան կղզեաց վրայ ինչ գիտելիք կայ :

Պ. Փիլիպպեան կղզեաց մէջ շատ հրաբուլի կայ, սաստիկ անձրեւ կը տեղայ և մեծամեծ փոթորիկք կը պատահին ստէպ : Հողը պտղաբեր է և կը հասցունէ ամէն բերք : Հանքերն են ոսկի, արծաթ, բորակ և ծծումբ : Ունի նաև տուղտ (կէ-է-է-է) :

ԱՒՍՏՐԱԼԱՍԻԱ ԿԱՄ ԵՈՐ ՀՈԼԱՆՏԱ

Հ. Աւստրալասիոյ վրայ ինչ գիտելիք կայ :

Պ. Աւստրալասիա բառը կը նշանակէ հարաւային : Այսպէս կոչուած է երկրիս այն մասը որ է հասարակածի հարաւային կողմը, և է Արքիպելագոս, այսինքն կղզիներու խումբ որոյ մէջ մեծագոյն և նշանաւորագոյնն է Աւստրալիա, որ կը կոչուի նաեւ Նոր Հոլանտա, ուստի և շատ անգամ բոլոր Արքիպելագոսը յանուն այս մասին կ'անուանուի Աւստրալիա : Աւստրալասիա կը պարունակէ Աւստրալիա, Տէ-Էնի, Նոր Զելանդիա և Նոր Կուինէա :

Հ. Աւստրալիոյ տարածութիւնը Եւրոպիոյ տարածութեան հետ ինչպէս կը բաղդատուի, և որչափ ժողովուրդ ունի :

Պ. Աւստրալիա բնակիչը (2,000,000) է, իսկ տարածութիւնն աւելի է քան Եւրոպայի տարածութեան $\frac{2}{3}$ ը, ուստի և շատ անգամ կը դասուի ցամաք երկիրներու կարգը :

Հարաւային և Արեւելեան ծովերը կը պատկանի Անգղիացոց, լերանց գագաթներն են մինչեւ 2000 մէթր բարձր : գետերուն նշանաւորն է Մըրրէյ գետը որոյ երկայնութիւնն է գրեթէ այնչափ որչափ Դանուբին : իսկ միւս գետերը միայն կը հոսին անձրեւի ատեն, ուրիշ ժամանակ կը ցամքին :

Հ. Աւստրալիա ինչ տեսակ կլիմա ունի :

Պ. Աւստրալիոյ կլիման բարեխառն, առողջ ջարար և միակերպ է, և տարին ունի երկու եղանակ, չոր և անձրեւային : այս եղանակներն հակառակ են մերիններուն, այսինքն Նոյեմբերէ մինչեւ Մարտ ամառ է հոն : Հողը պտղաբեր է, և այրեցեալ դօտուոյ ամէն տեսակ պտուղ կընայ հասցունել :

Հ. Որո՞նք են Աւստրալիոյ գլխաւոր քաղաքները :

Պ. Աւստրալիոյ գլխաւոր քաղաքներն են, Սէյըն (100,000) · Հիմնեցաւ դէպ ի վախճան անցեալ դարու (1788) : Անուանի են դիտարանը, դպրոցները, հիւանդանոցը և քանի մը գործարան : ունի մօտ առատ ածխոյ հանքեր :

Մեկուրն (125,000) • Հիմնեցաւ 1837ին • ունի գալորոցներ , աղօրիք և ոսկւոյ աւազի մեծ առեւտուր :

Հ. Տէմէնիոյ վրայ ինչ պատմական գիտելիք կայ :

Պ. Տէմէնի (երկիր Տէմէնի) կամ Թամանիս (100,000) , Աւստրալիոյ հարաւային կողմը • Հռլանտացիք գտան 1642ին , և կոչեցին Տէմէնիա ի պատիւ Պաթաւիա նահանգապետին որոյ կառավարութեան ատեն գտնուեցաւ , իսկ Թամանիս կըսուի զայն գտնող նաւապետին անուամբ : Պատի նեղուցով կը զատուի Աւստրալիայէ • գետինը պողաքեր է , ունի գեղեցիկ նաւահանգիստներ : Այս կղզին ժամանակաւ Եւրոպացի յանցաւորաց սահմանեալ արտօրանաց վայր էր :

Հ. Որոնք են Տէմէնիոյ գլխաւոր քաղաքները :

Պ. Տէմէնիոյ գլխաւոր քաղաքներն են ,

Հոպարթ—Թաման (30,000) • Ի սկզբան դարուս (1804) Անգղիացիք շինեցին • նաւահանգիստը ծաղկեալ է :

Ճօրթ—Թաման (30,000) • Նոյնպէս Անգղիացիք շինեցին 1809ին • Երկրին երեսելի քաղաքը և նաւահանգիստն է :

Հ. Նոր-Ջէլանտիա քանի կղզիներէ կը բաղկանայ :

Պ. Նոր-Ջէլանտիա (200,000) , Երկու կղզիներէ բաղկացած է , հիւսիսայինը կը կոչուի Իտանահաւի , հարաւայինը՝ Թաման—Բանահաւ , և Քուր

նեղուցով կը զատուին իրարմէ : Երկիրն բարեբեր է և ունի շատ անտառներ • բնակիչները Քրիստոնեայ են և քաղաքակրթութեան մէջ շատ յառաջ գացին այս վերջին տարիները :

Հ. Նոր-Կուինէա ինչ գիրք ունի :

Պ. Նոր—Կուինէա կամ Փափուալիս (500,000) , Աւստրալիոյ հիւսիսային կողմն է և Թորրէսի նեղուցով կը զատուի անկէ • գեղեցիկ և սիրուն թռչուններ շատ կը գտնուին հոս :

Միքրոնեզիա

Հ. Միքրոնեզիա՝ երկրիս որ կողմը կ'իյնայ :

Պ. Միքրոնեզիա , մանրակղզիք , Խաղաղական Ովկիանոսի այն մասն է ուր սփռուած են մանր մանր կղզիք : Միքրոնեզիա Աւստրալասիոյ հիւսիսային կողմն է :

Այս կղզիներուն գլխաւորներն են ,

Քարուինէան կղզիք (20,000) , թուով իբր 500, շատ պողաքեր են , և անոնց գլխաւոր բերքն է հացի ծառը , որոյ պտղէն կ'ապրին բնակիչք :

Այս ծառին լայն տերեւները կը գործածուին իբրեւ ծածկոց , անձեռոց և ափսէ , չոր տերեւներն իբրեւ լուցկի և պատրոյգ • կեղեւէն կը պատրաստուին դեղեր : Այս ծառը դիւրաւ կ'աճի : Այն մարդը որ իւր պարտիզին մէջ ունի 10 հացի ծառ՝ ապահոված է իւր ընտանեաց ապագայն :

Մարուինէան կամ Աւուլայ կղզիք (10,000) •

բնակչաց մեծագոյն մասը կրթեալ են . և երկրագործութեամբ կ'ըբադին : Այս կղզեաց հիւսիսային կողմն ահագին ժայռ մը կայ բըր-
գաձեւ որ կը կոչուի Կէն Դ-ժոյ :

ԲՈՒՍՏ

Անուանի են նաեւ Պոնի և Մուշա կղզի-
ները : Այս կղզեաց շա-
տերը հրաբուլխէ յա-
ռաջ եկած են : Ասոնց
ծովեզրը կը գտնուին
բուստեայ ցիցեր , ուս-
տի նաւարկութիւն հոն
դժուարին և վտանգա-
ւոր է :

Հ. Բուստոն Բնչ է :

Պ. Կակուղ կրաքար է
դոր անթիւ մանր անասուններ մեծ քանա-
կութեամբ կը կազմեն Ովկիանոսին մէջ , եր-
բեմն փոքր ծառի ձեւով , երբեմն եւս բաւա-
կան մեծ կղզի կը ձեւացունեն , որոյ վրայ
մարդիկ և անասունք կը բնակին :

Բուինեզիա

Հ. Բուինեզիա երկրիս ո՞ր կողմն է :

Պ. Բուինեզիա , բաղմակղղիք , նմանապէս Մեծ
Ովկիանոսի մէջ են՝ Աւստրալիոյ և Նոր Զե-
լանտիոյ արեւելեան կողմը :

Ասոնց գլխաւորներն են ,

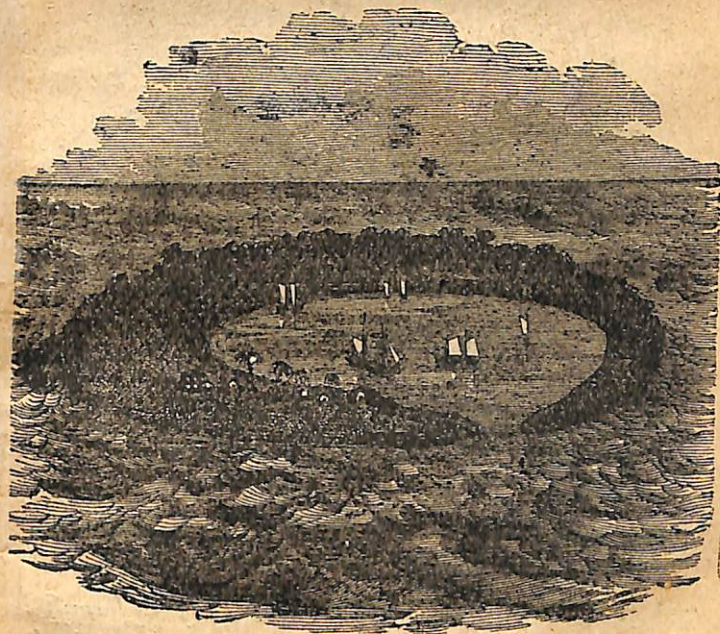
Բարեկոմու-Քեան Կղի (30,000) , Այսպէս կոչ-
ուած են , վասն զի ֆուք նաւապետն այս կղզ-

ղեաց բնակիչներէն գտաւ մարդասէր հիւ-
րընկալութիւն : Մօտ ատեններ քրիստոնէու-
թիւնը շատ յառաջ գնաց ասոնց մէջ :

Ընկերութեան կամ Թահիթի Կղի (1,000) , Պըտ-
շաբեր են և վաճառաշահ :

Հ. Ընկերութեան Կղի-ն վրայ Բնչ գիտելիք
կայ :

Պ. Բուստէ բաղկացեալ կղզիներ շրջա-
նակաձեւ են , շրջանակին մէջ ծովը միշտ

ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ՈՎԿԻԱՆՈՍԻ ՄԷՋ ՇՐՋԱՆԱԿԱՅԵՒ ԿՂԶԻ

հանդարտ է , թէ և դուրսը ալէկոծութիւն
ըլլայ :

Մարտիկան կռիւ կամ Նոստ—Հէլա (12,000),
երկիրն անմշակ է և բնակիչը՝ վայրենի :

Նասորայ կռիւ (35,000), Պտղաբեր են .
բնակչաց մեծագոյն մասն է Գրիստոնեայ :

Ֆիէի կռիւ (10,000), Անմշակ, բնակիչները
վայրենի :

ԻՍՂԱՊԱԿԱՆ ՈՎԿԻՍՏՈՍԻ ՄԷՋ ՏԵՍՏԱՐԱՆ

Հ. Ֆիէի կղզեաց մէջ մասնաւոր ինչ բերք
կը գտնուի :

Պ. Սանտալ ըստած անուշահոտ փայտը,
որմէ զարդեր կը շինուին :

Հ. Սանտալի վրայ ինչ գիտելիք կայ :

Պ. Սանտալի բնակիչք (100,000) քրիստոնեայ են և քաղաքակրթեալ : Սանտալի անկախ տէրութիւն է և ունի կանոնաւոր կառավարութիւն, համալսարան և ծաղկեալ վաճառականութիւն, երկիրը պտղաբեր է, իսկաւոր բերքն է շաքարի եղէդ . ունի նաեւ բամբակ,

ծխախոտ և գետնախնձորի նման բոյս մը որ առաւուռուտ կը կոչուի : Այս կղզեաց միոյն մէջ սպանուեցաւ Գուր նաւապետը :

Հ. ՈՐՆ է գլխաւոր քաղաք Սանտուիչի :

Պ. Սանտուիչի գլխաւոր քաղաքն է,

Հանուլ (20,000), Ունի ծաղկեալ նաւահանգիստ, որ Ամերիկայի և Ասիոյ մէջ երթեւեկող նաւուց գլխաւոր կայարանն է :

Հ. Ովկիանիոյ բնակիչք ինչ ցեղէ են :

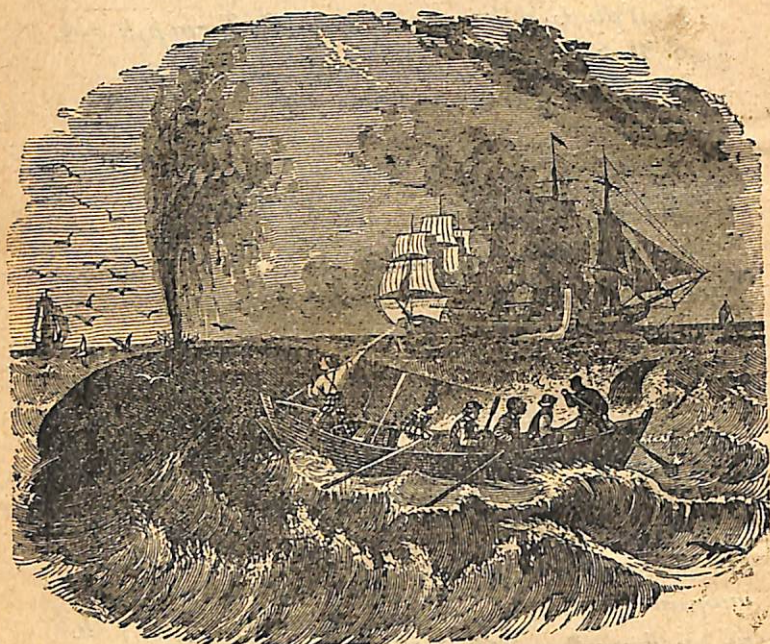
Պ. Ովկիանիոյ բնակչաց մեծ մասը Մալայեան ցեղէն է, փոքր մաս մը՝ սեւամորթ կամ թուխ ցեղէ, մնացեալք են Եւրոպացի, հիւսիսային Ամերիկացի, Չինացի և Ճաբոնցի գաղթականներ :

Բոլինէզիոյ բնակչաց մեծագոյն մասն ունի Տարու կոչուած սնապաշտ սովորութիւնը : Տարու կը նշանակէ սուրբ : Երբ քուրմը կամ թագաւորը հպի բանի մը, այն բանը կ'ըլլայ տաբու, այսինքն՝ սուրբ կամ նուիրական, և ոչ որ ժողովուրդէն կ'իշխէ մօտենալ այն բանին, ապա թէ ոչ կը կրէ մահու պատիժ : Այսպէս ցեղապետ մը երբ կը տեսնէ թէ հացի պտուղը սակաւ է, տաբու ընել կ'ուտայ, որպէս զի իրեն մնայ պտուղը :

Հ. Խաղաղական ովկիանոսի մէջ ինչ տեսակ ձուկ կ'որսան :

Պ. Կէտ կամ ուղէսա կոչուած ձուկը որ հոն առատ կը գտնուի . և այս ձկան իւղը վառելու կամ ճրագի տեղ կը գործածուի, որուն համար Միացեալ Նահանգներէն

և ուրիշ երկիրներէ նաւեր յաճախ կ'երթան
Խաղաղական Ուկրաինայի հիւսիսային կողմը :

ԽԱՂԱՊԱԿԱՆ ՈՎԿՐԱՆՈՍԻ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՂՄԸ
Կէտ ԿԱՄ ՊԱՅՆԱ ԶԿԱՆ ՈՐՍՈՐԳՈՒԹԻՒՆ

Հ. Ուկրաինայ կղզիներն որո՞ւ ձեռք են :
Պ. Ուկրաինայ կղզիներէն ոմանք են Եւրո-
պացւոց ձեռքը , և ոմանք՝ ազատ :
Յաջորդ աղիւսակը կը ցուցնէ Եւրոպաց-
ւոց կալուածները միայն :

Ա Ղ Ի Ի Ս Ա Կ

ԿԱԼՈՒԱԾՔ	ԿԿԶԻՔ	ԲՆԱԿԻԶՔ
ՀՈԼԱՆՏԱՅԻՈՑ	Ճալա , Սումադրա , Պոր- նէյ , Զէլէպեան , Մոլու- եան կղզիք	21,600,000
ՍՊԱՆԻԱՅԻՈՑ	Փիլիպեան կղզիք , Աւազ- կաց կղզիք	5,673,000
ԳԱՂԻԱՅԻՈՑ	Նոր Քալետոնիա , Ընկե- րութեան կղզիք , Փոմուտու , Մարքիզեան կղզիք	72,000
ԲՈՐԹՈԿԱԼՅԻՈՑ	Թիմորի մէկ մասը	2,000
ԱՆԳՂԻԱՅԻՈՑ	Աւստրալիա , Վան-Տեսէն , Նոր Զելանտա , Լապուան	1,700,200
ԱԶԱՏ ԿԿԶԻՔ	Նոր Կուինէա , Նոր Բրի- տանիա , Սողոմոնեան կղ- զիք , Նոր Հեբրիտեանք , Քարոլինեան կղզիք , Սան- տուիչ կղզիք , Նաւորուաց կղզիք , Թոնկա	953,000

ԲԵԼՈՒՍԿԱՆ ԿՈՂՔ ԿՆԵՐԿԻՐՔ

Հ. Մօտ Ժամանակներ ինչ նոր երկիրներ
գտնուեցան :

Պ. Այս դարուն մէջ անուանի նաւորդներ
գտան Հակարձային կամ Հարաւային բեւե-
ռին մօտ նոր երկիրներ , ինչպէս . Վէրժուեմ ,
Քլուե , Բաւեր , Լա-Վիէթ , Ժաւիէ , Էւն . որ
սառնապատ և անմարդի երկիրներ են :

Ոմանք կը կարծեն թէ բոլոր այս տեղերը
կը վերաբերին մի և նոյն ցամաքի . այլք կը

պնդեն ընդհակառակն թէ անոնք ուրոյն ուրոյն կղզիներ են :

Կլիմային սաստկութիւնը չներեր որ բոյսը և անասունը աճին հոն , վասն որոյ այն կղզիք կամ երկիրք չեն կրնար ունենալ այնչափ կարեւորութիւն , մանաւանդ թէ շատ վտանգաւոր են նաւերու , վասն զի խարակներու նման ահագին սառի կտորներ կը գտնուին Հարաւային բեւեռին մօտ :

ՅՈՒՑԱԿ

ԳԵՏԵՐՈՒ ԵՐԿԱՅՆՈՒԹԵԱՆ

	Մշն
Միսիսիբրի և Միսուրի* (Հիւս. Ամերիկա)	4,350
Ամազոն (Հարաւ. Ամերիկա)	4,000
Նեղոս (Ափրիկէ)	3,000
Եանք-ցէ-բեանք (Ասիա)	2,500
Ենիսէյ (Ասիա)	2,300
Ամուր (Ասիա)	2,200
Վոլկա (Եւրոպա)	2,000
Չամպէզի (Ափրիկէ)	2,000
Դանուբ (Եւրոպա)	1,725
Եփրատ (Ասիա)	1,670
Դանգէս (Ասիա)	1,500

* Միսիսիբրի բերնէն մինչև Միսուրիի գլուխը 4,350 մղոն է :

	Մշն
Մըրըէյ (Աւստրալիա)	1,000
Հոէնոս (Եւրոպա)	950
Օհայոյ (Հիւս. Ամերիկա)	948
Թէմզ (Անգլիա)	220

ՅՈՒՑԱԿ

ԼԵՌՆԵՐՈՒ ԲԱՐՁՐՈՒԹԵԱՆ

Էվէրէսթ լեռ , Հիմալայա լեռանց բարձրագոյն գագաթը (Հնդկաստան)	29,002
Աքոնքալուա հրաբուխ , Սնտեան լեռանց բարձրագոյն գագաթը (Հարաւային Ամերիկա)	23,910
Քիլմանճարոյ լեռ , Լուսնոյ լեռանց բարձրագոյն գագաթը (Ափրիկէ)	20,000
Փոփոքաթաբեթլ հրաբուխ , Ապառաժ լեռանց բարձրագոյն գագաթը (Հիւս. Ամերիկա)	17,884
Ս. Եղիա լեռ (Հիւս. Ամերիկա)	17,860
Արարատ լեռ (Տաճկաստան)	17,000
Մզոն Պլան լեռ , Ալպեան լեռանց բարձրագոյն գագաթը (Եւրոպա)	15,810
Տէմալէնտ (Պարսկաստան)	15,000
Օփիլ լեռ (Սումատրա կղզի)	13,842
Արգէաս լեռ , Տօրոս լեռանց բարձրագոյն գագաթը (Տաճկաստան)	12,869

Ուր

Ետնա հրաբուլիս (Սիկիլիա կղզին)	10,874
Պիալլիս լեռ, Ալթէյ լեռանց բարձ-	
րագոյն գագաթը (Ասիա)	10,300
Հերմոն լեռ (Սիրիա)	10,000
Կովկասու լեռինք (Րուսիա)	8,000-10,000
Ողիմպոս լեռ (Տաճկաստան)	9,000
Իտա » (Կրետէ կղզին)	7,674
Սինա » (Արաբիա)	7,000
Հերլա հրաբուլիս (Իսլանտիա կղզին)	5,095
Վեսուվ հրաբուլիս (Իտալիա)	3,948
Ուրալ լեռինք (Րուսիա)	2,000-2,500

Յ Ո Ւ Յ Ա Կ

ԲՆԱԿԱՅ ԱՅԼԵՒԱՅԼ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ

Ա Ս Ի Ա

Չինաց Պետութիւնը	425,000,000
Հնդկաստան	200,000,000
Ճաբոն	33,000,000
Ասիական Թուրքիա	16,000,000
Անամ	9,000,000
Ասիական Րուսիա	8,500,000
Թըրաստան	6,000,000
Սիամ	6,000,000
Պարսկաստան	5,000,000
Արաբիա	4,000,000
Պերմահ	4,000,000
Աֆղանիստան	4,000,000
Պելուճիստան	2,000,000
Ասիոյ բնակչաց ամբողջ թիւը	722,500,000

Ե Ի Ր Ո Պ Ա

Եւրոպական Րուսիա	71,000,000
Գերմանիա	41,000,000
Գաղղիա	36,000,000
Աւստրիա	36,000,000
Անգղիա, Սկոտլիա և Իռլանտա	32,000,000
Իտալիա	27,000,000
Սպանիա	16,000,000

Եւրոպական Թուրքիա	11,000,000
Նորվեգիա և Շուէտ	6,000,000
Պէժճիա	5,000,000
Փորթուգալ	4,000,000
Րումանիա	4,000,000
Հոլանտա	3,500,000
Զուիցերի	2,500,000
Տանիմարդա	2,000,000
Սերվիա	2,000,000
Լուքսեմպուրկ , Մոնթէնէկրոյ ևն .	1,750,000
Յունաստան	2,000,000
Եւրոպայի բնակչաց ամբողջ թիւը	302,750,000

Ա Փ Ր Ի Կ Է

Սուտան	39,000,000
Կեդրոնական Ափրիկէի ուրիշ եր- կիրները	20,000,000
Արեւելեան Ափրիկէ	19,000,000
Եգիպտոս	5,000,000
Ափրիկէի կղզիք	5,750,000
Եթէօպիա	6,500,000
Ճէզայիր	3,000,000
Ապիսսինիա	3,000,000
Մարոք	2,750,000
Հարաւային Ափրիկէ	2,250,000
Թունուզ	2,000,000
Թարապուլուս	750,000
Ափրիկէի ուրիշ երկիրները . . .	7,000,000
Ափրիկէի բնակչաց ամբողջ թիւը	116,000,000

Հ Ի Ի Ս Ի Ս Ս Ե Ի Ն Ա Մ Ե Ր Ի Կ Ա Ն

Միացեալ Նահանգք	50,000,000
Մեքսիքոյ	9,000,000
Բրիտանական Ամերիկա	5,000,000
Կեդրոնական Ամերիկա	3,000,000
Կրոնշէյնտիա	10,000
Հիւսիսային Ամերիկայի բնակչաց ամբողջ թիւը	67,010,000
Անգլիկան կղզիք	4,000,000

Հ Ա Ր Ա Ս Ե Ի Ն Ա Մ Ե Ր Ի Կ Ա Ն

Պրազիլ	10,000,000
Բէրու	3,300,000
Քոլումբիոյ Նահանգները	3,000,000
Վենեզուէլա	2,200,000
Պոլիվիա	2,100,000
Արճէնթին Դաշնակցութիւն . . .	1,895,000
Չիլի	1,800,000
Էգուատոր	1,300,000
Փարակուէյ	1,250,000
Ուրուկուէյ	390,000
Կույանա	240,000
Փալմաքոնիա	25,000
Հարաւային Ամերիկայի բնակչաց ամբողջ թիւը	27,500,000

ՈՎԿԻՆՆԻՍ

Փողինեղիոյ կղզին, Նոր Կուխնէա	
և Նոր Զելանտիա	2,000,000
Աւստրալիա	1,000,000
Ովկիանիոյ ուրիշ կղզիք	23,000,000
Ովկիանիոյ բնակչաց ամբողջ թիւը	26,000,000

Ասիա	723,000,000
Եւրոպա	302,000,000
Աֆրիկէ	116,000,000
Հիւսիսային Ամերիկա	67,010,000
Հարաւային Ամերիկա	27,500,000
Ովկիանիա	26,000,000
Անդիլէան կղզիք	4,000,000
Ելխարհիս բոլոր բնակչաց թիւը	1,265,510,000

ՔՆՂՆՔՆԵՐ

Լոնտոն	3,254,200
Փարիզ	1,852,000
Նոր Եօրք	1,207,000
Փեքին (Չին)	1,000,000
Քանթոն (Չին)	1,000,000
Կոստանդնուպոլիս	1,000,000
Ֆիլատելֆիա	847,000
Վիէննա	834,300

Պերլին	826,400
Եատոյ	674,500
Ս. Բեթրպուրկ	668,000
Պոմպայ	566,000
Կլասկոյ	547,600
Շիքսկոյ	503,300
Լիվըրբուլ	463,500
Մատրիտ	476,000
Րիոյ Եանէյրօ	420,000
Կալկաթա	415,000
Ս. Լուիս	400,000
Մոսքուա	370,000
Մանչէսթըր	358,000
Գահիրէ	353,000
Պոսթոն	342,000
Լիսպոն	310,000
Մատրաս	300,000
Ամստերդամ	267,000
Մարսիլիա	261,000
Տըպլին	258,000
Աղէքսանդրիա	238,000
Նոր Օրլէանս	216,200
Հոլմ	200,000
Էտինպուրկ	168,000
Լիմա	150,000
Սան Ֆրանչիսկոս	233,000
Չիլոնիա	150,000
Թուրուզ	130,000
Դամասկոս	120,000
Պաթալիա	120,000

Պուճնոս Այրէս	120,000
Վենետիկ	120,000
Ուաշինկթոն	109,200
Օտէսա	105,000
Թէպրիզ	81,000
Սանթիակոյ	80,000
Մորոք	70,000
Պրուսա	70,000
Հալէպ	66,000
Թրիեստ	60,000
Ասպահան	60,000
Թէհրան	60,000
Պաղտատ	51,000
Գուէպէք	50,000
Էրզրում	80,000
Աթէնք	40,000
Թիֆլիզ	40,000
Սեւասթոպոլ	40,000
Մէքքէ	35,000
Մուսուլ	35,000
Քէյփ թաուն	25,000
Թարապուլուս	20,000
Երուսաղէմ	

ՅԱՆԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

	Երէս
ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ	3
ԵՒՐՈՊԱ	22
Ա. Հարաւային Եւրոպա	
1. Եւրոպական Թուրքիա	33
1. Բուլղարի	35
2. Սերբի	37
3. Թուրքի	37
4. Ալբանի	38
5. Կղզի	38
6. Ինքնուրոյն Հասարակութիւնք	39
2. Դանուբեան իշխանութիւնք	43
1. Սերբի	44
2. Բուլղարի	44
3. Մակեդոնի	46
3. Յունաստան	46
4. Իտալիա	50
5. Սլոնիա	55
6. Լուսիտանիա կամ Բորբոկալ	59
Բ. Միջին Եւրոպա	
1. Գաղիա կամ Ֆրանսա	61
2. Հելլոստիա կամ Զուիցերիա	69
3. Հոլանտա	73
4. Բելգիա	76
5. Գերմանիա	77
1. Բրաբանտ	79

	ԵԲԵ
2. Պատերա	81
3. Ստանդարտ	82
4. Վերաբերման	83
5. Պատերա	84
6. Հեռ	84
7. Արևիկա և Լուսին	85
Ե. Անտրոյ-Ունկարական կայսրութիւն	86
Դ. Հիւսիսային Եւրոպա	
1. Սկանտինաւեան ցամաքակողմ	94
2. Դանիա կամ Տանիմարքա	97
3. Մեծն Բրիտանիա	100
Դ. Արեւելեան Եւրոպա	
1. Բուսիա	109
ԱՍԻԱ	115
Ա. Հարաւային Ասիա	
1. Ասիական Թուրքիա	120
2. Արաբիա	140
3. Իրան	145
4. Հնդկաստան	151
1. Հնդկաստանի յայնչոյս Գանգէսի	158
Ա. Անգղիական մաս	155
Բ. Հարկատու մաս	156
Գ. Ազատ մաս	157
2. Հնդկաստանի յայնչոյս Գանգէսի	158
Ա. Պիրմա	159
Բ. Սիամ	160
Գ. Անամ	160
5. Հնդկաց Արքիպէղագոսն կամ Մալեզիա	162
Բ. Միջին Ասիա	
1. Թուրքաստան կամ Թաթարիստան	163

	ԵԲԵ
2. Կովկասիա	165
Գ. Հիւսիսային Ասիա կամ Սիպերիա	168
Դ. Արեւելեան Ասիա	
1. Չին	171
2. Ճաբոն	176
ԱՓՐԻԿԵ	179
Ա. Հիւսիսային Աֆրիկէ	
1. Եգիպտոս	183
2. Նուբիա	189
3. Հապէշ կամ Եթովպիա	190
4. Պերպերիստան	190
1. Թրէքի	191
2. Թուրք	192
3. Ալճեր	194
4. Մարոկո	194
5. Սահարա	195
6. Սենեկամպիա	196
7. Սուտան	198
Բ. Հարաւային Աֆրիկէ	
1. Արեւելեան ծովեզր	200
2. Գաբ, կամ Բարեյուսոյ երկիր	203
3. Արեւմտեան ծովեզր	205
4. Կոզմո	209
ԱՄԵՐԻԿԱ	214
Ա. Հիւսիսային Ամերիկա	
1. Դանիական հիւսիսային Ամերիկա կամ Կրեոլանտ	221
2. Բրիտանական հիւսիսային Ամերիկա	223
3. Հիւսիսային Միացեալ Նահանգներ	229

4. Մերսիքոյ	238
Բ. Միջին Ամերիկա	
1. Յամաքային մաս	242
2. Արեւմտ. Հնդկաստանի Արքիպելագոս	269
Գ. Հարաւային Ամերիկա	
1. Քոլումպեան հանրապետութիւնք	245
2. Բերու	250
3. Պոլիւիա	253
4. Քիլի Կա՛ Չիլի	256
5. Բարակուայ	258
6. Ուրուկուայ	260
7. Լա Քլադա	264
8. Պրագիլիա	263
9. Կույանա	266
10. Ազատ հարաւային Ամերիկա	267
ՈՎԿԵՄՆԻԱ	276
Մալեզիա	279
Աւստրալասիա Կա՛ Նոր Հոլանտա	284
Միքրոնեզիա	287
Բոլինեզիա	288

